Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
50 D
24

Digitized by Google

8.50. D. 24

XXIV B 16

Digitized by Google

40. D. 1.

Digitized by Google

8.50.9.94

NODUS
PRÆDESTINATIONIS

Ex Sacris litteris, doctrinaque SS. Auguſtini, & Thomæ, quantùm Homini licet, diſſolutus.

AUCTORE

CŒLESTINO

S. R. E. PRESBYTERO

CARDINALI SFONDRATO.

Sententia illa antiquitate, ſuavitate, ac ſcripturarum nativa auctoritate nobiliſſima de Prædeſtinatione ad gloriam poſt præviſa opera, ſanè mihi gratiſſima fuit, qui nimirum eam ſemper ùt Dei Miſericordiæ, ac gratiæ magis conſentaneam, veriorem, ac amabiliorem exiſtimavi, quod etiam tantiſper in Libello de Amore Dei indicavi.

S. Franciſcus Saleſius in Epiſt. ad P. Leonardum Leſſium data ſub die 27. Auguſti 1618., quæ habetur impreſſa Lovanii in Theſibus Theolog. *Philippi de Vos* eamque citant *Maynam* Tom. 2. Philoſoph. Sac. cap. 24. & *Gonzalez* Tom. 2. Diſput. ſelect. diſput. 8. ſect. 3.

ROMÆ, Typis Jo: Jacobi Komarek Boëmi propè SS. Vincentium, & Anaſtaſium in Trivio. 1696.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

SACROSANCTÆ
ET
INDIVIDUÆ TRINITATI.

Votum morientis Auctoris.

VT cognoſcant Te Deum, & quem miſiſti JESUM CHRISTUM in quo omnia, ex quo omnia, & per quem omnia.

Cœleſtinus Sfondrati S.R.E. tit. S. Cæciliæ Preſbyter Cardinalis.

Digitized by Google

Feria 4. Die 25. Julii 1696.

IN Congregatione Generali S. Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis habita in Conventu Sanctæ Mariæ ſuper Minervam coram Eminentiſs. & Reverendiſs. DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à Santa Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

Lecto memoriali tenoris ſequentis, videlicet: *Eminentiſs. & Reverendiſs. Signori. Eßendo dalla Sacra Congregatione prohibito, che niuno poſſa ſtampare in materia* de Prædeſtinatione, & Divinis auxilis, *ſenza licenza della medema:*

Il Card. Sfondrati havendo compoſto un Tratato de Prædeſtinatione, *ch' involve anche la materia* de Divinis auxiliis, *pregà la medema Sacra Congregatione del S. Officio per la licenza di poterlo ſtampare* ſervatis ſervandis, *e l'haurà à gratia*. Quo memoriali audito, Eminentiſs. & Reverendiſs. DD. Cardinales Inquiſitores prædicti annuerunt.

Joſeph Bartolus S. Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis Notarius.

PIO

Pio, & Erudito Lectori.

F. Jo: Damaſcenus Ordinis Min.Convent.

P*Oſtremum piiſſimi Auctoris, & dignitate Eminentiſſimi, en tandem Opus in lucem prodiiſſe conſpicis Lector; ejus probè vndequaque Auctoris clariſſimi, qui Romanos inter Purpuratos, cùm lucis bujus frueretur uſura, tanta meum reſpexit obſequium clementia, ut tenuitatem qualemcunq; meam operi imprimendo præfecerit, pro cæteris pluribus indies imprimendis, & curam commiſſurus, & inſpectionem. At (prob dolor) immaturo eripiens mors ictu, in uno* SFONDRATO *erepto, quanta eripuit bona! Erant inter cætera diſſertiſſimus* De Opinione probabili *Tractatus; Diſſertationes eruditiſſimæ duæ contra Hæreticos* De Baptiſmo Infantum: *Apertiſſima* De Atheiſmo *parabatur* Hiſtoria. *Remediis fœcundiſſima contra peſtilentem Librum* Heideggeri Tigurini, *cui titulum fecerat*, Meretrix Apocalyptica, *Diſſertatio afferebatur: Itemq;* Commentaria in Jus Canonicum *eodem quinquennio, quo Saltzburgi illud explicuerat, in tres digeſta Tomos elaborata, exponebantur; Quæ omnia unà cum cæteris prælaudati Auctoris MM. SS. Sanctiſſimi D. Noſtri* INNOCETII XII. *juſſu, Eminentiſſimo, ac omnigenæ eruditionis peritiſſimo* Cardinali ALBANO *Apoſtolicorum Brevium Secretario credita ſunt. Quoniam verò extremo, & inexpectato ereptus fato Auctor nunquam ſatis laudatus extremam eis non impoſuit manum, meas ideo duxi partes, ut de quibuſdam, quæ pro hoc opere neceſſaria videntur, manu plena unumquemque edocerem.*

Primò igitur Auctoris finem, & mentem perſcrutatu-

rum

rum admoneo; ut priùs de morum pietate, cœleſtis amoris ardore, divinæ gloriæ Zelo, omniumq; ſalutis deſiderio, quæ Eccleſiaſticum quemq; decent, & tanto in viro apprimè fulſerunt, ſe certiorem reddat; Qua re quidem cognita, facilè quæ mecum acta de ipſo referam, credet, & Regulam ſibi in judicando conſtituet. Illum namq; ſæpe ſæpiùs (ac tùm præcipuè, cùm in Arce Caſtri Gandulphi, quò aëris mutationis gratia diverterat, ad ejus admiſſus ſum obſequia, propiorq; moralium virtutum in litteratiſſimo Homine admiratus ſum ornamenta) piè ita mecum differentem audivi: Se cum Scholis contrarium de Prædeſtinatione, & gratia *ſentientibus, ut contentionis funem duceret haud ſcripſiſſe, ſed præcipuè in Votis habuiſſe, ut ii, quibus, juxta expreſſa in hoc Opere principia, Verbum Dei* de Prædeſtinatione *factum eſſet, magis divinæ Miſericordiæ in nos miſeros magnitudinem admirarentur, ac ſeſe ſtrictiori ſemper charitatis vinculo in Deum devinciendos, cœleſtis Beatitudinis ſpe erigendos, nec non Summo & Infinito Bono per opera conjungendos agnoſcerent; prout etiam Genevenſis ille Antiſtes Sanctiſſimus* Franciſcus Saleſius, *& credidit*, & lib. 5. de Amore Dei cap. 3. *teſtatur, & ad Patrem Leonardum Leſſium ex Societate Jeſu ſcribens, in noſtri Auctoris ſententia circa* Prædeſtinationem, *hominum memoriæ conſignavit. Quòdſi, quisquis es, tantum Opus lecturus, unà cum Opere nuncupativam, quam ipſe penè moriens dictavit Epiſtolam, leges, finem, & obiectum idem cognoveris neceſſe eſt; Hocq; tibi ut magis pateat, ea in parte Librum attentiùs percurras, qua Aſceticis Aphoriſmis intellectum illuminat, & voluntatem ad Dei amorem accendit.*

Verùm ut Lectoris admirationi occurram in iis, quæ quodammodo Operi deficere videntur, eum monitum volo, me ſervatis ſervandis, *cùm ægrotare Auctor Emi-*

nen-

nentiſſimus ceperit, *jam hujus Operis impreſſioni manum admoviſſe*; *Illum verò in Paragrapho tertio primæ partis deſcribendo*, *in quo ab origine Mundi ad hanc noſtram uſque ætatem longa*, *nec non erudita hiſtoriarum ſerie*, Dei gratiam etiam obſtinatiſſimis Peccatoribus non deeſſe *conabatur oſtendere*, *occupatum*, & *Annum ſexageſimum ſextum ſupra trecenteſimum Æræ Chriſtianæ aſſecutum*, *urgente morbo decubuiſſe*, & *creſcente occubuiſſe*. *Sed quod Græci adagium uſurpant*: Ἀγλαὸν ἥρωα πόλεμος οὐδεὶς στερεῖ, *videlicet*, Illuſtrem Heroem bellum nulla re privat, *in piiſſimo & litteratiſſimo Heroe probatum eſt*; *Humanæ namq; Vitæ finem ipſo in mortis agone expectans*, *totus erat*, *ut finem ſuum aſſequeretur*, *hoc eſt*, *Operis hujus impreſſionem*; *Unde cùm jam pridem* Cardinali Leandro Colloredo *non minùs dignitate*, *quàm pietate*, *Eminentiſſimo ſuper hoc enixè vota ſua contuliſſet*, *humillimas tunc etiam ſuas preces Sanctiſs. D. Noſtro* Innocentio XII., *Benefactori ſuo munificentiſſimo*, *nec non Sereniſſimo*, *ac Piiſſimo* Cosmo Tertio *Magno Etruriæ Duci tranſmiſit*, *mihiq;*, *ut præ viribus ceptam editionem curarem*, *indixit*, *prout eorundem Principum auſpicio ſum aſſecutus*.

Huic inſuper Operi illuſtrando fuit quidem ea intentione Auctor, *ut Polemico-Hiſtoricos adderet pro diſſolvendo Prædeſtinationis*, *gratiæq;* Nodo *ſecundæ partis Paragraphos*; *Verùm cùm in iis parandis noctes San-Galli abſumeret*, *diuturnos optimi Principis*, & *Paſtoris pro Populo*, *proq; ſuo Grege impendens labores per* Innocentium *hujus nominis* XII. *purgatiſſimo in cognoſcendis*, *ac librandis Perſpicuorum Virorum virtutibus judicio*, *proq; præmio afficiendis Mæcenatem nulli ſecundum*, *Vaticana exornatus Purpura*, *iter Romanum eſt aggreſſus*.

Digitized by Google

Cæterùm inaudita ne judices parte, mi Lector, advertas, quæſo, Clementis Alexandrini lib. 6. Strom. [illegible]: Non enim improbari, ac damnari aliquid poteſt, niſi priùs cognitum ſit: *Hinc de exbibito Opere judicium ſuſpendas, donec totum percurreris, interdum enim textum ſolvit contextus; Quin delectationem cum doctrina exbauries, ubi exquiſito omnia leges ſtylo conſcripta, ſacra Patrum eruditione referta, ac Theologico, ſolidoq; innixa fundamento. Quod ſi inter legendum Typica, prout ſolent in unoquoque Opere, occurrent errata, gemens ſub Torculari Opus ad ſui vitam, debuit & gemuiſſe proprii Parentis ad mortem; Non levis quidem jactura, nec minor pro detergendis lacrymis Correctori ab impreſſione diſtractio. Quæ ſatis prudenti ad excuſationem notitia. Craſſiora quæ ſunt, appoſita ad Operis calcem notula indicabit, & corriget. Auctoris mentem, & finem intereà grata babeas, quia ſancta, quia ad Animarum profectum, & tranquillitatem præcipuè directa; Quibus facto reſpondere ſi ſtudeas, felicitatem, quam toto auſpicor animo, aſſequeris.*

APPRO-

APPROBATIO.

GEminos Electorum, & Reproborum greges æquiſſimâ occulti judicii Dei menſurâ alterum ſalvandum, alterum perdendum in ſacra Regum hiſtoria (*l.* 2. *c.* 8.) comperimus typicè deſignatos, ubi myſticus David Æternus Judex *menſus eſt duos funiculos, unum ad occidendum, & unum ad vivificandum*, quo implexiſſimus adumbratur *Prædeſtinationis, & Reprobationis Nodus*: quippe alius funiculus Rahab, alius Moab, alius Juda, alius Samariæ, unus electorum, alter reproborum, unus templi aut tabernaculi, alius carceris. Huic nexui exolvendo dum ſolerter inſudamus ex Doctoris gratiæ monito (2. *ad Cor.* 10.) *ipſi in nobis noſmetipſos metientes ſecundùm menſuram regulæ, qua menſus eſt nobis Deus*, alius occurrit (*Ezechiel.* 47.) *duplex funiculus Joſeph* portendens Gratiam ſufficientem (qua Deus *ideo omnibus*, ut disertè ſcribit S. Ambroſius *l.* 2. *de Abel, & Cain cap.* 3., *opem ſanitatis detulit, ut quicunq; perierit, mortis ſuæ cauſas ſibi adſcribat, qui curari noluit, cùm remedium haberet, quo poſſet evadere*) & Gratiam efficacem à S. Auguſtino victricem, & triumphatricem nuncupatam, qua certiſſimè liberantur, quicunque liberantur (*Oſee atteſtante cap.* 11.) *Traham eos in funiculis Adam, in vinculis charitatis*. His interiicitur tam arctum vinculum, quo inter ſe coaleſcunt infallibilis gratiæ blandientis efficacia, & inviolata humanæ voluntatis libertas, ut (*l.* 1. *Reg. c.* 18.) Davidis, ac Jonathæ neceſſitudinem permutatis veſtibus, ac veluti dignitate, & poteſtate confuſa devinctiſſimam ſuperare videatur. Ex his conflatur ille *funiculus triplex* ratione principii, medii, & finis, ſeu ut cum S. Fulgentio *l.* 1. *ad Monim. c.* 11. loquar, relatè *ad vocationis initia, juſtificationis augmenta, & glorificationis præmia* ab Apoſtolo Romanis *c.* 8. deſcripta. Verè *funiculus triplex* ſeu potiùs tergeminus, qui propter abſtruſiſſimas ſuperexcelſi Providentiæ ſupernaturalis myſterii, & Divini intellectus, ac voluntatis difficultates in uno *Prædeſtinationis Nodo* agglomeratas *difficilè rumpitur*. Triplicem hunc implicatiſſimum nexum pluſquàm Herculeum Gordiumve non magni Macedonis enſe diſcindendum ſtricto authoritatum ex divinarum Scripturarum oraculis, Pontificum decreto, Patrum Senatus-conſulto, & Scholæ Theologicæ Procerum placito depromptarum, atque etiam acutiſſimarum rationum

mucrone expeditè reſolvit, & tùm eximio Eminentiſſimi nominis decore, tùm ingenti Theologicæ facultatis incremento, nulli adſtrictus parti, nullius in verba juratus, ſummotis præjudiciorum præſtigiis, ſagaciter præcavens cum S.P.Bernardo *Serm. 6. in Cant.*, *ne recordatio ſolius judicii Divini in barathrum deſperationis præcipitet, & miſericordiæ fallax aſſentatio peſſimam generet ſecuritatem*, dilucidè extricat; tùm etiam ex recondito profanæ eruditionis penu, utile dulci ſapienter permiſcens, nullo verborum involucro (quandoquidem juxtà Græcã parœmiam, ἁπλοῦς γὰρ ὁ τῆς ἀληθείας μῦθος, *ſimplex, & apertus eſt veritatis ſermo*) ſed aureâ eloquentiâ explicat Eminentiſs. & Reverendiſs. D.Cardinalis Cœleſtinus Sfondratus in longè præclariſſimo opere inſcripto: *Nodus Prædeſtinationis &c. quantùm homini licet diſſolutus*, in quo ſapientiſſimus æquè, ac religioſiſſimus Author hocce ſaluberrimum S.Bernardi (*Serm.de Nativit.S.Jo:Baptiſtæ, & ſerm.8. in Cant.*) documentum ſectatus, *tantùm lucere, vanum, tantùm ardere, parùm; ardere & lucere perfectum*; egregiè patefacit *ſpiritum ſapientiæ, & intellectus, qui inſtar apis ceram portantis & mel, habet omninò & undè accendat lumen ſcientiæ, & undè infundat ſaporem gratiæ*. Iſtud itaque inſigne volumen honoris ergò juſſus à Reverendiſs. Patre Paulino Bernardinio Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro tanta animi jucunditate perfuſus evolvi, tantaque ſedulitate penitiùs introſpexi, ut nodum ſanè in ſcyrpo quæreret, quiſquis hac in materia nunc enodi vel nodulum cenſorio ſtigmate inurendum ſuſpicaretur, quin potiùs deberet cum Doctore Mellifluo (*Serm. in Nativit. SS. Innocentium, & ſerm.1. in Purif. B.Mariæ*) *magis ſolicitus, & timoratus agere gratias benigniſſimo, & largiſſimo Salvatori, qui humanæ ſalutis occaſiones tam copioſa charitate perquirit, ut in his voluntatem & opus, in his ſine opere voluntatem, in his etiam ſine voluntate opus ſalutis invenire lætetur, qui vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem ſui venire; cujus gratia in communi poſita eſt, offertur omnibus, & nemo illius expers, niſi qui renuit*. Ex Cœnobio S. Pudentianæ de Vrbe, die feſto S. P. Bernardi Abbatis 1696.

D.Joannes Maria Gabriellius Monachorum Reform. S. Bernardi Ord. Ciſtercien. Procurator Generalis, S. Theol. Magiſter, Sac. Congregat. Indicis Conſultor, Supremæ Inquiſitionis Qualificator, ac Collegii Vrbani de Propaganda Fide ſtudiorum Præfectus.

Digitized by Google

APPROBATIO.

N*Odos tenaces recta rumpit regula*, ait Prudentius Poeta Chriſtianus *in præfat. ad* ἀποθέωσιν. Id quàm præſtitum ſit in hoc libro, cui titulus: *Nodus Prædeſtinationis ex ſacris litteris, doctrinâq; Sanctorum* AUGUSTINI ET THOMÆ, *quantùm homini licet diſſolutus*, nemo ſapiens non videt. Sanè cum Auctor doctrinâ non ſecus ac dignitate Eminentiſſimus, quem nuper nobis ereptum (proh quanta Chriſtianæ Reipublicæ jacturâ) ſacra hæc Aula conqueritur, cùm, inquam, ille poſtremum hoc, & maximum ſuæ humilitatis ſpecimen nondum decumbens edidiſſet, ut luſtrandum mihi tantum opus committeret, mirari ſatis non potui, quam benè ille implicitum tot difficultatibus argumentum, cui enodando lectiſſimi Theologorum manus admoverant, explicuiſſet. Quid ergo de ipſo opere ſentirem, cùm aliquoties eidem teſtari, vetante Purpurati Principis modeſtia fruſtra tentaſſem, id nunc tandem, præcipiente Reverendiſſimo Patre Magiſtro Paulino Bernardinio Sac. Pal. Apoſt. Mag. proferre cùm debeam, illud inprimis ejuſdem Prudentii *lib. 2. cont. Symmachum* Lectori ingero.

Nam cum divinis agimus de rebus . . . .
Conjectare animo contendimus, exigua eſt vis
Humani ingenii, tantoq; anguſta labori.

Quòdſi uſquam alibi humana ratio deficere in perſcrutandis divinarum rerum quæſtionibus deprehenditur, contingit id potiſſimùm, ubi arduum *Prædeſtinationis*, & divinorum auxiliorum *Nodum* diſſolvere aggreditur; Quæſtiones enim quæ pro hocce *Nodo* diſſolvendo à Theologis quandoque agitari permittuntur, profundas magis, ac difficiles eſſe, non obſcurè innuit Cœleſtinus Papa *in Epiſtola* quam, proſcriptâ iam hæreſi Pelagiana, *ad Galliæ Epiſcopos* ſcripſit, *Profundiores verò*, ait, *difficilioreſq; partes quæſtionum, quas latiùs pertractarunt, qui hæreticis reſtiterunt; ſicut non audemus contemnere, ita non neceſſe habemus adſtruere.*

Neque verò auſim dicere Auctorem hunc omnium retrò ſcriptorum (ſunt enim magni nominis, ùt ſatis perſpicuum eſt Scholaſtica in Palæſtra verſatis) qui de mente S. AUGUSTINI implicatiſſimam hanc quæſtionem, & in eadem Auctoris ſententia, extricandam ſuſceperunt, viciſſe conatus, & rectiori regula tantum *Nodum* abru-

abrupiſſe (ſuffundi enim rubore cineres ipſos timerem) Illud potiùs confidenter dicam, Opus hoc tali argumentorum vi, nec non ſuavitate ſermonis elaboratum eſſe, ut ſi rectè intentioni Auctoris adhæreas, ſcopum ipſius ſatis invenire poſſis, non alium certè, quàm incrementum Amoris erga Deum, quo ipſe æſtuabat, exaltationem divinæ miſericordiæ, augmentum ſpei, quod ſibi unicè propoſuiſſe mihi ſæpiùs piiſſimus Auctor profeſſus eſt.

Quod attinet ad Doctrinam Patrum, præcipuè verò memorati AUGUSTINI, conſtat vel hinc Auctorem tam ſæpè, & tam ſedulò illorum opera evolviſſe, ut penè eorundem ſpiritum induiſſe videatur; Pietatem verò, Zelum, Dei amorem nulla non pagina refert, præcipuè ubi Aſceticus eſt; nam igne quodam ſuccendit animum, & ſupernis compellit æſtuare deſideriis. Non alio itaque Lemmate inſcriberem Librum, quàm quo ſuum *de Oratione* Gregorius Nyſſenus Τὸ ἱερὸν ϗ Θεῖον ἔργον *Sacrum, & divinum Opus*, vel quo R. Azarias Librum Ariſteæ *de Septuaginta Interpretibus* הדרת זקנים *Decus Seniorum*. Quod ſi mores ſimul, ac ſcientiam Auctoris noſtri poſteritati deſignare vellem, elogium illud ab Alexandro de Ales mutuarem, quo Divi BONAVENTURÆ ejus diſcipuli viventis meritum compendio referebat: *Non videtur Adam in homine iſto peccâſſe*, aut ſi idipſum aliquantò fuſiùs exequendum eſſet, aptiſſimum ſanè præconium exhiberet in Chronicis Minorum Religio; nam planè congruunt meritiſſimo noſtro Purpurato, quæ de eodem BONAVENTURA ibi exarantur: *Hujus Sanctiſſimi Cardinalis doctrina devota, ſapida, & ſeraphica eſt, cùm legentes non ſolùm illuminet, ſed inflammet; omnem enim veritatem, quam ipſe intellectu percipiebat, ad formam devotionis, & laudationis Divinæ reducens, ruminabat affectu.* Nec extra argumentum eſſet, quæ de Joanne Cænobiarcha S. PATER meus DAMASCENUS *in Oratione de Triſagio contra Anaſtaſium, & Cnapheum* ſcripſit: *Nec verò nos fugit, qua divinorum ſermonum cupiditate tenebatur, quodq; voluptatem eam, quam ex his percipiebat, ipſo quoq; melle dulciorem eſſe ducebat.*

Nemo qui noverit COELESTINUM CARDINALEM SFONDRATUM, nemo qui ejus opera perlegerit, indulgere me hic nimiùm genio arbitrabitur, aut longiùs trahi, quaſi poſthumam gratiam redditurus eximiæ humanitati, qua me uſque ad extremum vitæ excepit. Extabunt apud litterariam, & apud Chriſtianam Rempublicam monumenta tantæ virtutis, INFULÆ verò à præſtantiſſimo Patrum Cætu, &

APPROBATIO.

PURPURA à Summo,ac Vigilantiſſimo meritorum Libratore INNOCENTIO XII. delatæ, teſtari poterunt, quàm ſim parcus, & quantùm Juſtitiæ detraham, dum ad alia propero.

Ut igitur judicium meum qualecunque abſolvam, monitum velim Lectorem, opus hoc deductum eſſe, quod ajunt, ad calcem eo tempore, quo Auctor ultima corporis ægritudine torquebatur; ubi enim aliquantùm intermittebant cruciatus ad inſtar Gregorii Papæ, qui ad extrema deductus Epiſtolas pro Eccleſiæ neceſſitatibus (teſte Baronio *ad an.* 595.) dictabat, vel D. Thomæ qui Cantica Canticorum decumbens explanabat, ipſe quoque ad hoc *Prædeſtinationis* Opus intervalla valetudinis penè moriens impendebat. Proh quàm dulcis, ac proficua Juſto morienti meditatio!

Atque hic non admodùm laboro in extollendo Auctoris ingenio; Opus enim per ſe loquitur; quin etiam, attentâ argumenti difficultate, loquitur Nazianzenus *Oratione* 33. ὁ πάντων μὲν, ὅτι τῶν ἐξητασμένων, καὶ διαβεβηκότων ἐν θεωρίᾳ. *Non omnium eſſe de Deo diſputare, ſed eorum dumtaxat, qui explorati ſint, ac contemplando longè præceſſerunt.* Satius eſt igitur gratulari Auctori vel mortuo, & exclamare cum Auguſtino *Epiſt.* 9. ad Hieronymum *Ingenium tuum divino dono aureum*. Nequeo tamen præterire modeſtiam, qua taliter ille in ſcribendo utitur, ut dum ſuam nititur probare ſententiam, alienam nullatenus ſugillet, aut carpat, ac proindè dicere de ſe potuit cum Cypriano *lib.* 4. *Epiſt.* 4. ad Magnum: *Qua in parte nemini verecundia, & modeſtia noſtra præjudicat, quo minus unuſquiſque quod voluerit ſentiat.*

Sed quoniam primas in ſcribendo obtinet exquiſitiſſima illa pars Ingenii, quæ cùm nullis tradi præceptis, nulla poſſit arte præſcribi, uſque adeo tamen neceſſaria eſt, ut ea deficiente ſapidum nihil eſſe poſſit, Prudentia videlicet, quæ vulgò Judicium appellatur. Hæc porrò tam religiosè, ùt ita dicam, in hoc opere, imò in quavis operis linea, & in quovis penè apice, ut, ſicut in omni ejus actione, nullibi deſideretur. Nec miretur quiſquam me hanc laudem à Theologo requirere; meminerit enim oportet, quid de Theologia ſentiat Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſcopus *hæreſi* 31. ἐν τοῖς ἴσα παραβολαῖς εἴρηται ἀναπτερυγάζειν, καὶ ἁρμόζειν τῇ τῆς πίστεως ὑποθέσει. *Quæ ænigmatum quibuſdam involucris obtecta ſunt, expoliet, atque explicet, & ad commune fidei inſtitutum accommodet*; quamque regulam Theologo ſcribenti præſcripſerint Cyrillus Alexand. *in Proſphonetico*

tico ad Imperatorem Theodoſium ἐν τοῖς ὑπὲρ μέτρον ἀκριβείαις καταλύειν ἄξιον, ὅτι μὴν τοῖς εἰς ἄκρον ἐρευναῖς ὑποφέρειν τὰ ὑπὲρ νοῦν. *Indignum putat ea quæ intelligentiam ſuperant, immoderata diligentia labefactare, ac nimiis inquiſitionibus ſubiicere*, & AUGUSTINUS *lib.* 9. de Trinitate *cap.* 1. *De credendis nulla infidelitate dubitemus: de intelligendis nulla temeritate affirmemus. In illis auctoritas tenenda eſt: in his veritas exquirenda.*

Et ſanè nil cautius Auctore noſtro; nam ubicunque aliquid probandum ſuſcipit, vel ſacrorum Codicum auctoritati innititur, vel exquiſitis Theologiæ principiis adhæret, vel SS. Patrum, & AUGUSTINI in primis ſententia fulcitur. Quàm verò arduum ſit introſpicere Patrum ſenſus, præcipuè ubi eorum ſententiæ ab ipſis etiam Orthodoxis ad Scholam evocantur, & in quæſtiones traducuntur, noverit quicunque vel à ſolo limine Eccleſiaſticam Hiſtoriam ſalutavit; Conſtat enim tres Seſſiones habuiſſe Patres Concilii Florentini, nempè XX. XXII. XXIII. ad inveſtigandum Baſilii ſenſum; Patres verò Chalcedonenſis Synodi Actionem primã ad expendendum quoddam Cyrilli dictum, Sextæ Synodi Actionem ſeptimam ad unum Dionyſii, Actionem nonam ad unum Cyrilli, & duodecimam ad unum Mennæ teſtimonium explorandum. Sed, ut verum fatear, ſpeciali Dei ope, & juxta præſagium nominis, COELESTI præſidio factum arbitror, ut in tanto Scriptorum conflictu, arduum, & implicitum Prædeſtinationis *Nodum*, gratiæque Arcanum explicaret COELESTINUS, qui non unam, vel alteram ex AUGUSTINO libaverat auctoritatem, qua ſuam fulciret ſententiam, ſed totum AUGUSTINUM longis, iteratiſque vigiliis, ùt patet, ita hauſerat, ut ipſius ore loqui videretur AUGUSTINUS. Quod ut tibi Lector perſpicuum ſit, fas ſit mihi dicere de hac Auctoris Diſſertatione cum R. Baybad *de ſtudio legis* prout refertur *in lib. Pirke Abot. cap.* 5. הפוך כה חפוך בה רבולא כה *Verſa illam, verſa illam; omnia enim complectitur.*

Ex patria itaque, ubi pium eſt credere, te tot laborum præmiis frui, præbe mihi faciles aures, Tu, cui tam jucundè auſcultabam cùm mihi loquebaris in via; Audi quam exquirebas tui Operis, Cenſuram, nunc tandem quando nec me laudantem adulatio movet, nec te laudatum tentat elatio; Audi cum Vincentio Lyrinenſi *Commonitor* 1. *adverſus Hæreſes cap.* 27. *Intelligitur te exponente illuſtriùs, quod anteà obſcuriùs credebatur, per te poſteritas intellectum gratuletur, quod anteà vetuſtas non intellectum venerabatur.*

Tan-

APPROBATIO.

Tantas igitur altiſſimi Ingenii Opes, tantoſque uberrimos Piiſſimi Auctoris Fructus, nedum Prælo, ut iis Aſcetici, Scholaſtici, Polemici, Parænetici, Philologi, aliique fruantur Eruditi, ſed Immortalitate dignos cenſeo. E Cœnobio SS. XII. Apoſtolorum de Urbe Quarto Nonas Octobris in Die Feſto Seraphici Patris FRANCISCI, Anno à Virginis Partu MDCXCVI.

Fr. Joannes Damaſcenus Ord. Min. Convent. Sac. Theol. Magiſter Sanctæ Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis Qualificator, Sacrarum Congregationum Rituum, & Indicis Conſultor, & in Archigymnaſio Romanæ Sapientiæ Theologiæ Dogmaticæ Lector,

Imprimatur.

Si videbitur Reverendiſs. P. Magiſtro Sac. Pal. Apoſtolici.

Sperellus Epiſcopus Interamnen. Viceſg.

Imprimatur.

Fr. Paulinus Bernardinius Ord. Præd. Sac. Apoſt. Palatii Magiſter.

INDEX
Partium, Paragraph., & Numeror.
PARS PRIMA.

Eſſe in Deo ſeriam, impenſamque, & quantùm ex ſe eſt, efficaciſſimam voluntatem ſalvandi omnes.

§. I.

EXplicatur fusè quid nomine voluntatis, gratiæq; per ſe efficacis, & ab Auctore, & ab aliis quoq; Theologis intelligatur.

2 *Probatur primò teſtimonio ex Sacris litteris, quarum teſtimonia expenduntur.*

3 *Ex myſterio Incarnationis.*

4 *Et ex ſenſu Sanctorum Patrum, præſertim Proſperi Aquitanici, Diſcipulorum S. Auguſtini fideliſſimi.*

5 *Et ex ratione. Ubi diſtinctio voluntatis antecedentis, ejuſq; efficacia, & conſequentis expenditur.*

6 *Ex divina bonitate, ejuſq; in homines amore.*

7 *Et ex abſurdo, ſi dicas, non omnes, quantùm ex parte Dei eſt, efficaciter eligi.*

8 *Et ex efficaciſſimis mediis, quæ Deus ad æternam vitam ſuppeditat*

9 *Et ex efficaci omnium Creaturarum in ſuos fines directione.*

10 *Et ex neceſſitate, præceptoq; ſpei Chriſtianæ.*

11 *Et ex diſertiſſimis Auguſtini, Angelicíq; Doctoris teſtimoniis, quæ ſimul expenduntur!*

12 *Diluitur Sophiſma Calvini de Prædeſtinatione.*

13 *Series, ordoq; Prædeſtinationis breviter expreſſus.*

14 *Reſpondetur ad objecta, & oſtenditur, Chriſtum pro omnibus, etiam pro reprobis oraſſe.*

15 *Non ideo Voluntate antecedenti, & quantùm ex parte Dei eſt, aliquos eſſe reprobatos, quia in Sacris litteris dicitur Chriſti ſanguis* pro multis, *non* pro omnibus *effuſus*.

16 *An Semipelagiani ideo Hæretici, quòd dicerent, velle Deum omnes ſalvos fieri?*

17 *Ea Sententia*: Deus vult omnes ſalvos fieri, *quomodo ab Auguſtino explicata?*

18 *Divinæ, & efficaci voluntati an reſiſtit poſſit?*

19 *Cur non omnibus ea media & auxilia dentur, quibus prævi ſi ſunt, certiſſimò aſſenſuri?*

20 *Reſpondetur ad celebre Apoſtoli teſtimonium* ad Roman. 9. *fuſeq; vera illius ſententia exponitur, præſertim an Deus ſit cauſa obdurationis?*

21 *Non ſequi ex noſtra Sententia, non habere Deum majorem Electorum curam, quàm non Electorum.*

22 *Multoq; minùs ſequi hominem ſeipſum diſcernere.*

23 *Cauſam Parvulorum nihil obſtare, multoq; magis ad rem noſtram facere.*

§. II.

Dari omnibus hominibus ad æternam vitam conſequendam non tantùm neceſſarias, & qualeſcunque, ſed copioſiſſimas, & abundantes gratias, quibus ſi velint, facilè, commodeq; obtinere illam poſſint.

1 *Ex voluntate efficaci ſalvandi omnes, optimè inferri voluntatem omnibus quoq;, quantùm ex parte Dei eſt, efficaces, & copioſiſſimas gratias offerri.*

2 *Poſſe cauſam aliquam & dici, & eſſe efficacem, quamvis effectus non ſequatur, idq; exemplis Luciferi, & Adami oſtenditur.*

3 *Efficaces ex natura ſua, & copioſas gratias dari ex Sacris litteris, & qua ratione jugum Chriſti leve, & ſuave dicatur, oſtenditur.*

4 Sa-

4 *Sæpe reprobis, & renuentibus æquales, aut etiam maiores gratias dari, quàm electis, & conſentientibus. Neq; tantùm externas, verùm etiam, multoq; magis internas. Ubi Auguſtini, & Thomæ teſtimonia expenduntur.*

5 *Idemq; probatur ex effuſiſſima etiam in Bruta, aliaſq; Creaturas inſenſibiles Dei bonitate, & Providentia.*

6 *Et in ipſum hominis Corpus.*

7 *Et quia homo Dei opus eſt.*

8 *Idemq; ex Corporis humani ſtructura.*

9 *Ac præſertim hominis redemptione.*

10 *Ipſaq; experientia.*

11 *Neque id tantùm de fidelibus, verùm etiam Infidelibus credendum eſſe, quod variis, multiſq; rationibus probatur, præſertim verò teſtimonio Auguſtini, eiuſq; praſtantium Diſcipulorum.*

12 *Nihil obſtare doctrinam S. Thomæ de Infidelitate purè negativa.*

13 *Si homini auxilia gratiæ deeſſent, tranſgreſſionem mandatorum ex ſententia Auguſtini nequaquam tranſgreſſoribus imputatum iri.*

14 *Nullis quantumvis obduratiſſimis Peccatoribus abundantiſſimas gratias deeſſe.*

15 *Quo ſenſu Auguſtinus dicat, gratiam non omnibus dari.*

16 *Cauſa Parvulorum ſine Baptiſmo decedentium non obeſſe oſtenditur.*

17 *Exponitur Auguſtinus.*

18 *Falſam eſſe eorum opinionem, qui contendunt gratiam omnibus quidem præparari, non tamen omnibus dari.*

19 *Exponitur Apoſtoli ſententia ad Rom.* 10. quomodo credent, quomodo audient ſine prædicante &c.

20 *Nemini quamvis perditiſſimo cuſtodiam Angelicam ſubtrahi, ubi de peccatorum menſura, deq; prava conſuetudine, modiſq; eam expugnandi.*

21 *Nemini orandi petendiq; gratiam deeſſe. Ubi de gradibus Orationis, deq; auxilio remoto.*

§. III.

§. III.

Dei gratiam etiam obſtinatiſſimis peccatoribus non deeſſe longa ſerie hiſtorica, multiſque exemplis oſtenditur.

§. IV.

Orationem etiam Peccatoris, cùm illa petit, quæ ad vitam æternam conſequendam neceſſaria ſunt, ſemper exaudiri, ſicque in peccatoris poteſtate eſſe gratiam illam efficaciſſimam, & triumphatricem orando impetrare.

1 *Quid ſit efficacia gratiæ Triumphatricis, fusè, multiſq; ex Auguſtino teſtimoniis exponitur.*

2 *Qua ratione voluntas humana præter objecti propoſitionem à Deo phyſicè juvetur, ac etiam præmoveatur.*

3 *Orationem efficaciſſimum, certiſſimumq; medium eſſe, quo etiam peccatores gratiam illam ſpecialem, ac triumphatricem aſſequi poſſint, ubi diſtinctio peccatoris ad bonum conantis, & non conantis.*

4 *Probatus ex Sacris litteris, juxta Patrum expoſitionem.*

5 *Ac etiam ex ratione.*

6 *Qua ratione ſint intelligendæ ſcripturæ, cùm dicunt, non exaudiri peccatores.*

§. V.

§. V.

Aphoriſmi, ſeu Regulæ Aſceticæ de myſterio Prædeſtinationis.

1 *Explicatio primi Aphoriſmi.*
2 *Explicatio ſecundi Aphoriſmi.*
4 *Explicatio tertii Aphoriſmi, ubi de ſpe, & timore.*

PARS ALTERA.

In qua oſtenditur, nihil opponi poſſe divinæ providentiæ ex eo, quòd in negotio Prædeſtinationis, quædam ſint inſcrutabilia.

§. I.

Probatnr ex Sacris litteris, ſanctiſque Patribus, noluiſſe Deum Myſterium Prædeſtinationis ab hominibus explorari.

§. II.

Multa eſſe in rerum natura, quæ licet vera, occultas tamen, & inpenetrabiles habent cauſas, nec ideo falſi accuſari poſſunt. Ergo multò magis idem dicendum de alea Prædeſtinationis.

§. III.

Cauſam Divinorum Judiciorum quærentibus optima datur, omniq́ue demonſtratione potentior.

NO-

Digitized by Google

NODUS PRÆDESTINATIONIS

Ex SS. litteris, doctrinaque SS. Auguſtini, & Thomæ

QUANTUM HOMINI LICET, DISSOLUTUS.

PARS I.

In qua expenduntur, quæ cognoſci in hoc arcano ab hominibus poſſunt.

DUO ſunt, quæ in omnibus Chriſtianæ Fidei Myſteriis conſiderari oportet, videlicet, & quòd cognoſci debeant, & quòd penetrari non poſſint; ſicque & quòd fidem mereantur, quia certa; & quòd reverentiam, ac timorem, quia ſublimia, & inacceſſa. Utque maris, ita rerum divinarum proprietas eſt, & magnâ ex parte cerni poſſe, & majori latere: Sicut enim non mare, ſed flumen eſſet, cujus totam latitudinem, & profundum metiri oculo poſſes; ita non res divina, ſed humana eſſet, quam totam intellectu perſpiceres. Inde eſt, ut in aliis ferè omnibus, ita quoque in rebus ad Religionem ſpectantibus duo vitanda, exceſſum videlicet, ac defectum, hoc eſt, *ignorantiam*, & *præſumptionem*; paris enim damni eſt, pariſque delicti, & neſcire, quod debeas, & velle ſcire, quod

non poſſis. Quid enim intereſt, ſive ideo cadas, quia cæcus es; ſive cadas, quia per præcipitia incedis? Imò ſæpe major, pejorque audacium, quàm ignorantium ruina; iſti enim ſoli, illi cum pluribus cadunt, quos exemplo, ac veneratione doctrinæ, quam profitentur, in abrupta compellunt, ùt Origenis, Tertulliani, aliorumque experientia oſtendit. Optimum ergo eſt Apoſtoli monitum ad Rom. 12. 3. *Sapere ad ſobrietatem*. Si non ſapias, quomodo amabis, quod ignoras? Si non ad ſobrietatem, quomodo tibi proderit, & non potiùs onerabit, quod non capis? Optimus ergo cognoſcendi, qui veſcendi modus erit, ſi nec gulæ indulgeas, nec fami deſis.

Hæc, ùt dixi, in omnibus Chriſtianæ Religionis Myſteriis, ſed præſertim in arcano Prædeſtinationis vera ſunt. Nihil iſto apertius, ſi modeſtè accedas; nihil occultius, ſi protervè invadas. Nihil ad inflammandum amorem opportunius, ſi modicè, ac guttatim aſpergas: nihil ad extinguendum validius, ſi impetu, & undatim affundas. Omnia tempeſtatibus, & naufragiis plena, ſi ſcapham alto committas: omnia tuta, & tranquilla, ſi terram legas. Verbo, hîc maximè conſilium Apoſtoli valet ad Rom. 11. 20. *Noli altùm ſapere*.

Ego cùm obſervâſſem in hac præcipuâ, & decretoriâ ſalutis, & animarum causâ à quàmplurimis nimis parùm divinæ bonitati tribui, & culpam pereuntium non tam reis imponi, quàm in ipſum Judicem derivari, quaſi partibus addictum, & aliquibus tantùm, non omnibus propitium, nimiſque ardua præſcribentem, quæ paucis, & Heroibus tantùm ſuperare animus ſit; ego, inquam, cùm id animadvertiſſem, ſtatui juſtiſſimi ſimul, & clementiſſimi Judicis cauſam ſuſcipere; nodumque hunc, licèt aliàs implicatiſſimum, non ferro, ſed calamo ſolvere, ac omnibus compertum, palamque facere, nullam poſſe contra Judicem querelam moveri, nihilque in prædeſtinationis negotio peractum, cui non amor præſederit; ſicque damnatorum caſus non Prædeſtinationi divinæ, ſed humanæ voluntati tribuendos eſſe, Deo quavis ratione vitam peccatori procurante, ſed peccatore ipſo omni ratione mortem volente, ſicque veriſſimas eſſe illas Prophetæ voces Oſeæ 13. 9. *Perditio tua ex te Iſraël, ex me tantùm auxilium tuum*.

Quatuor ergo in hoc argumento demonſtranda ſuſcipiam. *Primò*. Deum ſeriò, impenſiſſimè, ac quantùm in ſe eſt, efficaciter omnium hominum ſalutem velle. *Secundò*, & ideo non quaſ-

cum-

cumque hominibus, ſed abundantiſſimas, copioſiſſimas, & ex natura ſua efficaces gratias tribuere, quibus ad æternam felicitatem pervenire poſſint. *Tertiò*, imò facillima quoque media præſcripſiſſe, quibus etiam perditiſſimi, ac deploratiſſimi peccatores gratias illas ſpeciales, quas Auguſtinus *invictiſſimas*, & *triumphatrices* appellat, ſicque perſeverantiam finalem certiſſimò impetrare poſſint, ſi velint. *Quartò*, & hæc ad divinam, & infinitam Bonitatem omni ſuſpicione liberandam ſufficere; reliqua in cauſa Prædeſtinationis explorari nec poſſe, nec debere.

§. I.

Eſſe in Deo ſeriam, impenſamque, & quantùm ex ſe eſt, efficaciſſimam voluntatem ſalvandi omnes.

SUMMARIA.

I. *Explicatur fusè quid nomine voluntatis, gratiæq; per ſe efficacis, & ab Auctore, & ab aliis quoq; Theologis intelligatur.*

II. *Probatur primò teſtimonio ex Sacris litteris, quarum teſtimonia expenduntur.*

III. *Ex Myſterio Incarnationis.*

IV. *Et ex ſenſu Sanctorum Patrum, præſentim Proſperi Aquitani, Diſcipulorum S. Auguſtini fideliſſimi.*

V. *Et ex ratione. Ubi diſtinctio voluntatis antecedentis, ejuſq; efficacia, & conſequentis expenditur.*

VI. *Ex divina Bonitate, ejuſq; in homines amore.*

VII. *Et ex abſurdo, ſi dicas, non omnes, quantùm ex parte Dei eſt, efficaciter eligi.*

VIII. *Et ex efficaciſſimis mediis, quæ Deus ad æternam vitam ſuppeditat.*

IX. *Et ex efficaci omnium Creaturarum in ſuos fines directione.*

X. *Et ex neceſſitate, præceptoq; Spei Chriſtianæ.*

XI. *Et ex diſertiſſimis Auguſtini, Angeliciq; Doctoris teſtimoniis, quæ ſimul expenduntur.*

XII. *Dilaitur Sophiſma Calvini de Prædeſtinatione.*
XIII. *Series, ordoq́; Prædeſtinationis breviter expreſſus.*
XIV. *Reſpondetur ad obiecta, & oſtenditur, Chriſtum pro omnibus, etiam pro reprobis oràſſe.*
XV. *Non ideo voluntate antecedenti, & quantùm ex parte Dei eſt, aliquos eſſe reprobatos, quia in Sacris litteris dicitur Chriſti Sanguis* pro multis, *non* pro omnibus *effuſus.*
XVI. *An Semipelagiani ideo Hæretici, quòd dicerent, velle Deum omnes ſaluos fieri?*
XVII. *Ea Sententia*: Deus vult omnes ſalvos fieri, *quomodo ab Auguſtino explicata?*
XVIII. *Diuinæ, & efficaci voluntati an reſiſti poſsit?*
XIX. *Cur non omnibus ea media, & auxilia dentur, quibus præviſi ſunt, certiſſimò aſſenſuri?*
XX. *Reſpondetur ad celebre Apoſtoli teſtimonium* ad Roman: 9. *fuſeq́; vera illius ſententia exponitur, præſentim an Deus ſit cauſa obdurationis?*
XXI. *Non ſequi ex noſtra Sententia, non habere Deum majorem Electorum curam, quàm non Electorum.*
XXII. *Multoq́; minùs ſequi hominem ſe ipſum diſcernere.*
XXIII. *Cauſam Parvulorum nihil obſtare, multoq́; magis ad rem noſtram facere.*

NE termini, quibus Theologi in hac profundiſſima, remotiſſimaque ab hominum captu materia uti ſolent, ambiguitatem aliquam, ſpeciemq́ue erroris præſeferant, prius, in ipſoque limine explicandæ nobis ſunt voces, quæ toto hoc opere quàm frequentiſſimè occurrent, & in quibus tota rei ſumma, cardoq́ue verſatur.

I. Obſervandum igitur primò eſt, duas in Deo eſſe voluntates, *antecedentem* unam, alteram *conſequentem*. Non quòd in divina natura numerum, & multitudinem perfectionum admittamus; ſed quia quæ in Deo unum ſunt, ea ob eminentiam, & infinitatem ſuam pluribus, innumeriſque perfectionibus creatis æquivalent; & ideò perinde quoad effectum ſe habeant, ac ſi plura eſſent; ſicq́ue à nobis per numerum, & in plurali explicantur, quamvis reipſa ſint res ſimpliciſſima. Ea ferè ratione, quâ dicimus, nummum aureum tres florenos argenteos complecti, non numero, cùm unicus ſit, ſed valore, & pretio. Ita, inquam, duæ ſunt in Deo voluntates: Prima

ma abſoluta, efficax, independenſque ab omni hominum merito; quâ Deus naturaliter, meroque bonitatis ſuæ inſtinctu, atque, ut ita dicam, *motu proprio* vult omnium hominum ſalutem, æternamque felicitatem; & ideo eos creat, eos redimit, & accomodatiſſimis ad hunc finem mediis accingit, aliter tamen, aliterque juxta infinitæ, ac ordinatiſſimæ ſapientiæ ſuæ modum. Et hanc vocamus *voluntatem antecedentem*, ſeu *voluntatem amoris*, quia nullam aliam cauſam habet, quàm, ut dixi, naturalem bonitatis ſuæ inſtinctum, motumque proprium. Hæc, inquam, voluntas, quantùm ex parte Dei efficax, & abſoluta eſt. Efficax; quia vi hujus voluntatis movetur Deus ad media non tantùm huic fini neceſſaria, & commoda; verùm etiam abundantiſſima, & præſtantiſſima hominibus applicanda, adeo ut ne unigenito quidem, nec ſanguini, vitæque parcat, quod nemo facit, niſi qui finem flagrantiſſimè, ac efficaciſſimè ex parte ſua cupit. Abſoluta verò hæc ipſa voluntas dicitur; quia licèt Deus exequi hanc ſuam voluntatem nolit, niſi homine conſenſum ſuum præbente, cùm ſalvare invitum nolit: quòd tamen creaverit, & quòd ideo creaverit, ut æternam vitam adipiſceretur, quodque in hunc finem nobiliſſimis, & validiſſimis mediis inſtruxerit, id totum gratis, totumque opus ſummi amoris, & bonitatis fuit, nihil homine ipſo ad propoſitum tam regiæ, ſpontaneæque adoptionis conferente, nullaque ex ejus parte conditione exſpectata: ſicut ſi Princeps Juvenem mendicum ſola miſeratione, & pietate commotus hæredem ultimis tabulis ſcribat, quam tamen hæreditatem ipſo facto conſequi non poſſit, niſi ex natura ipſius teſtamenti adeat, acceptetque: in hac, inquam, hypotheſi voluntas mendicum inſtituendi, pura, abſoluta, mereque gratuita eſt, nihil ad ipſam conferente mendico, quippe omnium, quæ à Principe fiunt ignaro: Voluntas tamen ejuſdem Principis, ut actu ipſo hæreditate potiatur; conditionata eſt; quia non vult aliter obtineri, quàm hærede adeunte, & acceptante. Ita in Deo. Quod te voluerit condere, voluerit in filium, quantùm eſt de ſe, adoptare, voluerit Regni cæleſtis heredem eſſe, in eumque finem mille, ac pretioſiſſimis te dotibus, & beneficiis exornauerit; meræ charitatis, & miſericordiæ fuit, nihil te, tuiſque meritis adjuvantibus. Voluntas verò, quâ decreuit, ne hoc ipſum Regnum obtineres, niſi velles, & mereris; quodque ſpoliare te illo voluerit, quia præuidit, te operari, & mereri nolle; hæc, inquam, voluntas *conditionata*, & *conſequens*

dici

dici debet, quippe ex præuiſa voluntate, arbitrioq́ue tuo pendens; quod Theologi noſtri aliis terminis voluntatem intentivam, & executivam appellant.

Si tu verò ſolam illam vnicamq́ue voluntatem de ſe efficacem in Deo dici velis, quæ effectum conſequitur; litem quidem de nomine mouebis, ſed peſſimè confuſione terminorum rebus ipſis conſules, confuſis enim terminis, confundi quoq́ue rem ipſam oportet; ùt ſi equo nomen Aquilæ; aut Romæ nomen Memphis imponas, nemo non inferet; ergo equum alas habere, & Romam Nilo rigari. Voluntas ergo de ſe efficax illa dicitur, quâ quis rem aliquam tam ſeriò, impenſeq́ue intendit; ut illi conſequendæ validiſſima media, omneſq́ue officii ſui partes impendat, ſeu deinde effectus ſequatur, ſeu non ſequatur; poſtquàm enim omnes ſuas partes aliquis explevit, nec tamen effectum obtinuit, id non voluntati, non ignauiæ cupientis, ſed caſui, alteriue impedimento imputari, adſcribiq́ue debet. Ita in Deo res ſe habet: Si enim eius ſaluandi omnes voluntatem conſideres, tam illa impenſa, & eximia eſt; ut jure jurando proteſtetur, *Se nolle mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat*: Si efficaciam, & abundantiam mediorum ſpectes, tanta eſt; ut etiam *proprio filio non pepercerit, ſed pro omnibus tradiderit illum, & cum illo omnia nobis donaverit*: Si deniq́ue examines, an omnes numeros, omneſq́ue partes Salvatoris, & Redemptoris expleverit, id tam plenè, copioſeq́ue peractum; ut nihil exigere ampliùs poſſis, *quid enim*, inquit, *debui facere vineæ meæ, & non feci?* Quæ cùm ita ſe habeant, amabò te, quid voluntati divinæ deeſt, ut quantùm ex ſe eſt, efficaciſſima appellari non debeat? *At effectus ceſſauit.* Eſto; ſed efficacia cauſæ quantùm eſt de ſe, non ex effectu, ſed ex conatu, votoq́ue cenſetur, ut videlicet adeo velis, ut nihil eorum omittas, quæ fieri debent: quod ſi non eſſet, omnia ferè vitæ Chriſtianæ fundamenta corruerent.

Altera voluntas eſt hypothetica, & conditionata, quâ Deus peccatores punire conſtituit, ſi gratiis à ſe copioſiſſimè oblatis uti nolint, iiſque in finem, uſque pertinaciſſimè obluctentur. Hæc voluntas, ùt monui, conditionata eſt, quia ſupponit inſuperabilem peccatorum contumaciam, ac finalem impœnitentiam. Et hanc vocamus voluntatem conſequentem, ſeu voluntatem Juſtitiæ, quia non immediatè, motuve proprio à Deo proficiſcitur, ſed ex Peccatorum protervia, oblatam veniam obſtinatiſſimè recuſantium.

Poteſt utraq́ue hæc in Deo voluntas exemplo clementiſſimi

Prin-

Principis oſtendi. Is cùm plures filios habeat, omnes magno amore complectitur, omnes paternæ hæreditati deſtinat, & ideo cùm civilibus, tum bellicis artibus per verſatiſſimos magiſtros imbui curat; omnes denique regio cibo, regio cultu, ac famulatu exornat, & ſi quem morbo affligi contingat, vitaque periclitari; dolet, timet, præmia medentibus ſpondet, non curis, non expenſis parcit, nihilque non agit, ut laborantem reſtituat. Quòd ſi eorum aliquem audiat, defectionem paràſſe, ſibique bellum, ac mortem moliri, ac patriam igne, ferro vaſtare; non ideo primum in filium rebellem amorem ponit, nec continuò propoſitum mutat, eum honoribus augendi; ſed per Legatos, per epiſtolas, minis, præmiiſque, ac reluctantem armis aggreditur, victumque veniâ, & amplexu donat. Si verò intelligat, nec oblatam veniam ab eo recipi, nec armis abſiſtere, ſed toti Regno perniciem meditari, nulliſque rationibus à ſe, patriaque perdenda compeſci poſſe; tunc enim verò mutato conſilio, publicæque quietis causâ pertinacem vinciri, ac perpetuâ cuſtodiâ claudi iubet; quod niſi faciat, nemo non dicat, Principis partibus defuiſſe, nec clementem in filium, ſed ignavum in Patriam appellet. Ita prorſus in Deo; niſi quòd quæ in hominibus pluribus conſiliis, & propoſitis, ac per intervalla fiunt; in Deo unum conſilium, unum propoſitum, unumque momentum eſt; ſed quod infinitate, ac eminentiâ perfectionis omnia illa complectitur, quæ modò in Principe diximus. Nam quia anima hominis una, eademque eſt, non ideo minùs vegetat, & ſentit, quàm aliæ, innumeræque plantarum, brutorumque animæ. Et quia æternitas unicum inſtans eſt; non ideo minus ſpatii, minuſque temporis occupat, quàm innumeræ annorum, ac ſæculorum myriades. Et ùt Plinius notat, Panchios gemma, licèt vna ſit, non ideo tamen non *ex omnium aliarum gemmarum coloribus conſtat*: Sic in Deo, non ideo, quia ejus voluntas una, eademque eſt, non omnes illas Amoris, clementiæ, juſtitiæque partes complectitur, quas ſuprà recenſuimus. Et quamvis nulla ſit in Deo, quippe immutabili, ſucceſſio cogitationum, ut modò iſtud, modò re mutata, aliud velit; eſt tamen ordo, & connexio Decretorum, cùm & iſta ſit maxima perfectio confuſioni oppoſita: ſicut enim, quia Deus eſt ſubſtantia immaterialis, ideo cognoſcit: & quia cognoſcit, ideo amat; & quia amat, ideo providet: ita quia eſt infinitè bonus, ideo vult omnibus à ſe conditis bene; & quia bene vult, vult neminem perire; & quia neminem vult perire, nulli copioſiſſima ad hunc

finem

finem media negat; & quia tandem videt, nolle aliquos oblatis mediis proficere, nullumque delinquendi finem facere; ideo vult punire, ne Juſtitiæ ſuæ deſit. In quibus omnibus non alternatio, & viciſſitudo cogitationum eſt, ſed ut dixi, ordo & connexio, qualis eſſe in natura ſimpliciſſima poteſt. Vult ergo Deus, quippe omnium Pater, omnes homines ſalvos eſſe, vult Regno potiri, vult hæredes ſcribi, idque amore non qualicunque, ſed paterno, hoc eſt, omnium maximo, ac ſinceriſſimo. Et ſi qui rebelles evadant, non ideo propoſitum, & amorem mutat: monet, rogat, invitat, terret, minatur, proſperis, adverſis urget, veniam, pacemque offert. Et ecce tibi voluntatem Dei *antecedentem*, ſeu *propoſitum amoris*, omnes ſalvare feſtinantis: Si verò nihil iſta proficiant, peccatore omnem veniam, omnemque gratiam reſpuente; tunc enim verò ſuccedit *voluntas conſequens*, ac propoſitum *Juſtitiæ*, quo, ne officio Judicis deſit, neque impunitate delicti licentiam delinquendi foveat; rebellem ad pœnam, & ſupplicium vocat, ſemper tamen affectu, & charitate Patris nunquam in Filii pœna, etiam criminoſi lætantis. Ea ferè ratione, quâ videmus, pretioſiſſimas, & chariſſimas merces naufragii metu à Domino, & mercatore jactari, invito tamen, & ad ſingulos jactus plorante. Sic Deus amat, etiam cùm perdit, perdit tamen, ne juſtitiæ naufragium faciat. Hinc illæ voces: *Heu conſolabor ſuper inimicis meis* Iſaia 1. v. 74. *Jeruſalem, Jeruſalem, quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti? Nunc ergo relinquetur Domus veſtra deſerta*. Matth. 23. Vides hîc deſerentem, & tamen plorantem; jactat, & gemit; ſed hoc amori, illud Juſtitiæ debet; periret juſtitia, niſi plecteretur culpa.

Obſervandum deinde eſt, poſſe cauſam aliquam eſſe, dicique efficacem, quamvis effectus non ſequatur; ſi videlicet ceſſatio, & ſuſpenſio effectus non ex defectu virtutis in cauſa, ſed aliunde proveniat. Illa enim dicitur cauſa efficax, quæ omnem, & neceſſariam virtutem ad ponendum effectum habet: Nemo enim negaverit, ſolem cauſam efficacem illuminationis eſſe, quia nihil ei ad illuminandum, & aërem, & terram deeſt, ipſoque facto omnia illuminat, niſi nubem, aut velum, aliudve impedimentum opponas, quale opponunt, qui lucenti, & mille radiis ad illuminandum conanti oculos ſtudioſè claudunt; tunc enim ceſſabit quidem illuminatio, non tamen ſolis, ſed ſolem impedientis culpâ. Aliud ergo eſt cauſa efficax, aliud effectrix; iſta, quam effectus conſequitur; illa quæ

omnem

Digitized by Google

omnem neceſſariam virtutem ad conſequendum effectum habet, niſi aliunde impediatur. Idem de gratia dicas. Alia effectrix eſt, quæ voluntatem expugnat; alia efficax, quæ virtutem expugnandi habet, quæque ipſo facto voluntates omnium expugnat, quot quot impedimentum nullum ponunt; unde quod una, eademque gratia alium flectat, alium non flectat, non gratiæ, ſed voluntatis culpa eſt: ſciendum enim, hanc eſſe libertatis creatæ naturam, ut quamcunque etiam efficaciſſimam gratiam poſſit eludere, caſſamque reddere; quod ſi poteſt, quid mirum eſt, ſi aliquando agat? Sicut enim nulla gratia eſt, quæ tollat libertatem; ita nulla eſt, quæ tollat potentiam reſiſtendi; quid ergo novi, abſurdique, imò quid non rationi, & experientiæ conſentaneum, reſiſtere aliquando illam, quæ ſemper poteſt reſiſtere, juxta illud Act. 7. *Vos ſemper Spiritui Sancto reſtiſtitis?* Non quòd major ſit in voluntate virtus reſiſtendi, quàm in Deo potentia ſuperandi; ſed quòd Deus nolit potentiâ, ſed gratiâ uti, hoc eſt, non cogere liberam, ſed invitare, ac more nobilis, caſtique amatoris petere conſenſum, non rapere. Re igitur ſic explicata, à ſacris litteris initium ducamus.

II. Primò igitur Beatus Apoſtolus 1. ad Timoth. 2. ita loquitur: *Obſecro primùm omnium fieri obſecrationes pro omnibus, ut in omni pietate, & honeſtate vitam geramus; hoc enim bonum, & acceptum eſt coram Salvatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad cognitionem veritatis venire; unus enim Deus, unus & Mediator Dei, & hominum Chriſtus JESVS, dans ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* Vides in hac ſententia, non ſemel tantùm, ſed ſæpiùs, ac repetitis vicibus, Deum omnium ſalutem velle. Dicit enim Apoſtolus: *Pro omnibus* orandum eſſe: Chriſtum *pro omnibus redimendis* ſanguinem fudiſſe: *pro omnibus* curare, ut ſalvi fiant: *Pro omnibus*, ut ad veram, & Chriſtianam Fidem perveniant. Ubi ſimul adverte, non de juſtis tantùm, & qui re ipſa ſalvantur; verùm etiam de iis loqui, qui peccatores, & infideles ſunt; nam & pro iſtis orandum eſt, & de iſtis præſertim ſcribit Deum velle, ut omnes ab infidelitate ad veram fidem convertantur. Cùm ergo Apoſtolus de omnibus loquatur, nullumque excludat; cur tu excipias, quos ille non excipit; excludas, quos ille non excludit, ſinumque Divinæ Miſericordiæ ad paucos conſtringas, quem ille ad omnes dilatat? Paulus dicit *omnes*: tu dicis, paucos: cui magis credam? Apoſtolo, an tibi? Nec tantùm id aſſerit Apoſtolus, ſed etiam duplici ratione probat: quia

unus eſt Deus, unus eſt Mediator: quaſi dicat: Si plures eſſent Dii, pluresque Mediatores; credere aliquis poſſet, non omnes omnino homines Deo, & Mediatori noſtro cordi eſſe: ſicut quia non unus, ſed plures in Mundo Principes ſunt, quilibet ſuis, non alienis ſubditis providet; Rex videlicet Hiſpaniæ Hiſpanis, non Gallis: Rex Galliæ, Gallis, non Germanis, aut Indis. Quòd ſi unus omnium mortalium, idemque Imperator eſſet, ùt olim Romæ; ad illum non unius modò, aut alterius Nationis cura pertineret. Ita cùm Deus ſit omnium Dominus, omnium Mediator; non poteſt non omnibus, quantùm ex ſe eſt, vitam, & felicitatem velle, alioquin partibus ſuis deeſſet, ſicut deeſſet Medicus, qui cùm decem ægrotorum curam ſuſcepiſſet, non omnibus, ſed tribus tantùm ſanitatem efficaciter cuperet: & Aduocatus, cui cùm ex officio octo clientum cauſæ, & quidem capitales commiſſæ eſſent; duos tantùm tueretur, reliquis aut neglectis, aut non ſeriò, obiterque defenſis. Ergo qui omnium Deus & Mediator eſt. aut oportet officio ſuo deſit, aut omnium ſalutem, & vitam efficaciter velit. Altera Apoſtoli ratio eſt, quia Chriſtus eſt *omnium Redemptor*, quam paulò poſt accuratiùs examinabimus.

Ezechielis 33. v. 2. ita loquitur Deus: *Et tu fili hominis dic ad eos: Vivo ego dicit Dominus Deus, nolo mortem impii, ſed ut convertatur impius à via ſua, & vivat*. Si Deus ne peccatoris quidem mortem, & ſupplicium vult, cuius ergo hominis volet? nam ſi aliquis dignus ſit, quem Deus perire velit, is planè peccator erit: Si ergo nec peccatorem perire vult, nec juſtum; ſequitur, ut neminem velit. Peccatum eſt infinita Dei offenſa, quippe infinitæ Majeſtati facta; & ideo non unam tantùm mortem, unumque infernum, ſed mille, & innumeros meretur: Si ergo ne infinitâ quidem injuriâ provocari divina voluntas poteſt, ut mortem, & excidium peccatori velit; ſequitur, ejus in peccatores, adeoque in omnes mortales amorem inextinguibilem, inſuperabilem eſſe; ſicut inſuperabile incendium eſſet, quod nullis aquis, ne totius quidem maris extingui poſſet. Ubi etiam obſerva, patheticam illam, plenamque tenerrimi amoris in Deo loquendi formulam: *Dic ad eos: vivo ego, dicit Dominus &c.* Ubi vides, Deum non velle tantùm impii ſalutem; verùm etiam id palàm profiteri, ſuumque propoſitum ſolenni juramento firmare, ac per Prophetam peccatoribus inſinuatum velle. Quid amabò! eſt efficaciter velle, ſi id non eſt, quod Princeps aliquis & juramento, & publicis tabulis, & miſſo inſuper Legato pa-

làm

làm teſtatur? Planè qui aliter ſentiunt, neſcio, an ex Deo vero, Deum Mimicum, & ſcenicum faciant, quales ſunt, qui ludi, & animi causâ geſtu, habitu, comitatu Reges in theatro ſe fingunt, cùm tamen nihil minùs, quàm Reges ſint. Sed abſint hæc ludibria à veraciſſima illa Majeſtate, quæ nullam cauſam fingendi habet. Egregiè huc ſervit & illa Eccleſiaſtici ſententia c. 15, v. 2. *Non dixeris per Deum abeſt: quæ enim odit, ne feceris... nec enim neceſſarii ſunt ei homines impii*. Atqui ſi Deus voluntate antecedente, & quantùm eſt ex ſe, non vult aliquos ſalvari; planè per eum abeſt, ne tot millia reproborum ſalutem conſequantur, tam enim conſequi eam non poſſunt, Deo nolente, quàm non poteſt imago in nuda tabula pingi, nolente Pictore. Nec mihi gratias ſufficientes, occultas inſpirationes, & alia ſalutis inſtrumenta opponas, quæ reprobis dantur; tam enim nihil poſſunt ad ſalutem conſequendam omnia illa nolente Deo, quàm nihil poſſunt ad opus faciendum omnia inſtrumenta ceſſante artifice. Abeſt ergo per Deum, ſi velit quidem te ex fidelibus naſci, Baptiſmo tingi, veram Fidem doceri, ſed nolit ſaluum eſſe, ſicut per Fabrum abeſſet, ne domus ſtrueretur, ſi vellet quidem ligna cædi, ſaxa conduci, machinas parari, ſed nollet domum ſurgere. Neque dicas, Deum voluntate antecedente, motuque proprio tam multos Regno excludere, ut Juſtitiam ſuam oſtendat, nam ad hoc quoque reſpondet Eccleſiaſticus: *Non ſunt Deo neceſſarii homines impii*, non ſunt neceſſarii Juſtitiæ, non ſunt neceſſarii potentiæ, perinde ac ſi Deo non millia alia Juſtitiæ ſuæ declarandæ argumenta ſuperſint, citra tot animarum ſtrages, ac æterna ſupplicia; perire enim neceſſe eſt, ſi nolit ſaluare. Deinde officium Juſtitiæ ad voluntatem non antecedentem, ſed conſequentem pertinet, cùm delictum ſupponat. Poſtquàm enim peccator divinæ voluntati obluctari pergit, nec cedit vocanti miſericordiæ, Deus hoc ipſum peccanti malum in magnum bonum convertit, more præſtantis Medici, remedium ex veneno parantis; ùt in Pharaone monſtratum eſt; ſed cùm id totum culpam, & impœnitentiam ſupponat; nihil ad eam voluntatem primariam, ingenitam, & antecedentem facit, de qua nobis Diſputatio.

Sed omnium clariſſimè Chriſtus ipſe apud Mathæum *cap.* 18. ubi cùm propoſuiſſet parabolam Paſtoris, qui nonaginta novem ovibus relictis, unicam, quæ erraverat, quæſivit, invenit, ſuccollavit, magiſque de illa una, quam perditam repererat, quàm de nonaginta novem aliis nunquam perditis, gaviſſus fuerat; ſubjunxit: *Sic non*

eſt voluntas ante Patrem veſtrum, qui in Cœlis eſt, ut pereat unus. Sicut ergo Paſtoris, non Mercenarii eſt, ne unam quidem de ovibus ſuis, etiam minimis perditam velle; ita Redemptoris noſtri nullam de animabus à ſe conditis damnatam velle; niſi forſan major paſtori cura de ovibus, quàm Redemptori de Animabus ſit; magiſque paſtor errantem ovem, quàm Deus errantem animam diligat. Si ergo ne unum quidem vult Deus perire, ergo vult omnes non perire, hoc eſt, ſalvos eſſe. Sicut Judex, qui ex mille reis nollet vel unicum ſupplicio affici; vellet hoc ipſo omnes vivere, veniâque donari. Ubi ſimul obſerva efficaciſſimam, & enixiſſimam eſſe hanc de nulla ove perdenda boni Paſtoris voluntatem. Si enim non efficaciter vellet, cur peregrè proficiſcitur? cur ubique terrarum quærit? cur laborat? cur ſudat? cur inventam amplexu ſtringit? cur humeris imponit? cur viciniam plauſu, & tripudiis implet? planè aut nulla voluntas, aut iſta efficax dici debet.

Huc quoque efficaciter illa verba Sapientis faciunt cap. 6. v. 8. *Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualis eſt illi cura de omnibus.* Hîc Sapiens ex ea ratione, quòd Deus omnium hominum Creator ſit, optimè colligit; ergo *omnium æqualiter* curam habere. Non ita quidem, quòd non unũ Creator plùs alio diligat, id enim & in naturalibus, & ſupernaturalibus rebus clariſſimè apparet; cùm enim amare ſit bonum velle, quantò plùs boni uni, quàm alteri confert, tantò Deus magis unum, quàm alium diligit; ſed quòd nullum deſerat, nullumque, quantùm ex ſe eſt, abiiciat, velitq; perire. In quo eadem omnium creaturarum, & æqualis conditio eſt. Quò etiam ſpectant illa Apoſtoli verba ad Roman. 10. & ad Coloſſ. 3. *Non enim eſt diſtinctio Judæi & Græci; nam idem Dominus omnium . . . . Induite novum hominem ſecundum imaginem ejus, qui creavit illum, ubi non eſt Gentilis, & Judæus, Barbarus, & Scytha, Servus, & liber.* Si ergo neminem deſerit, cujus Dominus, & Creator eſt; Sequitur, ne in illa quidem Prædeſtinationis cauſa, quæ omnium maxima eſt, & ex qua reliqua omnia pendent, nullum omnino deſeruiſſe, nullumque ab efficaci ſalvandi propoſito excluſiſſe. Si enim tam multos, imò longè plurimos excluſiſſet; non ergo omnes *curavit*. Quis enim dicat, curâſſe, quos in illa cauſa omnium præcipua, & infiniti momenti neglexit, excluſit, abiecit? Planè tam non eſt hoc curare, quàm pater non poſſet dici, curâſſe filium, quem nihil mali adhuc meritum domo, & hæreditate paterna ſpoliâſſet, aut

in

in flumen caſurum tenere noluiſſet. Et tamen id omnino eſt, quod facit Deus, ſi arbitrio ſuo, nullâque prævisâ culpâ tam multos adultorum ſalvare noluit; unde neceſſariò ſecutum, ut perirent: jam enim ſuprà monui, idem in adultis eſſe non ſalvari, quod perire, cùm medium non detur in præſenti ſerie præcedentiæ ſupernaturalis, & ideo ſi unum non eſt, ſequitur neceſſariò, aliud eſſe; ſicut quia inter vivere, & mori medium non datur, ſi Deus nolit aliquem vivere, ſequitur neceſſariò, eſſe moriturum. Rurſus, ſi verum eſt, quod dicit Apoſtolus, nullam apud Deum (quantùm videlicet ad ſalvandi propoſitum) diſtinctionem eſſe Judei & Græci, Barbari & Scythæ, *quia eſt Dominus omnium*, & quia omnes *ad imaginem ſuam condidit*; ſequitur ex eadem ratione, & priuſquàm culpa aliqua inter reprobos, electoſque diſtinguat; nullam quoque apud Deum inter reprobos, & electos, inter Paulum, & Judam diſtinctionem fuiſſe: ſicque omnibus æqualiter ſalutem optâſſe. Si enim ideo non diſtinguit Deus, inter Judæum, & Græcum, inter Barbarum, & Scytham; quia non minùs Græci, quàm Judæi; nec minùs Barbari, quàm Scythæ Dominus eſt; ergo nec in illo Prædeſtinationis negotio, quantùm in ſe eſt, inter Cain, & Abel, inter Paulum, & Judam diſtinxit Deus, ſed omnibus æqualiter ſalutem voluit, quia non minùs Caini, quàm Abelis, nec minùs Judæ, quàm Pauli Dominus, & Creator eſt; nec minùs unus, quàm alter ad ejus imaginem conditus, imò & redemptus. Quantùm ergo ex parte Dei eſt, non eſt Barbarus, non eſt Scytha, non eſt reprobus, non eſt damnatus; ſed omnes filij, omnes dilecti, omnes chari, ſolâ culpâ inter malos, bonoſque, inter Electos, reiectoſque diſtinguente: Sicut enim apud homines non poteſt filius citra culpam, & in ultimis Tabulis à Patre omitti; aut ſi omittat, querelam Teſtamenti inofficioſi filius opponet; ita multoque fortiùs apud Deum, ubi longè magis, quàm in humanis Tribunalibus leges amoris, humanitatis, & clementiæ valent. Hæc ipſa Auguſtini ſententia fuit, cujus perpetua ferè & conſtans doctrina eſt; non dari electionem unius præ alio, ubi non ſit diſtantia meritorum, ſic enim in Pſalm. 45. ſcribit *Quid eſt Deus in medio ejus? hoc ſignificat, quòd æquus eſt omnibus Deus, & perſonas non accipit. Quomodo enim illud, quod in medio eſt, paria habet ſpatia ad omnes fines; ita Deus medius eſſe dicitur, æqualiter omnibus conſulens*. Quod intellige de voluntate Dei, quantùm ex ſe eſt, omnes ſalvandi; non verò de æqualitate merito-

rum

rum, aut gloriæ: Conſtat enim, hæc alia, & alia eſſe, nec minori, quàm in ordine naturali varietate. Qua in re idem dicere liceat, quod olim Hannibali Carthaginenſi: Is enim, cùm militem omnium Nationum in Romanos duceret, ut omnes quoque ſpe præmii ad pugnam, & victoriam accenderet, his verbis teſte Plutarcho utebatur: *Carthaginenſis mihi erit, quicumq; hoſtem proſtraverit.* Ita Deus mortalibus: *Prædeſtinatus mihi erit quicumq; peccatum vicerit.* Idemq; Auguſtinus in expoſitione quarundam Propoſitionum ex Epiſtola ad Roman. cap. 60. ſcribit: *Quid ergo elegit Deus? Si enim nullo merito; non eſt electio, æquales enim omnes ſunt ante meritum, nec poteſt in rebus omnibus æqualibus electio nominari.* Et lib. 1. ad Simplicianum q. 2. *Unde igitur iſta electio, vel qualis electio, ſi nondum natis, nondumq; aliquid operatis, nulla ſunt momenta meritorum?* Et infra: *Nemo eligitur, niſi iam diſtans ab illo, qui reiicitur. Unde, quod dictum eſt: elegit nos Deus ante Mundi conſtitutionem, non video, quomodo ſit dictum, niſi ex praſcientia.* Ergo ex hoc Auguſtini principio, ſi voluntatem Dei antecedentem conſideres, ſicut in illa omnes pares ſunt, omnes creaturæ, omnes imagines, omnes filii, ita quoque nulla illic Pauli, nulla Judæ diſtinctio, nulla unius præ alio electio; (*non eſt, inquit, electio, ubi non eſt diſtinctio meritorum*) ſed quantùm ex parte Dei eſt, omnes dilecti, omnes ad vitam æternam, aut aliquid, quod ipsâ vitâ æternâ meliùs ſit (ùt de infantibus Baptiſmo non tinctis poſteà dicemus) deſtinati. Si verò voluntatem Dei conſequentem, & executricem attendas, hoc eſt, illam, quæ præſcientiam meriti, aut demeriti conſequitur, jam incipit in communi illa, parique maſſâ diſtinctio Pauli, & Judæ eſſe. Ideo enim Paulus præ Juda electus, quia Paulus vocationi conſenſurus, Judas diſſenſurus prævidetur, ſicque unus præmio, alter ſupplicio dignus. Quam rationem elegantiſſimè quoque S. Ambroſius advertit lib. 1. offic. cap. 13. *Quis operator*, inquit, *negligat operis ſui curam? quis deſerat, & deſtituat, quod ipſe condendum putavit? nam aliquid non feciſſe, nulla iniuria fuit, ſed non curare, quod feceris, ſumma inclementia.* Neque dicas, omnes à Deo curari, quia omnibus media ad ſalutem procurat; quomodo enim dici poſſint procurari media ad ſalutem, nolenti ſalutem? Planè tam impoſſibile eſt homini ſalutem adipiſci, Deo nolente; quàm impoſſibile eſt trunco, ſtatuam fieri, nolente Sculptore. Luſus ergo erit, quidquid tu dicis, Deum pro ſalute omnium agere, ſi non vult omnes ſalvari, ſicut luſus & pom-

pompa fallentis Tyberii erat, cùm curtus, commeatus, hoſpitia, ſupplicationes, omnia ad iter Romam pararet, ſed nollet proficiſci. Cætera, quæ de cauſa infantum, de Eſau & Jacobo in contrarium opponi poſſent, poſteà refutabimus. Verum quidem eſt, S. Auguſtinum alibi ſæpè aliam electionem admittere, quæ *non invenit eligendum, ſed facit*: ut videre eſt *c. 7. de Corrept. & Grat. c. 13. de Prædeſt. Sanctor. l. 5. contra Julian. c. 3.* Sed ibi loquitur de aſſumptione, & vocatione ad gratiam ſupponente iam electionem ad Gloriam, & conſequenter aliquam diſtinctionem. Certum enim eſt, S. Auguſtinum cùm aliqua in ſuis libris retractaſſet, numquam retractaſſe, quæ in libris ad Simplicianum de gratia docuerat; imò vehementer ea commendâſſe, eoque Semipelagianos remiſiſſe *l. 1. de Præd. SS. c. 4.*

III. Nec minùs hanc in rem faciunt illæ ſententiæ, quibus Sacræ Litteræ clariſſimis verbis docent, Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe; quales ſunt ad Rom. 8. *Qui proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro omnibus tradidit illum.* Et 2. ad Corinth. 5. *Si unus pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, ut qui vivunt, non ſibi vivant; ſed illi, qui pro omnibus mortuus eſt.* Et 1. ad Timoth. 4. *Qui eſt Salvator omnium hominum, maximè Fidelium.* Et Epiſt. 1. ad Corinth. c. 8. *Peribit infirmus in tua ſcientia, pro quo mortuus eſt Chriſtus?* Ubi Apoſtolus apertiſſimè ſupponit, Chriſtum etiam pro *perituris*, hoc eſt, pro Reprobis mortuum eſſe. Et 1. Joan. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.* Cùm ergo Sacræ Scripturæ toties, ac tam enixis verbis, Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe teſtentur; nullibi verò, & nunquam pro aliquibus tantùm; planè temerarius ſit, qui id dicat, quod Scriptura non dicit; id verò non dicat, quod Scriptura tam clarè, ac toties dicit. Si quis Princeps moriturus ultimis Tabulis diſponat, ut ex regio, immenſoque theſauro, quem hæredi relinquit, omnes totius Regni captiui redimantur, qui triremibus, & ſervituti addicti ſunt; hæres verò non de ſingulis generum, ſed de generibus ſingulorum; hoc eſt, non de omnibus, ſed de paucis tantùm id intelligi vellet; quis non infidelem, prævaricatorem, hoſtemque paternæ voluntatis diceret? At quantò id juſtiùs dicendum de illis erit, qui contra clariſſimam Scripturæ ſententiam Chriſti Redemptionem anguſtiſſimam faciunt, ejuſque infinitum in homines amorem breviſſimis terminis coërcent, ſicque rivum ex pelago faciunt?

IV.

IV. Nec alia totius Eccleſiæ, ſanctorumque Patrum ſententia fuit, quos magno numero proferre in medium liceret, niſi ſuperfluos teſtes, & importunos crederem in cauſa tam manifeſta: præſertim cùm nemo apertiùs, quàm Scripturæ loquantur, unde quibus iſtæ non ſufficiunt, nihil aliud ſuperſit, quo perſuaderi poſſint. Unum ergo tantùm, alterumque producam, explicandi potiùs, quàm convincendi causâ. Primus ſit S. Proſper Epiſcopus Regienſis, quo nemo pulchriùs, ac eloquentiùs de gratia ſcripſit, nemo Auguſtini mentem meliùs & intellexit, & expoſuit. Sic ergo variis locis loquitur: *Sinceriſſimè credendum, atq; profitendum eſt, Deum velle, ut omnes ſalvi fiant: ſiquidem Apoſtolus, cujus iſta ſententia eſt; abſolutiſſimè præcipit, quod in omnibus Eccleſiis piiſſimè cuſtoditur, ut Deo pro omnibus ſupplicetur. . . . Qui ergo dicit, quòd Deus non vult omnes homines ſalvos fieri, ſed certum numerum Prædeſtinatorum, is duriùs loquitur, quàm loquendum eſt de altitudine inſcrutabilis gratiæ Dei, qui omnes vult ſalvos fieri, atq; ad agnitionem veritatis venire . . . . Sive igitur noviſſima contemplemur ſæcula, ſeu proxima, ſeu media, rationabiliter & piè creditur, omnes homines ſalvos fieri Deum velle, ſemperque voluiſſe . . . . & ideo manifeſtum eſt, quòd diverſis atq; innumeris modis omnes ad ſe invitet; ſed qui veniunt, Dei auxilio diriguntur; qui non veniunt, ſuâ pertinaciâ reluctantur . . . . Nulla ergo dubitandi ratio eſt, JESUM Chriſtum Dominum noſtrum pro impiis, & peccatoribus mortuum eſſe, è quorum numero, ſi aliquis liber inventus eſt, non eſt pro omnibus mortuus Chriſtus; ſed prorſus pro omnibus mortuus eſt.* (a)

S. Leo: *Pro omnibus impiis mortuo Domino, etiam Judas in eo potuiſſet conſequi remedium, ſi non feſtinaſſet ad laqueum . . . . Dominus enim noſter peccati, mortiſq; deſtructor, ſicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit.* (b)

S. Ambroſius: *Myſticus ille Sol Juſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus paſſus eſt, omnibus venit, & omnibus reſurrexit.* (c)

S. Auguſtinus: *Judicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate ſua. Quæ eſt æquitas, & veritas? Congregabit ſecum electos ad judicium; cæteros autem ſeparabit ab invicem; poſiturus enim eſt*

alios

(a) *Floruit A.* 460. *In Reſp. ad* 2. *Vincent. Object. & in Reſp. ad Object. Gall. ſentent.* 8. *Et lib.* 2. *cap.* 16. *& cap.* 25. *de Vocat. Gent.*

(b) *A.* 461. *ſerm.* 11. *de Paſſ. & Serm.* 1. *de Nativit.*

(c) *A.* 397. *in Pſalm.* 118. *v.* 64.

alios ad dexteram, alios ad ſiniſtram; non ergo partem judicabit; quia non partem emit; totum judicare habet, quia pro toto ſanguinem dedit. Et alibi Chriſtum Dominum ita Reprobos alloquentem inducit: *Videte vulnera, quæ inflixiſtis; agnoſcite latus, quod pupugiſtis, quod & per vos, & propter vos apertum eſt, nec tamen intrare voluiſtis*. (a) Et lib. de Spir. & litera cap. 33. interrogat: *Cur voluntas credendi, ſi donum Dei eſt, non omnibus detur?* Et reſpondet: *vult quidem Deus omnes homines ſalvos fieri, non ſic tamen ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene, vel malè utentes juſtiſſimè judicentur; quod cùm ſit, infideles contra voluntatem Dei faciunt, cùm ejus Euangelio non credunt*. Sed de Auguſtini mente circa hujus ſententiæ expoſitionem pluribus poſteà.

Concilium Tridentinum: *Etſi Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, non omnes tamen beneficium ejus mortis accipiunt*. (b)

Ipſa denique Eccleſia mentem ſuam quotannis de hac re publicè profitetur, cùm Deum ita rogat: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui ſalvas omnes, & neminem vis perire, reſpice ad animas diabolica fraude deceptas, ut omni hæretica pravitate depoſita, errantium corda reſipiſcant, & ad veræ fidei redeant unitatem*.

Ex his omnibus palàm eſt, nullum omnino hominem eſſe, pro quo Chriſtus paſſus non ſit, & conſequenter quem nolit efficaciter quantùm eſt de ſe, ſalvum eſſe; quæ enim de ſe efficacior voluntas, quàm cùm aliquid ita optas, ut pro eo conſequendo etiam ſanguinem, ac vitam impendas? Planè ipſo Salvatore teſte, *majorem charitatem nemo habet, quàm, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*. Aut quid exiſtimari poteſt, Deum non eſſe daturum, poſtquàm Unigenitum dedit, cujus vita longè pluris, quàm millies mille Paradiſi valet. Nolit ergo Paradiſum dare, qui voluit Filium? hoc eſt, negabit obolum, cui donavit theſaurum? Quæ argumentatio non noſtra, ſed Apoſtoli eſt dicentis: *Qui etiam pro nobis Filium ſuum Unigenitum dedit, quomodo ergo non cum illo omnia nobis donavit?* Quaſi dicat Apoſtolus: noli timere, ne qui majus voluit, non velit & minus: negare nihil poteſt, poſtquàm Filium dedit. Quid eſt Cœlum ad Filium, niſi thronus ad Imperatorem? qui ergo ut regnares, non pepercit Imperatori; quomodo ne pereas, non parcet throno? Si Medicus ſanguinem ſuum omnibus venis profudiſſet ſanando

 ægro-

(a) *A. 520. in Pſalm. 95. & lib. 2. de Symbolo ad Cathecum.*
(b) *Concilium Trident. Seſſ. 6. cap. 3.*

Digitized by Google

ægroto; quis dubitet, non eum ſeriò, efficaciterque ægroti ſanitatem cupere, nihilque de aliis pharmacis omiſſurum, opportunis quidem, ſed multò minoris pretii, nulliuſque Medico damni? Hoc argumentum eleganter inculcat S. Auguſtinus in Pſalm. 148. *Tales arrhas accepimus, tenemus mortem Chriſti, tenemus Sanguinem Chriſti, Erigat ergo ſe humana fragilitas, non deſperet, non ſe collidat, non ſe auertat, non dicat, non ero beatus. Quid enim tibi promiſit Deus ô homo mortalis? Quòd victurus es in æternum. Non credis? crede, crede: plus eſt jam, quod fecit, quàm quod promiſit. Quid fecit? mortuus eſt pro te. Quid promiſit? quòd vives cum illo. Incredibilius eſt, quòd mortuus ſit æternus, quàm quod in æternum vivat mortalis. Jam quod incredibilius eſt, tenemus. Si propter homines mortuus eſt Deus, non eſt victurus homo cum Deo?* Planè hæc tam clara ſunt, tamque omnibus manifeſta, ut & Lectoris, & cauſæ ipſius injuria ſit, diutiùs immorari, perinde ac ſi clarè videntibus perſuadere multis rationibus velis, nivem candidam eſſe, ſolemque interdui lucere.

V. Quòd ſi nihil Scriptura, nihil Patres de hoc Dei omnes homines ſalvandi propoſito loquerentur; id ipſum apertiſſima ratio convinceret, & cui nemo niſi expers rationis repugnare poſſit.

Ubi tamen priùs obſerua, ùt notavimus ſub initio, duas in Deo eſſe voluntates, *antecedentem* unam, alteram *Conſequentem*. Non quòd in diuina natura numerum, & multitudinem perfectionum admittamus; ſed quia quæ in Deo unum ſunt, ea ob eminentiam, & infinitatem ſuam pluribus, innumeriſque perfectionibus creatis æquivaleant; & ideo perinde quoad effectum ſe habeant, ac ſi plura eſſent; ſicque à nobis per numerum, & in plurali explicantur, quamvis re ipſa ſint res ſimpliciſſima. Ea ferè ratione, quâ dicimus, nummum aureum tres florenos argenteos complecti, non numero, cùm unicus ſit, ſed valore, & pretio. Ita, inquam, duæ ſunt in Deo voluntates. Prima abſoluta, efficax, independenſque ab omni hominum merito, quâ Deus naturaliter, meroque Bonitatis ſuæ inſtinctu, atque, ùt ita dicam, *motu proprio* vult omnium hominum ſalutem, æternamque felicitatem; & ideo eos creat, eos redimit, & accomodatiſſimis ad hunc finem mediis accingit, aliter tamen, aliterque iuxta infinitæ, ac ordinatiſſimæ ſapientiæ ſuæ modum. Et hanc vocamus *voluntatem antecedentem, ſeu voluntatem amoris*, quia nullam aliam cauſam habet, quàm, ùt dixi, naturalem Bonitatis ſuæ inſtinctum, motumque proprium. Hæc

Hæc, inquam, voluntas, quantùm ex parte Dei efficax, & abſoluta eſt. *Efficax*, quia vi huius voluntatis movetur Deus ad media non tantùm huic fini neceſſaria, & commoda; verùm etiam abundantiſſima, & præſtantiſſima hominibus applicanda, adeò ut ne Unigenito quidem, nec ſanguini, vitaque parcat, quod nemo facit, niſi qui finem flagrantiſſimè, ac efficaciſſimè ex parte ſua cupit. Abſoluta verò hæc ipſa voluntas dicitur; quia licèt Deus *exequi* hanc ſuam voluntatem nolit, niſi homine conſenſum ſuum præbente, cùm ſaluare invitum nolit: quòd tamen creaverit, & quòd ideo creaverit; ut æternam vitam adipiſceretur; quodque in hunc finem nobiliſſimis, & validiſſimis mediis inſtruxerit; id totum gratis, totumque opus ſummi amoris, & bonitatis fuit, nihil homine ipſo ad propoſitum, tam regiæ, ſpontaneæque adoptionis conferente, nullaque ex ejus parte conditione exſpectata. Sicut ſi Princeps iuvenem mendicum ſola miſeratione, & pietate commotus hæredem ultimis tabulis ſcribat, quam tamen hæreditatem ipſo facto conſequi non poſſit, niſi ex natura ipſius Teſtamenti adeat, acceptetque, in hac inquam, hypotheſi voluntas mendicum inſtituendi, pura, abſoluta, mereque gratuita eſt, nihil ad ipſam conferente Mendico, quippe omnium, quæ à Principe fiunt, ignaro. Voluntas tamen eiuſdem Principis, ut actu ipſo hæreditate potiatur, conditionata eſt; quia non vult aliter obtineri, quàm hærede adeunte, & acceptante. Ita in Deo, quod te voluerit condere, voluerit in filium, quantùm eſt de ſe, adoptare, voluerit Regni cœleſtis hæredem eſſe, in eumque finem mille, ac pretioſiſſimis te dotibus, & beneficiis exornaverit; meræ charitatis, & miſericordiæ fuit, nihil te, tuiſque meritis adiuuantibus. Voluntas verò, quâ decreuit, ne hoc ipſum Regnum obtineres, niſi velles, & mereréris; quodque ſpoliare te illo voluerit, quia prævidit, te operari, & mereri nolle; hæc inquam, voluntas *conditionata*, & *conſequens* dici debet, quippe ex prævisa voluntate, arbitrioque tuo pendens; quod Theologi noſtri aliis terminis voluntatem intentivam, & executivam appellant.

Si tu verò ſolam illam, unicamque voluntatem de ſe efficacem in Deo dici velis, quæ effectum conſequitur; litem quidem de nomine movebis, ſed peſſimè confuſione terminorum rebus ipſis conſules; confuſis enim terminis, confundi quoque rem ipſam oportet; ùt ſi equo nomen Aquilæ; aut Romæ nomen Menphis imponas, nemo non inferet; ergo equum alas habere, & Romam Nilo rigari. Vo-

luntas ergo de ſe efficax illa dicitur, quâ quis rem aliquam tam feriò, impenſeque intendit; ut illi conſequendæ validiſſima media, omneſque officii ſui partes impendat, ſeu deinde effectus ſequatur, ſeu non ſequatur; poſtquàm enim omnes ſuas partes aliquis expleuit, nec tamen effectum obtinuit; id non voluntati, non ignaviæ cupientis; Sed caſui, alterivè impedimento imputari, ad ſcribique debet. Ita in Deo res ſe habet: Si enim eius ſalvandi omnes voluntatem conſideres; tam illa impenſa, & eximia eſt, ut jurejurando proteſtetur, *ſe nolle mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat*. Si efficaciam & abundantiam mediorum ſpectes, tanta eſt, ut etiam *propio Filio non pepercerit, ſed pro omnibus tradiderit illum, & cum illo omnia nobis donaverit*. Si denique examines, an omnes numeros, omneſque partes Saluatoris, & Redemptoris expleverit; id tamplenè, copioſeque per actum; ut nihil exigere ampliùs poſſis: *quid enim, inquit, debui facere vineæ meæ, & non feci?* quæ cùm ita ſe habeant, amabò te, quid voluntati divinæ deeſt, ut quantùm ex ſe eſt, efficaciſſima appellari non debeat? *at effectus ceſſavit*. Eſto; ſed efficacia cauſæ, quantùm eſt de ſe, non ex effectu, ſed ex conatu, votoq; cenſetur, ut videlicet adeò velis; ut nihil eorum omittas, quæ fieri debent. Quod ſi non eſſet, omnia ferè vitæ Chriſtianæ fundamenta corruerent.

Altera voluntas eſt hypothetica, & conditionata, quâ Deus peccatores punire conſtituit, ſi gratiis à ſe copioſiſſimè oblatis uti nolint, iiſque in finem uſque pertinaciſſimè obluctentur. Hæc voluntas, ût monui, conditionata eſt, quia ſupponit inſuperabilem Peccatorum contumaciam, ac finalem impœnitentiam. Et hanc vocamus voluntatem *conſequentem*, ſeu voluntatem *Iuſtitiæ*, quia non immediatè, motuve proprio à Deo proficiſcitur, ſed ex Peccatorum protervia, oblatam veniam obſtinatiſſimè recuſantium.

Poteſt vtraq; hæc in Deo voluntas exemplo clementiſſimi Principis oſtendi. Is cùm plures filios habeat, omnes magno amore complectitur, omnes paternæ hereditati deſtinat, & ideo cùm ciuilibus, tùm bellicis artibus per verſatiſſimos Magiſtros imbui curat; omnes deniq́ue regio cibo, regio cultu, ac famulatu exornat; & ſi quem morbo affligi contingat, vitaq́ue periclitari; dolet, timet, præmia medentibus ſpondet; non curis, non expenſis parcit, nihilq́ue non agit, ut laborantem reſtituat. Quod ſi eorum aliquem audiat, defectionem paraſſe, ſibiq́ue bellum, ac mortem moliri, ac patriam

igne,

igne, ferro vaſtare; non ideo primum in filium rebellem amorem ponit, nec continuò propoſitum mutat, eum honoribus augendi; ſed per Legatos, per epiſtolas, minis, præmiiſque, ac reluctantem armis aggreditur, victumque veniâ, & amplexu donat. Si verò intelligat nec oblatam veniam ab eo recipi, nec armis abſiſtere, ſed toti Regno pernitiem meditari, nulliſque rationibus à ſe, patriaque perdenda compeſci poſſe; tunc enim verò mutato conſilio, publicæque quietis causâ pertinacem vinciri, ac perpetuâ cuſtodiâ claudi iubet; quod niſi faciat, nemo non dicat Principis partibus defuiſſe, nec clementem in filium, ſed ignavum in patriam appellet. Ita prorſus in Deo; niſi quòd quæ in hominibus pluribus conſiliis, & propoſitis,ac per intervalla fiunt; in Deo unum conſilium,unum propoſitum, unumque momentum eſt; ſed quòd infinitate,ac eminentiâ perfectionis omnia illa complectitur, quæ modò in Principe diximus. Nam quia anima hominis vna,eademque eſt,non ideo minùs vegetat,& ſentit, quàm aliæ, innumeræque plantarum, brutorumque animæ. Et quia æternitas unicum inſtans eſt; non ideò minùs ſpatii, minuſque temporis occupat, quàm innumeræ annorum, ac ſæculorum myriades. Et ùt Plinius notat lib. 26. cap. 10. Panchios gemma, licèt una ſit, non ideo tamen *non ex omnium aliarum gemmarum, coloribus conſtat*. Sic in Deo, non ideo, quia eius voluntas una, eademque eſt, non omnes illas amoris, clementiæ, iuſtitiæq; partes complectitur, quas ſuprà recenſuimus. Et quamvis nulla ſit in Deo, quippe immutabili, ſucceſſio cogitationum, ut modò iſtud, modò re mutata aliud velit, eſt tamen ordo, & connexio Decretorum, cùm & iſta ſit maxima perfectio confuſioni oppoſita. Sicut enim, quia Deus eſt ſubſtantia immaterialis, ideo cognoſcit; & quia cognoſcit, ideo amat, & quia amat, ideo prouidet: Ita quia eſt infinitè bonus, ideo vult omnibus à ſe conditis bene, & quia bene vult, vult neminem perire, & quia neminem vult perire, nulli copioſiſſima ad hunc finem media negat, & quia tandem videt, nolle aliquos oblatis mediis proficere, nullumque delinquendi finem facere; ideo vult punire, ne Iuſtitiæ ſuæ deſit. In quibus omnibus non alternatio, & viciſſitudo cogitationum eſt, ſed ùt dixi, ordo, & conexio, qualis eſſe in natura ſimpliciſſima poteſt. Uult ergo Deus, quippe omnium Pater, omnes homines ſaluos eſſe, vult Regno potiri, vult hæredes ſcribi, idque amore non qualicumque, ſed paterno, hoc eſt, omnium maximo, ac ſinceriſſimo, Et ſi qui rebelles eva-

dant;

Digitized by Google

dant; non ideo propoſitum, & amorem mutat; monet, rogat, invitat, terret, minatur, mittit; proſperis, adverſis urget, veniam, pacemque offert. Et ecce tibi voluntatem Dei *antecedentem, ſeu propoſitum amoris*, omnes ſaluare feſtinantis, Si verò nihil iſta proficiant, peccatore omnem veniam, omnemque gratiam reſpuente; tunc enim verò ſuccedit *voluntas conſequens*, ac propoſitum Juſtitiæ, quo ne officio Judicis deſit, neque impunitate delicti licentiam delinquendi foveat; rebellem ad pœnam, & ſupplicium vocat, ſemper tamen affectu, & charitate Patris, nunquam in filii pœna, etiam criminoſi lætantis. Ea ferè ratione, quâ videmus pretioſiſſimas, & chariſſimas merces naufragii metu à Domino, & Mercatore jactari, invito tamen, & ad ſingulos jactus plorante: Sic Deus amat, etiam cùm perdit: perdit tamen, ne Juſtitiæ naufragium faciat. Hinc illæ voces Iſa. 1. verſ. 24. Matth. 23. *Heu conſolabor ſuper inimicis meis! Ieruſalem, Ieruſalem, quoties, volui congregare filios tuos, & noluiſti? Nunc ergo relinquetur domus veſtra deſerta.* Vides hîc deſerentem, & tamen plorantem, jactat, & gemit; ſed hoc amori, illud Juſtitiæ debet; periret Juſtitia, niſi plecteretur culpa. Re igitur ſic explicata, rationes modò audiamus, quibus hæc ipſa, & efficaciſſima omnes homines ſalvandi voluntas magis, magiſque demonſtrabitur. Nam

VI. *Primò*. Deus ex ſua natura eſt infinita Bonitas, infinitus Amor; ergo quantùm ex ſe eſt, omnibus bene vult, omneſque amat; & conſequenter nullum perire vult; ſicque ſi cui male ſit, ſi quis pereat, id principio omnis mali adſcribendum eſt, quod eſt peccatum, non principio omnis boni, quod eſt Deus. Quemadmodùm quia ſol ex natura ſua lucidiſſimus eſt, ideo omnia luce, ac radiis implet, nihil verò tenebris, umbriſque aſpergit, & ideo quidquid umbrarum exiſtit, illud non in lucem, non in Solem, ſed in corpus opacum luci oppoſitum referri debet; ita, inquam, Deus, quia infinitus amor eſt, omnes amat, & quia infinitum bonum eſt, omnibus bene vult; mala verò aliunde, quàm à bono derivantur. Imò, quod bene obſervandum eſt; non ſolùm natura boni, & amoris eſt, ut ſe aliis quovis modo communicet; verùm etiam ut formam adverſam expugnet, deleatque repugnantem, ſicque non utcumque, ſed cum triumpho regnet, hoſteque profligato. Quod præſertim locum habet in agente nobiliſſimo, hoc eſt, copioſiſſimè bono. Sic videmus, ſolem non tantùm, ubicumque micuerit, lucem omnibus aſ-

fun-

fundere; verùm etiam tenebras pellere, & quantùm licet, in ſui naturam convertere, ùt in nube, in iride, in ſtellis, in auro, gemmiſque cernere eſt, quæ omnia ſunt aliqua ipſius Solis imitatio. Ignis quoque non ſolùm calefacit, verùm etiam frigore, geluque ſoluto omnia ſibi ſimilia efficit, & in alium ignem convertit. Quòd ſi aliqua obſiſtant, nec agenti cedant, ùt noctua Soli, adamas igni; non ideò tamen negari poteſt, ignem, & Solem, quantùm in ipſis eſt, conari, ut dotes, & perfectiones ſuas etiam reſiſtentibus imprimant. Idem de Deo ſentias. Cur enim hunc ſolùm ab omnium agentium conditione excludas, ut cùm omnis cauſa ſimilitudinem ſui affectet, ipſe ſolus aut non velit, aut non poſſit, qui omnibus dedit, ut vellent, & poſſent? Vult ergo, quantùm in ſe eſt, omnes bonos eſſe, quia ipſe bonus eſt; vult omnes juſtos eſſe, quia ipſe iuſtus eſt: vult omnes felices, & beatos eſſe, quia ipſe felix, & beatus eſt: & denique vult omnes ſibi ſimiles eſſe, quia id omnibus cauſis, ac præſertim præſtantiſſimæ, & nobiliſſimæ ingenitum, & naturale eſt; nec ipſa Beatitudo (quæ eſt omnium operum Dei ultimus finis) aliud erit, quàm perfectiſſima creaturæ cum Creatore ſimilitudo, juxta illud Joannis: *Similes ei erimus, quia videbimus eum, ſicuti eſt.* Majus ergo prodigium eſſet, Deum optimum, & feliciſſimum nolle, quantùm in ſe eſt, aliquos felices eſſe, quàm Solem ſui exortu alicubi noctem efficere, ignem paleæ adiectum alicubi gelu, non flammas excitare.

Hinc Stoicorum hallucinatio oſtenditur, dicentium: Deum, cùm nullius creaturæ indigeat, ſibique ſufficiat; nulli quoque diligendæ obſtringi, ſed pro arbitrio, ut ſupremum in eas dominium oſtentet, negligere, perſequi, ac perdere eas poſſe, ùt aucupes, & venatores cum feris, cum præda ſolent. Verùm qui ſic philoſophantur, Tiberium aliquem, aut Neronem Dei nomine intelligunt, quibus nullum majus potentiæ, & majeſtatis argumentum videbatur, quàm per ſtrages, & ſupplicia in ciues graſſari. Perinde ac ſi nulla alia Deo ratio ſuperſit, potentiam, & dominatum ſuum in homines comprobandi, quàm illos perdendo, Domitiani Cæſaris exemplo, muſcas animi cauſâ aureo ſtylo figentis. At verò quàm non eſt Imperatoris muſcas perſequi, tam non eſt Dei, homines perimere; quid enim aliud eſt homo ad Deum, quàm muſca ad Imperatorem? Nihil ergo ad potentiam Dei muſcarum ſtrages. Quòd ſi talis eſſet Deus noſter, qualem iſti concipiunt, meritò opponi ei poſ-

ſet,

Digitized by Google

ſet, quod olim Arminius Germanico Cæſari, cùm ingentibus copiis cinctus, vxorem abduxiſſet: *Egregium patrem! Magnum Imperatorem! Fortem exercitum! Quorum tot manus unam mulierculam abduxère.* (a) Non ergo potentiæ argumentum eſt, perdere animas, ſed ſervare; ſicut nec præſtantiſſimi artificis frangere cryſtallum, ſed ſculpere: nec eximii pictoris delere imaginem, ſed pingere. Et ideo optimè dixit Sapiens: *Miſereris omnium Domine, quia omnia potes.* Vides, ubi poſuit potentiam? Non in vindicta, non in ſuppliciis, ſed in venia, & in clementia. Imò, ùt notat Ariſtoteles: lib. 2. Rhet. *Maximè ob imbecillitatem naſcitur ira.* Et ideo manſueſcere Leones, ac Elephantes videmus, nunquam tamen mures, & veſpas. *Sunt leges*, inquit Ambroſius, lib. 5. Hexam. cap. 21. *Non ſcripta litteris, ſed moribus impreſſæ, ut leniores ad puniendum ſint, qui maxima poteſtate funguntur.* Et S. Hieronymus in Iſaiam cap. 28. *Non eſt opus Domini perdere, quos creavit: & punire peccantes peregrinum, & alienum ab eo, qui Salvator eſt.* Nec minùs eleganter S. Auguſtinus Serm. 109. de Temp. *Qui nos tanto pretio redemit, non vult perire, quos emit, nec enim emit, quos perdat, ſed emit, quos vivificet.* Falſiſſimum ergo eſt, ideo Deum ſalvari aliquos nolle, ut appareat, Dominum eſſe; cùm potiùs dominii, & potentiæ argumentum ſit, parcere, & ſervare, cùm poſſis delere. *At*, inquiunt, *Deus nullius creaturæ indiget, & ideo non tenetur amare.* Imò quia non indiget, ideo amat; ſi enim amaret, quia indigeret, non is amor, ſed quæſtus, & paupertas eſſet. Tria ergo ſunt, quæ Deum ad amandos homines provocant. *Primò*, infinita illius perfectio: Bonitatis enim proprietas eſt, ſe aliis quoque, utcumque capaces ſint, communicare, more videlicet amnis, qui ſi modicus ſit, intra ripas, & alveum fluit; ſi plenus, redundat, & omnia, quæ circumalluit, gramine, ac floribus veſtit. Quàm ergo Deus non poteſt non bonus, ac optimus eſſe; tam non poteſt non homines amare. Neceſſitas ergo homines amandi, non in homine, ſed in ipſa Dei natura principium, ac fontem habet, & ideo perpetua, & univerſalis eſt. Quam rationem S. Thomas 1. contra Gentes cap. 73. his verbis expreſſit: *Deus ſolus eſt maximè liberalis, quia non communicat, & tribuit, ut aliquid ſibi accreſcat; ſed quia ipſum communicari eſt ſibi conveniens, tanquam fonti Bonitatis.* *Deinde* cùm homo ſit opus & factura Dei, non poteſt Deus non amare, quod ipſe fecit, alioquin in artificis contem-

(a) *Tacitus lib. 1. Annal.*

temptum cederet odium operis; quantoque præſtantius opus, ac majoris pretii; tantò major amandi illud, & conſervandi cupiditas, tantoque ſi proiicias, aut inter vilia reponas, major Auctoris injuria: quidquid enim contra tabulam, contra domum, contra ſtatuam dixeris, id totum in pictorem, architectum, ſculptoremque redundat. Hinc etiam tanta parentum in partus ſuos dilectio, & cura; nec hominibus tantùm, ſed brutis etiam, ac rebus inanimatis impreſſa: quanta in parandis nidis, ciboque pullis quærendo volucrum ſolertia? Pelicanus ſanguine paſcit: Aquila oppoſito corpore à telis venantium tuetur: Vrſi, Leones, Tigrides in ferrum, & mortem ruunt, ut catulos ſervent. Amant etiam Dracones, & Baſiliſci, quæ genuerunt. Denique nihil tam barbarum, tam ſæuum, tam rationis, vitæque expers, quod non ſuorum amore tangatur. Deus ergo, qui hunc ipſum amandi impetum rebus omnibus impreſſit; ipſe ſolus non amabit, quæ fecit? Ipſe omnium artificum, omniumque parentum ſolus erit, qui operibus, qui filiis ſuis excidium malit, quàm vitam? Eum ſolum & Dracones, & Baſiliſci amore ſuperabunt? Planè indigna ſunt iſta, quæ de Deo omnium Opifice, omniumque parentum optimo vel cogitentur. Amat ergo, & flagrantiſſimè amat, quia Pater, quia Conditor, quia odium, & contemptus operis in ipſum Auctorem rediret; ſicque quàm non poteſt ſe ipſum, tam non poteſt opera ſua non amâſſe. Hanc rationem optimè Sapiens expreſſit: 11. verſ. 25. & 27. *Diligis enim omnia, quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti; nec enim odiens aliquid feciſti, aut conſtituiſti; parcis enim omnibus, quia tua ſunt Domine, qui amas animas.* Vides hîc iterum, nihil excipi, nihil excludi, ſed omnia diligi; diligi verò, quia Dei ſunt opera. Et ſimul obſerva, hæc non de electis, ſed de reprobis, Pharaone videlicet, ejuſque infidelibus populis dicta eſſe. Si ergo diligit Deus omnes homines, ergo ſalvari vult omnes, nullumque perire; amoris enim eſt, amato bene velle, malumque nolle. Sciendum quoque eſt, hominem non qualecumque Dei opus, ſed imaginem eſſe; imaginem verò non penicillo, non auro, non minio, aut Apellis arte, ſed Dei ipſius manu confectam, & in cujus anima longè vivaciùs Dei facies, ac pulchritudo effloreſcit, quàm Solis in Iride, & Narciſſi in fonte, limpidaque cryſtallo. Nullus autem odiſſe, aut averſari poteſt imaginem ejus, quem amat; imò quò major dilectio, tantò impenſiùs amplexu, oſculoque imaginis delectatur, nec ſatiari aſpectu poteſt. Quòd ſi ex adverſo imaginem

ginem conſpuat, aut contumeliis afficiat, ſignum id odii eſt, & contemptus in perſonam revolvitur; unde Senator Romanus capitis damnatus eſt, quòd manum annulo, ſignoque Tiberii Cæſaris inſignem ad ſervilia protuliſſet. Cùm ergo Deus ſe ipſum infinito amore proſequatur, imaginem ſui, hoc eſt, hominem odiſſe non poteſt; aut ſi illum odio, & contemptui haberet, id ipſum in eum redundaret, cujus homo effigies, & adumbratio eſt. Hoc ipſum inſinuant illa Sapientis verba 12. verſ. 18. *Tu enim dominator virtutis cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia diſponis nos*. Reverentia inferioris eſt ad Superiorem, aut paris ad parem: unde ergo Deo in creaturas, tantæ Majeſtati in ancillam reverentia, niſi quia Dei imaginem geſtat, imago verò, nomenque Principis non auro tantùm, aut gemmis (ùt olim Alexander ſculpi ſe juſſerat) verùm etiam ceræ, & plumbo inciſa fidem, ac honorem merentur; nec Auguſti Legatum privata conditio venerabilem facit, ſed quòd Cæſarem referat.

Deniq; præcipuum amandi homines incentivum ſanguis, ac merita Redemptoris ſunt. Poſtquàm enim Chriſtus humanam naturam induit, ac pro omnibus hominibus, nemine excepto, ſanguinem fudit, Deus non utcumque, ac ùt puram naturam hominis animam intuetur, ſed ùt Filii ſui ſanguine redemptam, ejuſque meritis dotatam, ac regni cœleſti hæredem conſtitutam; ſicque licèt propria conditione ſordidam, ac peccatricem, divinique amoris indignam; tanti tamen Advocati, & Mediatoris patrocinio inſignem. Amat ergo illam non proprio, ſed Mediatoris merito; nec quia dignam infinito Amatore, ſed quia à Filio, quem infinitè diligit, commendatam; ita videlicet, ut tota ratio hominem diligendi non ſit meritum, aut conditio Dei, ſed interpellatio, & Majeſtas Advocati. Quis enim tam grandis latro, & tam ſupplicio dignus, quem Judex non abſolvat, ſi pro Advocato Cæſarem habeat? Ita inquit S. Joannes 1. cap. 2. *Filioli mei, hæc ſcribo vobis, ut non peccetis; ſed ſi quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem JESUM Chriſtum juſtum, & ipſe propitiatio eſt pro peccatis noſtris: & non tantùm pro noſtris, ſed etiam pro totius Mundi*. Vides, non aliquorum, non paucorum, non Electorum tantùm, ſed omnium Advocatum. Sicut ergo nemo tam peccator, nemo tam reprobus eſt, cujus cauſam non Unigenitus Dei ſuſceperit; ita quoque nemo eſt, qui ſperare veniam non debeat, quique à Deo non ardentiſſimè diligatur.

gatur, nullo quidem merito ſuo, ſed magno Mediatoris patrocinio. Neroni in ſpeculo, quod ex Smaragdo confecerat, Gladiatores ſpectanti, etiam vulnera, & ſanguis in theatro pugnantium florida, ac ſpecioſa videbantur, non quòd talia eſſent, ſed quòd talia in Smaragdo viderentur: Ita nemo peccator tam ſordidus, nemo tam ſaucius, qui non aliquid habeat, quod vehementer ametur, ſi Deus illum non in ſe ipſo, ſed in gemma; hoc eſt, in Redemptore conſideret.

Ergo, inquies, *Deus neceſſariò hominem amat, hoc eſt umbram, folium, guttam, meramq́; vanitatem? Atqui hoc indignum tanta Majeſtate, perinde ac ſi Rex aliquis ad caulam, hortumq́; colendum ſe demittat, aut amore ardeat viliſſimæ, ac ruſticæ Virginis, quæ nihil habeat, quod cum forma, ac dignitate amantis comparari poſſit. Reſp.* Homines à Deo & liberè, & neceſſariò amari. Liberè, quia poteſt creare, aut non creare; neceſſariò, quia poſtquàm creavit, fieri nequit, ut non amet, cùm amare ſit velle bonum: primum autem, maximumque bonum, & reliquorum omnium fundamentum eſt, *eſſe*; diligit ergo Deus, quoties dat *eſſe*, quæ tamen neceſſitas, cùm ſit hypothetica, & conſequens voluntatem, nihil obſtat liberati. *Deinde* diligit Deus homines, quatenus aliquid ſunt Dei, ùt ſuprà docuimus, ſicque non eorum pretio, ſed intuitu, ac merito ſui: Neque id infinitam ejus magnitudinem dedecet: dedeceret enim, ſi amando creaturas aliquid commodi ab iſtis reciperet, aut earum pulchritudine raperetur, ùt homines ſolent, id enim ad indigentiam, & cupiditatem pertinet. At Deus non ſupponit bonum, aut pulchrum, ſed facit; nec in creaturis amat, quod eſt creaturæ, ſed quod eſt ſuum: ſicut cùm Pontificis imaginem in tela veneraris, nihil indignum homine, aut præſtantiâ tuâ facis, licèt enim multò tu imagine nobilior, quia tamen non telem, non colores, ſed Pontificem in ſigno, ac imagine colis; ideo nemo id obſequium vitio vertet, imò verteret, ſi omitteres. Sic Deus nihil in homine amat, niſi opus, ac imaginem ſuam, hoc eſt, ſe ipſum in ſpeculo, & radio expreſſum. Si ergo, ut oſtenſum eſt, Deus omnes homines amat, ſequitur, ut omnes quoque, quantùm ex ſe eſt, ſalvos, ac felices eſſe velit: hoc enim eſt amare, amato bene velle, malumque nolle.

VII. *Secundò*. Cùm dicis, Deum aliquos tantùm, non omnes ſalvos eſſe velle, ſicque voluntate propria, nulloque ad culpam reſpectu alios ad æternam vitam deſtinare, alios excludere, quæro, cui

Dei attributo hanc excluſionem adſcribas? nihil enim in creatis eſt, quod non in aliquam Dei perfectionem derivetur. Quòd creavit; *Potentiæ, & amoris eſt*: quòd veſtit, & nutrit; *Providentiæ*: quòd parcit; *Miſericordiæ*: quòd donat; *Liberalitatis*: quòd punit; *Juſtitiæ*: quòd in amorem ſui rapit; *infinitæ pulchritudinis*: denique nihil iſthuc derivatur, quod non fontem, & venam habeat in aliqua perfectione, Deiqùe attributo. Quæro ergo, cui cauſæ, cui attributo referas voluntatem illam inſuperabilem tot millia æterna felicitate excludendi? *Amori*? At amantis eſt, velle alteri bonum, non nolle. *Miſericordiæ*? At miſerentis non eſt, veniam negare, ſed dare. *Potentiæ*? At, ùt ſuprà monſtravimus, potentis eſt opus ſtruere, non demoliri. *Juſtitiæ*? At Juſtitia ſupponit culpam, & cauſam priùs in delicto, quàm in voluntate Dei, ac vindicta Judicis habet; ſi ergo Deus eos tantùm excluſit, quos reos prævidit, quiqùe perire, quàm renuntiare delicto maluerunt, jam ad voluntatem *conſequentem*, non *antecedentem* pertinet, ſicqùe non in bonam Dei, ſed in malam hominis voluntatem referri debet, Deo vitam, ſed peccatore mortem, ac ſupplicium eligente. Nihil ergo eſt in Deo, cui poſſis hanc primam voluntatem non omnes ſalvandi attribuere. Fruſtra nodum in ſcirpo, & fulmen in hac iride quæris: non eſt indoles ſumnmi Boni, velle homini ſummum malum.

VIII. *Tertiò*. Nemo quàmplurima, & opportuniſſima ad conſequendum finem media adhibet, ſi finem ipſum non velit; id enim amentis eſſet, aut alios ludere volentis. Quis enim balnea, ſectiones, inediam, aliaſqùe medicinas admittat, qui ſanitatem nolit? Quis vineam plantat, colit, putat, depampinatqùe, ea voluntate, ut vindemiam non colligat, aut etiam incendat? Quis venatur, piſcatur, ſi prædam nolit? Cùm ergo Deus non Electis tantùm, ſed Reprobis etiam pretioſiſſima, ac ferè innumera media paraverit, mandata videlicet, internas, externaſqùe inſpirationes, Angelicam cuſtodiam, ac quod præcipuum eſt, ſanguinem, mortemqùe ſuam, qui, inquam, hæc media omnibus voluit, ac etiam dedit, quî potuit finem ipſum noluiſſe? quorſum tot pharmaca, & tanto pretio confecta, ſi noluit ſanari? quorſum tot vela, tot remi, & tam longa navigatio, ſi noluit ad portum appelli? planè nihil aliud hoc eſſet, quàm oleum, & operam perdere. Cumqùe nihil ſimile in operibus naturæ, imò ne in hominum quidem quibuſcumqùe negotiis videre ſit, ſacrilegum foret, in operibus gratiæ, tantò illis ſuperioribus,

tan-

tantique momenti de Deo hunc ludum, & larvam ſuſpicari.

IX. *Quartò*. Id ipſum efficaciſſimè oſtenditur, ſi illa conſideres, quæ immediate à divina voluntate proveniunt, citraque hominis arbitrium: hæc enim omnia, quia ſolius Dei ſunt, ordinatiſſimè, nulloque errore ad fines ſuos diriguntur. Nunquam Sol ſuum curſum abrumpit, aut Ecclypticam exit. Nunquam Luna ſuum orbem non implet. Nunquam flumina aliò, quàm in mare volvuntur, nec alibi finem currendi faciunt. Nihil deeſt avibus ad volandum; nihil piſcibus ad natandum; nihil Aquilæ ad prædam faciendam. Et bruta omnia, quamvis eſuriant, & ament, nihil tamen eſt, quod in eorum epulis, & conjugiis vitium imitetur. Et quamvis monſtra ſubinde, aut prodigia contra communes leges eveniant; ea & rariſſima ſunt, & ſerviunt homini, qui finis eſt omnium ratione carentium. Verbo quidquid immediatè à Deo eſt, finem ſuum conſequitur. Ergo, multoque magis, quantùm ex parte divinæ voluntatis eſt, omnes homines, modò ratione polleant (nec enim de infantibus modò loquimur) ad finem ſuum, hoc eſt, Dei poſſeſſionem diriguntur, quem niſi aſſequantur, non hæc Dei ſemper metam ferientis, ſed hominis culpa eſt. Cur enim Deus, quantùm in ſe eſt, in ſolo homine operum ſuorum nobiliſſimo finem hominis nolit, & tot monſtra, quot damatos, & peccatores pariat?

X. Si Deus, quantùm eſt ex ſe, nulloque ad culpas hominum reſpectu, non vult omnes ſalvos, ſed quàmplurimos Cœli, ac Redemptionis ſuæ expertes eſſe; ergo non conſtat, Deum mihi Cœlum paràſſe, mihi quoque redimendo paſſum, ac mortuum eſſe; imò ſuſpicari meritò poſſim, me de illorum eſſe numero, quos voto, ac ſponte ſua Cœlo inter tam multos excludit. Quod ſi ita eſt, cadunt totius vitæ Chriſtianæ præcipua fundamenta, ſpes videlicet, & amor: præcipua enim amandi, ſperandique ratio eſt, quia *prior dilexit*, quia *Filium ſuum unigenitum tradidit*; at non conſtat, quòd me quoque dilexerit, & quòd pro me Filium quoque tradiderit. Quomodò ergo ùt Redemptorem amabo, quem ignoro, an Redemptor meus ſit? Quomodò in merita, mortemque illius ſperabo, quem neſcio, an mihi quoque meritus, mihi mortuus ſit? Planè ùt nemo tenetur Navarchum eligere, ejuſque fidei vitam ſuam committere, quem neſcit, an navigandi peritus ſit, & de quo meritò dubitat, velit in portum ducere, an potiùs in ſcopulum, deſertamque inſulam exponere: ita nemo tenetur in Redemptorem ſperare, ſi neſciat,

ſuum

ſuum quoque Redemptorem eſſe, ac ſeriam, & efficacem voluntatem ſe quoque ſalvandi habere; at ſcire non poteſt, ſi non omnes voluit, ſi non omnes redemit. Adde, neminem ſperare aliquid poſſe, qui plures non ſperandi, quàm ſperandi rationes habet; tunc enim validior, maiorque metus minorem fiduciam vincit. Atqui niſi Deus, quantùm ex ſe eſt, velit efficaciter omnes ſalvos, omnes ſanguinis ſui participes eſſe, ſed quàmplurimos ſponte ſua Cœlo excluſit; ſequitur, plura mihi fundamenta non ſperandi, quàm ſperandi in Redemptorem ſuppetere; cùm enim plures ſint relicti, quàm electi; plures quoque ſunt, qui exemplo ſuo ad non ſperandum, quàm ſperandum invitant, quot enim relicti, tot ſunt non ſperandi argumenta. Quomodo ergo ſperare in Redemptorem iubes, cùm plura non ſperandi incentiva occurrant, omnemque fiduciam exinguant? Fracta eſt anchora, paratumque naufragium, ſi vera ſunt, quæ dicis. At vera eſſe non poſſunt, quia cum Scripturis, cum Religione, cum Chriſtianæ vitæ principiis, cum morum honeſtate pugnantia: quem enim non pigebit, Chriſtianum, & innocentem eſſe, ſpe omni ſublata?

XI. Reſtat, ut Sanctorum quoque Auguſtini, & Thomæ de hac re ſententiam rogemus. Cùm enim, quoties de Prædeſtinatione agitur, præcipuam iſti paginam faciant, fidemque mereantur, ſemper deinceps eorum teſtimoniis,& authoritate cauſam noſtram armabimus, ſic enim iſtorum acceſſu nulla ratio dubitandi ſupererit.

S. Auguſtinus de Spiritu & littera cap. 3. *Vult Deus omnes homines ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis venire; non ſic tamen, ut eis liberum adimat arbitrium, quo bene, vel malè utentes juſtiſſimè judicentur; quod cùm ſit, infideles quidem contra Dei voluntatem faciunt, cùm ejus Euangelio non credunt, nec ideo tamen eam vincunt, verùm ſe ipſos fraudant magno, & ſummo bono, maliſq; pœnalibus implicant, experturi in ſuppliciis poteſtatem ejus, cujus in donis miſericordiam contempſerunt. Ita Dei voluntas ſemper invicta eſt, vinceretur autem, ſi ullo modo poſſent evadere, quod talibus ille conſtituit. Qui enim dicit v. g. volo, ut omnes ſervi mei operentur in vinea, & poſt laborem quieſcentes epulentur, ita ut quiſquis eorum hoc noluerit, in piſtrino ſemper molat: videtur quidem quicumq; contempſerit, contra voluntatem Domini ſui facere; ſed tunc eam vincet, ſi & piſtrinum contemnens evaſerit, quod nullo modo fieri poteſt ſub Domini poteſtate. Ille igitur reus erit ad damnationem ſub poteſtate ejus, qui* con-

contempſerit ad credendum miſericordiam eius. Tria hic docet Auguſtinus. *Primò*, velle Deum, omnes homines ſalvos fieri, neque Prædeſtinatos tantùm, ſed etiam Reprobos, nam de Reprobis tantùm dici poteſt, *quòd contra voluntatem Dei faciant, cùm eius Evangelio non credunt, & ſe ipſos magno, & ſummo bono defraudent*. *Secundò*, Quod ſi aliqui non ſalventur, id non Deo, ſed *libero arbitrio* tribuendum, quo *male utentes juſtiſſimè judicentur*. *Tertiò*, nec ideo tamen vinci, fruſtrarique Dei voluntatem poſſe, cùm illa ſemper aut obedientes coronando impleatur, aut rebelles puniendo; ſicque ſemper in Deo voluntatem ſalvandi præcedere, ſequi verò voluntatem perdendi.

Idem Auguſtinus quàmplurimis locis præſertim verò in reſponſo ad articulos ſibi falsò impoſitos, art. 7. & art. 14. eam ſententiam pro certiſſima inculcat, repetitque, *Deum neminem deſerere, antequam deſeratur*. Atqui hæc regula Auguſtini falſiſſima eſt, ſi Deus ab æterno, ac propria voluntate, nullaque ne prævisa quidem culpa voluiſſet tam multos non ſalvari: quæ enim major, & antiquior deſertio fingi poteſt, quàm ab æterno nolle certò perituros, ne pereant, tenere?

Aliud quoque inſigne Auguſtini teſtimonium eſt lib. 2. de peccatorum meritis cap. 17. ubi ſic loquitur: *Cùm voluntate humana, gratiâ adjuuante divinâ, ſine peccato in hac vita poſſit homo eſſe, cur non ſit, poſſem facillimè, & veriſſimè reſpondere, quia homines nolunt. Sed ſi ex me quæritur, quare nolint? imus in longum. Verumtamen etiam hoc ſine præjudicio diligentioris inquiſitionis breviter dicam. Nolunt homines facere, quod juſtum, ſiue quia latet, an juſtum ſit, ſive quia non delectat: Tantò enim quidquam vehementiùs volumus, quantò certiùs, quàm bonum ſit, novimus, eoq; delectamur ardentiùs. Ignorantia igitur, & infirmitas vitia ſunt, quæ impediunt voluntatem, ne moveamur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abſtinendum. Ut autem innoteſcat, quod latebat, & ſuave fiat, quod non delectabat, gratia Dei eſt, quâ, ut homines non adjuventur, in ipſis cauſa eſt, non in Deo.* Quæ verba allegat. S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum: *In iſtis*, inquit, *Auguſtini dictis attende quæſo mi chariſſime, primùm, quia ut homines non adjuventur à Deo, in ipſis cauſa eſſe dicitur, non in Deo*. Quid clarius dici poteſt? Vult ſalvare, vult juvare etiam eos, qui ſalvari, & juvari nolunt, ergo Deus, quantùm eſt ex ſe, neminem à ſalute excludit, ergo includit omnes; nec Præde-

deſti-

deſtinatos tantùm, verùm etiam Reprobos, iſti enim ſunt, & non illi, per quos ſtat, ne juventur.

Et iterum Tract. 12. in Joan. circa finem in ea verba: *Non enim miſit Deus filium ſuum, ut iudicet Mundum, ſed ut ſalvetur Mundus per eum*: *Ergo*, inquit, *quantùm in medico eſt ſanare venit ægrotum. Ipſe ſe interimit, qui præcepta Medici obſervare non vult. Venit Salvator ad Mundum; quare Salvator dictus eſt Mundi; niſi ut ſalvet Mundum, non ut iudicet Mundum? Salvari non vis ab ipſo? ex te ipſo judicaberis*. Plura notatu digniſſima hîc docet Auguſtinus. *Primò*, Velle Deum omnes, etiam reprobos ſalvos fieri; reprobi enim ſoli ſunt, *qui ſe ipſos interimunt, qui præcepta Medici obſervare nolunt, qui ſalvari recuſant*. *Secundò*, Nec utcumque, ſed efficaciter, & impenſiſſimè hanc ipſam omnium ſalutem velle Deum: Ille enim efficaciter vult, qui facit, quantùm in ſe eſt, & cui imputari non poteſt, ſi ex voto res non ſuccedat; atqui juxta Auguſtinum, *Deus, quantùm in ſe eſt ſanare venit ægrotum*, qui ſi non ſanatur, ideo eſt, *quia ſanari non vult*. *Tertiò*, Quod ex antecedentibus ſequitur, nihil ex parte Dei ad omnium ſalutem deeſſe, & conſequenter in Decreto Prædeſtinationis neminem ab æterna gloria, quantùm in Deo eſt, fuiſſe excluſum (alioquin ſi Deus ante omne præuiſum demeritum excluſiſſet aliquos, iſtis ex parte Dei, nimiùm quantum ad ſalutem defuiſſet, videlicet voluntas Dei eos ſalvandi) ſciſque qui excluſi ſunt, non Deo, ſed prævisis demeritis, culpiſque ſuis hanc excluſionem debere.

Idem Auguſtinus rem totam eleganti ſimilitudine illuſtrat in Pſalm. 63. ad finem; Ubi: *quod pluit in agrum uberem, dulce eſt, & quod pluit in agrum ſpinoſum, dulce eſt, nunquid pluviam accuſas, quòd ſpinas genuerit? nonne erit pluvia illa teſtis in iudicio Dei, & dicet: ego dulcis ſuper omnia veni. Tu ergo quid proferas vide, ut quid tibi paretur, attendas. Profers frumentum? horreum ſpera. Profers ſpinas, ignem time. Sed nondum venit aut tempus horrei, aut tempus ignis. Nunquid conſilii corrigendi, & mutandæ vitæ malæ in bonam non eſt tempus? non eſt locus? nonne ſi vis, hodie fit? nonne ſi vis, modò fit? quid empturus es, ut facias, quæ emplaſtra quæſiturus? ad quos Indos nauigaturus? quam navim paraturus? ecce dum loquor, muta cor, & factum eſt*. Et iterum in Pſalm. 101. *Sanabit te Chriſtus, ſed opus eſt, ut ſanari velis. Sanat omnino ille quidem, ſed non ſanat invitum. Quid enim in te beatius, quàm ut tanquam, in manu tua vitam*

tam

tam, ſic in voluntate tua habeas ſanitatem. Hîc iterum multa dicit Auguſtinus, quæ ad cauſam noſtram muniendam mirificè faciunt. *Primò*, enim docet, divinam gratiam inſtar *pluviæ dulcis ſuper omnia venire*, hoc eſt, omnibus dari, bonis videlicet agris, & malis, fœcundis, & ſterilibus, electis, & reprobis; ſicque Deum, quantùm ex ſe eſt, omnibus ſalutem velle, ideo enim omnibus dat gratiam, quâ ſalventur, ſicut cœlum ideo omnibus pluit, ut omnibus proſit. *Secundò*, quòd verò alius ager proferat frumentum ad horreum, alius ſpinas ad ignem, id non pluviæ, quæ omnibus dulcis eſt, adſcribendum, ſed bonæ, aut malæ agrorum glebæ. Ita quòd alii bene, alii malè operentur, ſicque quòd alij ſint electi ad cœlum, velut frumentum ad horreum, alii verò ſint reprobi, velut ſpinæ ad ignem, id non cœli, non pluviæ, hoc eſt, non Dei, non gratiæ defectum, ſed peccatorum eſſe. Quæ omnia falſa ſunt, ſi Deus non vult omnes ſalvos eſſe; id enim perinde eſſet, ac ſi cœlum in frumenta tantùm, non etiam in ſpinas plueret. Et quòd plures cœlo, ac ſalute careant, non penès peccatores tantùm, ſed maximè penès Deum defectus eſſet. Quis enim major defectus, majuſque impedimentum ad opus eſſe poteſt, quàm nolle artificem? Nec poſſet Deus in extremo judicio dicere peccatoribus: *Ego dulcis ſuper omnia veni*: poſſent enim reſpondere, non fuiſſe omnibus dulcem, qui noluit omnium miſereri, ſed miſereri tantùm eorum, quos ſponte ad Regnum elegit; non verò illorum, quos ſponte proſcripſit. *Tertiò*, docet Auguſtinus, in omnium poteſtate, ac arbitrio eſſe, ut vitam ſuam quovis momento corrigant, mutenque in aliam: *ecce*, inquit, *dum loquor, muta cor, & factum eſt*: atqui hoc verum non eſt, niſi ex parte Dei nihil deſit, quod ad opus faciendum deſiderari poſſit: Nam ſi illam vacuam tantùm gratiam ſufficientem admittas, cum qua nemo operatur, aut ſaltem in finem vſque perſeverat, quomodo ſperare poſſim, me cor mutaturum cum ea gratia, cum qua jam à quinquies mille annis, nemo unquam cor mutavit, nemo mutaturus eſt? Ego ſperabo, futurum mihi, quod nemini hactenus factum eſt, nemini fiet? Vota iſta, & ſpes ſunt dormientium, non vigilantium. *Quartò* alia Medici ſimilitudine utitur Auguſtinus, eâque probat, nullum penitus eſſe, quem Deus ſanare non velit, quòd ſi aliqui non ſanentur, non ideo eſſe, quod Deus nolit; ſed quòd ipſi non velint: *ſanat omnino quemlibet, ſed non ſanat invitum.* Ubi vides, loqui Auguſtinum de voluntate ſalvandi etiam reprobos, iſti enim ſunt, qui ſanari nolunt. *Quintò addit* deniq́ue Auguſtinus,

ſalutem, vitamque æternam *in manu ac poteſtate noſtra eſſe*. At falſiſſimum id eſt, ſi ſalvari Deus aliquos nolit: tam enim in manu mea non eſt, ſalutem, Regnumque æternum adipiſci, Deo non eligente, quàm non eſt in manu, & arbitrio meo Epiſcopum fieri, non eligente Capitulo. Imò hoc magis, quàm illud ſperari poſſit; poteſt enim voluntas Capituli aut mutari, aut vinci, non poteſt voluntas Dei. *Neque dicas*, velle quidem Deum ſalvari omnes, ſed voluntate ſimpliciter inefficaci: Jam enim id ſuprà refutavimus, quando probatum eſt, voluntatem ſic inefficacem repugnare officio Patris, ac Redemptoris, repugnare tot illis remediis, ac modis, quibus Deus ſalutem hominis procurat, repugnare communi hominum ſenſui, qui cùm inefficaciter aliquid volunt, nihil eorum agunt, quæ pro ſalute hominum agit Deus, repugnare etiam menti, ac doctrinæ Auguſtini: Si enim Deus, quantùm ex ſe eſt, & ante præuiſam omnem culpam vult efficaciter me non eſſe ex numero Electorum, ſequitur, ex parte Dei inſuperabile conſequendæ ſaluti impedimentum poni, omnemque poteſtatem ad eam adſpirandi ademptam eſſe, quæ tamen omnia è diametro adverſantur Auguſtino, ut modò probatum eſt. Repugnat denique rectæ rationi: cùm enim dicis, velle Deum ſalutem omnium, ſed inefficaciter tantùm, quæro ex te, unde hæc inefficacia, languorque voluntatis proveniat? ex culpa peccatoris? at dicis, præcedere omnem culpam etiam prævifam: ex imperfectione hominis, qui nihil habeat, quod poſſit divinam voluntatem ad efficaciter amandum provocare? At Dei amor non pendet ex objecto, & bonitate creata, nec ſupponit bonum, ſed facit. *Deinde*, homo quà filius, & imago divinæ pulchritudinis, ſatis habet, quo amari efficaciter & poſſit, & debeat, ut ſuprà oſtenſum. An verò hanc inefficaciam divinæ voluntati adſcribes? atqui hoc abſurdiſſimum eſt, cùm enim divina voluntas infinitæ activitatis, & potentiæ ſit, tam ex illa non poteſt eſſe inefficacia, quàm non poteſt ex calore gelu, ex pulchritudine odium, aut ex magnis viribus, magnoque impetu, torpor, & imbecillitas naſci. An verò dicendum eſt, hanc inefficaciam ex arbitrio, & libertate Dei proficiſci? At Deus licèt amare poſſit hominem, vel non amare, poſtquàm tamen illum ùt imaginem condidit, tam non poteſt ampliùs non amare, quàm non poteſt non ſtare pollicitis, poſtquàm ſemel promiſit. Quæ neceſſitas cùm ſit hypothetica, & ab ipſa voluntate originem ducat, non minuit, ſed auget libertatem. Ut taceam, nihil poſſe à divino, infinitoque amore alienius dici, quàm voluiſſe non unius, aut alterius hominis, ſed

tot

tot myriadum ruinâ libertatem ſuam experiri. Quaſi verò defuiſſent alia, & innoxia probandæ libertati ſuæ argumenta, qualia eſſent, cœlum, ſtellas, elementa, mundumque univerſum momento delere, & alium ſtruere.

Rurſus idem Auguſtinus lib. 6. Hypognoſticon hæc habet: *In quantum poſſumus, omnes homines ad bonum exhortemur; nulli deſperationem demus, pro invicem oremus: ipſius erit poteſtatis, judicium in nobis debitum mutare damnationis, & gratiam indebitam Prædeſtinationis prorogare.* Obſerva, tantùm ex ſententia Auguſtini à Deo abeſſe, ut aliquem voluntate antecedente, ac ſponte ſua ſalvum nolit, ut potiùs paratus ſit, etiam eos, in quos ſententiam damnationis tulit, in gratiam, ac numerum prædeſtinatorum recipere, ſi vitam mutent, & peccatis abſiſtant. Scio equidem, ab eruditis dubitari, an hic liber Auguſtini ſit, ſed tamen Doctores, qui notas editioni Lugdunenſi addiderunt, ad finem hujus libri hæc habent: *Hujus operis non meminit Auguſtinus in Catalogo ſuarum lucubrationum, ſed omnia ſic referunt ingenium illius, ut de auctore nihil ſit dubitandum.* Et initio ejuſdem operis: *Hic liber videtur eſſe hominis eruditi, facundiq; , quiq; , quæ ſparſim ab Auguſtino diſerta ſunt contra Pelagianos, ſtuduit in unum contrahere.* Ipſe Bellarminus: *Libri*, inquit, *Hypognoſticon eruditi ſunt, & utiles, & vetuſti Auctoris.* Sed quidquid de hoc libro dicatur, certum eſt, nec dubitari ab ullo poteſt, hanc eſſe Auguſtini ſententiam: eam enim in ſermonibus de tempore clariſſimè docet. Cùm enim ſerm. 109. multa præmiſiſſet de ſententia Damnatorum in Reprobos ferendâ, mox adjungit: *Quid times, quia dixi, ſi mutaris, mutatur? prædixit, non fixit. Nam dictum eſt, ſi pœnituerit vos de omnibus peccatis veſtris, pœnitebit & me de omnibus malis, quæ facturus eram vobis. Nunquid quaſi errantem pœnitet Deum? Sed pœnitentia in Deo dicitur mutatio ſententiæ: non eſt iniqua, ſed juſta. Quare juſta? mutatus eſt reus, mutavit Judex ſententiam: noli terreri, ſententia mutata eſt, non juſtitia. Juſtitia integra manet, quia mutato debet parcere, quia juſtus eſt.* Si Deus voluntate antecedente, nulloque ad culpam, & pertinaciam peccatoris reſpectu ſalvari aliquos nollet, falſum eſſet, culpâ mutaturum ſententiam, cùm, ùt dicis, ſententia non à culpa delinquentis pendeat, ſed à voluntate ſalvare nolentis; voluit enim non ſalvare, priuſquàm delictum prævideret. Aqua incaleſcere quidem ab extrinſeca cauſa poteſt, ſed cùm naturâ ſuâ frigida ſit, faci-

le amoto igne calorem perdit, recipitque ingenitum frigus. Sic Deus naturâ ſuâ benignus, & in omnes clementiſſimus eſt; nec illi ardor homines puniendi, Regnoque proſcribendi ab intrinſeco, ſed aliunde accedit, ex delicto videlicet, & impœnitentia peccatoris. Hic eſt ignis, qui divinam iram inflammat, iſtum ſi removeas, nihil in Deo præter innatam bonitatem, omneſque ſalvandi propoſitum. Hoc ſolùm diſcrimen eſt, quòd aqua, cùm ex calida in frigidam evadit, mutatur, quia aliud eſt frigus, aliud calor; mutatio verò de uno in aliud tranſitus eſt. At cùm Deus jam damnare vult peccatorem, jam emendatum non vult damnare, nulla in Deo mutatio eſt, cùm in illo non ſit aliud, & aliud, ſed una, eademque voluntas, quæ tamen ob infinitam ſui eminentiam, utrumque effectum, pœnam videlicet, & veniam complectatur. Tota verò mutatio in homine ſolo eſt, jam peccatum amante, jam deteſtante. Sic unum, idemque ſpeculum, nunc deformem, nunc pulchrum, nunc juvenem, nunc ſenem repræſentat, nullâ ſpeculi, ſed objecti tantùm mutatione. Sicut ergo non ſpeculum, ſed facies mutatur; ita cùm Deus jam vult, jam non vult peccatorem damnare, non Dei, ſed peccatoris mutatio eſt. Sicut ergo in arbitrio tuo eſt, ut non turpis, ſed formoſus in ſpeculo appareas, ſi videlicet maculam tergas; ita in arbitrio tuo eſt, ut non reprobus, ſed electus apud Deum ſis, ſi oblatam gratiam accipias, ac peccatum deponas. Non ergo ſpeculum, ſed faciem, hoc eſt, non Deum, ſed conſcientiam accuſa. Id ipſum alia ſimilitudine illuſtrari poteſt, Solis videlicet, qui jam hominem illuminat, ſi oculum aperiat, jam non illuminat, ſi oculos claudat, nulla tamen in Sole, ſed in homine tantùm mutatione facta. Hæc ipſa S.Pauli ſententia fuit 2.Timoth. Cùm enim de Prædeſtinatione loquens, dixiſſet: *Fundamentum Dei ſtat. Cognovit Dominus, qui ſunt ejus. In magna autem domo non ſolùm ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia: & quadam quidem in honorem, quadam in contumeliam*, mox adjungit: *Si quis ergo ſe emundaverit ab iſtis, erit vas in honorem ſanctificatum.* Sicut ergo in arbitrio tuo eſt, oblatam à Deo gratiam recipere (quæ, ut poſteà probabitur, nemini deeſt) ſicque à *peccatis mundari*; ita quoque in arbitrio tuo eſt, vas gloriæ, aut contumeliæ, hoc eſt electum, aut reprobum eſſe, Deo, quantùm in ſe eſt, omnes ad gloriam, nullum ad contumeliam parante. Hoc eſt, quod ſcribit Ambroſius in caput primum Lucæ: *Novit Dominus mutare ſententiam, ſi tu noveris mutare delictum.*

Cùm

Cùm Pelagiani obiicerent Auguſtino, docere illum, non eſſe Dei voluntatem, ut omnes ſalventur, Sanctus Doctor ex inſtituto, & profeſſo hanc calumniam refutans, hæc ſcribit art. 2. ad articulos ſibi oppoſitos: *Cùm veritas dicat: ſi vos, cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris; quomodo fieri poteſt, ut Deus nolit aliquos ſalvari, qui etiam ſalvari volunt, niſi aliquæ cauſæ exiſtant, de quibus, quamvis ſint nobis incognoſcibiles, ita tamen judicat, de quo dici non poteſt, aliter eum quidquam facere debuiſſe, quàm fecerit. Remota ergo hac diſcretione, quam divina ſcientia intra ſecretum Juſtitiæ ſuæ continet, ſinceriſſimè credendam eſt, atque profitendum, Deum velle omnes ſalvos fieri. Siquidem Apoſtolus, cujus iſta ſententia eſt, ſollicitè præcipit, ut Deo pro omnibus hominibus ſupplicetur. Ex quibus, quòd multi pereant, pereuntium eſt meritum: quòd multi ſalventur, ſalvantis eſt donum. Quòd enim reus damnetur, inculpabilis eſt Dei Juſtitia, ut autem reus juſtificetur, ineffabilis Dei gratia eſt.* Hìc tria docet Auguſtinus. *Primò:* Sicut pater terrenus *bona data dat filiis*, multò magis id Patrem cœleſtem & feciſſe, & facturum eſſe. At nullus eſt pater terrenus, qui propria voluntate, nullaque præcedente culpa velit aliquos ex filiis hæreditate, domoque paterna excludere, quantò minùs id volet Pater cœleſtis? An fortè minùs eſt pater, aut minùs amat? aut quis unquam de terreno patre audivit, eum, ut potentiam, & libertatem ſuam oſtenderet, majorem filiorum partem, aut exilio mulctâſſe, aut gladio percuſſiſſe? quantò minùs id de cœleſti Patre dicendum? Eſto enim poſſet perdere ùt Dominus, nollet tamen ùt Pater; nec ita ejus poteſtas extollenda eſt, ut amori præjudicet. Alioquin ubi erunt magnifica illa: *Et miſerationes ejus ſuper omnia opera ejus. Superexaltans miſericordiam judicio?* Quomodo enim major miſericordia, ſi plures deſerit, quàm ſanat, plures negligit, quàm eligit? Mutanda erit ſententia, corrigendum vaticinium, magiſque dicendum: *Et indignatio ejus ſuper omnia opera ejus. Superexaltans judicium miſericordiæ.* Quòd ſi potentiæ ſuæ dare experimenta velit, quantò illuſtrius, & manifeſtiùs in alias creaturas, quàm in homines, hoc eſt, in mancipia potiùs, quàm in filios aget? Quamquam jam ſuprà oſtendimus, potentiam artificis non deſtruendis, ſed condendis operibus monſtrari. *Secundò* docet Auguſtinus: *Sinceriſſimè credendum, ac profitendum eſſe, velle Deum omnes ſalvos fieri. ex quibus, quòd multi pereant, pereuntium eſt meritum.* Hìc apertiſſimè oſten-

oſtendit Auguſtinus, ex iis, quos Deus vult ſalvos eſſe, multos perire, ſicque illam Pauli ſententiam de voluntate omnes ſalvandi, non ſolos Prædeſtinatos, verùm etiam reprobos complecti, nullumque à Deo excipi, ſi enim aliqui exciperentur, ii reprobi eſſent. Cur ergo alibi Auguſtinus docet, de ſolis Prædeſtinatis dictam eſſe? quia id ex inſtituto non agebat Auguſtinus, ùt hîc agit, quando calumnias ſibi ab adverſariis impoſitas unicè, & ex profeſſo refellit. *Deinde*, quia, ùt infrà dicemus, & ipſe Auguſtinus profeſſus eſt, non unam ſemper, eandemque ſententiam tenuit, ſed magis, magiſque diſputando profecit, creſcente ſemper, ùt in Sole contingit, cùm motu luce. Ac tandem quia Auguſtinus plerumque loquitur de illa gratia, quæ non tantùm eſt efficax, verùm etiam effectrix, hoc eſt, cui opus reſpondet, & de hac verum eſt, ad ſolos Prædeſtinatos ſpectare.

Tertiò excipit ab hac omnes ſalvandi voluntate Auguſtinus aliquos, qui licèt velint, occultiſſimis tamen, & in arcanum repoſitis cauſis non ſalvantur; ita prorſus, ut illis ſit tota ratio pereundi non Dei, ſed eorum imperfecta voluntas, *quòd multi pereant*, inquit, *pereuntium eſt meritum, quòd multi ſalventur, ſalvantis eſt donum*. Ubi vides, duas à S. Doctore voluntates poni: unam, quâ homo perit, & hanc dicit, peccatoris eſſe: alteram, quâ homo ſalvatur, & hanc Dei eſſe. Voluntas ergo Dei ſolùm pertinet ad ſalvandum, non verò ad reprobandum, & deſerendum, alioquin dicendum eſſet, *Quòd multi pereant, nec ſalventur, Dei eſt nutus, eos ſalvare recuſantis*. Nam poſita hac voluntate non ſalvandi, quamvis reliqua omnia impedimenta ceſſent, fieri non poteſt, ut homo ſalvetur, cùm omnium impedimentorum maximum ſit, Deum nolle; ſicut impoſſibile eſt, nolente pictore, imaginem pingi, quamvis alioquin nullum aliud in tabula, in coloribus, in penicillis impedimentum ſit. Cur ergo non omnes ſalvantur, etiam qui volunt? reſpondet Auguſtinus, duas eſſe cauſas: unam patentiſſimam, & univerſalem, alteram occultiſſimam, & ſpecialem. Patentiſſima eſt, quia peccatores non verè, & efficaciter volunt; hoc eſt, non per ea media, quæ illis ad ſalutem præſcripta ſunt; ſicut nec ægrotus dicendus eſt, velle ſanari, ſi ſanitatem quidem optet, ſed remedia recuſet: non eſt hæc voluntas, ſed umbra voluntatis; non ſalvantur ergo, quia nolunt, & ita *quòd multi pereant, pereuntium eſt meritum*. Altera verò, & occultiſſima cauſa eſt, ſolique Deo nota: Quis enim compertum habet, cur Petrum, & Magdalenam ita vocaverit, ut vellent, non

verò

verò ita Saulum, & Judam? Petrus peccator, Judas peccator. Petrus vocatus, Judas vocatus. Petrum aſpexit: Judam oſculatus eſt; plùs fuit oſculari, quàm intueri. Et tamen Petrus convertitur, Judas deſperat. Unde amabò in tanta paritate cadendi, tanta diſparitas reſurgendi? Quia Petrus voluit, & quia Judas noluit? ita quidem; ſed cur non factum, ut uterque vellet ſurgere, ſicut permiſſum eſt, ut uterque vellet cadere? Hoc arcanum, & ænigma eſt, quàm occultum, tam juſtum. Conſtat, potuiſſe Deum, conſtat, voluiſſe; conſtat potenti, & volenti Deo Judam repugnâſſe, cætera latent, nec explorare licet. *Noli ſcrutari, ſi non vis errare*, inquit, idem Auguſtinus, qui hanc doctrinam ſuam videtur à Magiſtro Ambroſio hauſiſſe in Pſalm. 118. ita loquente: *Myſticus ille Sol Juſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus paſſus, omnibus venit, & omnibus reſurrexit. Si quis autem non credit in Chriſtum, generali beneficio ipſe ſe fraudat, ut ſi quis clauſis feneſtris radios Solis excludat.*

Denique perpetua eſt Auguſtini ſententia, divinæ Bonitati, & Juſtitiæ nimiùm quantùm repugnare, ſi homines immortali animâ præditos, & ad imaginem ſuam conditos citra omne peccatum, non tantùm æternis ſuppliciis addicat, verùm etiam ſi cœleſti Regno excludat, ac velut duriſſimo exilio procul patriâ pellat. Quo argumento præſertim Pelagianos urget: Hi enim docebant, parvulos originali peccato non teneri, ſed tamen, ſi abſque Baptiſmo decedant, cœleſtis Regni expertes eſſe. Quibus Auguſtinus reſpondet, id ſalvâ Dei Juſtitiâ fieri non poſſe: nec enim poſſe innocentes à juſtiſſimo Deo puniri, maximam verò creaturæ rationalis pœnam eſſe, ſi exilio mulctetur, nec verò exilium aut majus eſſe, quàm quod perpetuum, aut pejus, quàm quo cœlum amittitur; tantò enim infelicius exilium, quantò felicior patria, ſicut tantò gravius malum, quantò majus eſt bonum, quo privat. At qui hæc omnia abſurda longè magis locum habent, ſi dicas, Deum ante omne prævifum hominis peccatum alios ad æternam vitam elegiſſe, plures verò non elegiſſe. Non elegit ergo, cùm adhuc innocentes eſſent, hoc eſt, cùm nondum peccaſſent, nec peccaturi præviderentur; privavit ergo illos patriâ, ad quam creati erant; at hæc privatio patriæ eſt illud acerbiſſimum exilium, quo negat Auguſtinus, poſſe innocentem puniri. Quod abſurdum longè in adultis immanius eſt: adultos enim aut æterna in cœlo felicitas, aut in inferno æterna infelicitas manet, nec medium datur: unde quoad rem, effectumque ipſum unum idem-

idemque fuerit, non elegiſſe, quod damnâſſe, cùm iſtud ex illo neceſſariò ſequatur. Sicut enim quia inter manum dexteram, & ſiniſtram alia, & tertia manus non datur; ſi quis dexteram vinciat, ne uti illâ poſſis, ſequitur neceſſariò, ſiniſtrâ te uſurum. Ita ſi Deus ante omnem præviſam culpam noluit aliquos, imò longè plures ad dexteram, hoc eſt, ad cœlum pertinere; ſequitur, neceſſariò pertinere ad ſiniſtram, hoc eſt, ad infernum, æternumque ſupplicium: id verò nimium à divina Bonitate alienum eſſe, mille locis proteſtatur Auguſtinus. Audi illius verba Serm. 14. de Verbis Apoſtoli: *Ecce exiſtit, neſcio quis, & dicit: parvulus non habens ullum omnino peccatum, nec quod ſuâ vitâ contraxit, nec quod de vita primi Parentis traxit, habebit & Regnum cœlorum, & vitam æternam. Reſpondete Pelagiani, vincite hominem reſiſtentem vobis. Vos enim dicitis: vitam quidem habebit iſte non baptizatus æternam, ſed non habebit Regnum cœlorum. Ille contrà: imò & vitam, & Regnum cœlorum. Quare enim patrimonium Regni cœlorum abripis innocenti? à quo Regnum cœlorum non acquiritur, profectò magno bono fraudatur. Quæ eſt iſta juſtitia? Dic quare? quid offendit parvulus non baptizatus, nullam habens culpam, nec ſuam, nec de parente tractam? quid offendit, dic mihi, ut non intret in Regnum cœlorum, ut ſit exul à ſocietate Angelorum? Videris enim tibi miſericors, quia non auffers ei vitam, damnas tamen, quem ſeparas à Regno cœlorum. Damnas, non eum percutis, ſed in exilium mittis. Nam & qui exulantur, vivunt, in doloribus corporis non ſunt, non torquentur, non carceris tenebris affliguntur, hæc illis ſola pœna eſt, non eſſe in patria. Si amatur patria, magna pœna; ſi autem non amatur patria, pejor eſt cordis pœna. An enim parvum malum eſt, in hominis corde, ſi ſocietatem non quærit Sanctorum, ſi non deſiderat Regnum cœlorum? Sed ſi, quod vis, parva ſit pœna, & ipſa parva magna eſt, ſi nulla eſt culpa. Hic defende juſtitiam Dei. Quare vel parva pœna infligitur innocenti, in quo nullum invenitur omnino peccatum? Reſponde, ſi potes.* Hæc Auguſtinus Pelagianis. Hæc ego aliter ſentientibus: Vos dicitis, Deum tam multos eorum, quos ad imaginem ſuam finxit, & ad felicitatem æternam creavit, non quidem æternis flammis addixiſſe, ſed tamen ſponte ſuâ, nullâque præviſâ culpâ cœlo eliminâſſe, vobiſque miſericordes, clementeſque videmini, quia non infertis quidem eis pœnam, damnatis tamen, cùm cœlo excluditis. *Dicite mihi, quæ eſt iſta Juſtitia? quid offenderunt, ſi nullam habent culpam? Defendite*

dite Juſtitiam Dei. Nec enim parva pœna eſt, non eſſe in patria. Et ſi parva eſſet, quare vel parva pœna infligitur innocenti, in quo nullum omnino invenitur, nec prævidetur peccatum?

Eadem S. Auguſtini mens ex fideliſſimo ejuſdem Diſcipulo S. Proſpero Aquitano magis adhuc, magiſque patebit. Is enim lib. 2. de Vocat. Gent. cap. 35. *Fruſtra*, inquit, *dicitur, quòd ratio operandi non habet in electis, cùm ad hoc operentur, ut electi ſint.* Vides in arbitrio operantium eſſe, ut eligantur, Deo quidem gratiam ad opus offerente, ſed homine oblatam acceptante; eo ferè modo, quo in arbitrio ægrotantis eſt, ut ſanetur, & vivat: non quòd pharmacum ipſe præparet, ſed quòd maxima arte, ac labore à Medico paratum accipiat; unde totum pretium, & gloria reparatæ ſanitatis ad Medicum; fructus verò, & utilitas ad ægrotum pertinet; tam enim multum eſt, quod Medicus facit potionem temperando, ac porrigendo; tam verò parùm eſt, quod ægrotus facit accipiendo, ut meritò omnia Medico, nihil ægroto debeatur: ſed niſi ægrotus acciperet, nihil quoque medicina juvaret. Idem de peccatore dicas, gratiam recipiente, aut recuſante, ſicque aut ad vitam, aut ad mortem, aut ad electos, aut reprobos pertinente, utcumque voluerit, modò id ſemper obſerves, etiam ipſum velle, ipſumque accipere, & hominis eſſe, & Dei; ſed Dei magis, quàm hominis; ſicut ſanari, & laborantis eſt, & medentis; ſed medentis magis, quàm laborantis. Imò (ſecùs ac in ægroto) illud ipſum, quod diximus, hominis eſſe, illud, inquam, velle, & accipere, totum quoque à Deo, & gratia eſt, quæ ſi non eſſet, homo nec vellet, nec acciperet, ſed repugnaret. Unde optimè Apoſtolus dixit: *Non eſt currentis, neq; volentis, ſed miſerentis Dei.* Vult homo, & currit; ſed hoc ipſum velle, & currere, & hominis eſt, & Dei; hominis quidem, quia homo eſt, qui currit, non Deus; homo eſt, qui conſentit, non Deus: ſed hoc ipſum & currere, & conſentire, magis eſt Dei, quia non curreret, nec conſentiret homo, niſi Deo per gratiam miſerente. Sic cùm Muſicus manu cytharam pulſat, totus ille ſonus, ac pulſus, & à manu, & à cythara eſt; magis tamen totus ab anima, quia niſi anima eſſet, nec manus, nec cythara moverentur; hoc verò eſt Deus, & gratia homini operanti, quod eſt anima manui pulſanti, hoc diſcrimine, quòd voluntas poteſt pulſante Deo non velle, manus verò non poteſt imperante anima non moveri. Idem S. Proſper reſponſo tertio ad Gallos ita ſcribit: *Ideo non ſunt prædeſtinati, quia tales*

futuri ex voluntaria prævaricatione præſciti ſunt. Et reſponſ. 12. ad obiectiones Vincentianas explicans hæc verba: *Exjerunt ex nobis, ſed non fuerunt ex nobis: ſi enim fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum*, inquit, *voluntate exjerunt, voluntate ceciderunt, & quia præſciti ſunt caſuri, non ſunt prædeſtinati; eſſent autem prædeſtinati, ſi eſſent reverſuri, & in ſanctitate, ac veritate manſuri*. Tota ergo cauſa, quòd prædeſtinati non ſint ex Proſperi ſententia, non Dei, ſed hominis voluntas fuit; Deo, quantùm eſt ex ſe, omnibus ad ſalutem prompto, ſed peccatore ſalutem recuſante, & mortem ante vitam eligente. Planè ſi quis cogitaverit, fuiſſe Proſperum Auguſtini Diſcipulum fideliſſimum, eique coæuum, atque acerrimum defenſorem (ùt ex ejus Epiſtola de Prædeſtinatione ad Auguſtinum conſtat) is negare non poterit, Proſperi ſententiam Auguſtini ſententiam eſſe. Plura S. Proſperi teſtimonia omittimus, quæ jam ſuprà recitata ſunt; ſed & ipſi concinit S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum circa medium, ubi ait; *Oſtenſurus itaq; Deus, quod reddendum præſciverit, & quid donandum, prædeſtinavit illos ad ſupplicium, quos à ſe præſcivit voluntatis malavitio diſceſſuros, & prædeſtinavit ad Regnum, quos ad ſe præſcivit miſericordiæ prævenientis auxilio redituros, & in ſe miſericordiæ ſubſequentis auxilio eſſe manſuros*. His verbis præſcientiam operum electioni, & reprobationi apertè ſupponit; undè ſubdit: *Quia miſericors eſt Dominus, & juſtus, prædeſtinavit Juſtos ad gloriam, & impios ad pœnam*. S. Anſelmus Auguſtini fideliſſimus Sectator Orat. 28. juxta correctiſſimam Editionem Gabrielis Gerberonis Congregationis S. Mauri, ita Chriſtum alloquitur: *Æquali dilectione pro omnibus paſſionem ſuſcepiſti, æqualiter omnibus vitam æternam præparâſti*. Ergo ex ſententia S. Anſelmi tota inæqualitas, quæ inter reprobos, electoſque verſatur, non ex Dei voluntate, ſed ex culpa hominis procedit. Idem tenet Commentator Matth. apud S. Anſelmum in caput 6. ad illa verba: *Fiat voluntas tua*, hæc habet: *Duæ ſunt voluntates in Deo: una Miſericordiæ, quæ non eſt cogens, neq; aliquid libero arbitrio auffert, quâ omnes homines vult ſalvos fieri, quod tamen in libera eorum poteſtate poſitum eſt. Eſt & alia, quæ eſt de effectibus rerum, de qua dicitur: omnia quæcumq; voluit, fecit. Huic nemo poteſt reſiſtere, de qua dicitur: voluntati ejus quis reſiſtet? Hac Providentiæ concordat ſemper; alia verò non ſemper. Si enim velit per Miſericordiam de aliquo pravo, quòd ſit juſtus, & conferat ei gratiam ſuam, &*

tamen

tamen ille per liberum arbitrium contradicat, nec gratiæ Dei conſentiat, hac voluntas Dei non concordat Providentiæ. Itaq; homines reſiſtunt voluntati Miſericordiæ, & non reſiſtunt voluntati Juſtitiæ. In terra multi contradicunt voluntati Dei, illi ſcilicet, quæ eſt ex Miſericordia: Cùm enim vellet pravos etiam ſalvare, ſi vellent; tamen ipſi contradicunt operibus huic voluntati.

Non minùs eleganter noſtram hanc ſententiam Angelicus Doctor duobus præcipuè locis expreſſit. Sic enim lib. 3. contra Gentes cap. 259. loquitur: *Conſiderandum eſt, quòd licèt aliquis per motum liberi arbitrii divinam gratiam nec promereri, nec advocare poſſit; poteſt tamen ſe ipſum impedire, ne illam recipiat. Dicitur enim de quibuſdam Job. 21. Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. Et Job. 24. Ipſi rebelles fuerunt lumini. Et cùm hoc ſit in poteſtate liberi arbitrii, impedire receptionem gratiæ, non immeritò ei imputatur, qui impedimentum ponit. Deus enim, quantùm ex ſe eſt, paratus eſt omnibus gratiam dare, vult enim omnes ſalvos fieri, ſed illi ſoli gratiâ privantur, qui in ſe ipſis impedimentum gratiæ poſuerunt; ſicut Sole mundum illuminante in culpam imputaretur ei, qui oculos clauderet, licèt videre non poſſet, niſi lumine Solis præventus.* Et in illa verba Joannis: *Nemo venit ad me: Sicut grave per naturam non poteſt ſurſum ferri, niſi trahatur ab alio; ita cor humanum ex ſe ad inferiora tendens non poteſt ſurſum elevari, niſi tractum per gratiam. Si verò non elevatur, non eſt defectus ex parte trahentis, qui quantùm ex ſe eſt, non deficit, ſed eſt propter impedimentum ejus, qui non trahitur.* Vides hîc iterum ex ſententia Angelici Doctoris velle Deum, quantùm ex ſe eſt, omnes ſalvos fieri, velle omnes illuminare, velle omnes trahere, ſed *eos ſolos* non ſalvari, non illuminari, non trahi, qui impedimentum ponunt, & *qui nolunt*; ſicque nullum ex parte Dei volentis, ſed tantùm ex parte hominis reſiſtentis impedimentum eſſe; & ideo voluntatem Dei ſalvandi omnes, non ad ſolos prædeſtinatos (iſti enim impedimentum non ponunt) ſed etiam ad reprobos extendi. Hanc verò Dei voluntatem omnes ſalvandi, quantùm ex parte Dei eſt, efficacem eſſe, dubitari non poteſt; ſi enim inefficax ſit, impedimentum non ſolùm ex parte hominis, ſed præſertim ex parte Dei eſſet; illa enim inefficax voluntas ſalvandi v. g. Judam, impediretur à contraria, & efficaci voluntate non ſalvandi; quod enim majus impedimentum operis, quàm efficax voluntas non operandi? aut quid magis morari aliquem poteſt, ut non

 ambu-

ambulet Romam, quàm efficax voluntas non ambulandi? Si ergo, ùt docet S. Doctor, nullum ex parte Dei impedimentum eſt, quo ſalventur omnes, ſequitur, ejus voluntatem omnes ſalvandi, quantùm ex ſe eſt, efficaciſſimam eſſe. Quòd ſi aliquando inefficax vocatur, ideo eſt, quia effectum non conſequitur, humano nolente arbitrio. Ex quibus omnibus perſpectum eſt, noſtram ſententiam Auguſtini ſententiam eſſe, ſive Auguſtinum ipſum, ſive illius Magiſtrum, ac præcipuos Diſcipulos conſideres. Idem S. Doctor 1. ad Timoth. 2. lect. 1. *Chriſtus JESUS eſt Mediator Dei, & hominum, non quorumdam, ſed inter Deum, & omnes homines, & hoc non eſſet, niſi vellet omnes ſalvare.* Et in Epiſt. ad Hebr. cap. 12. lect. 3. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri, & ideo gratia nulli deeſt, ſed omnibus, quantùm in ſe eſt, ſe communicat.*

XII. Ex hactenus dictis facilè illud Calvini Sophiſma diſſolves: *Si ſum prædeſtinatus; quidquid egero, certiſſimè ſalvabor: ſi non ſum prædeſtinatus, quidquid boni egero, certiſſimè damnabor. Quid ergo ſupereſt, niſi ut agam, quod lubet, & quamdiu licet, voluptatibus fruar, cum datâ ſemel, fixâq; Prædeſtinationis ſententiâ nihil mihi ad vitam æternam aut nocere peccata, aut prodeſſe virtutes poſſint.*

Reſpondeo enim *primò*, hanc argumentationem totius generis humani conſenſu, ipſorumque Calviniſtarum exemplo, & uſu falſitatis convinci: Nihil enim in hoc mundo geritur, quod non immutabili Dei Præſcientiæ, ac voluntati ſubjaceat, juxta illud Apoſtoli ad Epheſ. 1. 11. *Qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ.* Nemo igitur diutiùs vivit, quàm Deus velit, nemo metit, nemo dives evadit, nemo hoſtem in bello vincit, nemo ad portum appellit, niſi quantùm, & quando Deus ab æterno diſpoſuit. Quis verò ita unquam deſipuit, ut diceret: vel Deus ab æterno diſpoſuit, ut hunc morbum evaderem, vel ut morbo extinguerer? Si primum: ergo certiſſimò ſanabor, quamvis medicinis non utar: Si ſecundum, ergo certiſſimò extinguar, quibuſcumque tandem remediis utar; nullis ergo utar, ac genio dum licet, indulgebo, cùm Dei voluntas mutari, aut falli non poſſit. Aut quis unquam non navim ad transfretandum conduxit, non ſemen ad meſſem faciendam ſparſit, non omnem operam ad comparandas divitias, vel obtinendam victoriam adhibuit, quòd crederet, omnia fato agitari, ac divina voluntate, nutúque immutabili evenire. Planè deliria ſunt

iſta,

iſta, non argumenta. Si ergo pro terrena vita nemo non laborat, quamvis ſciat, omnia divino nutu contingere; cur non æquè laboret pro vita cœleſti; quamvis non ignoret, nullum ad eam pervenire, niſi divina voluntate prædeſtinatum? Non te movet Prædeſtinatio, ut pro terreſtri Regno bene pugnes; cur te morabitur, ut pro cæleſti Regno non bene vivas? Imò hoc multo magis; fieri enim poteſt, ut qui bene pugnat, non ideo vincat, at fieri non poteſt, nec unquam factum, aut futurum eſt, ut qui bene vivit, cœleſti Regno non potiatur. Quot Jacobus Patriarcha laboribus, quot David præmiis, & artificiis egit, ut ad Regnum perveniret, quod tamen ſibi à Deo deſtinatum eſſe jam olim, certoque didicerant? Nihil ergo Prædeſtinatio operibus, nihil opera Prædeſtinationi obſtant; ſic ergo agendum, & conandum eſt, ac ſi nulla Dei Prædeſtinatio; ſic verò omnia Deo tribuenda, & ſpes omnis in eum collocanda eſt, ac ſi nulla hominis induſtria, & prudentia eſſet. *Deinde* non ideo neganda hominis in agendo libertas eſt, aut operandi neceſſitas tollenda, quia libertatis, operumque cum divina Prædeſtinatione conſenſum, ac fœdus ignoras. Num ideo moveri Solem, terram in aëre, punctoque ſuſpendi, magnetem in Polum figi, & mille alia negabis, quia eorum rationes, & cauſas, quibus fiunt non intelligis? Conſtat, Deum juſtum eſſe, conſtat, Evangelicam legem obſervandam, conſtat, orandum eſſe, conſtat, eſſe liberum arbitrium; ſed non ſatis conſtat, quomodo iſta cum Prædeſtinatione, Deique voluntate conveniant; num ideo negabis, quod conſtat, quia non aſſequeris, nec intelligis, quod non conſtat? Nemo Chriſtianorum negat, eſſe in Chriſto naturam divinam, humanamque, quamvis ignoret modum, quo ſibi tam diſtincta connectantur. Nemo Deiparam dubitat, Matrem ſimul, ac Virginem eſſe; quamvis pugnantia videantur in una, eademque planta fructum naſci, nec florem corrumpi. Idem de Prædeſtinatione dicas. Pugnare tibi cum libertate humana illius certitudo videtur, nec modum capis; at ſufficit Chriſtiano, ita Deum revelâſſe; nec ideo falſa, quia tibi occulta. Deniqꝫ ſi ex te quæram, cur tanto labore, impendiis, ac periculo pugnes, & non potiùs victoriam otioſus expectes, cùm certum ſit, neminem victurum, niſi quem Deus voluerit; voluntatem verò Dei immutabilem eſſe? reſpondebis utique; quia conſtat nemini Deum victoriam velle, niſi conanti; & ideo unum, idemque eſſe, nolle certamen, quod nolle victoriam; nolle ſeminare, quod nolle metere; nolle

nolle curſum, quod nolle metam. Idem ergo de Prædeſtinatione dicendum; cur oras, cur operaris, cur bellum cum vitijs geris, & non potiùs ſoluto cingulo, deſertâque militiâ quieti, ac delitiis vacas, cùm Prædeſtinatio certa ſit, nec mutari poſſit? quia conſtat, Deum neminem niſi bene operantem, ac Chriſtianè viventem ad Cœlum eligere, unde unum, idemque ſit, nolle operari, quod nolle ex electis eſſe, nolle virtutem, quod nolle Cœlum. Sanè, ſi hujus Dilemmatis aliqua vis eſſet, nemo eam meliùs ipſo Dæmone intelligeret, & tamen iſte, ac ſi nulla Prædeſtinatio eſſet, ſed omnia ex creaturarum induſtria penderent, tentando, inſidiando, perſuadendo, obiecta, & occaſiones offerendo, noctu diuque mille nocendi artes moliendo, nihil non agit, ut hominem ſeducat, trahatque in ſuas partes, Agnoſcit ergo liberas hominum actiones non ex fato, ſed ex hominum arbitrio pendere, taleſque fieri, quales homo eſſe voluerit, nihilque Prædeſtinationem impedimenti afferre, quò minùs homines, aut boni, aut mali, aut felices ſint, aut infelices, reprobi, aut electi, utcumque maluerint. Quis ergo tantùm inſaniat, ut credat, ſe aliquid argumentando inveniſſe, quod nec Dæmon invenit? aut meliùs Logicam callere, quàm calleat Dæmon? Quacumque ergo ex parte Dilemma illud Calvini expendas, vaniſſimum eſt, & omnium hominum, Dæmonumque judicio planè falſiſſimum; ceſſarent enim inſidiæ, tentationeſque omnes, ſic Dæmone philoſophante; Aut Judas eſt prædeſtinatus, aut non eſt prædeſtinatus? ſi prædeſtinatus, fruſtra illum tento: ſi non prædeſtinatus, etiam me non tentante, ac nihil agente, tandem damnabitur.

Tres ergo ſunt in hoc, aliiſque ſimilibus de Prædeſtinatione paralogiſmis hallucinandi cauſæ. *Prima*: quòd ex iis, quæ occulta ſunt, ad ea neganda movearis, quæ manifeſta ſunt: quod planè abſurdiſſimum eſt philoſophandi genus; oportet enim ex certis ad incerta, ex claris ad obſcura, & non ex incertis ad certa, ex obſcuris ad clara pervenire. Quid enim aliud eſſet, certa ex incertis, & clara ex obſcuris, velle diſcere, quàm velle cæcum de coloribus interrogare, aut noctuam de Sole? Aut quis non agricolam rideret, qui arcum cœleſtem, quem oculis toties uſurpat, eſſe negaret, quia non intelligit, à quo, quâ manu, quâ arte, quâ ratione, & quibus coloribus in aëre, & momento pingatur? Et ideo monuit optimè Auguſtinus Lib. de Bono Perſever. cap. 14. *Non ideo negandum, quod apertum eſt, quia comprehendi non poteſt, quod occultum eſt.* *Secunda*, erroris

cauſa

cauſa eſt, quòd homines ſibi perſuadeant, non eſſe ampliùs in eorum poteſtate,ut inter electos numerentur. Quæ perſuaſio planè falſiſſima eſt: Sicut enim cum gratia Dei (quæ nemini volenti deeſt) in eorum poteſtate eſt, ut bene vivant, & in bono perſeverent; ita in eorum poteſtate eſt,ut ad Electos pertineant, cùm impoſſibile ſit,bene viventē, & in bono perſeverantē ex electis non eſſe, & ideo monebat Apoſtolus: *Satagite,ut per bona opera certam vocationem veſtram faciatis*. (a) *Tertia* cauſa eſt, quòd ſibi perperam imaginentur, Deum velle aliquos ſalvari, qui ad prædeſtinatos pertineant; alios verò, multoq́ue plures non ſalvari, quos reprobos appellamus; & ideo cum Prædeſtinatio, & Reprobatio ex ſola Dei voluntate pendeat, credunt, nihil ampliùs homini ſupereſſe, quo fatalem, & inſuperabilem hanc voluntatem mutare in aliam, magiſq́ue propitiam poſſint. Sed hoc iterum à veritate alieniſſimum eſt: Deus enim, ùt ſuprà prolixè oſtenſum, quantùm ex ſe eſt, neminem perire, ſed omnes enixè, ac efficaciter ſalvari vult, & ideo, qui pereunt, arbitrio ſuo pereunt, qui non ſalvantur, arbitrio ſuo non ſalvantur; at quod arbitrio ſuo faciunt, vtiq́ue non facere poſſunt. Cùm ergo dicunt; *Si prædeſtinatus ſum, quidquid egero, pœnitebo tandem, & ſalutem adipiſcar*; falſum dicunt. Si bene non egeris, non Deum perſeveranter oraveris, non Chriſtianè vixeris, tandem nec pœnitebis, nec prædeſtinatus eris. Sicut exadverſo, ſi bene vixeris, ſi conſtanter oraveris, tandem perſeverabis, eriſq́ue de prædeſtinatis. Verbo: *Perditio tua ex te Iſraël, ex me tantùm auxilium tuum* (b) Et eleganter quoq́ue S. Auguſtinus de natura & gratia cap. 67. *Quieſcant ingrati, & adverſus Deum murmurare deſiſtant. Rectè enim fortaſſe quererentur, ſi erroris, & libidinis hominum nemo victor exiſteret. Cùm verò ubiq; ſit præſens, qui multis modis averſum vocat, docet credentem, conſolatur ſperantem, diligentem adhortatur, conantem adjuvat, exaudit deprecantem; non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, ſed quod negligis quærere, quod ignoras. Neque illud, quod vulnerata membra non colligis, ſed quòd volentem ſanare contemnis*. Ubi iterum vides, totam cauſam perditionis, non ipſi Deo, quaſi mederi, ac ſanare nolit, ſed ſoli homini adſcribi, quòd ſanare, & mederi volentem nolit admittere.

XIII. Ex hactenus diſputatis colliges, hanc eſſe Prædeſtinationis ſeriem. *Primò*. Deus videlicet, qui omnes homines amat, voluit.

(a) 2. *Petri* 1. v. 10. (b) *Oſeæ* 13.

luit etiam omnes ſalvare, nullumque perire. *Secundò*. Atque ut hanc omnes ſalvandi voluntatem ſuaviùs exequeretur, ſtatuit omnium hominum ſortem ex merito, demeritoque primi hominis pendere, ut videlicet iſto non peccante, tota poſteritas & in terris, & poſteà in Cœlis feliciſſimam vitam agitaret. Ne verò peccaret Adam, & innocentiâ decideret, tot illum præſidiis, tot dotibus corporis, animique vallavit, ut videretur vinci non poſſe. *Tertiò*. Sed Adamo infeliciter peccante, tota quoque poſteritas, quippe ex Patre rebelli nata omni jure ad cœleſte Regnum ſpoliata eſt, quod peccatum Originale vocamus. *Quartò*. Verùm ne hominis delicto Dei conſilium, omneſque ſalvandi voluntas effectu careret, decrevit Deus, Unigenitum ſuum mittere humana carne indutum, cujus merito, & originale, & alia omnia peccata iis remitterentur, qui mediis uti vellent ab eo præſcriptis. *Quintò*. Ut autem vellent, ſingulis ob meritum Salvatoris validiſſimæ gratiæ ab æterno paratæ, quibus humana voluntas ad malum prona in bonum flecteretur. *Sextò*. Parvulos quod attinet, qui ſine Baptiſmo decedunt, cœleſti quidem Regno, quippe paternæ culpæ reos, nec expiatos excluſit; non excluſit tamen naturalibus bonis, & à peccato præſervavit, æternoque ſupplicio, quo ſi adoleſcerent, puniendi erant: quæ planè magna portio amoris, & gratiæ eſt; cùm ſola præſervatio à peccato pluris valeat, majoriſque pretii ſit, quàm Regnum ipſum cœleſte, quo, ſi ipſis optio daretur, carere vellent, quàm peccato involvi. Non ergo neglecti dici poſſunt, qui tanto bono donati ſunt, tantoque malo liberati. Fatendum tamen, quia nunquam parvulis ante baptiſmum ſublatis Deus æternam vitam voluit, iſtos ad alium finem, claſſemque Providentiæ pertinere. *Septimò*. Quia ergo Deus omnes amavit, ſalvarique voluit, omnibus quoque copioſiſſima media ſuggeſſit, quibus ſalvari poſſint. Quòd ſi oblatis ad ſalutem mediis uti aliqui nolint, ac peccatis uſque ad mortem inſiſtant, recuſentque oblatam ſæpiùs veniam, eos damnare juſtiſſimè ſtatuit, ſicut enim quia bonus eſt, gratis ſalvare ſtatuit, citraque omne meritum etiam prævisum, ſolo videlicet miſericordiæ, & amoris inſtinctu; ita quia juſtus eſt, non gratis, ſed ob culpam ſaltem prævisam punire decrevit; quàm enim miſericordis eſt, velle citra meritum amare, tam eſt juſti, nolle citra meritum punire. Nihil ergo aliud *Prædeſtinatio eſt*, quàm *antecedens, & efficax Dei voluntas hominem ad vitam æternam promovendi, dandiq; efficaciſ-*

ſima ad hunc finem media, quibus cùm videat, aliquos bene uſuros, iſtos *conſequente* etiam, ac *executrice voluntate* ſalvare proponit, & hi ſolùm ac propriè *prædeſtinati* appellantur. Tota tamen antecedentis illius voluntatis ratio eſt ſola, & unica Dei Bonitas, & Miſericordia; non verò hominis merita etiam prævisa, cùm iſta non ſint cauſa, ſed effectus efficacis illius, & beneficæ voluntatis. Imò in illa ipſa voluntate conſequente, quâ Deus ſtatuit, Petro vitam æternam conferre, quia prævidet, præſcriptis à ſe mediis bene uſurum; nihil ipſius hominis meritum in Prædeſtinationem influit, Deumque movet, qua parte ab homine eſt, ſed tantùm qua parte à gratia eſt, quæ gratis, citraque debitum datur. Et ideo abſolutiſſimè dicendum eſt, Prædeſtinationẽ gratuitam omnino eſſe, & opus ſolius amoris, ſicque Prædeſtinationem non eſſe ex prævisis hominum meritis; ſed potiùs ex prævisis Dei donis, & gratijs, juxta illud Pſalmiſtæ: *Qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus*. Et illud Joan. 1. *Ex plenitudine ejus nos omnes accepimus gratiam pro gratia*. *Reprobatio* verò nihil aliud *eſt*, quàm *voluntas Dei conſequens, hominem æternâ pænâ plectendi*, quia prævidet, uſque ad mortem peccatis inhæſurum, & gratias à Deo copioſiſſimè datas, & cum quibus ſalvari facillimè poterat, recuſaturum; ita videlicet, ut tota ratio damnationis ſit hominis culpa divinam Juſtitiam provocantis, oblatamque miſericordiam reſpuentis.

Rebus ergo ita diſcuſſis reſtat, ut ad ea, reſpondeamus, quæ opponi poſſunt. Nihil enim tam eſt verum, quod impugnari non ſoleat, ſicut ex adverſo nihil tam falſum, quod non aliquo veritatis colore tingatur; imò quia nemo falſum credit, niſi deceptus; ideo tam falſo, quàm deceptori ſolenne eſt, veritatem, ac fidem profiteri, quam non habent.

XIV. *Opponitur igitur Primò*: Chriſtum Dominum non pro omnibus, ſed pro Electis tantùm oráſſe; ſic enim Joan. 17. Patrem precatur: *Ego pro eis rogo, non pro Mundo rogo; ſed pro his, quos dediſti mihi, quia tui ſunt*. Hîc apparet Chriſtum pro ſolis prædeſtinatis, quos Pater ei dederat, & qui ad Patrem pertinebant, non verò pro Mundo, hoc eſt, pro Reprobis oráſſe; non ergo Chriſtus pro omnibus, etiam Reprobis paſſus eſt: Cùm enim multò minùs ſit orare, quàm mori; quis ſibi perſuadeat, voluiſſe pro iis mori, pro quibus nec voluit orare?

Reſpondetur primò: Chriſtum pro omnibus oráſſe, ac orando

dogratiam omnibus, etiam reprobis meruiſſe, quâ converti, ſalvariſque facillimè poſſent, ſi vellent, quod ex ſuprà dictis certum eſt, & apertiſſimè docuit Auguſtinus. Nam præter illa, quæ paulò antè recitavimus, Serm. 4. de S. Stephano ita loquitur: *Jubet Deus, & dicit: diligite inimicos veſtros, orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos. Attendite ipſum Dominum, qui hoc juſſit, quod fecit: nonne pendens in Cruce ait: Pater ignoſce illis? quando ergo in Cruce pendens orabat, videbat, & prævidebat omnes inimicos; ſed multos ex illis futuros amicos; ideo omnibus veniam poſtulabat. Illi ſæviebant, ille orabat, illi dicebant Pilato, crucifige; ille clamabat Patri, ignnſce: pendebat, & tamen petebat.* Et ſerm. 109. de Temp. *Cùm venerit Dominus, redditurus eſt ſingulis pro merito. An hoc vultis, ut reddatur averſis, quod redderetur converſis? Fratres juſtum videtur vobis, ut illic ponatur Judas, ubi poſitus eſt Petrus, & ipſe ibi poneretur, ſi ſe correxiſſet: ſed de veniæ deſperans potiùs ſibi collum laqueo ligavit, quàm Regis clementiam imploraret: itaq; Fratres, ſicut dicere cœperam, non eſt, unde reprehendamus Deum.* Et in reſponſo ad articulos ſibi falsò impoſitos, *art.* 1. loquens de Redemptione, & Sanguine Chriſti. *Poculum quippe immortalitatis, quod confectum eſt de infirmitate noſtra, & virtute divina; habet quidem in ſe, quòd omnibus proſit, ſed ſi non bibitur, non proficit.* Ex quibus intelligis, ex ſententia Auguſtini, Orationem, ac Redemprionem Chriſti ad omnes quidem etiam Reprobos (qualis erat Judas) pertinuiſſe; ſed ideo non omnibus profuiſſe, quia non omnes acceptare voluerunt: omnibus, & paratum, & porrectum eſt poculum; ſed non omnibus profecit, quia non omnes biberunt; profeciſſet, ſi bibiſſent. Advertis etiam, Chriſtum non tantùm paucis illis, quos futuros aliquando amicos prævidebat; ſed omnibus, qui ſæviebant, dicebantque Pilato: *crucifige*, veniam à Patre poſtulâſſe. *Deinde* ſciendum eſt, Chriſtum Dominum *Joan.* 17. Mundo valedicentem pro tribus perſonarum generibus preces ſuas ad Patrem fudiſſe. *Primò* à verſu nono, vſque ad vigeſimum pro ſolis Apoſtolis rogat, quibus tantùm, & non toti Mundo conveniunt, quæ illic à Chriſto dicuntur, videlicet: *quòd ſermonem ſuum eis dederit: quòd Mundus eos odio habuerit: quòd non ſint de Mundo: quòd eos in Mundum mittat &c.* Poſteà à verſu vigeſimo non pro ſolis Apoſtolis, ſed pro omnibus Fidelibus (quos inter multi utique reprobi erant) orat iis verbis: *Non pro eis autem rogo tantùm; ſed & pro iis, qui in me credituri ſunt per Verbum*

eorum

eorum; ubi apertè oſtendit, ſe priùs pro ſolis Apoſtolis ad Patrem precatum eſſe. Deniq́ue verſu 21. rogat, & pro toto Mundo. *Ut credat Mundus, quia tu me miſiſti*. Ubi vides, licèt Chriſtus à ſpeciali illa oratione, quæ ſolos Apoſtolos complectebatur, Mundum excluſerit; non excluſiſſe tamen à reliqua oratione ſua, in qua petebantur, quæ toti Mundo convenirent, videlicet, ut in Chriſtum crederent. Licèt ergo Chriſtus præcipuè pro Apoſtolis, pro Fidelibus, pro Prædeſtinatis oraverit; non ideo tamen reliquum Mundum orationis ſuæ expertem voluit, ùt etiam S. Paulus clarè 1. ad Timoth. 4. iis verbis inſinuat: *Qui eſt Salvator omnium hominum, præſertim Fidelium.* Vides, in hoc reprobos, & electos pares eſſe, quòd omnes ad Redemptionem pertineant, ſed in hoc diſtingui, quòd Electi præcipuas partes Redemptionis obtineant, quia ſoli ejus effectum conſequuntur. Planè cùm S. Joannes teſtetur, Chriſtum eſſe *Advocatum pro peccatis totius Mundi*, ſequitur, oràſſe quoque pro peccatis totius Mundi, alioquin tam fruſtra eſſet Advocatus, qui non orat, quàm fruſtra eſt Muſicus, qui non cantat. Omnes ergo redempti, omnes commendati, omnes Chriſto ad ſalutem commiſſi; ſed electi præcipuè, non tamen ſoli. Oravit ergo pro Mundo, & non oravit: Oravit prece illa communi, omneſq́ue complectente; non oravit oratione illa ſpeciali ad ſolos Apoſtolos, alioſq́ue electos ſpectante, quomodo intelligendus etiam eſt Angelicus Doctor 3. *p. q.* 21. *a.* 4. *ad* 2. Cùm enim nihil aliud ſit oratio, quàm expreſſio deſiderii; ſicut Chriſtus omnibus etiam reprobis ſalutem ardentiſſimè optavit, ita pro omnibus quoque ardentiſſimè precatus eſt. Qua in re obſervandum venit, Deum rebus quidem omnibus à ſe creatis, multoq́ue magis à ſe redemptis, nullo excepto, providere; ita tamen, ut hæc ipſa providentia partim ſit omnibus communis, partim verò ſit aliquibus ſpecialis, ſuoſq́ue gradus habeat. *Puſillum, & magnum ipſe fecit, & æqualiter eſt ei cura de omnibus*, inquit Sapiens cap. 6. *Æqualiter*, quia ex parte ipſius Dei unus, idemq́ue amor eſt, quo omnes complectitur, nulliq́ue deeſt, ac ſingulis non neceſſaria tantùm, verùm etiam copioſa pro ſingulorum ſtatu, ac conditione diſtribuit. Hæc tamen æqualitas nihil obſtat, quin inter creata, magis homines, inter homines magis Chriſtianos; inter Chriſtianos, magis prædeſtinatos; inter prædeſtinatos verò eos magis curet, ac pluribus beneficijs ornet, qui magis in illum ſperant, ſeq́ue totos ejus divinæ voluntati committunt. *Tibi cura eſt de omnibus, præcipuè de ſervis, qui totam*

ſpem ſuam poſuerunt in ſola miſericordia tua. (a) Si Chriſtus, quia omnium Advocatus, pro omnibus quoque interceſſit, pro Apoſtolis tamen magis, quàm pro reliquis Fidelibus; & prædeſtinatis magis, quàm non prædeſtinatis. Sicut enim pater inter multos filios, magis morigeros, quàm diſcolos amat; ita Deus, quippe omnium hominum Pater, omnes quoque homines diligit; eos tamen dilexit magis, quos morigeros, quàm diſcolos futuros eſſe prævidit; quamquàm, & qui morigeri, illius gratiâ; & qui diſcoli, propriâ culpâ tales futuri erant. Deus enim neminem bonum futurum eſſe prævidet, niſi quem bonum facturus erat: Sicut artifex, qui truncum in ſilva oculis notat; non aliter prævidet ex illo futuram eſſe ſtatuam, niſi quia ipſe facturus eſt; poteſt enim ſine artifice truncus eſſe, ſed non poteſt eſſe ſtatua. Ergo, ùt dicebam, pro omnibus oravit Chriſtus, pro electis tamen maximè.

XV. *Opponitur ſecundò*. Matth. 26. dicitur: *Hic eſt ſanguis novi, & æterni Teſtamenti, qui pro multis effundetur*. Eademque loquendi formula paſſim in Scripturis occurrit; ſi pro multis, ergo non pro omnibus.

Reſp. Imò, quia pro omnibus, ideo pro multis; qui enim veriùs multi dicuntur, quàm omnes? Et ideo Apoſtolus ad Rom. 5. *Sicut per inobedientiam unius peccatores conſtituti ſunt multi*; Ubi vides, idem Apoſtolo eſſe, *omnes*, quòd *multos*. Quòd ſi Adamus omnes perdidit, Chriſtus verò non omnes redemit, ſequitur, fortius peccatum Adami ad perdendum, quàm Chriſti ſanguinem ad redimendum fuiſſe, ſicque non erit verum illud Apoſtoli: *Ubi abundavit delictum, ſuperabundavit gratia*, ſed potiùs dicendum erit: *Ubi abundavit gratia, ſuperabundavit delictum*. *Deinde* non pro omnibus, ſed pro multis dicitur Chriſti ſanguis effuſus, quia non omnibus profuit. Ergo & pro omnibus effuſus eſt, & non pro omnibus. Pro omnibus quoad efficaciam; non pro omnibus, quoad fructum. Quantùm ex parte ipſius Chriſti, datus eſt omnibus, ſed quia non omnes accipere voluerunt, eoque in bonum uti; non profuit omnibus, ſed multis, quia non omnes, ſed multi voluêre. Quid efficaciùs Sole ad illuminandum, ſi oculos aperias? Quid inefficacius, ſi micanti oculos claudas, aut velum opponas? Idem dicas de Chriſti ſanguine. Sed ea quoque ratione *multos* dixit Euangeliſta, ut ingentem Electorum numerum oſtenderet. Planè is tantus eſt, ut ali-
qui

(a) *S. Bernard. ſerm.* 68. *in Cant.*

qui velint, tertiam partem Angelorum, qui ceciderunt, æquare. Angeli verò tam multi ſunt, ut ſi ſingulis hominibus, decem aſſignes, hominum verò quotquot ſunt, fuerunt, eruntque ſint tricies millies, decies centena millia: hoc eſt, triginta millia millionum; (cùm tamen dubium non ſit, multò plures eſſe, cùm in ſola China, quæ non omnino eſt decima ſexta pars Orbis terrarum, teſte Daniele Batholo in ſua Geographia Morali, trecenti milliones hominum numerentur; quot ergo erunt in Empyreo, Globo terreſtri infinitis penè ſpatiis vaſtiore?) ſequitur Angelorum trecenties mille Exercitus fore, quorum ſinguli millies mille, hoc eſt, millionem complectantur. Si ergo tot erunt Beati, quot tertiam partem Angelorum conficiunt; ſequitur centies millies milliones Beatorum fore. Et in immenſum ſumma excreſcet, ſi ex ſententia Sanctorum (a) Dionyſii, Thomæ, (b) & Bernardini (c) dicas, plures Angelos eſſe, quàm Stellas, arenas, folia, herbas, ac omnia creata, quod forſan innuere Jobus voluit, cùm dixit cap. 24. *Nunquid eſt numerus Militum ejus?* Alii multitudinem Prædeſtinatorum ex proportione Martyrum colligunt, quos Romæ tantùm millies mille, & quingenta quinquaginta millia S. Birgitta *in Revelationibus ſuis lib. 3.* cenſeri poſſe teſtatur; quantus ergo erit aliorum Sanctorum numerus, toto Orbe ſparſorum? Alii denique ex magnitudine Cœli Empyrei coniiciunt, quod decem millionibus vaſtius terrâ eſſe, mathematici docent; quot ergo civibus indigebit, ne maxima parte vacuum ſit? Sed utcumque res ſe habeat; Prædeſtinatorum multitudinem innumerabilem eſſe, ipſa Scriptura ſæpiſſimè, ac præſertim Apocalyp. 7. teſtatur. Quæ omnia eò ſpectant, ut oſtendam, optimè Evangeliſtam dixiſſe, Chriſti Sanguinem pro multis effuſum iri. *At inquies*: Si Chriſtus pro omnium ſalute paſſus eſt, & oravit, nec tamen omnes ſalvantur, ſequitur; Chriſti orationem non ſemper, & pro omnibus, ſed aliquando tantùm, & pro multis exauditam fuiſſe. Reſp. Orationem, ùt bene advertit S. Thomas 3. *par. quæſt.* 21. *art.* 1. Nihil aliud eſſe, quàm *explicationem propriæ voluntatis apud Deum, ut illam impleat*. Tunc ergo exauditur Chriſti oratio; cùm ejus voluntas impletur. At voluntas Chriſti erat, ut ſalvarentur omnes, ſi vellent; non ſalvarentur, ſi nollent, quæ

(a) *S. Dionyſ. de cæleſt. Hierarch. cap.* 9. (b) *S. Thom.* 1. *p. q.* 50. *a.* 3. (c) *S. Bernardin. ſerm.* 49. *Antonius Glielmus Congreg. Oratorii diſcurſu* 43.

quæ voluntas in Chriſto ſemper impleta eſt; ſemper ergo ejus quoque oratio exaudita. Taceo, tantam eſſe gloriam, tantumque gaudium, vel unius Beati, ut id longè omnium damnatorum mala, & dolore ſuperet, ſicque vel unius Animæ ſalutem, dignam Chriſti Sanguine, ac precibus mercedem fuiſſe. Nam quòd damnati doleant, & crucientur, id totum ab igne, cauſiſque creatis eſt, quæ illos torquent: Quòd verò Beati gaudeant, & felices ſint, id totum à Deo immediatè, clareque viſo procedit. Illa ergo inter Damnatorum pœnas, & gaudia Beatorum, quæ inter Deum, & creaturas proportio eſt. Deinde, quòd damnati puniantur, opus eſt Juſtitiæ: quòd Beati gaudiis exundent, opus amoris, & Miſericordiæ; at verò quis neſcit, Deum validiùs amando, & miſerendo, quàm vindicando, & puniendo agere, cùm hoc invitus, illud ſponte, & ideo impenſiùs agat? In pœnis damnatorum ſemper Miſericordia Juſtitiæ miſcetur, ejuſque brachium avertit, ne toto impetu, quantumque damnati merentur, in miſeros ruat. At in Beatis nihil Miſericordiam, nihil torrentem voluptatis moratur, quo minùs toto alveo, plenoque fluat. Denique ſola Juſtitia eſt, quæ damnatos perſequitur; at in Beatorum delitias, & Juſtitia, & Miſericordia conſpirant, certantque, quæ magis felices eos reddat; tantò ergo perfectius, & excellentius opus, quantò pluribus, & melioribus cauſis; ſicut & major lacus, in quem plures amnes volvuntur. Et hæc cauſa Auguſtino fuit, ut diceret, omnes in damnatis gemitus, pœnaſque ceſſaturas, ſi vel momento Deum videre poſſent, ſicque vel unâ Paradiſi ſtillâ in eos ignes cadente. Quid ergo erit æternitas, ſi tantum eſt momentum? Quid erit mare, ſi tanta eſt gutta? Verba Auguſtini ſunt: *Tanta eſt dulcedo futuræ gloriæ, ut ſi una gutta in infernum deflueret, totam damnatorum amaritudinem dulcoraret.*

XVI. *Opponitur tertiò*: Hæc ipſa fuit Maſſilienſium, & Semipelagianorum ſententia, qui paſſim docebant, velle Deum omnes ſalvos fieri, modò ipſi vocanti Deo conſentiant. *Ideo enim non omnes ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis venire, quia ipſi nolint petere, cùm Deus velit dare; nolint quærere, cùm Deus velit oſtendere; nolint pulſare, cùm Deus velit aperire.* Ita refert S. Auguſtinus lib. 4. contra Julianum cap. 8.

Reſp. Non omnia, quæ Pelagiani, aut Semipelagiani, aliique Hæretici docebant, falſa eſſe; alioquin falſum erit, Chriſtum natum, paſſum, mortuumque eſſe, quia iſta etiam Heretici fatebantur

tur. Imò quàm plurima vera falſis ſtudioſè miſcebant, ut tantò ſecuriùs, ac cautiùs fallerent. An verò, quia Dæmon profeſſus eſt, *Chriſtum eſſe Filium Dei vivi* Luc 4. id verum non erit? Sicut ergo non omnia ideo falſa, quia Dæmon dixit; quantò magis non ideo falſa, quia docuit Pelagius? Non ergo Semipelagiani hæretici erant, vel quia crederent, Deum omnibus efficaciſſimè ſalutem velle; vel quia dicebant, neminem ſalvum fieri niſi qui vellet; hæc enim & veriſſima erant, & ab Auguſtino, ac Catholicis omnibus conceſſa; ſed quia docebant: *Prædeſtinationis nomine fatalem quandam induci neceſſitatem: à Deo non omnia merita præveniri: Electorum numerum augeri poſſe, & minui: priorem eſſe hominis obedientiam, quàm gratiam: initium ſalutis eſſe ex eo, qui ſalvatur, non ex eo, qui ſalvat: gratiam à voluntate præcedi, quâ tantùm Medicum quærat: Fidem, aut ſaltem initium Fidei non ex gratia, ſed ex naturæ viribus eſſe: eum adiuvari à gratia, qui ceperit velle, ipſum autem velle à gratia non dari: quod credimus, noſtrum eſſe, quod operamur, Dei eſſe.* Hi ſunt errores Semipelagianorum, quos Proſper, & Hilarius *in Epiſtola ad Auguſtinum* recenſent, quæque optimè ab Auguſtino refutantur. Ubi etiam adverte, adeò illos ſpecioſis rationibus, ac auro pietatis obductos fuiſſe, ut quod mireris, non ſolùm ſanctitate, ac doctrinâ præcipuos in Gallia; verùm etiam in Africa ipſum Auguſtinum occuparent, priuſquàm Epiſcopatu fungeretur, ut ipſe, in libro de Prædeſtinatione atteſtatur. Neque enim induci poterant, ut crederent, ſperari æternam ſalutem à ſe poſſe, niſi arbitrio, & viribus ſuis relinquerentur, hoc eſt, niſi ſpem ſuam fragili cymbæ, & non validiſſimo Myoparoni committerent. Quibus eleganter Auguſtinus in eodem Libro de Bono Perſeverantiæ cap. 21. & Homil. 14. reſpondet: *Abſit à nobis, ideo deſperare de nobis, quia ſpem noſtram in ipſo habere jubemur, non in nobis, cùm ſcriptum ſit: Maledictus homo, qui ſpem habet in homine, & Bonum eſt confidere in Domino, quàm confidere in homine . . . . . Quid times, ne pereas, cujus capillus non peribit? non perit capillus, quem, cùm tondetur, non ſentis, & perit anima tua, per quam ſentis.* Et de Prædeſtinatione Sanctorum cap. 11. *Mirор homines, infirmitati ſuæ ſe magis committere, quàm firmitati promiſſionis Dei: ſed incerta eſt mihi, inquis, de me ipſo voluntas Dei. Quid ergo? Tua ne tibi voluntas de te ipſo certa eſt?* Cæterùm alia, quæ Semipelagiani docebant, vera quidem erant, & ab Auguſtino admiſſa, ſed inſtar lactis veneno mi-

miſcebantur, ut quantò dulciùs, tantò nocentiùs libarentur.

XVII. *Opponitur quartò*: S. Auguſtinus variis locis illam ſententiam Apoſtoli: *Deus vult omnes ſalvos fieri*. Multò aliter exponit, quàm à nobis explicata ſit. Docet enim, non ita intelligendam eſſe, quaſi Deus omnes omnino homines, quantùm ex ſe eſt, ſalvari velit; ſed quòd nullum ſit genus hominum, nulla conditio, in qua non plurimi ſint, qui ſalutem conſequantur.

Reſp. Auguſtinus, prout illi cum Pelagianis certamen erat, hanc Apoſtoli ſententiam explicabat. Nam & in eo ſenſu vera eſt, quam obiectio inſinuat; idque refellendis Pelagianis ſatis erat. Verùm cùm ex propoſito rogatus eſt, quid de voluntate Dei omnes ſalvandi, quid de hoc ipſo Apoſtoli loco ſentiret, ingenuè, citraque ambages reſpondit, ut ſuprà notatum eſt. Ut ergo de mente Auguſtini ferre judicium poſſis, *prænotandum eſt*, non ſemper in cauſa gratiæ unam, eandemque ſententiam tenuiſſe. Priùs enim quàm Epiſcopatum iniret, Semipelagianorum erroribus tinctum fuiſſe, dubitari non poteſt. Docebat enim, fidem ex viribus naturæ eſſe, & illius merito gratiam dari, ut ipſemet *Libro de Bono Perſeverantiæ cap.* 3. *&* 4. fatetur, ac etiam *in libro Retractationum*. Rurſus cum in Libro de hominis arbitrio docuiſſet, pœnas, quibus innocentes parvuli ante Baptiſmum affliguntur, occultis à Deo præmiis compenſari: *Quis autem novit, quid parvulis in ſecreto Judiciorum ſuorum bonæ compenſationis reſervet Deus?* Epiſtola tamen 28. *ad Hieronymum* id ipſum recantat. Taceo inferni ſupplicia, quibus infantes ante Baptiſmum extinctos puniri cenſebat, quantumvis id alibi in dubium revocaverit. In iis ergo, quæ Auguſtinus contra Pelagianos, aut Semipelagianos de gratia diſputavit, certum eſt, neminem illo pulchriùs, fortiùs, eloquentiùs, ac veriùs ſcripſiſſe, adeò ut quidquid Eccleſia de gratia credendum propoſuit, id totum non ex ſententia tantùm, ſed etiam ex verbis Auguſtini definiverit. Id verò quòd Auguſtinus ex profeſſo contra Pelagium defendit, non aliud fuit, quàm gratiam, non ex præcedente merito, ſed ex ſolo Dei propoſito, meroque beneplacito conferri; hic cardo, hic ſcopus omnium Auguſtini de gratia Diſputationum. Reliqua, quæ velut incidenter, & hanc cauſam comitari poterant, Auguſtinus aut omiſit tanquàm occulta, & incerta; aut ſe ignorare profeſſus eſt; aut diſputando, & inquirendo potiùs, quàm decidendo ſcripſit. Et ideo S. Cœleſtinus Pontifex Epiſt. ad Epiſcopos Galliæ, eximius alio-

Digitized by Google

alioquin Auguſtini prædicator de hujuſmodi acceſſoriis, & honorariis Quæſtionibus hæc habet: *Profundiores verò, difficilioreſq; partes intercurrentium quaſtionum, quas latiùs pertractârunt, qui Hæreticis reſponderunt, ſicut non audemus contemnere; ita non neceſſe habemus adſtruere.* Imò ipſe Auguſtinus lib. 2. de Bono Perſeverantiæ cap. 21. *Unde recolant*, inquit, *adverſus hæreſim Pelagianam jam ante aliquot annos iſta dicta eſſe, atq; conſcripta, qua nunc eis diſplicere mirandum eſt: quamvis neminem velim ſic amplecti omnia mea, ut me ſequatur, niſi in iis, in quibus me non errare perſpexerit. Nam propterea nunc facio Libros, in quibus opuſcula mea retractanda ſuſcepi, ut nec me ipſum in omnibus me ſecutum fuiſſe demonſtrem; ſed proficienter me exiſtimo, Deo miſerante, ſcripſiſſe, non tamen à perfectione cepiſſe: quandoquidem arrogantiùs loquar, quàm veriùs, ſi vel nunc dico, me ad perfectionem ſine ullo errore ſcribendi jam in iſta ætate veniſſe. Sed intereſt, quantùm, & in quibus rebus erretur.* Sanè quàm difficilis intellectu ſit Auguſtinus, quantoque periculo ab iis legatur, qui omiſsâ causâ, quam ille contra Pelagianos agebat, alia Prædeſtinationis arcana quærunt, quæ ille neſcire potiùs voluit, quàm quæri; nemo illuſtriori exemplo, ac malo ſuo, quàm Cornelius Janſenius Epiſcopus Iprenſis docuit: Is enim in ſuo Auguſtino *Libro proœmiali cap.* 11. & 18. teſtatur, ſe in omnibus Auguſtini Libris evolvendis ſupra viginti duos annos operam navâſſe, omneſque tricies percurriſſe. Quis non crederet, poſt tantum ſtudium, tot annorum induſtriam nemini magis Auguſtini mentem potuiſſe compertam eſſe? Et tamen cùm omiſsâ cauſsâ, quam Auguſtinus ex profeſſo agebat, alia rimatur, quæ non agebat Auguſtinus, in perniciosiſſimas hæreſes, & ab Auguſtino alieniſſimas incidit, quas primò Theologi Chriſtiani calamo damnârunt, ac demum Innocentius X. Pontifex Maximus anathemate percuſſit. Taceo Calviniſtarum, ac Lutheranorum ex Auguſtino ruinas. Semper ergo oportet hujus S. Doctoris ſtudioſum, in ſcopum, & argumentum reſpicere, quod ſibi diſputandum præſcripſerat, alioquin ſi aliud, quàm ſcopum attendas, errabis ſæpiùs, quàm tanges. Exemplum eſt in præſcientia futurorum conditionatorum. Dicebant Pelagiani, ex duobus parvulis, quorum unus baptizatus, alter non baptizatus decedat; eum, qui Baptiſmo caret, ideo Sacramento privatum eſſe, quia Deus peccata prævidebat, quæ, ſi vixiſſet, commiſſurus erat. Auguſtinus inter alia argumenta, quibus ineptiſſimum

mum hoc commentum refutat, etiam illud urget, repetitque ſæpiùs: Deum, quæ futura ſunt, ſcire, non verò ſcire, quæ futura non ſunt. *Ita lib. 1. de Prædeſtinatione Sanctorum cap. 14. lib. 2. ad Bonifacium cap. 7. & alibi.* Quibus verbis negare videtur, poſſe à Deo certiſſimò ſciri, quæ futura non ſunt; ſed tantùm ea coniici juxta diſpoſitionem, ac pericula cauſarum ſecundarum. Sed cùm Auguſtinus non id ex profeſſo tractet, ſed curſim tantùm, & aliud agens, nemo dixerit, hanc Auguſtini ſententiam eſſe: Aliud enim eſt Auguſtini dictum, aliud Auguſtini ſententia; hæc enim diſcuſſionem, & examen requirit. Non diſſimile exemplum ex Auguſtino proferri poſſet de pœnis parvulorum ſine Baptiſmo decedentium. His ergo priùs obſervatis reſtat, ut ad obiectam Auguſtini authoritatem reſpondeamus. Dicimus enim, Deum efficaciter velle, & non velle omnes ſalvos fieri. Vult, ſi utantur mediis ab illo ſapientiſſimè præſcriptis; non vult, ſi mediis uti nolint. Non verò omnibus eadem, ſed aliis alia præſcripſit, ut poſteà copioſiùs dicetur. In qua quidem Dei voluntate aliud eſt facillimum, aliud difficillimum captu. Quis enim non facilè capiat, Deum nolle iis ſalutem, qui ſalvari nolint? At ex adverſo quis unquam rationes, & cauſas compertas habuit, cur uni, non alteri media, & gratias providerit, quibus efficeretur, ut vellet? Planè hæc eſt altitudo, quam Paulus expavit, & quam mirari potiùs conveniat, quàm metiri. Jam verò non aliter ab Auguſtino Dei propoſitum omnes homines ſalvare volentis intellectum fuiſſe, quàm à nobis explicatum eſt, ex illis patet, quæ ſuprà clariſſimis teſtimoniis oſtenſa ſunt. Unum tantùm, aliud ve repetemus. Idem ergo Auguſtinus de Spiritu, & Littera cap. 13. ita loquitur: *Vult quidem Deus omnes homines ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis venire, non tamen eis adimendo liberum arbitrium, quo bene, vel malè utentes juſtiſſimè judicentur, quod cùm fit, infideles contra voluntatem Dei faciunt, cùm ejus Evangelio non credunt.* Obſerva, ex Auguſtini ſententia benignā Dei voluntatem in omnes etiam reprobos extendi, nullumq; excludi, niſi qui libero arbitrio nolit. Quod etiam apertiſſimè S. Proſper fideliſſimus S. Auguſtini Diſcipulus docuit, qui Reſponſo tertio ad Gallos ita ſcribit: *Ideo non ſunt prædeſtinati, quia tales futuri ex voluntaria prævaricatione præſciti ſunt.* Tota ergo cauſa, quòd prædeſtinati non ſint, non Dei, ſed hominis voluntas fuit, Deo, quantùm ex ipſo eſt, omnibus ad ſalutem parato, ſed peccatore ſalutem recuſante, & mortem ante vitam malente.

ſente. Idem Auguſtinus *l.1.de Nat.& Grat. cap.17.* Cùm ei Pelagius objeciſſet: Deus poteſt omnia ſanare. Reſpondet: *Deus utiq; hoc agit, ut ſanet omnia, ſed agit judicio, nec ordinem curandi accipit ab ægroto.* Non ergo negat Auguſtinus, Deum velle omnibus ſalutem, imò quoad hoc cum Pelagio conſentit, ſed tantùm negat, modum ſanandi ex hominis voluntate pendere, Vult ſanare omnes, ſed non eodem modo, nec hominis arbitrio, ſed ſuo. Deniq̃ue ſæpiſſimè Auguſtinus eam regulam inculcat. *Deus neminem deſerit, niſi priùs deſeratur,* ut ſuprà quoq̃ue notatum eſt. Atqui falſiſſimum id eſt, ſi aliquos propria voluntate, nullâq̃ue eorum culpâ ſalvos eſſe nolit: quid enim aliud eſt deſerere, quàm nolle ſalvare? Atqui jam ab æterno quàmplurimos, imò pleroſq̃ue ſalvare noluit, deſeruit ergo, & deſeruit, ùt dicis, non quia prævidit deſerturos, ſed quia voluit: quid amabò hoc eſt aliud, niſi priùs deſerere, quàm deſeratur? Aut quæ deſertio major, ac prior fingi poteſt, quàm quæ omne tempus, omnem hominis voluntatem, omnemq̃ue culpam prævolavit, & qua poſitâ homo certiſſimè periturus eſt. Si ergo Deus quantùm ex ſe eſt, non vult omnes ſalvos fieri, ſequitur, eum ab æterno priùs aliquos deſerere, quàm deſeratur. Atqui hoc Auguſtinus, hoc ratiò negat: Cur enim voluit condere, ſi voluit deſtruere? Nemo ſapiens hoc fecit, quantò magis non fecit Sapientia? *Nec enim,* inquit Auguſtinus, *amas, & deſeris.* Tam non eſt amoris deſerere, quàm non eſt hederæ non hærere. Tunc ergo credam, voluiſſe priùs deſerere Deum, quando mihi oſtendes, voluiſſe Deum non amare. Planè cùm conſtet, Deum ideo hominem condidiſſe, quia amavit; oportet mihi oſtendas, quid cauſæ fuerit, ut quamprimùm creavit, mox voluntatem ſuam, & amorem mutaverit, ut quem priùs diligendo creaverat, mox creatum non diligendo reprobaverit. Præſertim cùm divina voluntas immutabilis ſit, nec alia eſſe poſſit, niſi poſtquàm objectum aliud eſſe cepit. Quid ergo mutatum eſt, ut hominem, quem priùs amavit, & ideo condidit, mox non amaverit, & ideo deſeruerit? Quid inquam, mutatum eſt? Deus? at mutari non poteſt: Homo? at nihil deliquit, quò in alium mutaretur: quî ergo fieri potuit, ut priùs amaret, ac poſteà non amaret, & ideo deſereret, nulla in Deo, nulla in homine facta mutatione? Fixum ergo, ratumq̃ue ſit, Deum non deſerere, niſi deſeratur, & hanc eſſe Auguſtini ſententiam.

XVIII. *Opponitur quintò.* Divinæ, & efficaci voluntati nemo reſiſtit; ſi ergo Deus vult omnes ſalvos fieri; ſequitur, omnes ſalvos futuros, nullumq; periturum.

Digitized by Google

Reſp. Si quid hæc objectio convinceret, ſequeretur, neminem quoque peccaturum; quid enim efficaciùs vult Deus, quantùm eſt de ſe, quàm non peccari? nemo enim dixerit, non velle Principem efficaciter, quod prohibet indicta morte, quantò magis ſi morte, ac ſupplicio æterno? Cujus ratio eſt, quia Deus aliter cum cauſis neceſſariis, aliter cum liberis agit. Cum neceſſariis agit, ut effectus neceſſariò ſequatur, & ideo nunquàm non id ſequitur, quod jubet: Cum liberis verò agit liberè, & ideo licèt ex parte ſua ſalutem efficaciter velit, ac media de ſe potentiſſima ſuggerat eam obtinendi; relinquit tamen, ùt ex S. Auguſtino vidimus, homini libertatem ea recuſandi, ſi malit. Vult enim ſalvare hominem, ſi velit; at ſi nolit, vult punire; ſicque Dei voluntas nunquàm non impletur. Idque magis explicari adhuc poteſt familiari Sanctis Patribus exemplo, quod jam ſuprà libavimus. Nemo negat, Solem, eiuſque lucem ad illuminandum efficaciſſimam cauſam eſſe; hic tamen, quòd cùm cauſa libera concurrat, ſæpe non illuminabit, homine videlicet oculos claudente, aut velum, ne influat, opponente; ſtare ergo poteſt efficacia cauſæ etiam effectu ceſſante. Ita Deus; *Erat*, inquit, Joannes 1. *lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum.* Ecce tibi lucem omnem Mundum illuſtrantem! ſed nunquid omnes illuminati ſunt? minimè inquit: *ſed hoc eſt judicium, quia lux venit in Mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem*, *Joan.* 3. Vides hìc iterum lucem omnia illuminantem, & non omnia illuminantem. Omnia, quantùm ex parte ſua eſt: non omnia, quantùm ex parte hominis eſt: *dilexerunt*, inquit, *magis tenebras*, hoc eſt, clauſerunt oculos Soli, noluerunt fulgurantem admittere, noctem, quàm diem maluerunt, ſicque in tenebris, & umbra mortis jacuerunt, nullâ Solis, ſed ſuâ culpâ. Iſti ergo ſunt, de quibus Job 24. dicitur: *Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt vias ejus; qui dixerunt, recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* In quæ verba Gregorius: *Lumini ergo rebelles ſunt, qui elationis ſuæ ſcutum jaculis veritatis obiiciunt, ne ſalubriter in corde feriantur.* Narrat Solinus c. 34. Atlanticos Africæ populos adeo Solem averſari, quòd ejus radijs torreantur, ut orientem alii conviciis, & jaculis impetant, alii verò in ſilvas, & ſpeluncas ſe condant. *Uſti*, inquit, *torrente Sidere, oderunt Deum lucis.* Tales ſunt Reprobi. Habent Solem, habent lucem, ſed eam oderunt, & perſequuntur, multoque minùs admittunt: quem ergo, ſi non videant, & ideo impingant,

& cadant, quem, inquam, niſi ſe ipſos accuſabunt? Audi iterum S. Thomam lib. 3. contra Gentes cap. 159. *Conſiderandum eſt, quòd ſit in poteſtate liberi arbitrii impedire receptionem gratiæ, & ideo non immeritò ei imputatur, qui ponit impedimentum: Deus enim quantùm eſt ex ſe, paratus eſt, omnibus gratiam dare, vult enim omnes ſalvos fieri; ſed illi ſoli gratiâ privantur, qui in ſe ipſis gratiæ impedimentum præſtant.*

XIX. *Opponitur Sextò.* Si Deus, quantùm eſt ex ſe, vult omnibus, & voluntate quidem efficaci vitam æternam; cur ergo non dat omnibus media, quibus prævidet fore, ut illam adipiſcantur?

Reſponderi multa ad hanc oppoſitionem poſſunt. *Primò*, id quod Apoſtolus, & poſt eum Auguſtinus, omneſque Patres reſponderunt; id videlicet ad Dei judicia pertinere, arcana quidem, ſed tamen juſta; & ideo tam non licere hominibus explorare, quàm non licet mancipio ſecretum Principis cubile irrumpere, intraq; velum protervè, nec vocatum irruere. *Noli ſcrutari, ſi non vis errare*, inquit Auguſtinus. Et in Libro de Spiritu, & Littera cap. 34. *Jam ſi ad illam profunditatem ſcrutandam quis me voluerit coarctare, cur illi ita ſuadet, ut perſuadeat; illi verò non ita; duo ſolùm mihi reſpondenda occurrunt. Primò: O Altitudo Sapientiæ, & Scientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus! Deinde non eſt iniquitas apud Deum. Cui iſta non ſufficiunt, quærat alium me doctiorem, ſed caveat, ne inveniat præſumptioſiorem.* Hæc perpetua eſt Auguſtini reſponſio, quoties hanc illi litem Pelagiani moverunt. Nec planè mirum eſt, non poſſe nos cauſas hujus divinæ, & ſecretiſſimæ voluntatis intelligere, cùm nec earum rerum intelligamus, quæ nobiſcum ſunt, quæque ante oculos verſantur. Cur magnes in ſolum Aquilonem, non in Meridiem, non in Orientem voluitur? Cur Laurus nunquam fulmine icitur? quod etiam de dormientibus Plutarchus teſtatur *lib.4. Convival. quaſt.* Cur teſte Ariſtotele *lib.4. de Animalib.* Aquila quamvis voraciſſima, ac calidiſſimi ſanguinis, nunquam ſitit, nec bibit? Cur muſca ſenis pedibus, magnus verò Elephas quaternis tantùm incedit; cùm tamen ſicut magnæ domui plures columnæ, ita magno corpori plures pedes conveniſſe videantur? Cur truncato arbori ramo alius ramus, non verò truncato homini brachio, aliud brachium ſuccedit? Si ergo, iſtorum, quæ videntur, quæque in terris fiunt, ratio quidem eſt, ſed tamen reddi non poteſt; quantò magis illorum quæ in cœlis fiunt, quæque videri non poſſunt? quòd ſi cauſa

reddi

reddi non poteſt, cur illam quæris? priùs de terra, ſi potes, poſteà de cœlo reſponde. Nec verò in hujuſmodi rebus imprudentis conſilii eſt, ſed prudentiſſimi ignorantiam fateri; paris enim dementiæ eſt, velle ſcrutari inſcrutabilia, quàm velle videre inviſibilia; quem enim non riſu, & contemptu dignum cenſeres, qui oculis guſtare, aut auribus videre aliquid vellet? Atqui non minoris inſaniæ eſt, intellectu, ac ratione humana capere velle, quæ omnem intellectum, & rationem longiſſimè ſuperant, *ideo enim creduntur, quia non capiuntur, nam ſi caperentur, non crederentur*, inquit, idem Auguſtinus *lib. de Bono perſev. cap.* 14. qui etiam optimè monet, ùt ſuprà quoque advertimus, *non ideo à nobis neganda eſſe, quæ manifeſta ſunt, quia non comprehenduntur, quæ occulta ſunt*. Quis enim neget, mare fluere, ac refluere, quia hunc motum non capit? terram in puncto ſuſpendi, quia cauſas neſcit? totum, & quamvis vaſtiſſimum circulum in vno centro compingi, quia rationem ignorat? totam animam in toto corpore, & totam in qualibet ejus parte reperiri, quia de modo non conſtat? & denique quis motum localem inficiatur, quia ſolvere Zenonis argumenta non poteſt? Hæc ſi vera ſunt in rebus naturalibus, quantò veriora in rebus divinis, in quibus idem, quod in coloribus accidit, ut videlicet, licèt pulcherrimi ſint, nigri tamen, obſcurique videantur, quia remoti. Conſtat ergo Deum amare, conſtat bonum, ac juſtum eſſe; conſtat, gratiam dari, quæ libertatem non tollat; conſtat libertatem dari, quæ gratiam non impediat; conſtat, Dei ſcientiam falli, & errare non poſſe; at quomodo hæc omnia inter ſe conveniant, nec unum alteri obſtet, non ſatis conſtat; num ergo negabis, quæ conſtant, quia aliqua ignoras, quæ non conſtant? At hoc delirare, non philoſophari eſt. Demus, Deum aliquid velle, ac facere poſſe, quæ fateamur, nos intelligere non poſſe; tam enim ſi humano intellectu caperetur, non eſſet Deus, quàm ſi conchâ caperetur, non eſſet mare; ergo quæ patent, non negentur, quæ verò non patent, vera eſſe credantur. Optimè etiam huc facit alia S. Gregorij Magni regula, quàm in Moralibus tradit, videlicet, veritatem, & æquitatem divinorum Judiciorum, quæ adhuc occulta nobis ſunt, ex iis metiendam, ac probandam eſſe, quæ dum laterent, ejus bonitati haud conſentanea videbantur, ſed poſteà experientia, & exitus docuit, juſtiſſima fuiſſe. Quis, cùm videret, ſervire Joſephum, duci Suſannam, Hebræos Juvenes in flammas jactari, Danielem leonibus proiici; quis, inquam, cùm iſta ſpectaret,

non

non continuò crederet, periiſſe innocentiam, nec Deo cordi eſſe? Atqui contrarium exitu patuit, nunquàm videlicet magis viciſſe, ac triumphâſſe pietatem, quàm cùm victa, & oppreſſa videbatur. Idem de aliis Dei judiciis, ac Prædeſtinatione dicendum eſt. Modò iſta non capis; at nec illa capiebantur: modò dura videntur, at illa quoque dura videbantur: ſed illa tandem æquiſſima fuiſſe exitus oſtendit; ergo idem de iſtis aliquando exitus oſtendet. Noli ergo de tela ante fimbriam judicare, & finem expecta, ac quæ futura ſunt, ex præteritis diſce. Verba S. Gregorii ſunt: *Sed ecce cùm hæc audivimus, cordi noſtro quæſtio oritur, cur omnipotens, & miſericor Deus in tantam cæcitatem cadere rationem mentis humanæ permiſerit? Ne verò quiſpiam ultrà, quàm debet, occulta Dei judicia diſcutere præſumat, rectè ſubjungitur: Nunquid Deum quiſquam docebit ſcientiam? cùm in his enim, quæ de nobis aguntur, ambigimus, debemus alia, quæ nobis ſunt certa conſpicere, & eam quæ de noſtra nobis incertitudine ſurrexerat trepidationis querelam placare.* Cùm Romæ cauſa aliqua in Senatu agitabatur, de cujus meritis non ſatis conſtaret, in hæc verba loco ſententiæ Patres pronuntiabant: *Non liquet.* Idem in cauſa Prædeſtinationis dici poſſit: cur Petrus, non Judas emendatus, cùm utrumque Deus poſſet? *Non liquet*: cur Jacobus, non Eſau dilectus? *Non liquet.* Cur aliqui vocati, ut ſequantur; aliqui vocati, nec ſequuntur, cùm Deus omnes iſtos vocare poſſet, ut ſequerentur? iterum, iterumque, *non liquet.* Quid minùs poſtulare à Chriſtianis Deus poteſt, quàm ut cum illo tanquàm cum reo agant, & abſolvant, ac iuſtiſſimum credant, quamdiu in cauſa non liquet? Sic Apoſtolus, ſic Auguſtinus reſpondit: quoties non in Senatu, ſed in Eccleſia lis iſta Deo movebatur.

Ipſe tamen Auguſtinus optimè advertit, licèt modò penetrari à nobis abyſſus iſta divinorum Judiciorum non poſſit; id tamen in altera vita futurum. Verba Auguſtini ſunt *ſerm. 22. de verbis Apoſtolis. Et lib. 2. de Civit. Dei: Videbimus iſtorum occultorum apertiſſimam rationem..... Manifeſtabitur in judicio, cur hæc mentes mortalium modò lateant, cùm tamen in hac re Juſtorum mentes non lateat, juſtum eſſe, quod latet.* Id ipſum inſinuat Apoſtolus; ſibi videlicet in cœlos admiſſo arcana verba audita eſſe, quæ non *liceat homini loqui*: quid verò arcanum magis, quodque minùs exponi poſſit, quàm negotium Prædeſtinationis? Audivit ergo Paulus, ſed ſub roſa, & cum pacto ſilentii. Ubi obſerva, non dixiſſe Paulum, quæ

loqui

loqui homo *non poteſt, ſed quæ non licet*. Si Paulus audivit, ſi loqui potuit, ſed non licuit; ergo hujuſmodi arcanorum rationes, & cauſæ dantur, illæque Beatis compertæ ſunt, nobis tamen inter Mortales verſantibus occultæ; quid ergò miraris, videre Aquilas, quod noctuas latet? Legitur in vita S. Angelæ Fulginatis, ei quoque cœleſtia contemplanti, ac in extaſim raptæ ſubitò divinorum Judiciorum momenta, & cauſas patuiſſe, ac ſingillatim, ac velut radio deſcriptas oculis objectas eſſe; tantam verò in illis æquitatem, pulchritudinem, ſanctitatem, ac ſapientiam effulſiſſe, tantoque eorum aſpectu, & gaudio, & amore perfuſam, ut paratiſſima eſſet, ſi Deo ita lubitum foret, illa experiri, æternumque ſubjacere. Ergo dum velum pendet, non accuſentur, non damnentur, quæ necdum ſpectantur; erit tempus judicandi, velo ſublato, ac theatro patente. Sed Auguſtinum ipſum audiamus de hac impermeabili abyſſo pro more ſuo elegantiſſimè perorantem; ſic enim Serm. 22. de Verbis Apoſtoli loquitur. *Dicis itaq; mihi, cur adhuc quæritur? quis enim voluntati ejus reſiſtit? O homo tu quis es, ut reſpondeas Deo? quis ſit ille, attende, quis ſis tu, attende: ille Deus eſt, ſed tu homo. Sed juſtitiam tibi loqui videris tu, & fons ille juſtitiæ ſiccatus eſt? Si juſtum loqueris, unde tibi niſi à juſto Deo? quid ergo dubitas juſtum, à quo eſt omne juſtum? aut ſi injuſtum loqueris, debes tacere. Primum ergo fundamentum Fidei pone, nunquid iniquitas eſt apud Deum? latere te æquitas poteſt, eſſe illi iniquitas non poteſt. Expectas à me fortaſſe, ut dicam tibi, quare cujus vult miſeretur, & quem vult indurat? ſed ſi, & tu homo, & ego homo, ambo audiamus: O homo tu quis es, ut reſpondeas Deo? melior ergo eſt fidelis ignorantia, quàm temeraria ſcientia. Si homo ſum; non indigner; excedam hominem ſi poſſum, & fortè attingam. Quòd ſi æquitatem illam, quæ eſt apud Deum, modò non videmus, finietur via, & veniemus ad Patrem; non poteſt videri tempore viæ, videbitur tempore Patriæ; ibi æquitatem Dei videbis, illic leges in Verbo, & ſine Codice. Cùm ergo perveniemus ad ſpeciem, æquitatem Dei videbimus, & jam non erit ibi dicere, quare huic ſubvenit, & huic non? quare ille ductus eſt, ut baptizaretur, ille autem cùm bene catechumenus vixerit, ſubitâ ruinâ mortuus eſt, & non pervenit ad Baptiſmum? ille cùm ſceleratè vixerit, cùm Mœchus, cùm Scenicus, cùm Venator, ægrotavit, baptizatus eſt, deceſſit, & & peccatum in eo deletum. Quære merita, non invenies, niſi pœnam, quære gratiam, & ecce, O Altitudo divitiarum! Petrus negat, Latro*

tro

trò credit. O Altitudo divitiarum! hoc nos putas perſcrutari poſſe, quod Apoſtolus expavit? quæris tu rationem, & ego expaveſco altitudinem. Tu ratiocinare, ego mirer: tu diſputa, ego credam. Altitudinem video, ad profundum non pervenio, ò altitudo! Nemo ergo quærat à me occultorum rationem. Paulus dicit, inſcrutabilia ſunt judicia ejus, & tu ſcrutari veniſti? ſi inſcrutabilia ſcutari veniſti, & inveſtigabilia veſtigare veniſti, crede, jam periiſti. Tale eſt velle ſcrutari inſcrutabilia, & inveſtigare inveſtigabilia, quale eſt, videre inviſibilia, & fari ineffabilia. Et tract. 53. in Joan. *Quod ſi nos ultimus dies proficientes invenerit, ibi diſcemus, quod hic nos potuimus.*

Alterum, quod reſponderi ad factam objectionem poteſt, illud eſt: in hac diſpari gratiarum diſpenſatione, non tam quærendum eſſe, cur Deus hanc tibi gratiam tribuat, non illam; ſed potiùs, cur tu illâ, quam tribuit, uti nolis. Sicut ſi carcere clauſus à Principe clavem acciperet, quâ erumpere cuſtodiâ poſſet januis apertis, nec tamen clavibus uti, ſed murum carceris everti vellet, non tam quærendum eſſet, cur Princeps clavem offerret, non murum everteret, ſed potiùs, cur oblata clavi uti captivus nollet? ejus enim nihil intereſt, clavi, aut muro evadere, modò evadat: at Principis plurimùm referre poteſt, cur unum, quàm aliud malit. Non ergo tam quærendum eſt, cur Princeps hoc potiùs modo, quàm illo juvare reum velit; ſed quærendum, cur reus juvari hoc modo nolit, quo Princeps jubet? Idem de Deo dicas, cujus voluntas quantò certiùs juſtiſſima, & ſapientiſſima eſt; tantò minùs examinanda, & judicanda eſt; quis enim examinat certa?

Tertiò denique *reſpondetur*, Deum ad diverſiſſimos gradus gloriæ, & per diverſiſſima quoque media juxta infinitæ providentiæ ſuæ ſapientiſſimas regulas homines deſtinâſſe; nec enim minor in ordine ſupernaturali, quàm naturali varietas eſt. Inter tot ſtellarum, gemmarum, florum, plantarum, brutorum, volucrum, hominumque millia, nullum alteri ſimile; alia ſpecies, alius color, alia figura, aliæ dotes, aliæ facies, alii mores. Cùm enim omnis creatura ſit veſtigium quoddam, & exemplar divinæ perfectionis; nulla verò creatura totam, integramque exprimere poſſit (nam ſi omnia, quæ in Deo ſunt, exprimeret, jam infinita non eſſet) opus pluribus, & & variis fuit, ut quod ſingula non poſſent, omnia conjunctim, ac quantùm licet, explicarent. Verba Doctoris Angelici ſunt 1. p. q. 47. *Dicendum eſt, quòd diſtinctio rerum, & multitudo eſt ex intentione primi agentis, quòd eſt Deus. Producit enim res in eſſe propter*

ſuam bonitatem communicandam creaturis, & per eas repræſentandam, & quia per unam creaturam ſufficienter repræſentari non poteſt, producit multas creaturas, & diverſas, ut quod deeſt uni ad repræſentandam divinam bonitatem, ſuppleatur ex alia. Nam bonitas, quæ in Deo eſt ſimpliciter, & uniformiter, in creaturis eſt multipliciter, & diviſim. Unde perfectiùs participat divinam bonitatem, & repræſentat ea totum Univerſum, quàm alia quæcumq; creatura. Sicut ergo infinita Dei perfectio cauſa eſt varietatis in bonis naturæ, ita quoque in bonis gratiæ, & ideo alia gratia eſt, quæ datur Petro, alia quæ Paulo, alia quæ Iudæ; ſic tamen alia, ut omnibus ad bene operandum accommodatiſſima ſit, non ſecus, ac in magno exercitu, & à peritiſſimo Duce, non omnibus eadem arma tribuuntur, ſed aliis gladius, aliis lancea, aliis tela, aliis faces, omnia tamen ad pugnandum, & vincendum aptiſſima. Quod ergo militibus ſunt alia arma, hoc ſunt Chriſtianis aliæ gratiæ; nec ſi miles lanceam abiiciat, Ducis eſt crimen, nec ſi Chriſtianus gratiam recuſet, Dei eſt culpa: & potuit, & debuit miles, debuit, & potuit homo. Idem ergo eſt interrogare, cur Deus non eandem Judæ, & Petro gratiam dederit, quod interrogare Imperatorem, cur non eadem arma pediti, equitique non eandem lanceam tribuerit? ſufficit, omnibus datum eſſe, quo commodiſſimè vincere, ac triumphum mereri poſſent; ſi noluit, crimen militis, non Ducis fuit. Alio nec minùs apto exemplo explicari id ipſum poteſt. Statuit Rex aliquis adoleſcentem ſanguine ſibi junctum, ſed ærumnis confectum, & in exilio procul degentem, in filium, Regnique hæredem adoptare. Miſſis ergo Legatis ad palatium vocat, utque iter faciliùs, nulloque labore abſolvat, jubet ſervos, comites, equos, currus, aut ſi malit aquâ vectari, navim inſtructiſſimam adornari, ac multam pecuniam offerri, darique electionem, curru, equo, an navigio iter aggredi malit, & ad thronum capeſſendum venire. At ignavus adoleſcens, & otio diffluens, moleſtiam itineris cauſatus, domi hærere, ac oblatam purpuram recuſare. Rex ſocordiâ tantam gratiam reſpuentis offenſus, alium in Regnum adlegere, ac throno imponere, primo illo in exilio, otioque, & ærumnis marcente; qui ubi intellexit, alium ad Imperium evectum, omnia querelis, & accuſationibus implet, & culpam totam in Regem refert, qui ad iter, Regnumque capeſſendum non illa media ſubmiſerit, cum quibus certò prævidebat, iter arrepturum fuiſſe: nam ſi currum illum igneum, quo Elias in Cœlum abreptus eſt,

aut

aut Angelum miſiſſet, qui Prophetam capillo ſublatum Babylonem per aëra tranſvexit, aut alas commodâſſet tot aliis volucribus multò homine inferioribus conceſſas, certò ſe viam ingreſſurum, & ad Regnum, quo vocabatur, perventurum fuiſſe. Si hoc, inquam, ignavus ille diceret, quis non meritò irrideret, ac non injuſtas tantùm, ſed inſaniſſimas querelas crederet? At id ipſum faciunt, & dicunt peccatores, quicumque iis gratiis, quas à Deo copioſiſſimè acceperunt, abuſi, ac propterea cœleſti Regno excluſi, culpam in Deum referunt, frigideque interrogant, cur non auxilia tribuat, quibus prævidebat, certiſſimò conſenſuros, ac poſtea ſalvatum iri? quibus reſpondendum eſt, velle Deum, omnes ſalvos eſſe, modò tamen, ac ratione non qualicumque, ſed à ſe ſapientiſſimè præſcriptâ; ſicut vult æſtatem, vult autumnum eſſe, Sole tamen non in quocumque, ſed in Cancri, Leonis, Libræ ſigno metante; & ideo ſtultus omnino eſſet, quicumque in Aquario, aut Piſcibus meſſem, & vindemiam quæreret. Vult ergo Deus, & Petrum, & Judam ſalvos eſſe, ſed non eodem modo, nec eadem gratiâ Petrum, quâ Judam. Quid enim non fecit, ut Judam ſalvaret, & ab exilio peccati, quo tenebatur, ad pœnitentiam primò, ac deinde ad æternum Regnum proveheret? in Collegium Apoſtolorum accepit, inter amicos conſcripſit, teſtem ſanctitatis, ac miraculorum ſuorum fecit, docuit, monuit, minatus eſt, prædixit, oſculo, amplexu ſtrinxit, ac jam jam ſceleri pertinaciter accinctum cum armata cohorte ad terram alliſit; quid amabò facere ampliùs debuit, ut obſtinatiſſimum expugnaret? Habuit ergo Judas, & pedes, & currum, & navim, quibus iter ſalutis ingrederetur. At ſi gratiam Petro, & Magdalenæ datam haberet, vitam mutâſſet. Verùm quid hoc aliud eſt, quàm cum inerti illo Adoleſcente, quadrigam Eliæ, & volucrum pennas optare, cùm ad iter faciendum equus, & rhedæ, naviſque ſufficiant. Deinde quis novit cum ea gratia, quæ Petro, & Magdalenæ data eſt, Judam converſum iri, cùm fortè plures, ac majores gratias utroque acceperit? Etiam Epulo Evangelicus Fratres ſuos ad meliorem frugem redituros ſperabat, ſi ad illos mortui mitterentur; ſed reſponſum eſt: *Habent Moyſen, & Prophetas, audiant illos, etiamſi aliquis ex mortuis ad eos venerit, non credent*. Vult ergo Deus & Petrum, & Judam, & Reprobos, & Electos, omneſque homines ſalvos eſſe, vult omnibus media dare, non ſolùm quæ ſufficiant, ſed etiam quæ abundent. Cur verò non dat alia, quibus prævidet, ſalvatum iri? quia id tam

non convenit varietati, ordiniq́ue, ac legibus gratiæ à ſe præſcriptis, quàm non convenit Uniuerſo æſtatem eſſe, niſi Sole Cancrum obtinente, quàm non convenit homini, alio modo, quàm oculis videre, aut alia ratione, quàm pedibus iter facere. Sicut ergo non ideo oportuit, mutare leges naturæ, quia tu illi ſubiici recuſas, ita non oportuit mutari ordinem gratiæ. Totam hanc doctrinam ipſe Auguſtinus paucis quidem, ſed clariſſimis verbis inſinuat lib. 1. de Nat. & Grat. cap. 17. *Hoc utiq; agit Deus, ut ſanet omnia, ſed agit judicio ſuo, nec ordinem accipit ab ægroto*. Ecce concedit Auguſtinus, velle Deum omnes ſalvos eſſe, ſed non eodem ordine, iiſdemq́ue remediis; nec ex voto, arbitrioq́ue hominis, ſed ſuo. Sicut enim noluit diſpoſitionem, nexumq́ue cauſarum naturalium ſingulorum electioni permittere; ita multoq́ue minùs ordinem, ac nexum cauſarum ſupernaturalium, quæ quantò nobiliores, tantò minùs decuit ex alieno judicio, nutuq́ue pendere. Quòd ſi tamen tibi iſta non ſufficiant, quæ convincendo etiam pertinaciſſimo ſufficere deberent, redeo ad prima, & cum Auguſtino iterum, iterumq́ue inculco: *Noli ſcrutari, ſi non vis errare*.

XX. *Obiicitur ſeptimò*. Hæc ſententia, quæ dicit, Deum, quantùm ex parte ſua eſt, omnibus æqualiter gloriam velle, videtur Sacris Litteris adverſari, & iis præſertim, quæ S. Apoſtolus ſæpiſſimè ad Rom. 9. & 11. repetit: Illic enim cùm diſputationem aggreſſus eſſet, cur Deus rejectis Judæis, Gentiles ad Fidem elegiſſet, id totum in Dei voluntatem, occultumq́ue propoſitum refundit. Verba Apoſtoli ſunt: *Cùm enim nondum nati fuiſſent, aut boni, aut mali aliquid egiſſent, ut ſecundùm electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt eis: quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt: Jacob dilexi, Eſau autem odio habui .... Moyſi quoq; dicit: Miſerebor, cujus miſereor, & miſericordiam præſtabo, cujus miſerebor; igitur non volentis, neq; currentis, ſed miſerentis eſt Dei.... Dicit enim Scriptura Pharaoni: in hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te virtutem meam, ergo cujus vult miſeretur, & quem vult obdurat.... An non habet figulus poteſtatem ex eadem maſſa faciendi aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam?.... quod ergo quærebat Iſrael, hoc non eſt conſecutus, electio autem conſecuta eſt; cæteri verò excæcati ſunt, ſicut ſcriptum eſt: dedit eis Dominus Spiritum compunctionis, oculos, ut non videant, aures, ut non audiant vſq; in hodiernam diem; concluſit enim Dominus omnia in incredulitate, ut*

omnium miſereatur. Hactenus Apoſtolus, ex quibus argumentari ita licet: Deus Jacobum dilexit, Eſau odio habuit; quæro, vnde tanta diſparitas, ut unus diligeretur, alter odio haberetur? ex parte hominis? at nondum nati, nondum operati erant, ergo ex parte Dei; ſi ergo Deus ante omne opus alium diligit, alium odio habet; ſequitur Deum, quantùm ex ſe eſt, non in omnes æqualiter propenſum eſſe. Neque dicas: Nihil quidem mali operatum Eſau fuiſſe, antequàm naſceretur; præviſum tamen malè operaturum, & ideo non amore, ſed odio dignum fuiſſe. Primò enim in Scripturis inauditum eſt, Deum aliquem odio, aut pœna proſequi propter peccata, quæ nondum fecit, ſed quæ facturus eſt; amat enim Deus, qualis aliquis eſt, non qualis futurus eſt. Deinde: ſi Deus unum diligit, quia prævidit bonum; alium verò odio habet, quia prævidet, malum futurum eſſe; quid opus Apoſtolo fuit, tam longam diſputationem texere, tot cauſas inquirere, ſe in omnem partem verſare, ac tandem ad occulta, & inſcrutabilia Dei judicia, velut ad aſylum confugere, cùm facillimè ſe labyrintho explicare, totamque cauſam duobus verbis abſolvere potuiſſet, ſi dixiſſet, unum dilectum, alium rejectum eſſe non ex operibus quidem bonis, maliſve, quæ jam feciſſet, cùm nondum nati eſſent, ſed quæ prævidebantur facturi, ſi naſcerentur. Rurſus ea verba: *non ex operibus, ſed ex vocante, & ut propoſitum Dei maneret, dictum eſt: quia Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*; clariſſimè inſinuant, quòd unus præ alio diligatur, non operibus, ſed Dei propoſito adſcribi. Si ergo Deus nullam operum rationẽ habet, ſed ſola ſua voluntate Eſau à Jacobo diſtinguit, non ergo, quantùm ex ſe eſt, omnes vult æqualiter ſalvari. Illa quoque verba: *Miſerebor, cujus miſereor,* clarè ſignificant, Miſericordiam à Deo non omnibus, ſed aliquibus tantùm præſtari, nam ſi omnibus: non diceret, *Miſerebor, cujus miſereor*, ſicut quia omnes homines moriuntur, fruſtra dicitur, eos mori, quos Deus vult, cùm velit omnes. Idem, & præcipuè ex illis verbis colligitur: *cujus ergo vult, miſeretur, & quem vult obdurat: an non habet figulus poteſtatem &c.* Si enim aliquorum miſeretur, quia vult, aliòs verò obdurat, quia vult; ſequitur, voluntatem Dei non omnibus propitiam eſſe; quis enim propitiam illis dicat, quos obdurat? hoc eſt quorum non miſeretur, ùt exponit Auguſtinus. Et ſicut, quòd ex eodem luto, eadamque maſſa alia ſint vaſa ad honeſtos, alia verò ad ſordidos uſus; nihil aliud, quàm figuli voluntas in cauſa eſt; ita quod Pharao, quod Judas ex repro-

reprobis; quòd Paulus, quòd Petrus ex electis ſint; nullam planè aliam cauſam, quàm Dei voluntatem Paulus agnoſcit.

Cùm hæc objectio multa complectatur, ad ſingula reſpondendum eſt.

Primò igitur obſerva, hunc Apoſtoli locum, unum ex illis eſſe, de quibus S. Petrus ſcribit 2. 3. *Sicut & chariſſimus Frater noſter Paulus Secundùm datam ſibi ſapientiam vobis ſcripſit; ſicut & in omnibus Epiſtolis, in quibus quædam ſunt difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles depravant.* Et planè his maximè Pauli verbis Lutherus, & Calvinus ad errores ſuos muniendos abuſi ſunt. Cùm ergo clariſſimis Scripturæ teſtimoniis oſtenſum ſit, Deum velle omnes ſalvos fieri, omniumque miſereri; quæ ratio patitur, ut clariſſima, & planiſſima teſtimonia, obſcuriſſimis illis, & abditiſſimis cedant? Nam quæ clara ſunt, per obſcura impugnari non debent, ſed obſcura potiùs per clara monſtrari; alioquin ſi certam veritatem incertis rationibus urgeas, idem fuerit, quod velociſſimum cervum lenta teſtudine, aut claudis, cæciſque canibus leporem venari. Quæ igitur Paulus de Gentium vocatione proſequitur, vera quidem ſunt, ſed *difficilia intellectu*, & ideo obſcura, non ergo probationi idonea. Adde, quæ in Scripturis uno loco dicuntur, cum aliis conferenda eſſe, id enim veritati, quod remotis procul ſtellis contingit, ut videlicet conjunctæ non ſolæ appareant. Tu dicis, *non eſt currentis*, ego reſpondeo: *Sic currite, ut comprehendatis*, 1. ad Corinth. 9. Tu dicis: *Non eſt volentis*; ego reſpondeo: *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis* Iſa. 1. verſ. 9. *Si volueris ſervare mandata, conſervabunt te*; *Ante hominem vita, & mors, quod placuerit ei, dabitur illi*: Eccl. 15. Tu dicis: *Eſau odio habuit*: at ego reſpondeo: *Nihil odit eorum, quæ fecit*. Sap. 11. 25. Tu dicis: *Eſt ſolius Dei miſerentis*; at ego reſpondeo: *Miſereamur impio, & non diſcet juſtitiam*. Iſa. 16. *Curavimus Babylonem, & non eſt curata*. Iſa. 51. 9. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti*? Matth. 23. 37. Non ergo eſt ſolius miſerentis, & curantis Medici, ſed etiam volentis ægroti. Tu dicis: *Cujus vult, miſeretur*; at ego reſpondeo: *Omnium enim miſereris, quia omnium Dominus es*. Sap. 11. *Et neminem perire vis* 2. Pet. 3. Tu dicis: *quos vult, indurat*; at ego reſpondeo: imò Deus eſt, qui monet, & jubet: *Si vocem ejus audieritis; nolite obdurare corda veſtra*. Pſalm. 4. Non ergo obdurat, qui prohibet obdurari. Et iterum, Deus eſt, de

de quo Apoſtolus: *Ipſe autem neminem tentat.* Jacob. 1. ſi non tentat, quantò minùs obdurat? Tu dicis: *Deus excitavit Pharaonem, ut in ipſo oſtendat potentiam ſuam.* At ego reſpondeo: *ne dicas; ille me implanavit, non enim ſunt ei neceſſarii homines impii* Eccl. 15. Denique tu dicis: *Nunquid non habet figulus poteſtatem aliud quidem vas faciendi in honorem, aliud verò in contumeliam?* At ego reſpondeo: *Nunquid voluntatis ejus eſt mors impii, & non potiùs ut convertatur, & vivat?* Ezech. 18. *Nunquid non vult omnes ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis venire?* Ad Timoth. 3. Ergo vult omnes vaſa honoris, & vitæ, non vaſa mortis eſſe, aut contumeliæ. Si ergo Scripturæ cum Scripturis conferantur, ùt fieri oportet; vera ſunt, quæ Paulus dixit, ſed falſa, quæ ex Paulo colliguntur, nec eo ſenſu intelligenda, quem cortex verborum oſtentat.

Secundò circa ea verba: *cùm nondum nati eſſent, aut quidquam boni, vel mali egiſſent, dictum eſt: Jacob dilexi, Eſau autem odio habui,* ſciendum eſt, ſi ſenſum litteralem, & proximum eorum verborum attendas, non de electione, aut reprobatione intelligenda eſſe; ſed tantùm de temporali felicitate, in qua Jacob prælatus eſt, Regno in eum, eiuſque poſteritatem translato, ac Eſau, & Idumæis adempto, ad quos alioquin jure Primogenitorum ſpectabat. Sic enim apud Malachiam cap. 1. (ex quo Paulus hanc ſententiam accepit) legere eſt: *Dilexi Jacob, Eſau autem odio habui, & poſui montes ejus in ſolitudinem, & hæreditatem ejus in dracones deſerti.* Et ipſe Paulus loco citato: *Non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt: quia major ſerviet minori;* totum ergo odium fuit, quòd major ſerviret, & in catenis Babylonis hæreret, minore regnante, & libertati reſtituto. Eſt verò idiotiſmus, & phraſis Hebraica, quâ Hebræi, cùm comparativis careant, dicunt, odio haberi, *qui minùs diliguntur;* & *non eſſe*, qui ſunt quidem, ſed infra alium; quod mille exemplis oſtendi ex Sacris Litteris poſſet. Unum tantùm, alterumve dabimus: Gen. 29. in textu Hebraico dicitur: *Videns autem Dominus, quòd odio haberetur Lia;* hoc eſt, quòd minùs, quàm Rachel diligeretur. Et Luc. 14. *Si quis non odit Patrem ſuum, & Matrem ſuam, non poteſt meus eſſe Diſcipulus,* hoc eſt, niſi quis minùs Patrem, & Matrem, quàm me dilexerit. Et Matth. 5. *Audiſtis, quia dictum eſt, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum,* id eſt, minùs inimicum, quàm amicum diliges. Et Joan. 12. *Qui odit Animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit*

eam

Digitized by Google

eam; hoc eſt, qui minùs vitam temporalem, quàm ſpiritualem diligit. Et 1. ad Corinth. 3. *Neq; qui plantat, neq; qui rigat, eſt aliquid, ſed qui dat incrementum*; hoc eſt, qui plantat, qui rigat, nihil ferè agit, ſi cum Deo componas incrementum dante. Nihil ergo aliud eſt *odium*, quàm *minor dilectio*, alioquin ſi de vero odio, & reprobatione intelligas, ſequetur: Jacobum, omneſque ex eo genitos inter electos (nam non de ſola perſona, ſed toto genere, ac poſteritate Propheta, & Apoſtolus loquuntur) Eſau verò, omneſque Idumæos inter Reprobos eſſe, quod falſiſſimum eſt, cùm Eſau, & Jobum (qui ex Eſau familia fuit) alioſque multos Idumæorum, conſtet teſtimoniis Patrum, ipſaque Scripturâ ad vitam æternam perveniſſe. Sed Paulus ex ſenſu litterali ad myſticum, & allegoricum tranſit; hoc eſt, ex terrena felicitate, quæ non ex meritis, ſed ex Dei propoſito Jacobo potiùs, quàm Eſau collata eſt, ad mirabilem vocationem aſſurgit, quâ Gentiles ad Chriſtianam fidem præ Judæis electi ſunt. Sicut enim Jacobus nullo ſuo merito regno potitus eſt, ita Gentilis nullo merito ſuo ad fidem vocatus eſt, utrumque ſine merito; utrumque non volentis, non currentis, non operantis, ſed miſerentis Dei fuit, id dogma catholicum eſt, quodque citra hæreſim negari non poteſt, gratiam videlicet primam, ſeu primam vocationem, nullis meritis dari, alioquin non gratia, ſed debitum eſſet. Et hanc eſſe Apoſtoli mentem, conſtat tum ex ipſo contextu, tum etiam ex Auguſtino lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. ubi ſic loquitur: *Et primò intentionem Apoſtoli, quæ per totam Epiſtolam viget, tenebo, quam conſulam; hæc autem eſt, ut de operum merito nemo glorietur, de quibus audebant Iſraelitæ gloriari, quòd data ſibi legi ſervivſſent, & ex hoc Evangelicam gratiam tanquàm debitam meritis percepiſſe; unde nolebant eandem gratiam dari Gentilibus, tanquam indignis, niſi Judaica Sacramenta perciperent, non enim intelligebant, quia hoc ipſo, quòd gratia eſt, operibus non debetur, alioquin gratia jam non eſt gratia. Et ideo multis locis gratia præponitur operibus, non ut opera extinguat, ſed ut oſtendat, non eſſe opera præcedentia gratiam, ſed conſequentia, ut ſcilicet non ſe quis arbitretur percepiſſe gratiam, quia bene operatus eſt; ſed bene operari non poſſe, niſi per gratiam; nec enim ut ferveat, calefacit ignis, ſed quia fervet; nec ideo bene currit rota, ut rotunda ſit, ſed quia eſt rotunda; ſic etiam nemo bene operatur, ut accipiat gratiam; ſed quia accepit.* Hactenus Auguſtinus, ex cujus verbis intelligis, nihil Apoſtoli verba

ba noſtræ ſententiæ, & hactenus dictis obſtare, cùm nihil aliud Apoſtolus velit, quàm primam vocationem non operibus deberi, ſed Dei Miſericordiæ, quod omnes Catholici fateri debent. Quòd ſi omnino velis, Eſau vero, formaliq́ue odio habitum, ac reprobatum eſſe; ſanè nulla hujus odii, & reprobationis alia cauſa eſſe potuit, quàm peccatum, & voluntas delinquentis, non verò voluntas omnia diligentis Dei. Audi non me, ſed ipſum Auguſtinum, ſic enim in expoſitione quarumdam propoſitionum ex Epiſtola ad Romanos num. 60. ſcribit: *Quòd autem Jacob dilexi, Eſau autem odio habui, nonnullos movet, ut putent, Apoſtolum Paulum abſtuliſſe arbitrium, quo promereamur Deum bono pietatis; vel malo impietatis offendimus. Sed reſpondemus, praſcientiâ Dei factum eſſe, quâ novit, etiam de nondum natis, qualis quiſq́, futurus ſit.* Et lib. 1. ad Simplician. quæſt. 2. *Non igitur odit Deus Eſau hominem, ſed odit Deus Eſau peccatorem . . . . Odit enim Deus in homine impietatem, & in aliis, eam punit per damnationem, in aliis adimit per juſtificationem, quemadmodùm ipſe judicat eſſe faciendum, judiciis illis inſcrutabilibus. Et quòd ex numero impiorum, quos non juſtificat, facit vaſa in contumeliam, non in eis odit, quod facit, quippe in quantum impii, ſunt execrabiles; in quantum autem vaſa ſunt, ad aliquem uſum faciunt, ut per eorum ordinatas pœnas, vaſa, quæ fiunt in honorem, proficiant. Non itaq́ odit Deus, nec in quantùm homines ſunt, nec in quantùm vaſa ſunt; id eſt; non quod in eis facit creando, nec quod in eis facit ordinando . . . . . Sicut enim Judex in homine odit furtum, ſed non odit, quod datur ad metallum, illud enim fur, hoc Judex facit; ita Deus.* Et iterum: *Noluit ergo Eſau, & non cucurrit. Sed etſi voluiſſet, & cucurriſſet, Dei adjutorio perveniſſet; qui etiam velle, & currere vocando præſtaret, niſi vocatione contempta reprobus fieret.* Vides hîc iterum apertè fateri Auguſtinum, non ideo reprobatum eſſe Eſau, quòd Deus non vocaverit, aut quod velle, & currere (quod ad gratiam efficacem pertinet) præſtare noluerit; ſed quòd Eſau vocantem contempſerit. Cauſa ergo, ob quam Judæos (de quibus in perſona Eſau loquitur Paulus) alioſq́ue reprobos Deus odio habet, non eſt Dei, ſed hominis voluntas, hoc eſt, peccatum; nam ſi non peccarent, nihil eſſet, teſte Auguſtino, quo poſſent odio haberi. Et planè nihil ex parte Dei ad convertendum Judæos defuiſſe, clariſſimum eſt Scripturas legenti: *Quid debui, inquit, facere vineæ meæ, & non feci?* Iſa. 5. . . . . Et: *quoties*

 vo-

volui congregare filios tuos, & noluiſti? Matth. 23. Voluit ergo Deus, ſed noluit Judæus; quid ergo conqueri poteſt, ſi volente Deo, noluit ipſe? Audi eleganter Gregorium. Hom. 10. in Evang. *Sed in omnibus ſignis, quæ vel naſcente Domino, vel moriente eo monſtrata ſunt, conſiderandum nobis eſt, quanta fuerit in quorumdam Judæorum corde duritia, qui hunc nec per Prophetiæ donum, nec per miracula agnoverunt. Omnia quippe elementa Auctorem ſuum veniſſe teſtata ſunt. Deum enim hunc eſſe, cæli agnoverunt, quia Stellam protinus miſerunt. Mare cognovit, quia ſub plantis ejus calcabile ſe præbuit. Terra cognovit, quia eo moriente contremuit. Sol cognovit, quia lucis ſua radios abſcondit. Saxa, & parietes agnoverunt, quia tempore mortis ſciſſa ſunt. Infernus agnovit, quia hos, quos tenebat, mortuos reddidit. Et tamen hunc, quem omnia inſenſibilia elementa Dominum ſenſerunt, adhuc infidelium Judæorum corda Deum eſſe minimè cognoſcunt, & duriora ſaxis, ſcindi ad pœnitentiam nolunt.* S. Leo, quoque Serm. 8. de Paſſione Domini: *Traxiſti enim Domine omnia ad te, & cùm expandiſſes tota die manus tuas ad populum non credentem, & contradicentem tibi, confitendæ Majeſtatis tuæ ſenſum totus Mundus accepit. Traxiſti Domine ad te, cùm in execrationem Judaici ſceleris unam protulerunt omnia elementa ſententiam. Cùm obſcuratis luminaribus Cæli, & converſo in noctem die, terra quoque motibus quateretur inſolitis, univerſaque creatura impiorum ſe uſui denegaret. Traxiſti Domine omnia ad te, quoniam ſciſſo Templi velo Sancta Sanctorum ab indignis Pontificibus receſſerunt, ut figura in veritatem, Prophetia in manifeſtationem, & Lex in Evangelium verteretur.* S. Auguſtinus quoque in ea verba: *Quoties volui congregare filios tuos: ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alas*, optimè advertit, non quemcumque amorem, & providentiam Dei erga Judæos; ſed maximam, ac præcipuam oſtendi: *Mirus*, inquit, *eſt amor omnibus ferè avibus ad conſervandos, & protegendos pullos ſuos, ſed præcipuè gallinis, quæ pullos colligunt ſub alas, hoc eſt, ſummo cum deſiderio, & ſollicitudine eos fovent.* Si ergo Deus tot miraculis, tot prodigiis, tot beneficiis egit, ut Judæi converterentur, qualia, & quanta nullibi, & nunquam facta ſunt; quis dicat, aut omnino, aut non ſeriò, nec efficaciter voluiſſe? Quòd ſi & ſeriò, & efficaciter voluit, nec tamen converſi ſunt, ergo illorum culpa, non Dei fuit; nec conqueri poſſunt, ſe ideo periiſſe, quia ipſos Deus odio habuit: ſed ideo Deum ipſos odio habuiſſe, quia perire voluerunt.

Digitized by Google

runt. Et planè non gratis Judæos, ſed maximâ eorum culpâ rejectos eſſe, Apoſtolus eodem ipſo loco, qui nobis obiicitur, clariſſimè docuit. Nam cap. 10. 23. ita loquitur: *Ignorantes enim Dei juſtitiam, & ſuam quærentes ſtatuere, Juſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti.* Et verſ. 22. *Expandi manum meam ad populum non credentem, & contradicentem mihi.* Et cap. 11. verſ. 20. *bene propter infidelitatem ſuam fracti ſunt.* Et verſ. 30. *Nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis propter eorum incredulitatem.* Et cap. 10. verſ. 12. *Non enim eſt diſtinctio Judæi, & Græci, num idem Dominus omnium.* Si ergo apud Deum nulla eſt diſtinctio Judæi, & Græci, ſequitur, Deum quantùm ex ſe eſt, æqualiter in Judæum, & Græcum propenſum, affectumque fuiſſe. Si ideo fracti ſunt rami, quia de operibus Legis præſumentes noluerunt Evangelio ſubdi, ſi Deo ad credendum invitante, & ideo *tota die manum ſuam ad eos extendente*, ac auxilium porrigente noluerunt credere; non accuſare Judæi alium, quàm ſe ipſos poſſunt: ſicut non poſſet, qui in flumen lapſus amico inclamante, & manum non curſim, ſed conſtanter, totaque die porrigente, mallet mergi, quàm juvari. Tales Judæi erant. Ipſi odio, invidiâ, ambitione, velut torrente rapiebantur. Deus teſtibus Iſaia, & Paulo, *manum tota die extendebat*, ne abſorberentur; abſorberi tamen, quàm levari maluerunt; quem incuſabis? Opitulari, an abſorberi volentem? Quòd ſi porrò quæras: cur juvari, cur credere noluerint? Reſpondet Auguſtinus tract. 53. in Joan: *Quare credere non potuerint, ſi à me quæres, citò reſpondeo: quia noluerunt.* Agit quippe gratia in voluntatem humanam non more fulminis, reſiſtentia quæque frangentis; ſed more Solis, lucem ſuam, niſi admittas, aliò, citraque ſtrepitum transferentis.

Pergit Apoſtolus: Moyſi enim dicit: *Miſerebor, cui miſereor, non ergo eſt volentis, neq; currentis, ſed miſerentis Dei.* Obiiciebant Judæi, æquum non eſſe, ut Gentiles, qui nihil boni, multumque mali operati fuerant, Juſtificationem, æternamque vitam conſequerentur. Quibus reſpondet Apoſtolus: mirari eos non debere, cùm hæc natura ſit gratiæ, ut gratis detur, citraque meritum; alioquin ſi merentibus, & ex debito daretur, jam non gratiam, ſed debitum, nec donum, ſed ſtipendium fore, quale mercenariis datur. Juſtificatione ergo (de qua, ùt poſteà dicetur, præcipuè, & ex profeſſo Apoſtolus agit) primamque vocationem ad Fidem, *non volentis, non currentis, non merentis, ſed miſerentis Dei eſſe*, quæ om-

nia certiſſima ſunt, nec ab alio, quàm hæretico negari poſſunt. Cæterùm cùm contra Calvini, & Lutheri errores indubitatum ſit, duo ad fidem, alioſque actus ſupernaturales requiri; *gratiam* videlicet Dei, & *conſenſum* hominis, ſicque utriuſque voluntatem, explicandum ſupereſt, cur Apoſtolus dicat, non eſſe *volentis, neq; currentis?* Quomodo enim non eſt currentis, cùm juxta celebre illud Auguſtini dictum: *Qui creavit te ſine te, non ſalvabit te ſine te?* Et ad Simplicianum lib. 1. quæſt. 2. *Ut velimus, & ſuum eſſe voluit, & noſtrum, ſuum vocando, noſtrum ſequendo.* Ut enim in terris, ita multoque magis in cœlis æterna lege ſancitum eſt, beneficium non conferri invito. *L. invito ff. de R. I.* Si ergo Deus nullum, niſi volentem ſalvat, nullumque niſi currentem coronat, quomodo verum erit, non eſſe volentis, neque currentis? Veriſſima tamen Apoſtoli ſententia eſt. *Nam primò* quia, ùt ſuprà notavimus, cùm Hebræi comparativis careant, dicunt, illud non eſſe, aut nihil eſſe, quod minùs alio eſt; qua ratione alibi dixit Apoſtolus: *neq; qui plantat, neq; qui rigat, eſt aliquid*; non quòd revera, qui plantat, aut nihil ſit, aut nihil agat; ſed quòd minimum ſit, quod agit, ſi cùm eo componas, quod agit Deus, cùm plantatis, & rigatis incrementum donat; neque tamen maximum illud, quod facit Deus, ſequeretur; niſi parùm illud præcederet, quod facit homo. Quanquam, & hoc ipſum parùm quod facit homo, ſit quoq; factum, & opus Dei, *nam ſine me nihil poteſtis facere*, inquit Chriſtus Joan. 15. Ubi Auguſtinus: *Sive ergo parùm, ſive multùm, ſine illo fieri non poteſt, ſine quò nihil fieri poteſt.* Et in Pſalmo 102. *Vocat undiq; Deus ad pœnitentiam: vocat beneficiis creaturæ; vocat per Lectorem, vocat per tractatorem, vocat per intimam cogitationem, vocat per flagellum correptionis, vocat per miſericordiam conſolationis.* Meritò ergo dicit Apoſtolus, non eſſe volentis hominis, ſed miſerentis Dei; quia tam parùm eſt, quod facit homo, tam multùm, quod facit Deus, ut ad hoc multum illud parùm velut lumen cicindelæ ad lucem Solis penitus evaneſcat. Sic quòd ægrotus ſanetur, dicimus, non eſſe ipſius ægroti, ſed Medici; quanquàm enim nihil poſſit medicina, niſi ægrotus accipiat; accipere tamen tam exiguum eſt, ut tota gratia ſanitatis meritò ad ſolum Medicum pertineat, qui morbum cognovit, qui cauſam invenit, qui remedia paravit, qui potionem miſcuit, quique pharmacum ita morbo, & genio laborantis aptavit, ut poſſet, & vellet ſumere, nec nauſeam ſentiret. Quia ergo ratione tu dicis, non eſſe volentis, nec

optan-

Digitized by Google

optantis ægroti, ſed curantis Medici, ut ſanetur; eâdem Apoſtolus dicit non eſſe *currentis, nec volentis hominis, ſed miſerentis Dei*, ut peccator ſalvetur: agit ægrotus, agit peccator; ſed nihil eſt, quod agunt, ſi cum Medico, & Deo comparentur. *Secundò* dicitur Juſtificatio, & ſalus hominis non volentis, neque currentis eſſe; non quòd homo non ſit, qui velit & currat, ſed quia ipſum velle, ipſumq; currere Dei munus eſt;nec enim vellet,niſi Deo voluntatem parante; nec curreret, niſi Deo otioſum,& cunctantem trahente. Cùm ergo Dei gratia ſit, quæ hominis conatum prævenit, excitat, adiuvat, comitatur, & ſequitur; cùm voluntas hominis nec inchoare opus, nec proſequi, nec finire poſſit; cumque nihil penitus boni, conducenſque æternæ ſaluti habeat, quod à gratia, hoc eſt, à Deo miſerante non acceperit; meritò dicit Apoſtolus: *non eſſe currentis, neq; volentis*; quia licèt velit, & currat, non ſuis tamen viribus, ſed gratiæ facit. Sicut ſi debitori nihil habenti mille aureos amicus donet æri alieno diluendo; meritò dixeris, quod debitum ſolvat, non eſſe volentis, neque ſolventis debitoris, ſed miſerentis, & donantis amici. Cùm ergo tria ad opus aliquod faciendum pertineant, principium videlicet, medium, & finis; & nihil iſtorum homo velit, aut faciat, niſi gratia moliente, meritò nihil homini, ſed omnia gratiæ tribuuntur. Tantoque magis, quia ſolis naturæ viribus nec ſe homo ad gratiam diſponere, nec aliud præſtare poteſt, cujus causâ Deus dare illi gratiam dicatur, de quo vide *S. Thomam* 1. 2. *quæſt.* 109. *art.* 6. *Bellarminum de Grat., & libero arbitr. lib.* 6. *cap.* 5. Sed audi Auguſtinum lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. *Præcipitur, ut rectè vivamus; ſed quis poteſt rectè vivere, & bene operari; niſi juſtificatus ex fide? præcipitur, ut credamus, ſed quis poteſt credere, niſi aliqua vocatione, hoc eſt, aliqua rerum teſtificatione tangatur? qui habet in poteſtate tali viſu attingi mentem ſuam, quo ejus voluntas moveatur ad fidem? Quis autem animo amplectitur aliquid, quod eum non delectat? At quis habet poteſtatem, ut vel occurrat, quod eum delectare poſſit; vel delectet, cùm occurrerit? Cùm ergo nos ea delectant, quibus proficimus ad Deum, infunditur hoc, & prabetur gratiâ Dei, non nutu noſtro, aut induſtriâ, aut operum meritis comparatum, quia ut ſit nutus voluntatis, ut ſit induſtria ſtudii, ut ſint opera charitate ferventia; ille tribuit; ille largitur ..... Igitur non volentis, neq; currentis, ſed miſerentis eſt Dei; quandoquidem nec velle, nec currere, niſi eo movente, atq; excitante poterimus.*

Et

Et S. Bernard. lib. de grat. & liber. arbitr. *Conatus noſtri & caſſi ſunt, ſi non adjuventur, & nulli ſunt, ſi non excitentur.* *Tertiò* deniq́ue, ac præſertim veriſſimum eſt, *non volentis, non currentis, ſed miſerentis Dei eſſe*; Quia licèt in negotio æternæ ſalutis voluntas humana ſuffragium præſtet, parteſq́ue ſuas agat; totum tamen meritum, totumq́ue operis pretium à ſola gratia, non voluntate hominis eſt. Quòd enim opus ſit ſupernaturale, quòd Deo placitum, quòd peccatum deleat, quòd animam juſtificet, quodq́ue meritorium ſit æterni præmii, illiq́ue conſequendo profit, id totum gratiæ debetur. Ut enim Rege ancillam ducente, filius ex nuptiis natus, hæres quidem Regni eſt, ſed paterno, non materno jure: Ita voluntate Deo per fidem, & gratiam nuptâ, quidquid bonorum operum ex hoc connubio naſcitur, cœlum quidem meretur, ſed Dei ſolius beneficio, nulloq́ue merito voluntatis, nihil enim juris ancillæ ad Regnum. Quod etiam hoc ipſo capite 11. exemplo inſitionis illuſtrare iis verbis Apoſtolus voluit: *Cùm enim eſſes oleaſter, inſertus es in bonam olivam.* Quemadmodùm enim ſi oleaſtro, alterive ſterili trunco ſurculum punicæ, cedrivè arboris immittas; flores quidem, & poma cedri, aut punicæ erunt juxta illud Poëta:

Miraturq́; novas frondes, & non ſua poma;

Sed totum id à ſurculo, non trunco proveniet. Ita prorſus de operibus hominis ſentiendum eſt: Si enim bona ſunt, & præmio digna, non radici, ſed inſerenti debent, hoc eſt, non ſibi, ſed Deo, nec trunco, ſed gratiæ; quod duobus verbis eleganter Bernardus expreſſit Serm. 6. in Cantica: *Proinde meritum meum, miſeratio Domini.* Sanctus quoq́ue Auguſtinus libro de Gratia, & libero Arbitrio cap. 6. *Bona ſua coronat Deus, non merita tua; nam ſi merita tua ſunt, mala ſunt; quæ verò mala ſunt, non coronat Deus; quòd ſi bona ſunt, Dei dona ſunt.* Et cap. 6. *Quid eſt hoc, quòd cùm Apoſtolus Dei gratiam commendans dixiſſet: non ex operibus, ne fortè quis extollatur; cur hoc dixerit, rationem reddens: ipſius enim, inquit, figmentum ſumus; creati in Chriſto JESU in operibus bonis. Quomodò ergo non ex operibus, ne quis extollatur? Sed audi, & intellige. Non ex operibus dictum tanquam tuis, ex te ipſo tibi exiſtentibus, ſed tanquàm ſuis, in quibus te Deus finxit, ideſt formavit, & creavit.* Et obſerva illam Apoſtoli vocem: *creati*; Creatio enim ex nihilo eſt; ſicut ergo creavit ex nihilo, ita redemit, & ſalvavit ex nihilo, hoc eſt, nullo merito præcedente.

Addit

Addit Apoſtolus: *Dicit enim Scriptura Pharaoni: in hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te virtutem meam, ergo cujus vult miſeretur, & quem vult indurat.* Hìc videtur Apoſtolus duo docere ſententiæ noſtræ adverſa. *Primò*, Deum aliorum quidem miſereri, alios verò indurare, hoc eſt, non miſereri, ùt ſemper exponit Auguſtinus; non ergo Deus omnium miſeretur, ſed aliquorum tantùm. *Deinde* quòd unius miſereatur, alterius verò non miſereatur, non peccatis Paulus adſcribit, non humano arbitrio, ſed meræ, unicæque Dei voluntati: *Cujus, inquit, vult miſeretur, & quem vult indurat.* Hæc ferè præcipua,& maxima difficultas eſt, quæ,ut penitùs, ſolideque evolvatur, altiùs, & à ſuis principiis petenda ſolutio eſt.

Obſervandum ergo, totum ſcopum Epiſtolæ ad Romanos eſſe,ut oſtendat Apoſtolus juſtificationem, remiſſionem peccatorum, & jus ad cœleſtem hæreditatem non ex Circumciſione, non ex ceremoniis, non ex operibus Legis eſſe, in quibus Judæi ſuam ſpem collocabant; ſed ex fide in Chriſtum, quod cùm in præcedentibus capitulis præſertim tertio, & quarto Paulus fusè, lateque probaſſet; tandem *cap.* 9. 10. & 11. probat, ideo Gentiles ad hanc Juſtificationem veniam peccatorum, adoptionem, æternamque hæreditatem perveniſſe, quia in Chriſtum crediderunt: Judæos verò repulſos eſſe, quia licèt per innumera miracula, ab ipſoque Meſſia inter ipſos nato, educato, mortuoque efficaciſſimè vocati, fidem amplecti renuiſſent, idque partim falsâ, ac præpoſterâ Legis Moſaicæ æmulatione; partim contemptu ipſius Chriſti, cujus paupertatem, & humilitatem aſpernabantur; partim quoq; odio ſanctiſſimæ ipſius Legis,quâ flagitia ſua redargui videbant. Quòd verò Deus primò Judæos in Populum, filioſque ſuos, ac hæredes cœleſtium bonorum elegerit, rejectis Gentilibus; deinde Gentes aſſumpſerit, Judæoſque repulerit; ac tandem ſub Mundi finem etiam Judæi ad Chriſti fidem perventuri ſint, docet Apoſtolus, id non ex bonis Gentilium operibus (qui fortè pejores Judæis erant) ſed ex mera Dei voluntate, & inſcrutabili providentia fluxiſſe, qui Juſtificationem, & Adoptionem voluit potiùs ex fide in Chriſtum, quàm ex carnali Abrahæ propagatione, & Lege Moſaica pendere: Mille enim aliique modi Deo ſupererant, quibus homines juſtificaret; quòd verò non aliter juſtificari voluerit, quàm ex fide in Chriſtum, id dicit Apoſtolus ex ſola Dei voluntate, occultiſque judiciis proveniſſe. Non ergo hìc diſputat Apoſtolus, cur uni major, minorve gratia tribuatur? cur unus ad fidem, non alius

per-

perveniat? cur unus ad Electos, alter ad Reprobos pertineat? Nihil, inquam, iſtorum propoſitum Apoſtolo fuit; ſed tantùm, cur Deus voluerit potiùs per fidem in Chriſtum, quàm per opera Legis, in quibus Judæi tantoperè gloriabantur, juſtificari? Hunc eſſe Apoſtoli unicum ſcopum, patet caput tertium, quartum, & undecimum legenti. Si ergo ex Apoſtolo quæras: cur Gentiles, qui verum Deum ignorabant, non verò Judæi, quorum tota lex nihil aliud reſonabat quàm Deum, cur, inquam, illi non iſti juſtificationem adepti ſint? duas aſſignat Apoſtolus cauſas. *Primam*, & univerſalem Dei voluntatem, propoſitum, & electionem: *ut ſecundùm electionem propoſitum Dei maneret* cap. 9. v. 11. *Electio autem conſecuta eſt*, cap. 11. v. 7. hoc eſt, quòd Gentile, potiùs fideles, quàm Judæi infideles ad veniam peccatorum, & adoptionem filiorum pervenerint, cauſa fuit Dei propoſitum volentis hominem non per Legem Moſaicam, eiuſque opera externa, ſed per fidem in Chriſtum juſtificari. *Secunda*, & particularis cauſa, quam Apoſtolus expendit, illa eſt: quòd Gentiles in Chriſtum crediderint, Judæi verò credere noluerint: *Gentes, quæ non ſectabantur juſtitiam, apprehenderunt juſtitiam; juſtitiam verò, quæ ex fide eſt. Iſrael verò ſectando legem juſtitiæ, in legem juſtitiæ non pervenit: quare? quia non ex fide, ſed quaſi ex operibus; offenderunt enim in lapidem offenſionis* cap. 9. v. 30. & iterum: *Ignorantes enim juſtitiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti; finis enim Legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti*, cap. 10. v. 3. Et iterum: *propter incredulitatem fracti ſunt, tu autem fide ſtas* cap. 11. v. 20. Ubi vides, totam cauſam reprobationis Judæorum ex eorum infidelitate, non ex Dei arbitrio provenire, qui mallet eos credere, & ſalvari. Si enim iterum ex Apoſtolo quæras: an ergo non velit Deus Judæos quoque ad fidem, æternamq; ſalutem pervenire? imò, inquit, Apoſtolus, & quàm maximè: *Non enim eſt diſtinctio Judæi, & Græci, nam idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant eum*. cap. 10. v. 12. quaſi dicat: ſicut non minùs eſt Dominus Judæi, & Græci, ita non minùs Judæi curam, & providentiam habet; nec curam quamcumq;, ſed curam *divitem*, hoc eſt, copioſam, & affluentem. Cùm enim verum Deum agnoſcant, & adorent; tantùm invocent, & eis non deerit. Quid verò minùs peti poteſt ab ægroto, ut curetur, quàm ut invocet Medicum? & quid minùs à Mendico, ut ditetur, quàm ut petat à Principe? Et infra *Ad Iſrael autem dicit: tota die expandi manus meas ad populum non*

cre-

credentem, & contradicentem mihi. cap. 10. v. 21. Quis non dicat, donare ſeriò, & efficaciter velle, qui tota die, imò qui triginta tres totos annos nihil aliud egit, quàm ut manum ad dandum paratam, & porrectam haberet, rogaretque, ut vellent accipere? Si ergo non acceperunt, nulla culpa fuit volentis dare, ſed nolentis datum accipere. Et rurſus: *ſed & illi ſi non permanſerint in incredulitate, inſerentur*. cap. 11. v. 23. paratus ergo Deus eſt, miſereri, & inſerere, modò velint; nec ut velint, gratia eis deeſt; cùm enim cupiat Deus, ut inſerantur, cupit quoque, ut velint, cùm non aliter, quàm volendo inſeri poſſint; nec enim neceſſitate inſeruntur, ùt plantæ, ſed inſeruntur voluntate, ùt homines. Et paulò poſt: *concluſit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium miſereatur*, hoc eſt, omnes cùm Judæi, tùm Gentiles ſunt peccatores, & indigent gratiâ Dei; ſicut ergo nullus omnino eſt, qui non ſit miſer; ita nullus omnino eſt, cujus non miſereatur. Non enim dicit Apoſtolus: *ut aliquorum*, ſed *ut omnium* miſereatur. Nullum ergo ùt à miſeria, ſic à miſericordia excludit. Cujus ergo non miſeretur Deus, ſi miſeretur etiam Judæi, hoc eſt, omnium perfidiſſimi, duriſſimique. Et denique Chriſtus ipſe: *Quoties volui congregare filios tuos, ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſtis. Matth.* 23. quibus verbis non quemcumque amorem, & providentiam Dei erga Judæos, ſed maximam, & præcipuam oſtendit; nam ùt Auguſtinus hîc notat: *mirus eſt amor omnibus ferè avibus ad conſervandos, & protegendos pullos ſuos, ſed præcipuè gallinis, quæ illos colligunt ſub alas, hoc eſt ſummo cum deſiderio, & ſolicitudine fovent*.

His prænotatis de mente, & ſcopo Apoſtoli, verba ipſa expendamus.

Cujus, inquit, *vult miſeretur*, hoc eſt, pro ſua voluntate, nulloque operum reſpectu Chriſtianis potiùs, quàm Judæis Juſtitiam, adoptionem, æternamque vitam largitur. Quòd enim credentes in in Chriſtum potiùs, quàm non credentes juſtificentur; id non ex natura, pretioque intrinſeco fidei eſt, ſed ex Dei meriſſima voluntate, qui gratiam juſtificantem, & cœleſtem gloriam veteri æquè, ac novo Teſtamento, ac mille aliis mediis ſibi notis adſtringere poterat. Si ergo quæras, cur potiùs Chriſtianum, quàm Judæum adoptaverit; reſpondet Apoſtolus: quia voluit. Nihil huc opera, nihil merita, nihil humana voluntas facit. Volebat Judæus ſalvari, ſed nolebat in Chriſtum credere; volebat Cœlum tanquam Abrahæ promiſſum;

ſed volebat Legis Moſaicæ merito, non dono Evangelii. *Currebat*, hoc eſt, per ritus, per ceremonias, per vaticinia Prophetarum, per figuras, totamque Moſaicæ Legis, pompam velut quodam curſu ad Meſſiam ſuam ferebatur; nec tamen pervenit, quia credere recuſabat. Gentilis ex adverſo, non lege, non Templo, non Sacerdotio, non Oraculis, non cognitione veri Dei adiutus, otio, ſomnoque veut in profundiſſima nocte marcebat, & tamen quia credidit, juſtificatus, adoptatus, redemptus, electus fuit. Meritò ergo iterum, iterumque inculcat Apoſtolus, *non volentis, non currentis, non operantis, ſed miſerentis Dei eſſe*. Et huc duorum geminorum Jacobi, & Eſau, Pharaonis, & figuli ab Apoſtolo tam enixè commendata exempla faciunt. Nec tamen conqueri Judæus poteſt, nam ipſe quoque Miſericordiam, & Adoptionem conſequetur, ſi modò credat; ut verò credat, nihil non agit Deus, nihil non egit, ùt ſuprà expendimus: *ſed & illi, ſi non permanſerint in incredulitate, inſerentur*, inquit, Apoſtolus ad Rom. 11. Velint ergo, & credant; credant, & inſerentur, Deo ſemper parato, imò urgente.

Sequitur: *Et quem vult, indurat*, hoc eſt, *non miſeretur*, ùt ſemper explicat Auguſtinus *Epiſt.* 105. *Tract.* 53. *in Joan. Lib.* 1. *ad Simplicianum q.* 2. & alibi ſæpe. At videtur ſibi Apoſtolus, aliiſque Scripturis contradicere. Hic enim dicit: Deum aliquos obdurare, hoc eſt, aliquorum non miſereri; cùm cap. 11. v. 37. ſcribat: *Deum omnium* miſereri. Et Sap. 11. *Miſereris enim omnium, quia omnia potes*. Et Joan. 1. *illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum*, hoc eſt, ſicut nullus eſt hominum, qui vivat, & non veniat in Mundum; ita nullus eſt, quem non illuminet, & illuminando miſereatur. Quomodo ergo aliquorum non miſeretur, ſi miſeretur omnium? Sed facilis eſt ex dictis reſponſio. *Miſeretur* enim Deus omnium, & non omnium miſeretur. Miſeretur omnium, qui fide viva in Chriſtum credunt, quales Gentiles erant ad fidem converſi: & non miſeretur omnium, eorum videlicet, qui credere nolunt, quales erant Judæi. Cur verò credentium potiùs, quàm non credentium, cùm, & iſtorum, & illorum miſereri poſſet, ſi velit? id enimverò ad voluntatem illam, occultumque propoſitum pertinet, quod inacceſſum eſſe Apoſtolus profitetur, quodque venerari nos potiùs, quàm ſcrutari oportet. Sufficiat ex Sacris Litteris didiciſſe, quod jam ſuprà, & evidentiſſimè oſtendimus; etiam Judæis gratiam efficaciſſimam, & abundantiſſimam dari,

ri, quâ credant, ſicque ad vaſa miſericordiæ pertineant, ſi velint, nam ſi nolint, non tam quærere debent, cur Deus infidelium non miſereatur, quàm potiùs, cur ipſi eſſe infideles, nec miſericordiam conſequi velint? Sicut ſi paratus ego ſim debita tua, quibus ad carceres rapiendus es, auro ſolvere, nec ipſe acceptare aurum velis, ſed argentum poſcas; non tam quærendum eſt, cur auro magis, quàm argento ſolutionem offeram, quàm potiùs, cur ipſe auro redimi nolis? velle enim hoc, vel illo modo ſolvere, arbitrii mei, & charitatis eſt; nolle verò oblatam ſolutionem accipere, voluntatis, & contumaciæ tuæ, tua intereſt ſolvi, non verò modum ſolvendi præſcribere: Sic Judæi redimi quidem volebant, ſed per legem, non per Evangelium, non per fidem in Chriſtum, cujus humilitatem, paupertatem, & Crucem ſuperbi aſpernabantur; At Deus non aliter eos redimere, quàm per hanc ipſam Fidem, & Crucem ſtatuerat. Quem ergo accuſabis? nolentem hoc pretio ſolvere, aut nolentem hoc pretium accipere? Et huc optimè faciunt illæ Chriſti ſententiæ: *tolle quod tuum eſt, & vade; an non licet mihi facere, quod volo? an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* Matth. 20. Et iterum: *Confiteor tibi Pater Domine Cæli, & Terræ, quia abſcondiſti hæc à prudentibus, & ſapientibus, & revelâſti ea parvulis; ita Pater, quia ſic fuit placitum ante te*. Luc. 10.

Sed expendendum adhuc ſupereſt, quid ſibi illa vox velit: *obdurat*, quod diligentiùs omnino explicandum à nobis eſt.

Sciendum ergo, quod à nullo Catholicorum negari poteſt; Deum nullius peccati, multoque minùs obdurationis, quæ omnium eſt maximum, authorem eſſe: *Nolite*, inquit, *obdurare corda veſtra*. Non ergo facit, quod vetat, alioquin ſeriò, efficaciterque repugnantia vellet; eſſe videlicet, & non eſſe peccatum: non eſſe, quia prohibet, eſſe quia facit. Et: *Ne dicas ipſe me implanavit Eccl.* 15. At quæ major implanatio, quàm urgere aliquem, ut agat, quod prohibes? *Deus neminem tentat, Jacob.* 1. quantò minùs impellit? pejùs enim eſt facere, quàm ſuadere. *Nolo mortem peccatoris: Ezech.* 13. At quæ major mors, quàm peccati? Rogamus quotidie, *ne nos inducat in tentationem:* At vanè, nulloq; fructu, ſi Deus inevitabili propoſito, & voluit ab æterno, & agit, ut peccem. Cùm enim Deus omnia non manu, ùt homines, ſed voluntate operetur; ſi cauſat pectum volendo cauſat, peccatum, ergo non repugnaret divinæ voluntati, ſed conveniret; non ergo peccatum eſſet, ſicut enim non eſt curvum, quod reſpondet li-

n eæ rectæ, nec diſſonum, quod convenit regulis Muſicæ; ita non poteſt malum, nec peccatum eſſe, quod divinæ voluntati; hoc eſt, quod primæ regulæ bonitatis, & honeſtatis reſpondet; ſi ergo furer volente Deo (ùt olim Ægyptiis Judæi) non jam crimen, ſed meritum erit; tam ergo non facit Deus peccatum, quàm ars non facit errorem; nam ſi error eſt, non juxta, ſed contra artem eſt. Quæ omnia tam clara ſunt, ut nec ipſos Gentiles, hoc eſt, cæcos laterent. Sic enim Lucianus in Jove: *Si Parca omnium rerum eſt cauſa; ergo ſi quis patrem occiderit, Parca in culpa eſt. Si Minos rectè velit uti judicio, multò æquiùs fatum pro Siſypho, & Tantalo puniet; quid enim illi iniuſtè egerunt, quando Diis obtemperarunt?* Deus prohibet parricidium; & tamen movet, & cogit ad parricidium, inquit, Calvinus. Quod ſi ita eſt, ſequitur, peccatum non eſſe peccatum. Sicut enim peccatum artis nihil aliud eſt, quàm defectus contra regulas artis; ita peccatum moris nihil aliud eſt, quàm error, & defectus contra voluntatem divinam, hoc eſt, contra primam, ſupremamque regulam honeſtatis. Si ergo Deus, & non vult peccatum, quia prohibet, & vult peccatum, quia impellit, imò, ùt Calvinus ait, ad peccatum cogit; ſequitur, & peccatum fore, quia repugnat Deo prohibenti, & non fore, quia obſequitur Deo cogenti. Imò potiùs non peccare, quàm peccare dicendus erit, quia ſicut Deus magis, & efficaciùs vult, quod ipſe facit, & alios cogit, ut faciant, quàm non vult, quæ tantùm prohibet fieri (prohibere enim eſt voluntas tantùm ſigni, facere, voluntas operis) ſicque non peccatum, ſed prudentia, & obſequium erit; plus enim obedire teneor Deo cogenti (cùm id vitare non poſſim) quàm Deo vetanti. Quòd ſi obedis, ergo non peccas, nec pœnam mereris, quis enim niſi de Tyranno audivit, ſervum puniviſſe, quia volenti, & urgenti obtemperavit? Sed & hoc ipſum dogma totam Religionem, hoc eſt, fidem Scripturarum evertit: Si enim omnium mendaciorum cauſa, & author eſt Deus; ergo ſuſpicari meritò de illo poſſim, omnibus Prophetis, & Evangeliſtis, ut hominem ad ſui cultum, & amorem provocaret, mendacia inſpirâſſe; quid enim juſtiùs, quàm omnium mendaciorum Authori fidem negare? Nihil ergo in Scripturis erit non mendacii ſuſpectum. *Deinde* cùm peccatum ſit infinita Dei injuria; imò tanta, ut ſi naturæ mortalis eſſet, eum dolore, ac morte conficeret, & ideo nullo bono creato compenſari poteſt; quàm ergo non poteſt Deus ſui injuriam, & deſtructionem velle; tam non poteſt velle, ac cauſare

re

re peccatum. *Non poteſt*, inquit Paulus, *ſe ipſum negare*. 2. *ad Timoth.* 13. At quo magis negare ſe poſſit, quàm id faciendo, quod illius Majeſtati, Bonitati, felicitati, dominioque infinitè repugnat, ùt repugnat peccatum? Si ergo vellet peccatum, vellet ſe ultimum finem non eſſe, vellet ſibi creaturam præponi, vellet ſe Deum non eſſe. Vide S. Thomam *q.* 79. *a.*1. *&* 2. *& de malo q.* 3. Adde, quod obſervat S. Baſilius *Homil.* 2. *in Hexamer.* Nullum contrarium à diſſimili, & contrario naſci. Quando enim aut ficus ſpinas, aut Laurus uvas, aut ignis aquam, aut ars errorem produxit? At nihil magis contrarium Deo, quàm peccatum, cùm hoc ſit ſummum malum, illud ſit ſummum bonum; majus ergo abſurdum eſt, Deum authorem peccati facere, quàm ficum authorem ſpinæ, ignem authorem aquæ, aut ſolem authorem noctis. Planè cùm quidquid facit Deus, ſit quædam participatio, & imitatio Dei, ſicut umbra imitatio corporis, & parelium, ac radius quædam imitatio Solis; quæro, quid in Deo ſit, quod imitari peccatum poſſit? Nam ùt nón poteſt nigrum eſſe imitatio albi, nec turpe imitatio pulchri, aut curvum imitatio recti; ita nec culpa imitatio Dei. Nec juvat Calvinum, Deum, ùt ipſe comminiſcitur, peccatum operari, ſed fine honeſto, miſericordiæ videlicet in electos, juſtitiæ in reprobos oſtendendæ? Nam *Primò*, cùm peccatum ſit infinita Dei injuria, quippe infinitæ Majeſtati facta, nullus finis, nullumque bonum creatum eſt, quo compenſari poſſit, ſicut non poteſt infinitum debitum, finito pretio, & ideo tam impensè monuit Apoſtolus, 3. *ad Rom.* 3. *non eſſe facienda mala, ut eveniant bona*; alioquin, & adulteria, & perjuria licebunt boni alicujus, aut Reipublicæ causâ. *Deinde* quid indignius Deo, quàm ſibi gloriam per flagitia parare; quaſi aut tam impotens ſit, ut non poſſit, aut tam malignus, ut non velit, niſi per dedecora, & infamia clareſcere, ùt olim Eraſiſtratus, & Catalina incenſo Templo, everſaque Patriâ. *Rurſus* quæ clementia, & miſericordia dici poteſt, ſpoliare, ut alios veſtias, vulnerare, ut alios ſanes? *Si malevola eſt benevolentia, quod fieri non poteſt, poteſt, & ille, qui veraciter, ſincereq́; miſeretur, cupere eſſe miſeros, ut miſereatur*, inquit, Auguſtinus lib.2.Confeſs. cap. 2. Latronum ergo, & Tyrannorum, non Dei ſunt hæc beneficia, quæ fingit Calvinus. *Adde*, quamvis daretur per impoſſibile, Deum omnino peccatum velle; ſufficeret, id ab eo permitti, nec opus eſſet poſitivo influxu; ſicut enim, ut vitrum in terram cadat, caſuque elidatur, utque accipiter, aut canis prædam

invo-

involet, ſufficit, venatorem permittere, nulloque alio impulſu opus eſt; ita ut in peccatum cadat homo, utque in voluptates illicitas ruat, ſufficit permittere Deum; cùm tam pronum ſit homini peccare, quàm vitro cadere, quamque falconi, aut cani in prædam rapi. Cur ergo Deus agendo, & cauſando ſe omnium malorum, ſcelerumque complicem faciat, tanto ſanctitatis ſuæ damno, & dedecore, cùm poſſit, ſi peccatum velit, id totum, & innoxiè permittendo obtinere? Non ergo cauſat Deus peccatum, ſed permittit; hoc enim juſtè facere poteſt, illud niſi impiè non poteſt. *Deniq.* non eſſe Deum cauſam obdurationis, aliorumque peccatorum, inductione omnium Cauſarum probatur: Nec enim poteſt Deus eſſe *Cauſa materialis* peccati, cùm in eo nullum ſit malum, alioquin non eſſet ſummum, & infinitum Bonum. Nec eſt *Forma peccati*, cùm potiùs ſit Forma totius innocentiæ, & ſanctitatis. Nec eſt *Finis peccati*, cum peccatum ſit averſio à Deo ultimo omnium rerum fine. Nec eſt *Cauſa Principalis effectiva* peccati, cùm peccatum ſit defectus, & non *eſſe*; defectus verò reducitur ſemper in cauſam aliquam deficientem,& imperfectam; ſicut inquit S. Thomas 1. p. q. 49. a. 1. *Defectus in motu corporis poteſt contingere, vel propter debilitatem virtutis motivæ, ut in pueris; vel propter ſolam ineptitudinem inſtrumenti, & tibiæ, ut in claudis*. Nec etiam *Deus Cauſa per accidens* eſt peccati; quemadmodùm ignis incendendo lignum, per accidens cauſa eſt, ut forma ligni corrumpatur; id enim dicitur per accidens fieri, quòd neceſſariò conſequitur ad actionem agentis; ſicut corruptio ligni ſequitur neceſſariò ad ejus inflammationem; at peccatum non neceſſariò ſequitur ad influxum, & concurſum Dei, cùm hic ſit indifferens, ùt poſteà dicetur, nec tollat libertatem, ſed relinquat locum eligendi oppoſitum, ſi homo velit, & gratiâ, quæ ad peccatum vitandum nunquam deeſt, utatur. Nec *deniq.* Deus eſt *Cauſa peccati indirecta* (ſicut Gubernator ſomno indulgens, nec officii ſui partes adimplens cauſa eſt, ut navis mergatur) quia, ùt inquit S. Thomas 1. p. q. 49. a. 3. ad 3. *Deus non deficit ab agendo, quod eſt neceſſarium ad ſalutem*. Vide eundem Angelicum Doctorem 1. 2. *q.* 79. *a.* 1. Nullo ergo modo poteſt Deus dici cauſa peccati. Audi ipſum S. Doctore loco citato a. 2. *Peccatum nominat ens, & actionem cum quodam defectu, ſicut ſtatua nominat lignum cum quadam figura, & claudicatio nominat motum cum quadam obliquitate: defectus autem ille eſt ex cauſa creata, ſcilicet libero arbitrio, in quantum deficit ab ordine*

dine primi Agentis. Vnde defectus iſte non reducitur in Deum ſicut in cauſam; ſed in liberum arbitrium, ſicut defectus claudicationis reducitur in tibiam curvam, non autem in virtutem motivam, à qua tamen cauſatur, quidquid eſt motionis in claudicatione, & ſecundùm hoc Deus eſt cauſa actûs peccati, non tamen eſt cauſa peccati; quia non eſt cauſa hujus, quòd actus ſit cum defectu.

Sed dices: Si ergo Deus peccatum non cauſat, cur dicitur *obdurare?* *Reſpondeo*, id duplici ex cauſa eſſe. *Primò* enim ſciendum eſt, peccatum eſſe malum, imò omnium malorum maximum: Sicut verò nullum eſt diſſonum, niſi in aliquo ſono, nullum curvum, niſi in aliqua linea, nulla umbra, niſi cum aliquo corpore, nulluſque morbus, niſi in aliquo membro; ita nullum eſt malum, eſt nullumque peccatum, niſi in aliquo, vel cum aliquo bono. Malum eſt homicidium, ſed homicidium non eſſet, niſi viveres, niſi intelligeres, niſi vigilares, niſi movereris, niſi bonum aliquod appeteres, quæ omnia bona ſunt; quis enim dicat, vivere, intelligere, moveri, bona non eſſe? ſi bona, ergo à Deo bonorum omnium principio, & exemplari; cùm tam ſit impoſſibile, bonum aliquod eſſe, non faciente Deo, quàm impoſſibile eſt, vivum aliquem eſſe, non tribuente fonte; aut telam, non texente artifice. Dicitur ergo Deus *obdurare*, *excæcare*, *vaſa in perditionem facere*; quia facit, quidquid boni, & poſitivi in hujuſmodi peccatis eſt, quamvis non faciat id, quod eſt malum, videlicet privationem boni, honeſtique. Tota enim natura, & malitia peccati in eo eſt, ut deficiat à norma rectæ rationis, legiſque æternæ, hoc eſt, ut careat debita rectitudine. Eſt ergo peccatum defectus, & pertinet ad *non eſſe*, at *non eſſe* non poteſt in ſummum, plenumque eſſe tanquam in cauſam reduci, nec indiget Deo, ſicut aliquid non vivere, non indiget animâ, & aliquid non eſſe pictum, non indiget pictore, ideoque optimè notat Auguſtinus *Lib. 12. de Civit. cap. 7* Eorum, quæ deficiunt, & quæ non ſunt, nullam cauſam effectivam, ſed defectivam tantùm quærendam eſſe, qualis utique non eſt Deus. *Nemo*, inquit, *quærat cauſam malæ voluntatis; non enim eſt efficiens, ſed deficiens, quia illa nec effectio eſt, ſed defectio*. Et Lib. 83. Quæſtion. *Deus non eſt auctor mali, quia non eſt cauſa tendendi ad non eſſe*. Et S. Thom. lib. 3. contra Gentes cap. 4. a. 2. *Defectus in effectu conſequitur defectum in principiis actionis, ſicut ex aliqua corruptione ſeminis, ſequitur partus monſtruoſus, & ex curvitate cruris ſequitur claudicatio*: Et 1. p. q. 49. a. 1. ad 3. *Nunquam ſequitur*

tur malum in effectu; niſi præceſſerit aliquod malum in agente, vel materia. Cùm ergo nullus in Deo ſit defectus, fruſtra in illo quæritur cauſa, & origo peccati; ſicut in flamma fruſtra quæritur origo frigoris, & in Cedro fruſtra quæritur origo vermis, & corruptionis. Tota ergo, & ſola cauſa peccati voluntas creata eſt: in hac enim multiplex defectus reperitur. Defectus videlicet *Originis*; quia creatura eſt ex nihilo facta: defectus *Naturæ*, quia ſicut Deus eſt pelagus *Entis*, hoc eſt, omnis Entis perfectiones complectitur, ita creatura eſt gutta Entis; hoc eſt finitæ, & limitatæ perfectionis, adeò ut pauciſſimæ ſint perfectiones, quas habet, innumeræ, quas non habet, & ideo non Ens potiùs, quàm Ens dicenda eſt: cùm enim denominatio fiat à potiori, & forma prævalente, ſicque Æthiops abſolutè dicatur niger, licèt candidis dentibus; ſequitur, creaturam quoque non Entis potiùs, quàm Entis nomen mereri, quia nulla proportio eſt perfectionum, qnas habet, ad illas, quas non habet. Eſt etiam in creatura defectus *Cognitionis*: Unde ſequitur defectus amoris, & efficacis voluntatis, quæ origo eſt omnium peccatorum. *Deniq;*, ùt alia quàmplurima omittam, eſt in voluntate defectus Virtutis ad proſequendum bonum arduum, vincendumque juxta normam rationis, impetum boni delectabilis concupiſcientiam moventis. Cùm ergo voluntas creata, hominis præſertim, tot titulis deficiat; quid mirum eſt, etiam in operando (nam operatio ſequitur eſſe) ſemper ad defectum, & malum tendere, niſi per gratiam adjuvetur? Ex quibus tandem conficitur, Deum, licèt ad omnem entitatem peccati concurrat, nulla tamen ratione cauſam peccati dici poſſe: *tùm* quia cauſa mali ſemper eſt deficiens, quod Deo non convenit, *tùm* quia *eſſe* non poteſt dici cauſa non *eſſe*, ſicut ſcriptio non poteſt eſſe cauſa non ſcripti, & albedo non poteſt eſſe cauſa non albi: *tùm* quia malum non continetur in Deo, nec *formaliter*, nec *eminenter*, nec *exemplariter*; quomodo ergo cauſa, in qua nulla ratione effectus continetur? *tùm* quia non poteſt eſſe effectus, qui non pendet à cauſâ, quique cauſâ non eget; at peccatum, cùm ſit *non eſſe*, non poteſt pendere à Deo, ſicut error non pendet ab arte, cùm poſſit eſſe ſine arte, & non lucidum, ſeu obſcurum non pendet à Sole, cùm poſſit eſſe ſine Sole: *tùm* quia, quando ad aliquod opus duæ cauſæ concurrunt, quarum vna, non altera deficiens eſt; defectus operis ſoli cauſæ deficienti adſcribitur; ut claudicatio non animæ, ſed tibiæ curvæ; incertitudo concluſionis ex duabus

præ-

præmiſſis, quarum una eſt evidens, alia inevidens, ſeu probabilis, præmiſſæ probabili non evidenti; ſonus diſſonus non peritiſſimo Muſico, ſed cytharæ fractæ, aut diſcordantibus nervis: *tùm* quia peccatum eſt receſſus à lege; at Deus concurrendo ad entitatem omnis peccati, non recedit à lege, ſed potiùs legem, & ordinem primi Entis, primæque Cauſæ, & univerſalis Gubernatoris implet; cujus officium eſt, in omne bonum influere, alioquin daretur aliquod bonum, quod non eſſet à primo Bono; & aliquod Ens, quod non eſſet à primo Ente. Imò peccaret Deus peccato omnium maximo, niſi ita concurreret, quia contra officium, legeſque primi Entis, & omnium Creatoris ageret, ſicque non eſſet Deus, quod omnium malorum peſſimum eſt. *Tùm* quia, ùt loquitur S. Thomas 1. 2. q. 79. a. 1. ad 3. *Effectus cauſa media procedens ab ea, ſecundùm quod ſubditur ordini Cauſæ primæ, reducitur etiam in Cauſam primam. Sed ſi procedat à cauſa media, ſecundùm quod exit ordinem cauſæ primæ, non reducitur in Cauſam primam: ſicut ſi Miniſter faciat aliquid contra mandatum Domini, hoc non reducitur in Dominum ſicut in cauſam. Et ſimiliter peccatum, quod liberum arbitrium committit contra præceptum Dei, non reducitur in Deum ſicut in cauſam.* *Tùm* deniq ue, quia Deus concurrit ad omnes hominum actiones concurſu generali, & indifferenti (quod omnes Catholici admittunt, quocumque tandem modo concurſum illum indifferentem exponant) relictâ videlicet humanæ voluntati libertate, hoc, illudve agendi: Ut enim Deus uno, eodemque nutu voluntatis ſuæ (quem Theologi actionem virtualiter tranſeuntem vocant) omnia quamvis diverſiſſima creavit; ita vno, eodemque voluntatis ſuæ nutu ad omnes, & diverſiſſimas hominis actiones concurrit: *Omnia portans Verbo virtutis ſuæ Verbo*, inquam, *non verbis*, uno, non pluribus, ſed vno omnia complectente. Effectus verò, quòd ſit talis in ſpecie, non tribuitur cauſæ univerſali, & indifferenti (cùm hujus influxu etiam oppoſitum fieri potuiſſet) ſed cauſæ particulari, & ſpecificæ, quod exemplo Solis clariſſimum eſt: Is enim in omnes flores, fructuſque arborum calore influit, unde ceſſante influxu, ùt hjeme contingit, nulli erunt flores, nullique fructus: Quia tamen influxus Solis univerſalis eſt, & ad omnes producendos fructus indifferens (nam idem æſtatis calor, qui cum ſpica granum, & cum vite uvas produxit, cum Lauro baccas, cum quercu glandes, & cum malo poma produxiſſet) ideo fructus non Soli, ſed plantæ tribuitur, hoc eſt,

non ideo eſt pomum, quia à Sole, ſed quia à malo; nec proles ex homine nata filia Solis, ſed hominis dicitur, nam quantùm ex parte Solis erat, poterat Aquila, aut Cygnus naſci. Multò minùs monſtra Soli tribuuntur, cùm hujus influxus ſit ad perfecta, niſi defectus impediat cauſæ ſecundæ. Idem de influxu Dei dicas: Audi Angelicum Doctorem 1. 2. q. 80. a. 1. ad 3. *Deus eſt univerſale principium omnis interioris motûs humani. Sed quòd determinetur ad malum voluntas humana, hoc directè quidem eſt ex voluntate humana, & à Diabolo per modum perſuadentis, vel appetibilia proponentis.* Et lib. 3. contra Gentiles cap. 66. a. 5. *Secunda agentia ſunt quaſi particulantes, & determinantes actionem primi Agentis.* Vide quæſtionem tertiam de malo a. 2. *Nec obſtat*, deformitatem actûs ab ejus entitate inſeparabilem eſſe; nec enim ideo ſequitur, Deum, ſi ad unum, etiam ad aliud concurrere; nam in actu quoque viſionis una eademque res eſt, eſſe actum vitalem, & eſſe imaginem objecti, & tamen quòd ſit vitalis, non ab obiecto, ſed potentia, & quòd ſit imago, non à potentia, ſed obiecto habet: Ita in actu homicidii, quidquid boni, & entis eſt, à Deo eſt fonte omnis boni; quidquid mali, & deformis, ab hominis voluntate fonte omnis mali. Idem de *obdaratione* dicas, cujus causâ totam hanc diſputationem texuimus. Et hæc ratio eſt, cur in Sacris Litteris, eadem obduratio, jam Deo, jam homini tribuatur, utriuſque enim eſt diverſa ratione. Nunc audi Auguſtinum de Geneſi ad litteram cap. 5. *Non dicimus, Deum feciſſe tenebras, quoniam ſpeciem ipſam Deus fecit, non privationes, quæ ad nihilum pertinent, quas tamen ab eo ordinatas intelligimus, cùm dicitur: & diviſit Deus inter lucem, & tenebras; ne vel ipſæ privationes non haberent ordinem ſuum, Deo cuncta regente atq; adminiſtrante: ſicut in cantando interpoſitiones ſilentiorum certis, & moderatis intervallis, quamvis vocum privationes ſint, bene tamen ordinantur ab iis, qui cantare ſciunt, & ſuavitati univerſæ cantilenæ aliquid conferunt. Et umbræ in picturis eminentiora quæq; diſtinguunt, ac non ſpecie, ſed ordine placent. Nam & vitiorum noſtrorum non eſt Author Deus, ſed tamen ordinator eſt, cùm eo loco peccatores conſtituit, & ea perpeti cogit, quæ merentur. Ad hoc valet, quod oves ponuntur ad dexteram, hædi autem ad ſiniſtram. Quædam ergo facit Deus, & ordinat, peccatores autem in quantum peccatores ſunt, non facit, ſed ordinat tantùm. Ipſo ergo faciente, pulchra ſunt ſingula, & ipſo ordinante, pulchra ſunt omnia.* Addi poteſt, & alia horologii gnomici ſimili-

Digitized by Google

ſimilitudo: In hoc enim duo ad umbram concurrunt, Sol, & ferrum: & licèt ſine Sole umbra non eſſet, ea tamen, cùm privatio lucis ſit; non à Sole, ſed à ferro, aliove corpore opaco eſt. Id tantum à Sole habet, ut per certa intervalla, ordinatimque procedat, ac Solis curſum oſtendat: Ita obduratio, aliudve peccatum ſine Deo non eſſet, nec tamen à Deo eſt, ſed à libero, ferreoque arbitrio: id ſolùm à Deo habet, ut ad bonum ordinetur, ſicque etiam invito peccatore curſum Solis oſtendat; hoc eſt, divinæ Sapientiæ, Providentiæ, Bonitati, ac Juſtitiæ teſtimonium præbeat. Ergo quot vmbræ, tot teſtimonia Solis, & quot peccata, tot argumenta Dei.

Alia quoque ratione hæc *obduratio*, ſimileſque loquendi modi, quibus Scripturæ uti ſolent, explicari poſſunt. Si videlicet dicas, nihil in Sacris Litteris frequentius eſſe, quàm ut de Deo, eiuſque operibus humano modo ſermocinentur; Sicut enim non intelligeret Gallus Arabicè, aut Perſicè loquentem, ita nec homo intelligit Deum, niſi humanè loquentem. Nec mirum eſt, Deum, qui, ut ab hominibus amaretur, humanam naturam induit, voluiſſe etiam, ut ab hominibus intelligeretur, humanam linguam imitari: & ideo videmus mille locis, Deo in Scripturis manus, pedes, cor, dolorem, iram, pœnitentiam, alioſque humanos affectus tribui; non quòd iſta revera in Deo ſint, ſed quòd iſtorum effectus: Facit enim Deus Omnipotentiâ, Amore, Juſtitiâ, Miſericordiâ, Patientiâ, quod homines manu, corde, ira, pœnitentiâ, & ſomno ſolent. Hac ergo ratione dicitur Deus *obdurare*, *excæcare*, non quòd revera id faciat, & velit; aut quòd ejus beneficia, & influxus eò ſpectent, cùm potiùs ex natura ſua, Deique clementia, ac intentione ad ſolvendam cæcitatem, & obdurationem dirigantur (quid enim ad molliendum cor Pharaonis, ad eliminandas tenebras Judæorum aptiùs, potentiuſque facere Deus potuit, quàm quod fecit?) Sed quòd ex Dei longanimitate, & clementia non alius ſequatur effectus, quàm major cæcitas, majorque obduratio. Sic dicimus, Magiſtrum pœnis, & flagellis nihil aliud agere, quàm ut contumacem Diſcipulum magis, magiſque obduret: Dominum beneficiis, & indulgentiâ ſervos indomitos, & inſolentes reddere; non quòd hoc velint, ſed quòd non alius effectus ſequatur, quàm ſi id vellent, dataque operâ molirentur. Eadem ratione; qui manu cryſtallum tenet, illudque cadere, elidique permittit, dicitur fregiſſe, cùm tamen id ſolùm permiſerit, & caſus, ac damnum vitri non poſitivè ab homine permittente, ſed

à fragilitate cadentis vitri proveniat, cadit enim, & frangitur, quia vitrum eſt: Sic qui laxatis vinculis Leonem permittit in hominem ruere, dicitur hominem occidiſſe, non quia poſitivè occidit, ſed quia permiſit, effectu non minùs ex hac permiſſione, quàm ex poſitivo influxu ſequente: Ita Deus dicitur humano ſenſu obdurare, quia ita ipſo permittente non minùs obduratio in voluntate humana ſequitur, quàm in aqua ſequatur frigus, igne ac calore ſubducto; tam enim pronum eſt homini durari, & cæcari, quàm innatum eſt aquis, ceſſante igne frigere, aut terræ obſcurari cadente Sole: illo tamen diſcrimine, quòd, ùt ſuprà vidimus, Deus nunquam occidit homini, nunquam deſinit miſereri, niſi planè repulſus: Si enim quæras, cur permittat? Reſpondetur, id partim ex judiciis occultiſſimis quidem, ſed non injuſtis provenire; partim ex impedimentis, quæ voluntas Deo vocanti opponit; nec enim deſerit, niſi deſerentem; quod de ipſo Pharaone omnium obduratorum Principe Auguſtinus teſtatur; ſic enim in lib. 84. quæſt. loquitur apud Bedam in cap. 9. ad Roman. fol. 225. *Si expurgaveris vetus fermentum, & non adhuc parvulus in Chriſto ùt lacte potandus ſis, & perveneris ad virum perfectum, de quo dicitur: Sapientiam loquimur inter perfectos; tunc demum, rectè, & non præpoſterè audies, ſi qua ſunt de Animarum occultiſſimis meritis, & de gratia, vel juſtitia ſecreta Omnipotentis Dei. Nam de Pharaone facilè reſpondetur, prioribus meritis, quibus afflixit in Regno ſuo peregrinos, dignum effectum, cui obduraretur cor, ut nec manifeſtiſſimis ſignis jubentis Dei crederet.* Ex eadem ergo *maſſa, id eſt, peccatorum; & vaſa miſericordiæ protulit, quibus ſubveniret, cùm eum deprecarentur, & vaſa iræ, quorum ſupplicio illos erudiret, id eſt, Pharaonem, & populum ejus: quia quamvis eſſent utriq; peccatores, & propterea ad unam maſſam pertinerent, aliter tamen tractandi erant, qui uni Deo ingemuerant, ut eis ſubveniret, & aliter illi, quorum injuſtis operibus ingemuerant. Pertulit ergo in multa patientia vaſa iræ, & eo ipſo, quo ait, in multa patientia; ſatis ſignificavit, priora eorum peccata, in quibus eos pertulit, & opportunè tunc vindicavit, quando de illorum vindicta ſubveniendum erat his, qui liberabantur, & ut notas faceret divitias gloriæ ſuæ in vaſa Miſericordiæ. Nunquid enim latebat Pharaonem, quantum bonum conſecuta fuerant illæ terræ per adventum Joſephi? Illius ergo rei geſtæ cognitio, ejus vocatio fuit, ut Populum Iſraël miſericorditer tractans, non eſſet ingratus. Quòd autem huic vocationi obtempera-*

pera-

Digitized by Google

parare noluit, & exercuit crudelitatem in eos, quibus humanitas, & miſericordia debebatur, meruit pœnam, ut induraretur illi cor, & tantam cæcitatem mentis pateretur. Hæc autem vocatio, quam ſive in ſingulis hominibus, ſive in populis, atq; in ipſo Genere humano per temporum opportunitates operatur, altæ, & profundæ ordinationis eſt, & comprehendi non poteſt, niſi fortè ab iis, qui diligunt Deum ex toto corde. Tanta enim charitate fundati poſſunt jam fortaſſe cum Sanctis comprehendere longitudinem, latitudinem, altitudinem, & profundum. Illud tamen conſtantiſſima fide retinendum, neq; quidquam Deum injuſtè facere, neq; ullam eſſe naturam, quæ non Deo debeat id, quod eſt. Ex quibus Auguſtini verbis clarum eſt, obdurationem, & cæcitatem, ſi propriè loquamur, non ex Dei voluntate, ſed hominis culpa, liberoque arbitrio provenire. Quod etiam nec minùs luculenter Scriptura ipſa teſtatur, quæ optima ſui interpres eſt: Nam Sap. 2. *Excæcavit*, inquit, *eos malitia eorum*. Et Job. 24. *Ipſi fuerunt rebelles lumini, qui dicunt Deo: recede à nobis*. Et Joan. 1. *In Mundum venit, & ſui eum non receperunt*. Et Joan. 5. *Non vultis venire ad me, ut vitam habeatis*. Et Joan. 3. *Lux venit in Mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem; erant enim mala opera eorum*. Ubi cernis cauſam obdurationis, & excæcationis non in divina, ſed humana voluntate eſſe. Quod adhuc multoque manifeſtiùs ex iis ipſis locis conſtat, qui nobis opponuntur: ubi enim Iſaiæ 6. dicitur: *Excæca cor populi hujus, ut videntes non videant, & audientes non intelligant, ne fortè convertantur, & ſanem eos*. Salvator ipſe hunc Iſaiæ locum Matth. 13. ita exponit: *Et adimpletur in eis prophetia Iſaiæ Prophetæ: Audietis, & non intelligetis, incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & oculos ſuos clauſerunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & ſanem eos*. Et Actor. ultimo: *Bene Spiritus Sanctus locutus eſt per Iſaiam Prophetam: aure audietis, & non intelligetis; & oculos ſuos compreſſerunt, ne fortè videant, & convertantur*. Ubi iterum advertis, totam cauſam excæcationis in ſolos Judæos referri. Sic etiam ubi Exodi 7. habetur: *Ego obdurabo cor Pharaonis*, id in textu Hebraico ſæpiſſimè Pharaoni, eiuſque malitiæ, perverſæque voluntati adſcribitur: nam eodem cap. 7. verſ. 12. *Et roboravit*, inquit, *ſe cor Pharao, & non audivit*. Et verſ. 22. & 23. *Roboravit ſe cor Pharao, & non audivit, & non poſuit cor ſuum ad hoc*. Et cap. 8, verſ. 15. *Et aggravavit cor ſuum, & non audi-*

audivit. Et verſ. 32. *Et aggravavit Pharao cor ſuum etiam vice hac*. Et cap. 9. verſ. 7. *Et aggravavit ſe cor Pharao, & non dimiſit*: Et verſ. 22. *Et non poſuit cor ſuum ad Verbum Domini*. Et cap. 10. verſ. 35. *Et vidit Pharao, quòd ceſſâſſet pluvia, & addidit ad peccandum, & non aggravavit cor ſuum*: Et verſ. 27. *Et dixit Pharao: peccavi hac vice: Dominus juſtus, & ego, & populus meus impii*. Et cap. 14. verſ. 5. *Et vertit ſe cor Pharao, & ſervorum ejus*. Quamvis ergo improprio, humanoque more loquendo, & ex cauſis ſuprà libatis, dicatur Deus, cor Pharaonis obdurâſſe, quia obdurari permiſit; vera tamen, & propria hujus obdurationis cauſa ipſius Pharaonis malitia, & avaritia fuit, nolentis populum dimittere, cujus operas, & ſervitia ſibi, regnoque utiliſſima, & quæſtuoſa cenſebat: ſi ergo, quando dicit Scriptura: *Manus Domini fecit hæc omnia*; non intelligis propriam manum, ne Deum facias corpereum; & cùm iterùm dicit: *tactus dolore cordis intrinſecus, pœnitet me feciſſe hominem*; non intelligis propriam pœnitentiam, propriumique dolorem, ne Deum facias mutabilem, & corruptibilem; cur etam quando dicitur, obdurâſſe cor Pharaonis non intelligas inpropriam, & metaphoricam cauſam obdurationis, ne Deum facias impium, & ſeductorem? Id enim multò pejus eſt, quàm facere corporeum, & mortalem. Obdurat ergo Deus, obdurat peccator; ſed peccator faciendo, Deus non impediendo. Sed audiamus diſertiſſimum de hac re Auguſtini teſtimonium, ſic enim *Tract.* 53. *in Joan.* Ratiocinatur: *Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum. Hic dicitur nobis: ſi non potuerunt credere, quod peccatum eſt hominis non facientis, quod non poteſt facere? . . . . Audiſti Fratres mei propoſitam quæſtionem, nempè quàm profunda ſit, cernitis; ſed reſpondemus, ùt poſſumus. Quare non poterant credere, ſi à me quæratur, citò reſpondeo, quia nolebant; malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, & per Prophetam prænuntiavit ille, cui abſcondi futura non poſſunt. Sed aliam cauſam, inquis, dicit Propheta, quia induravit cor eorum. Etiam hoc eorum voluntatem meruiſſe reſpondeo; ſic enim excæcat, ſic obdurat Deus, deſerendo, & non adjuvando, quod occulto judicio facere poteſt, iniquo non poteſt. Quid ergo dicemus? numquid iniquitas eſt apud Deum? abſit: ſi ergo abſit, ſive quando adjuvat, miſericorditer facit, ſive quando non adjuvat, juſtè facit, quia omnia non temeritate, ſed judicio facit. Porrò ſi judicia Sanctorum juſta ſunt, quantò magis Sanctificantis, & juſtificantis Dei? juſta ergo*

ſunt,

ſunt , ſed occulta . Ideo cùm quæſtiones hujuſmodi in medium venerint , quare alius ſic , alius autem ſic , non nobis judicium de judicio tanti Judicis uſurpemus; ſed contremiſcentes exclamemus : O altitudo divitiarum Sapientiæ, & Scientiæ Dei, quàm inſcrutabilia ſunt judicia ejus , & inveſtigabiles viæ ejus ! Unde dictum eſt in Pſalmo ; judicia tua abyſſus multa . Non ergo mei Fratres ad hanc penetrandam altitudinem , ad hanc abyſſum diſcutiendam , ad inſcrutabilia perſcrutanda expectatio veſtræ charitatis impingat . Agnoſco modulum meum ; altius eſt hoc incrementis meis , & fortius viribus meis , puto , quia & veſtris . Ipſe enim Dominus JESUS ſuis illis magnis , & præcipuè electis Diſcipulis dicebat: multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò . Ambulandum eſt, proficiendum eſt, creſcendum eſt, ut ſint corda noſtra capacia earum rerum, quas capere modò non poſſumus . Quòd ſi nos ultimus dies proficientes invenerit , ibi diſcemus , quod hic non potuimus. Si quis autem iſtam quæſtionem liquidiùs, & meliùs novit ſe poſſe , & confidit exponere , abſit , ut non ſim paratior diſcere , quàm docere , tantùm ne audeat quiſquam liberum arbitrium ſic defendere , ut nobis orationem , quâ dicimus : ne nos inferas in tentationem ; conetur auferre: rurſus ne quiſquam neget voluntatis arbitrium , & audeat excuſare peccatum . In utroq; ergo illius beneficia cognoſcamus ; nam agendæ ſunt gratiæ , quia data eſt poteſtas , ut filii Dei fiamus , & orandum , ne ſuccumbat infirmitas . Sic ergo dictum eſt , non poterant credere , ubi intelligendum eſt , quòd nolebant , quemadmodùm dictum eſt de Domino Deo noſtro : negare ſe ipſum non poteſt . De omnipotente dictum eſt , non poteſt . Sicut ergo , quòd Dominus negare ſe ipſum non poteſt , laus eſt voluntatis divinæ ; ita quòd illi non poterant credere , culpa eſt voluntatis humanæ . Hinc & illi non poterant credere , non quia mutari in melius non poſſunt , ſed quamdiu talia ſapiunt , non poſſunt credere ; hinc excæcantur , & indurantur , quia negando divinum adjutorium , non adjuvantur . An fortè & hoc de ſupernæ medicinæ miſericordia factum intelligendum eſt , ut quoniam ſuperbæ , & perverſæ voluntatis erant , & ſuam juſtitiam conſtituere volebant , ad hoc deſererentur , ut excæcarentur, ad hoc excæcarentur , ut impleretur facies eorum ignominiâ , atq; ita humiliati quærerent gloriam Domini , & non ſuam . Hîc planè Auguſtinus clariſſimè ſimul , & elegantiſſimè mentem ſuam expoſuit ; nec credo , in omnibus Auguſtini operibus luculentius teſtimonium eſſe . *Primò* enim quæſtionem proponit , qua ratione ad Deum referri cauſa induratio-

nis

nis non debeat, cùm de ipſo Iſaias dixerit: *excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum? Secundò*, ad propoſitam quæſtionem reſpondet: duas hujus obdurationis aſſignari rationes poſſe, quæ tamen in unum reducantur: *primam*, & præcipuam, voluntatem Judæorum fuiſſe, quòd videlicet nollent credere, quodque meruerint, ut indurarentur, hoc eſt, ut à Deo dedererentur: meruerint, inquam, quia operibus Legis, & ſuperbiâ tumidi nollent fidei ſubjecti eſſe; nollent in Mediatorem, & Salvatorum credere. Quòd verò id nollent, imò non poſſent; id non ex gratiæ defectu, divinaque voluntate (cùm mutari utique in melius poſſent, quæ poteſtas à gratia erat) ſed ex eorum malitia proveniſſe, qui quamdiu talia ſaperent, in ſenſu compoſito, ùt Theologi loquuntur, credere non poterant; ſicut quamdiu oculos aliquis claudit, non poteſt videre: quòd igitur non poſſent credere, culpæ ipſorum fuiſſe. *Tertiò*. Quantùm verò ex parte Dei eſt; ideo illum dici obduràſſe, quia obdurationem non impedivit; ideò verò non impediviſſe, *tùm* quia ſuperbia, & perverſitate ſua id merebantur: *tùm* ut implerentur facies eorum ignominiâ, & hac ſaltem ratione humiliati diſcerent, quod ſuperbi diſcere non poterant: *tùm* denique, quia hoc ad occulta, non tamen injuſta Dei judicia pertinet. *Quartò*: Non per Deum ſtare (qui eſt ſcopus Diſputationis noſtræ) ut etiam excæcati, obduratique ſalventur, *tùm*, quòd eorum obduratio, à peccatis, propriaque voluntate, non divina ſit, *tùm* quia etiam dum eos excæcari Deus permittit, gratiam tamen largitur, quâ poteſtatem habeant, in filios Dei evadendi, quaque mutare perverſam voluntatem in bonam poſſint. *Deniq;* docet Auguſtinus, duo in hac quæſtione Chriſtianis inconcuſſa tenenda eſſe: *primò*, nullam in Deo eſſe iniquitatem: *deinde*; nemini libertatem, & poteſtatem ad credendum, beneque vivendum deeſſe. Hæc ergo Auguſtini ſententia eſt, totam obdurationis cauſam in malitiam, & voluntatem humanam referentis, etiam ex illa parte, qua Deum permittentem, & non impedientem ſpectat, quod licèt non omnes modò intelligant, intelligent tamen aliquando, velo mortalitatis ablato.

Sed audi Auguſtinum Serm. 88. de temp., vel potiùs, ùt notant in ultima Auguſtini editione Patres Benedictini Pariſienſes, Cæſarium Arelatenſem Auguſtino coævum, Fauſtique, ac Pelagianorum hoſtem accerimum, qui multa de gratia, & libero arbitrio ex Sacris Scripturis, ſanctiſque Patribus contra eandem hæreſim collegit,

git, quæ poſteà Felix Papa per Epiſtolam ſuam confirmavit, ùt videre eſt apud Philippum Labbæum de Scriptor. Eccleſiaſt. Is ergò, ſeu Auguſtinus, ſeu Cæſarius, ita ſcribit. Rogo vos *Fratres chariſſimi, ut primò hoc fideliter, & frimiter credat Dilectio veſtra, quia nunquam priùs Deus deſerit hominem, niſi priùs ab homine deſeratur. Cùm enim & ſemel, & ſecundò, & tertiò unuſquiſq; gravia peccata commiſerit, expectat tamen illum Deus, ut convertatur, & vivat. Cùm verò in peccatis ſuis ceperit permanere, de multitudine peccatorum naſcitur deſperatio, ex deſperatione obduratio generatur. Dum homines negligentes imprimis deſpiciunt peccata ſua, quia parva ſunt, creſcentibus minutis peccatis, adducuntur etiam crimina, & cumulum faciunt, & demergunt. Quod cùm factum fuerit, impletur hoc, quod ſcriptum eſt: Peccator, cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Quæ ideo Charitati Veſtræ inſinuare volui, ut intelligatis, quia & obduratio non Dei potentia compellente dicitur, ſed Dei remiſſione, vel indulgentiâ generatur, ac ſic Pharaonem non divina potentia, ſed divina patientia credenda eſt obdurâſſe, nam quoties eum Dei plaga percuſſit, afflictus pænituit. At ubi ei remiſſio divina indulgentiam dedit, iterum ſe in ſuperbiam elatus erexit. Hoc ergo deſinitiſſimè credite Fratres, & hoc intelligite, quia quoties Dominus dixit: Ego indurabo cor Pharaonis; non aliud intelligi voluit, niſi: ego, inquit, ſuſpendo plagas meas, unde eum per indulgentiam meam contra me obdurari permitto. Sed fortè aliquis dicat: quare illum Deus parcendo indurari fecerit, & quare flagella removerit? hoc loco ſecurus ego reſpondeo: ideo Deus toties flagella removit, quia Pharao pro ingenti cumulo peccatorum ſuorum, non tanquam filius ad emendationem meruit corripi, ſed tanquam hoſtis permiſſus eſt indurari. De hac abduratione etiam Propheta ex perſona populi ad Dominum clamat dicens: indurasti cor noſtrum, ne timeremus te, quam rem multis præcedentibus ſacrilegiis in Populo Judæorum impletam eſſe cognovimus. Nemo ergo cum Paganis, aut Manichæis Dei juſtitiam reprehendere, aut culpare præſumat, ſed certiſſimò credat, quòd Pharaonem non Dei violentia, ſed propria iniquitas, & indomabilis ſuperbia contra Dei præcepta fecerit obdurare. Quid eſt autem, quod dixit: ego indurabo cor ejus, niſi, cùm abſuerit gratia mea, obduret illum nequitia ſua. Sicut enim quoties nimio frigore aqua conſtringitur, Solis calore ſuperveniente reſolvitur, & decendente eodem Sole iterum obduratur; ita nimirum peccatorum frigore refrigeſcit chari-*

tas multorum, & velut glacies obdurantur, & cùm eis iterum calor divinæ Miſericordiæ ſupervenerit, reſolvuntur. Quod etiam erga Pharaonem impletum eſt, à quo quoties flagella remota ſunt, contra Deum ſe obduravit; quoties verò afflictus eſt, humiliter ſupplicavit. Quare autem Deus noſter non omnes ita miſericorditer flagellat, ut nullum contra ſe obdurari permittat? aut illorum iniquitati adſcribendum eſt, aut ad inſcrutabilia Dei judicia referendum. Quam rem etiam circa Vernaculos noſtros exercere conſuevimus, quos nimis delicatè, aut remiſsè nutrimus, vel quibus frequenter peccantibus indulgemus: cùm enim pejores de ipſa remiſſione redduntur, ſolemus bis exprobrantes dicere: ego te talem feci, ego tibi parcendo proterviam tuam, negligentiamq́; nutrivi. Et hæc non dicimus, quòd ex voluntate noſtra in tantam ſint ſuperbiam devoluti, ſed quia magis de bonitate, vel indulgentia noſtra fuerint obdurati. Ita & Deus de Pharaone feciſſe dignoſcitur. Nos verò Fratres Chariſſimi, qui in veritate agnoſcimus, quòd ex multitudine peccatorum deſperatio naſcitur, & ex deſperatione obduratio generatur; quoties nobis aliqua peccata ſurrepſerint, ſine ulla mora medicamentum eleemoſynæ, vel pœnitentiæ feſtinemus animarum noſtrarum vulneribus providere. Utiliter enim malagma, vel fibula calidis adhuc vulneribus apponitur, & citò ad ſanitatem vulnus reducitur, quod putreſcere longa abuſione non ſinitur. Hactenus Auguſtinus, vel Cæſarius. Circa cujus verba aliqua obſerventur. *Primò*, perpetuam eſſe hujus Sancti Doctoris ſententiam, quam in hoc etiam Sermone tantoperè auditoribus inculcat: *Deum* videlicet *hominem non deſerere, niſi priùs ab homine deſeratur* per peccatum videlicet actuale: nam ſi de originali intelligatur, cùm nemo hoc careat, fruſtra poneret Auguſtinus diſcrimen inter eos, qui Deum deſerunt, & eos, qui non deſerunt, cùm nemo peccato originali careat. Ut taceam illum, qui ſolo originali tenetur, dici non poſſe, Deum deſerere, cùm ipſe peccatum hoc non faciat, ſed ab alio factum contrahat potiùs, quàm committat. Si ergo Deus neminem deſerit, niſi deſertus, quomodo in illo Prædeſtinationis decretorio momento, & in quo ſumma rerum incommutabiliter vertitur, tot hominum myriades deſeruit, ab iis non deſertus, hoc eſt, nullo eorum peccato, demeritoque prævíſo? Planè ut hæc omnium maxima deſertio, ita non potuit à Deo initium ducere, ſed à prævíſis hominum peccatis. Priùs ergo quàm peccata hominum præviderentur, ſicque quantùm ex parte Dei fuit, nemo deſertus, nemo excluſus,

nemo

nemo reprobus; ergo nemo non electus. *Secundò*, Obdurationem peccatoris non à Dei voluntate, non à potentia, ſed ab hominis malitia, ejuſque peccatis ortum ducere, longa ſerie commiſſis, nullaque pœnitentiâ deletis; tunc enim permittente Deo, ſed homine agente, & promerente obduratio naſcitur. *Tertiò*. Deum quamvis deſertum, nunquam tamen ita hominem licèt obſtinatiſſimum deſerere; ut non ei gratiam tribuat, quâ & poſſit pœnitere, imò & qua actu pœniteat, ſi velit, ùt Pharaonis exemplo patuit, qui Deo flagellante jam in Moſen exarſit, eique mortem minatus eſt; jam pœnituit, ſuumque peccatum & agnovit, & palàm confeſſus eſt: *Dominus*, inquit, *juſtus eſt; ego autem, & populus meus impii*. Quem ergo peccatorem deſerat Deus, ſi non deſeruit Pharaonem? aut quis tam obduratus, qui non poſſit, quoad Pharao & potuit, & fecit?

Quartò deniqùe ſi quis ad primum peccatum, aut cujuſcumque hominis, aut Adami, aut etiam Angelorum deveniat, interrogetque, cur Deus hominem permiſerit in primum peccatum illud delabi? Reſpondendum erit primò, inverecundam hanc quæſtionem eſſe, cùm Deus profiteatur, ſe illud velle ignorari, quæ ergo audacia eſt, ſcire velle, quæ Deus velit non ſciri? perinde ac ſi tonſor aliquis, aut agaſo, non vocatus, non admiſſus, Regium thalamum irrumpat, velitque explorare, quid, & quare in arcano, & Senatu decretum? quid tonſori, & ſenatui? quid mancipio & thalamo? *Deinde* ſciſcitanti, cur ergo aut Angelus, aut homo primum peccatum admiſerit? reſpondendum eſt: quia voluit. Quòd ſi porrò inſiſtas: cur voluerit? reſpondeo, ſtultam hanc eſſe quæſtionem, nec reſponſo dignam; cum enim prima, & ſola peccandi cauſa ſit creaturæ voluntas, idem eſt, quærere cauſam, cur voluerit, quòd quærere, cur prima cauſa non habeat aliam cauſam? hoc enim ipſo, quod eſt prima, aliam non habet, & ideo nec alia quærenda eſt. Eodem modo, ſi quæras, cur Deus primum peccatum in Angelo, & Adamo permiſerit? reſpondendum erit, quia Angelus oblatâ gratiâ uti noluit, obicemque poſuit vocanti, & adjuvanti Deo. Quòd ſi pergas ſciſcitari: cur Deus hoc impedimentum aufferre noluerit, aliamque gratiam, quâ prævidebat, uſurum, non in ſuppetias miſerit? reſpondebitur, quia id ordo ſingulis creaturis præſcriptus exegit; nam ùt in naturalibus, ita in ſupernaturalibus rebus, omnibus quidem neceſsaria ad finem obtinendum media præbentur, non tamen eadem omnibus, ſed aliis alia. Quòd ſi rurſus inquiras: cur hunc potius, quam alium ordi-

Digitized by Google

nem, ſeriemque mediorum Deus homini, aut Angelo parare voluerit? reſpondeo, importunam hanc eſſe, abſurdamque quæſtionem: cùm enim divina voluntas ſit prima rerum omnium, & rectiſſima cauſa, nullam aliam, & priorem cauſam habet: idem ergo eſt, cauſam primæ Cauſæ inquirere, quàm petere, cur prima principia non per alia probentur, cur triangulus habeat tres angulos, aut cur circulus ſit rotundus; ſi enim eſt prima cauſa, non habet aliam; ſi non habet aliam, non eſt quærenda.

Pergit Apoſtolus: *Dicit enim Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te virtutem meam*. Iam ſuprà oſtendimus, non ideo velle Deum peccata, ut ex illis aut Potentiæ, aut Miſericordiæ oſtentandę occaſionem captet, cùm infinita alia media non deſint, hunc finem innocenter, nulloque hominum damno conſequendi; majoris enim potentiæ eſt, facere, & conſervare, quàm perdere, & demoliri, nec miſericordia, ſed crudelitas eſſet, miſeros facere, ut poſſis miſereri; id enim perinde fuerit, ac ſi Medicus aliquos vulneret, ut peritiam curandi aliis oſtendat. Audi S. Auguſtinum in Pſalm. 58. *Eſt quædam iniquitas, quam qui operatur, non poteſt fieri, ut ei miſereatur Deus; ipſa eſt defenſio peccatorum: Si enim quid mali fecerint, volunt Deo imputari. Nemo eſt, qui audeat dicere bonum eſt adulterium, bonum eſt furtum, ſed quomodo iſta defendunt. Si Deus noluiſset, id non feciſſem, quid vis faciam fato meo? ergo peccatum tuum defendis, ut Deum accuſes? Ideo excuſatur reus, ut culpetur Iudex? Prorſus talem iniquitatem operantium non miſeretur Deus*. Si ergo voluntatem Dei *antecedentem* conſideres, ideo Deus Pharaonem creavit (idemque de omnibus peccatoribus dicas) ideo Regem fecit, ideo peccatorem ſuſtinuit, ut Deo ſerviret, ut Cœlo potiretur, ut peccata corrigeret, ac pœnitentià deleret. Hoc, inquam, Deus voluit, hoc unicè intendit. Quòd ſi peccator Dei patientiæ, & Miſericordiæ non cedat, gratiaſque oblatas iterum, iterumque reſpuat, tunc demum vult Deus voluntate *conſequente* peccato tanquam veneno ad aliorum ſantitatem, & correctionem, alioſque honeſtiſſimos fines uti, quales ſunt: Potentiæ, Miſericordiæ, Gloriæque ſuæ manifeſtatio; ſicque inſtar peritiſſimi Pictoris non auro tantùm, minioque; verùm etiam umbris, & atramento imaginem Bonitatis, & ſapientiæ ſuæ pingere; nam ùt in tabula, ita & in Mundo, non alia res magis picturam, & lumen, quàm umbra commendat. Non ergo vult Deus Pharaonem peccare, ſed poſt-

quàm

quàm peccare Pharao ſtatuit, vult peccato Pharaonis ad bonum uti; ſicq;, ùt toties inculcat Auguſtinus, Deus non eſt *Author*, ſed *ordinator* peccati, prohibet enim fieri, ſed facta in bonum vertit, more videlicet ſapientiſſimi Medici non facientis quidem venena, ſed facta in medicinas, & ſanitatem aptantis. Quod ergo de cloacis Romanis Plinius notat lib. 36. cap. 8. *Eas fuiſſe operum omnium dictu maximum, ſuffoſſis montibus, atq; Urbe penſili, ſubterq; navigata*; hoc de peccatoribus dicas, Deo non minorem in illis ordinandis, quàm in bonis quibuſcumque Providentiam ſuam teſtante; quantò enim magis malum à bono diſtat, tantò majoris potentiæ tam remota, & pugnantia jungentis. Cloaca ergo Pharao, cloaca Herodes, cloacæ omnes impii, ſed non ideo iſtis turpior Mundus, ſicut nec illis turpior Roma, Deo etiam turpia in miracula vertente.

Sed nemo Apoſtoli ſententiam meliùs Apoſtolo ipſo exponet. Dixerat in hoc capite: *Quia ad hoc excitavi te* (hoc eſt, ùt Hebraicus, Chaldaicus, & Græcus textus habent: *ſuſtinui, conſervavi te*) *ut oſtendam in te potentiam meam*; quod qua ratione ſit intelligendum, idem Apoſtolus ad *Rom.* 2. jam ſuprà iis verbis clariſſimè oſtenderat: *An divitias Bonitatis ejus, & Patientiæ, & Longanimitatis ignoras? quoniam Benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit; ſecundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor tuum theſaurizas tibi iram in die iræ*: Quam ſententiam textus Græcus majori cum emphaſi expreſſit: εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; hoc eſt: *ad pœnitentiam te agit, urget, impellit*: in quæ verba Hieronymus: *Sicut qui paulatim arcum intendit, tempus dat alteri, ut fugiat, quòd ſi fugere nolit, tantò fortiùs ſagittâ emiſſâ configitur; Sic Deus, qui laneos habet pedes, ſed ferreas manus, tarditatem ſupplicii gravitate compenſat*. Quòd ergo Deus Pharaonem ſuſtinuit, totque prodigiis, & flagellis admonuit; id ad *divitias Bonitatis, Patientiæ, & Longanimitatis* ejus pertinuit, nec alio fine, quàm ut eum ad pœnitentiam adduceret, imò ùt Græcus habet; *urgeret, impelleret*. Sed illo recuſante, & ſecundum *duritiam, & impœnitens cor ſuum* divinam iram provocante; ſucceſſit voluntas conſequens, quâ decrevit Deus malitiam Pharaonis ad majorem gloriam, potentiam, & juſtitiam ſuam oſtendendam vertere, illâque uti ad populum ſuum in vera fide, ac Religione confirmandum. Duo ergo ad ſuſtinendum, ferendumque Pharaonem Deum permoverunt, Benignitas, & Juſtitia; Benignitas, ut converteretur,

tur; Juſtitia, ut puniretur; ſed ut priùs Benignitas, quàm Juſtitia, (ſicut, & in quolibet non peſſimo Principe prior pacis, quàm belli voluntas) noluit enim Juſtitiam, & Potentiam ſuam in illo experiri, niſi poſtquàm toties, & tamdiu Benignitatem fruſtratus eſt. Vbi etiam obſerva, ex hoc ipſo loco ad *Roman.* 2. clarè oſtendi, Deum non eſſe cauſam *obdurationis*, Dei enim patientia peccatorem ad *pœnitentiam* adducit, ùt hîc Apoſtolus docet, Obduratio verò non adducit ad pœnitentiam, ſed potiùs abducit; non ergo Deus cauſa obdurationis, quam potiùs expellit. Simile eſt illud Iſajæ: *expectat Dominus, ut miſereatur veſtri*; expectat, inquit, non ut puniat, & perdat, ſed ut miſereatur, & parcat.

Denique: *An non habet*, inquit Apoſtolus, *figulus poteſtatem, ex eadem maſſa aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam faciendi?* Aliud hoc argumentum eſt: quo Beatus Apoſtolus ſententiam ſuam confirmat: Opponentibus enim Judæis, & cauſam flagitantibus, cur Deus Gentiles in populum ſuum elegiſſet? reſpondet, nullum quæſtioni, nullum querelæ locum eſſe: tam enim Judæos, quàm Gentiles peccatores, & utrumque populum ſine omnibus operibus bonis, & cum multis operibus malis fuiſſe; cùm ergo uterque nihil haberet, quod gratiâ dignum eſſet; eadem ratione Deum vnum præ alio adoptâſſe, ac Legis Evangelicæ Sectatores Judæis prætuliſſe, quâ figulus ex eadem maſſa aliud vas in honorem, aliud in contumeliam facit: Id enim tam injuſtum non eſſe, quàm non eſt injuſtum, ſi cùm duo tibi centum talenta debeant, alteri debitum remittas, ab alio exigas; nam quòd exigas, juſtitia eſt, quòd remittas, gratia, quam rationem perpetuò Auguſtinus urget. Sic etiam, ſi è duobus fratribus æquè ſordido, ac plebeio ſanguine natis, unum Princeps in filium, & hæredem adoptet, alium conditioni ſuæ relinquat, nec relictus habet, quod conqueratur; nec electus, quo glorietur; hic enim accepit, quod non merebatur, ille non accepit, quod non debebatur. Idem de Judæo, & Gentili dicas. Uterque ad eandem maſſam pertinebat, quia uterque peccator, uterque adoptione indignus; quòd verò Gentilis præ Judæo aſſumptus; id meræ gratiæ, & voluntatis fuit, tantoque minor Judæo dolendi cauſa, quòd, & ipſe pertinere ad Electos poſſit, ſi velit, & credat; nam ſi nolit, ſe ipſum arguere, ſibique iraſci, non Deo debet. Poteſt etiam hæc ſententia hoc modo explicari. Si Deus permittat, alios in peccatis ſuis peſſum ire, ùt olim Pharaonem, alios verò non permittat, ùt Nabucho-

dono-

donoſorem Regem; tam id Deo verti vitio non poſſe, quàm non poteſt figulo, aliud vas in honorem, aliud in contumeliam facienti: utitur enim Deus jure, ac poteſtate ſua, cùm inſtar optimi Regis duobus æquè reis, æquè pœnam, ac ſupplicium meritis, uni clementiſſimè parcit, alterum juſtiſſimè punit, tantoque juſtiùs, quòd etiam iſti veniam, ac gratiam obtulerat, volebatque indulgere, niſi maluiſſet perire. Cæterùm iam ſuprà oſtendimus, Deum voluntate antecedente, & quantùm ex ſe eſt, neminem facere vas in contumeliam, ſed ſolùm voluntate conſequente, deſtinando videlicet ad pœnam, quos prævidit malo pertinaciter, & uſque ad finem inhæſuros. Duo ergo ad faciendum vas in contumeliam concurrunt, peccator, & Deus: peccator delinquendo, Deus plectendo; cùm verò plectit, potentiæ, & juſtitiæ eſt; cùm non plectit patientiæ, & miſericordiæ. Semper ergo verum eſt, quod dicit Apoſtolus: in poteſtate figuli eſſe, aliud vas in honorem, aliud in contumeliam facere; hoc eſt, in poteſtate Dei eſſe, aut parcere, aut punire, utcumque voluerit.

Sed ut totam hanc, longamque Diſputationem, quâ ſententiam Apoſtoli expoſuimus, in compendium colligamus, retexere omnia lubet, & ſub unum aſpectum ponere. Conqueruntur Judæi, adoptionem, & hæreditarem cœleſtium bonorum Abrahæ, ejuſque poſteris promiſſam ad Gentiles velut exteros, nihilque meritos deferri, nec æquum putant, majorem fidei Chriſtianæ (quâ Gentiles præferebantur) quàm Legis Moſaicæ tot ſæculorum poſſeſſione inſignis rationem haberi. Reſpondet Apoſtolus verum quidem eſſe, inſcrutabili Dei judicio fidem Chriſtianam Moſaciæ prælatam, & non huic, ſed illi veniam peccatorum, gratiam juſtificantem, adoptionemque adſtrictam eſſe, idque ſola Dei voluntate, nulloque vel ad opera Legis Moſaicæ, quibus tantoperè Judæi fidebant, vel ad demerita, & peccata Gentilium reſpectu. Sed id nec mirum, nec novum, nec iniquum videri Judæis debere: An enim Jacobus, licèt ſecundo loco genitus, non ante ortum, ſicque nullo operum merito, ſolaque Dei electione prælatus in Regno fratri majori fuerit? cur ergo Deus non poſſit Chriſtianam legem præferre Moſaicæ? An figulus non habeat poteſtatem ex eadem maſſa vas aliud in honorem, aliud in contumeliam fingendi? Cur ergo non habeat poteſtatem Deus, ex eadem peccatorum, nihilque merentium maſſa Chriſtianos potiùs, quàm Judæos adoptandi? Maximè cùm, & iſtos adoptare paratus ſit, modò Chriſtum accepent, ejuſque ſe legi ſubdant; quid enim

juſti-

juſtiùs peti poſſe, quàm ut figulo lutum obediat? An non Nabuchodonoſoris, & Pharaonis Regum meminerint? quorum, cùm vterq; peccator eſſet, ſicque privari Regno, perdique meruiſſet, uni tamen, licèt immerito, benigniſſimè Deus pepercerit, alterum quia pœnâ dignum juſtiſſimè punierit? Si ergo nulla iniquitas, imò maxima æquitas Principis, duobus æqualiter ſupplicium meritis, ita pœnam moderari, ut clementia rigori mixta uni indulgeat, alterum plectat multò minùs aſpergi Deo invidiæ, & injuſtitiæ qualemcumque notam poſſe, ſi cùm Judæi, & Gentiles æquè indigni eſſent (imò ob ingratitudinem Judæi magis) cumque nec operibus Moſaicæ Legis, nec Fidei Chriſtianæ adoptio, & Regnum deberentur, voluerit tamen fidem in Chriſtum medium ad Regnum, & adoptionem conſequendam potiùs eſſe, quàm Moſaicam Legem, quòd ſi rationem quærant, cur antiquis illis, cur Templo, cur Sacrificijs, Evangelium, & Crucem Deus prætulerit; id arcanum ſupra hominis modulum, & captum eſſe, & ideo non quæſtionem, ſed fidem, & obſequium mereri; tam enim non eſſe hominis, de Arcanis Dei, quàm non eſſe ſervi de arcanis Principis judicare. Hactenus Apoſtoli Sententia.

Ex quibus tandem facilè ad *objectionem* initio factam *reſpondere* eſt. Opponebatur enim: Deum cujus vult, miſereri, & quos vult indurare, alioſque facere vaſa Miſericordiæ, alios vaſa contumeliæ; non ergo omnium, ſed aliquorum tantùm miſereri. *Reſpondes* enim, ea verba Apoſtoli non de gratia Vocationis intelligi, quæ omnibus datur, ſed de gratia adoptionis, ipſaque æterna gloria, quam cùm poſſet Deus, tam Judæis, quàm Chriſtianis dare; noluit dare Judæis, quamdiu tales eſſent, ſed Chriſtianis tantùm Euangelicam Legem obſervantibus. Quod ſi velis omnino etiam de gratiis actualibus ad evitanda peccata, Legemque implendam intelligi; dicendum eſt, Deum aliorum quidem miſereri; alios verò ut obdurentur, permittere, ſed tamen nec ipſos obduratos profus deſerere, quando etiam, dum obdurari permittit, poteſtatem largitur, quâ in meliùs mutentur, quæ poteſtas non aliunde, quàm à gratia proficiſcitur. Nam, ùt ait S. Auguſtinus Lib. 1. Retract. cap. 22: *In poteſtate quippe hominis eſt, mutare in meliùs voluntatem, ſed hæc poteſtas nulla eſt, niſi à Deo detur, de qua dictum eſt: dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*. Et Lib. 1. de Sermonibus Domini. cap. 15: *Nulla eſt anima, quamvis perverſa, in cujus conſcientia non loquatur Deus*, & in Pſalm. 6. poſt

6. poſt medium, de peccatoribus obduratis loquens: *Dedit Deus eos in reprobum ſenſum, nam ea eſt cæcitas mentis, in eam quiſquis datus fuerit, ab interiore Dei luce ſecluditur, non tamen penitus, dum in hac vita eſt.* Idemque docet *Tract. 53. cap. 12:* in *Joan.* ubi de obduratis Judæis agit, quem locum jam ſuprà, fuſeque recitavimus. Semper ergo verum eſt, Deum etiam dum punit, Juſtitiam Clementià miſcere, nec unquam peccatorem ita deſerere, ut non juvet, ſicq; etiam deſerendo non deſerere, & non miſerendo miſereri: eo ferè modo, quo in motibus violentis, & aliunde impreſſis videmus ita corpus aliquò ferri, ut nō ceſſet in contrariam partem niti: Sol enim aliique Planetæ quamvis motu primi Mobilis in occaſum rapiantur, non tamen ceſſant motu ſingulis proprio in ortum volvi, & ignis, quamvis impetu deorſum actus, ſurſum tamen etiam dum cadit, eluctatur, quæ in fulmine cauſa eſt obliqui motûs. Eadem Deo natura eſt: ſicut enim ignis etiam cadendo aſcendit, & ſtellæ etiam occidendo oriuntur, ita Deus etiam non miſerendo miſeretur, etiam puniendo, & vindicando parcit, cùm hoc ei naturale, illud violentum ſit. Neque mirum ita cum peccatoribus & in Mundo agere Deum, quando etiam cum damnatis, & in inferno id agit, ubi citra condignum, hoc eſt, non abſque miſericodia Juſtitiam exercet; quid ergo mirum eſt, nunquam Dei Miſericordiam peccatoribus deeſſe, quando ne damnatis unquam deeſt? Quo fit ut etiam ipſa obduratio, quantùm ex parte Dei eſt Miſericordia dici poſſit; nam ut optimè, acuteque notat Bernardus Serm. contra ingratos: *Ingratis Miſericordiæ res eſt, in hac parte ſubtrahere Miſericodiam, ne culpa ex beneficiis creſcat, juxta illud Prophetæ: Miſereamur impio, & non diſcet juſtitiam.*

XXI. *Opponitur octavò.* Deus ſpecialem, multoque majorem Electorum, quàm Reproborum curam habet: nam de Electis dicitur: *propter electos breviabuntur dies illi: nemo rapiet eas ex manu mea: crediderunt quotquot præordinati erant in vitam æternam &c.* atqui hæc major Dei cura non aliunde provenire poteſt, quàm quia Deus aliquos vult, aliquos non vult ad gloriam pertinere. Sic etiam quod aliis detur gratia perſeverandi, aliis non detur, nulla cauſa eſſe poteſt, quàm quia alios Deus elegit, alios non elegit.

Reſpondeo. Primò: Quamvis adhæc, iſtiſq; ſimilia reſponderi nihil poſſet, non ideo tamen neganda eſſent, quæ de voluntate ſalvandi

omnes toties, & tam diſertis verbis Scripturæ teſtantur; tùm quia cùm verum ſit unum, & falſa vero oppoſita ſint infinita, oporteret eum, qui falſa refellit, infinitarum rerum ſcientiam habere, quod homini eſt impoſſibile; tùm etiam quia omni rationi adverſatur, ut quis deſerat certa, & clara propter rationes incertas, & obſcuras; perinde ac ſi aliquis dari tempus neget, quia neſcit quid ſit tempus, aut neget, lucere ſtellas, quia lucis, & ſtellarum naturas ignorat. Ita velle Deum omnes ſalvos fieri, certum ex Scripturis, clarumque eſt: Quibus verò modis, quibusve gratiis hanc voluntatem ſuam in Electos, in Reprobos exequatur, id omnino incertum, obſcurumque eſt, quæ ergo ratio permittit, ut propter hoc incertum neges illud certum, propter hoc obſcurum neges illud clarum. Quæ doctrina, licèt in omnibus locum habeat, multò tamen maximè in cauſa Prædeſtinationis, & Gratiæ, quam & omnes Scripturæ, & omnes Patres fatentur inſcrutabilem; quid ergo ſcrutari, & inveſtigare volunt, quæ ipſi conſentiunt, ſcrutari nos, & in veſtigare non poſſe? aut cur rationes eorum petunt, quæ omnem rationem longiſſimè ſuperant? Ceſſent ergo interrogare, de quibus reſpondere non licet.

Si tamen ſcire omnino aliquid velint, cùm dicunt Deum majorem Prædeſtinatorum, quàm non Prædeſtinatorum curam habere, quæro, quid per majorem hanc curam intelligant? merum, internumque Dei affectum? At qui ſunt ipſi, ut de occultis, intimiſque Dei affectibus judicare audeant? *Quis enim novit ſenſum Domini, aut quis Conſiliarius ejus fuit?* Latro eſt, non amicus, qui ſcrinium Principis ſine clave, & permiſſu irrumpit. An per *majorem hanc* curam intelligunt majores, fortioreſque gratias Prædeſtinatis, quàm Reprobis dari? At hoc aut falſum, aut planè incertiſſimum eſt. Nam de Angelis & Magiſter Sententiarum Lib. 2. & S. Thom. 1. p. q. 62. a. 6. eleganter docent, eos ita fuiſſe in gratia conditos, ut Lucifero multò majores gratiæ datæ fuerint, quàm Angelis Sanctis, & fidelibus, ſed naturæ, & ordinis inferioris. De hominibus id ipſum, & Sacræ Paginæ, & experientia teſtantur: comparet enim aliquis gratias ex una parte Zachæo, ex altera Judæ datas, videbitque longè plures, & majores fuiſſe, quibus hic reprobus ad pœnitentiam vocatus eſt: Zachæum enim ſemel tantùm Chriſtus inviſit, cùm eoque pranſus eſt, & tamen ſolo aſpectu, & colloquio in alium mutavit. At Judam, & Amicum, & Apoſtolum, & Thaumaturgum, & Convivam, & teſtem omnium miraculorum, actionumque ſuarum habuit

buit, quarum vel una etiam duriſſimis cordibus in amorem rapiendis ſufficere poterat. Illum beneficiis, illum minis, illum oſculis, illum tot annorum convictu, velut perpetua obſidione pulſavit, nec tamen vicit; negari ergo non poteſt, plura huic reprobo auxilia, quàm prædeſtinato Zachæo impenſa eſſe. Id ipſum obſervat S. Auguſtin. ad Simplician. Lib. 1. q. 2. *Nathanael credidit ad unam ſententiam, quam à Chriſto audivit. Miraculo facto in Cana Galilææ crediderunt in eum Diſcipuli ejus. Multos loquendo invitavit ad fidem. Multi nec ſuſcitatis mortuis crediderunt. De Cruce, & morte ejus contriſtati Diſcipuli titubaverunt, & tamen Latro tunc credidit, cùm eum non præſtantiorem videret, ſed conſortio Crucis æqualem. Multi ex eorum numero, à quibus crucifixus erat, qui videntes eum miracula facientem contempſerunt, Diſcipulis ejus prædicantibus crediderunt.* Idem Auguſtin. lib. *de Prædeſt. & Grat. cap.* 15. *& lib.* 12. *de Civit. cap.* 6. docet, duobus æqualibus auxiliis à Deo datis, conſentire unum, diſſentire alium, nullo gratiæ, ſed arbitrii tantùm diſcrimine. Quæ duo loca paragrapho ſequenti recitabimus. Idemque docet S. Thomas 3. *p. q.* 69. *a.* 8. *ad* 2. *& cap.* 8. *ad Roman. Lect.* 3. ubi: *Hac vocatio eſt efficax in Prædeſtinatis, quia huiuſmodi vocationi aſſentiunt.* Idemque ex Sacris Litteris conſtat: Negari enim non poteſt, plures Judæis, quàm Sydoniis, & Sodomitis gentilibus gratias proveniſſe. *Luc.* 10. *Matth.* 13. & tamen magis Judæi, quàm Gentiles peccârunt, magiſque puniendi prædicuntur. Sicut ergo non ideo unus magis peccat, quàm alter, quia unus minorem gratiam habet, quàm alter; ita non ideo unus peccat, alter non peccat, quia unus minorem, alter majorem gratiam habet. Et planè ipſa divinæ Bonitatis ratio exigit, ut in dandis majoribus, aut minoribus gratiis major, minorve neceſſitas, & infirmitas peccatoris attenderentur; ideo enim plura remedia Judæ reprobo adhibita, quàm Petro electo, quia illi gravior morbus, & ideo pluribus remediis curandus, juxta illud Chriſti: *Non eſt opus benevalentibus Medico, ſed malè habentibus*: & ovis perdita ſtudioſiùs quæſita, & in filium errantem indulgentior, & liberalior pater, quàm in ſemper obſequentem. Si ergo reprobis, aut æqualis, aut etiam major gratia, quàm prædeſtinatis datur, non poteſt ex hoc capite, quantumque pertinet ad voluntatem antecedentem ſalvandi omnes, major Dei in ſecundos, quàm in primos cura inferri. Si verò de gratia illa agatur, quam *congruam, & efficacem*, ſeu potiùs *effectricem* appellant, aut *primam*,

Digitized by Google

aut *intermediam*, aut *finalem*, hoc eſt, perſeverantiæ intelligis? *Non primam*, aut intermediam; conſtat enim hujuſmodi gratias *congruas*, tam *primas*, quàm *intermedias*, ſæpiſſimè, maximoq; numero etiam reprobis dari, quoties videlicet actu credunt, honeſteque operantur, & aliquas tentationes vincunt (quis enim tam reprobus, ut ſuccumbat omnibus?) Non ergo hoc Electorum, Reproborumque diſcrimen. Nec etiam ad gratiam *finalis perſeverantiæ* recurri poteſt; quamvis enim hæc propria Electorum ſit; non tamen ideò ſolùm aliis datur, aliis non datur, quia Deus alios elegit, alios reprobavit, ſed quia alii bonis operibus, ac præſertim aſſidua prece eam à Deo impetrârunt; alii verò peccatis ſe indignos illâ reddiderunt; poterant & ipſi impetrare, ſi gratiis à Deo acceptis bene uſi eſſent, aſſidueque perſeverandi donum efflagitâſſent, ùt videre eſt apud S. Doctorem 1. 2. q. 114. a. 9. *ad* 1. ac etiam 1. 2. q. 110..... & S. Auguſtinum *Lib. de Perſeverant. à cap.* 2. *& cap.* 22. ubi hæc habet notatu digniſſima: *De ipſo curſu veſtro bono, rectoq; condiſcite, vos ad prædeſtinationem divinæ gratiæ pertinere: Vos ipſam obediendi perſeverantiam à Patre Luminum, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum, ſemper debetis & quotidianis orationibus poſcere, atq; hac faciendo confidere, non vos eſſe à prædeſtinatione populi ejus alienos, qui etiam hoc, ut faciatis, ipſe largitur.* Non ergo vel ex gratiis naturâ ſuâ robuſtioribus, vel ex gratiis congruis tàm primis, quàm mediis, ac etiam finalibus colligi poteſt, Deum alios voluntate antecedente ad vitam elegiſſe, alios excluſiſſe; cùm hujuſmodi gratiæ, ùt oſtenſum eſt, aut defacto dentur reprobis, aut impetrari etiam ab iſtis poſſint, ſicque quod iis careant, non minor Dei cura eſt, ſed major illorum ſocordia. Alioquin qua veritate poſſet Chriſtus Matth. 8. v. 12. ubi de Regno cœleſti agit, vocare Reprobos *Filios Regni*, ſi ab æterno excluſit, ſi nunquam filii, nunquam hæredes, numquam jus ad Regnum habuere? Nam ſi Deus, aliquos ab æterno elegit, alios non elegit, idque arbitrio, & ſponte ſua; Electi tantùm filii Regni, non verò Reprobi dici poſſent, cùm iſti nec jure ſuo, nec voluntate, & propoſito Dei vnquam ad Regnum deſtinati fuerint; ſicut nec filius, hæreſque Regni Gallici dici aliquis poſſet, qui nec ſanguine, nec adoptione, nec electione, nec alio titulo ad Regnum pertineret. Si reprobi filii Regni ſunt, ergo aliquando ad Regnum deſtinati. Neque obtrudas voluntatem, vel potiùs velleitatem Dei ineſficacem; quis enim unquam tam alienè à communi ſenſu locutus eſt,

Digitized by Google

ut Regni hæredem appellaret, quem Rex aliquis nec efficaciter adoptare, nec efficaciter in Regnum admittere voluiſſet? Quæ reſponſio quam ipſi Evangelio conſentanea ſit prudentum arbitrio relinquimus: Verba Evangelii ſunt Matth. 8. *Multi ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Jacob in Regno Cælorum, filii autem Regni eiicientur in tenebras exteriores*. Eodem modo 1. ad Epheſ. S. Paulus omnes Chriſtianos Epheſios, & conſequenter etiam Reprobos, qui inter illos verſabantur, *prædeſtinatos, & electos vocat*, non ergo ſemper non electi, ſemper non inſcripti.

An ergo, *dices*, non habet Deus majorem Prædeſtinatorum, quàm non Prædeſtinatorum curam? At ego viciſſim quæro: an non major ſit bonitas, omnes, quàm paucos ad Cœlum eligere? Et ſi major bonitas; cur neganda maximo Bono? aut cur id magis Deo negatur, quàm quòd *Solem ſuum oriri faciat ſuper bonos, & malos*, quodq́ue *pluat ſuper juſtos & injuſtos*? Si ergo Deus & bonis, & malis, & prædeſtinatis, & reprobis ea parat, & præbet, quæ ad vitam temporalem pertinent, ob quam tamen creati non ſunt; quantò magis ea paravit, & præbuit, quæ ad vitam æternam pertinent, ad quam & creati, & redempti ſunt? Neq́ue enim ad vitam æternam tanquam ultimum finem creâſſet, niſi vitam quoq́ue æternam illis voluiſſet: Sicut enim, qui militem ad pugnandum, & vincendum conducit, quid aliud efficaciter vult, niſi pugnare, & vincere militem? Et qui conducit Nautam ad navigandum, quid aliud efficaciter propoſitum ſibi habet, quàm ut naviget, & ad portum aliquando perveniat? Si ergo (quod nemo Catholicus negare poſſit) & prædeſtinati, & reprobi ideo conditi à Deo, ideo redempti ſunt, ut æternâ vitâ potiantur, ſequitur, voluiſſe efficaciter, quantumq́ue ex ſe eſt, utroſq́ue ſalvari. Abſolutè tamen dicendum eſt, majorem Deum Prædeſtinatorum, quàm reproborum curam gerere, eoſq́ue longè teneriùs, ardentiuſq́ue amare, tùm quia Prædeſtinatis, ſi non ſemper aut plures, aut majores, eas tamen gratias confert, quibus prævidet aſſenſuros, quæq́ue omnibus ſpectatis ad conſequendum ultimum finem aptiores dici poſſunt: tùm quia prædeſtinatos prævidet, ſpe, amore, obſervantiâ Mandatorum, & finali perſeverantiâ ſibi inſeparabiliter, æternumq́ue conjunctos fore. Sed, ut ſuprà notavi, hæc ad arcana Dei, & ſcrinium pertinent, hoc eſt, ad illa, quæ teſte Apoſtolico: *Non licet homini loqui*.

Ad illa, quæ opponebantur, videlicet: *propter Electos breviabuntur*

buntur dies illi Matth. 24. Reſp. Meritò dici: *propter Electos* breviatos eſſe dies illos; quia re ipſa omnia ſalutis tam intrinſeca, quàm extrinſeca media ex voluntate illa proveniunt, quam habuit Deus ſalvandi omnes; ſed quia ſoli Electi iis mediis bene utuntur, Reprobis verò nihil proſunt, optimo jure Electorum tantùm, non Reproborum fit mentio. Planè nemo negaverit, brevitatem perſecutionis aptiſſimum medium perſeverandi non ſolùm Electis, verùm etiam Reprobis eſſe; imò quantò iſti ſunt imbecilliores, tantò magis iis conſultum brevitate tentationis, ſed quia, ùt dixi, prædeſtinati tantùm hac Dei ſuaviſſimâ Providentià uſi ſunt, iiſque ſolùm profuit, ideo de Prædeſtinatis tantùm, non de Reprobis dicitur: *propter eos breviatos dies perſecutionis eſſe*. Qua ratione jam ſuprà quoque notavimus, alicubi dicere Scripturas, pro aliquibus tantùm Chriſti ſanguinem ſparſum eſſe, quia licèt omnibus effuſus, non tamen omnibus profuit.

Ad illud Joan. 13. *Ego ſcio, quos elegi*; Reſp. Voluntate conſequente, quæ prævìſam culpam ſupponit, non omnes electos eſſe, ùt ſuprà explicatum eſt.

Ad ſententiam Actorum 13. *Crediderunt, quotquot præordinati erant ad vitam æternam*. Non ergo omnes præordinati, ſed aliqui tantùm. Reſp. veriſſimè id dici; non enim omnes voluntate conſequenti præordinati, electique ad vitam æternam ſunt, ſed ii tantùm, qui mediis à Deo præſcriptis uſuri erant. *Sic ad Ephes.* 1. omnes Epheſios (inter quos multi utique reprobi) *prædiſtinatos*, *&* electos vocat, voluntate utique antecedente, quantumque erat ex parte, & intentione Dei, naturaque ipſius fidei, & gratiæ, quæ quoddam ſemen eſt æternæ gloriæ; ut taceam, in Græco, & originali textu non haberi προτεταγμένοι *præordinati*: nec etiam προωρισμένοι *prædeſtinati*: ſed τεταγμένοι hoc eſt, *ordinati*, bene affecti, amantes, cupidique æternæ vitæ. Alioquin dicendum eſſet, omnes, quotquot Antiochiæ crediderant, præordinatos ad vitam æternam fuiſſe, quotquot verò tunc non crediderant, damnatos eſſe, quorum utrumque abſurdiſſimum, & incredibile eſt.

Ad *Philipp.* 4. *Apocalyp.* 20. *&* 22. *&* *Daniel.* 12. aliqui tantùm non omnes *ſcripti* dicuntur *in Libro Vitæ*: Sicut ergo non omnes ſcripti in libro Vitæ; ita non omnes voluit Deus ſalvari. Reſp. Imò de Reprobis etiam dicitur, Libro Vitæ inſcriptos eſſe: *Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo*: Exodi 32. *Aufferet Deus partem*

ejus

tius de Libro Vitæ. Apoc. 22. Si ergo etiam Reprobi in Librum Vitæ ſcribuntur, ſequitur, etiam Reprobis Deum ſalutem voluiſſe; qua enim ratione in Librnm Vitæ ſcripſiſſet, quos noluiſſet ad vitam pertinere?

Non omnes, ſed aliqui tantùm, hoc eſt, prædeſtinati dicuntur *Filio à Patre dati*. Joan. 6. & 16. Et: Non poſſe *rapi de manu Filii*. Joan. 10. *Omnia fieri propter Electos* 2. ad Timoth. 2. 10. Reſp. Hæc quoque certiſſima eſſe, citraque dubium, nec pugnare cum voluntate omnes ſalvandi: quanquam enim Deus, quantùm ex ſe eſt, & voluntate antecedenti per certa, & deſtinata media voluerit, & paraverit omnibus vitam æternam; quia tamen prævidit, non omnes, ſed aliquos tantùm iis benè uſuros, ideo iſtis tantùm re ipſa vitam æternam dare propoſuit; de iſtis ergo intelligenda ſunt omnia, quæ citatis locis habentur.

At inquies, ſi Deus Reprobos æquè, ac Prædeſtinatos ſalvari vult; ſequitur, quantùm ex parte Dei eſt, non fuiſſe Prædeſtinatos majori, magiſque ſpeciali beneficio affectos. Beneficium enim ex voluntate, & affectu benefacientis æſtimatur; at ùt tu dicis, non magis in Electos, quàm Reprobos, quantùm ex parte ſua erat, Deus propenſus affectuſque fuit; non ergo Electis magis beneficus, quàm Reprobis. Reſp. & quæro, quid nomine *ſpecialis beneficii* intelligas? Illud, quod tibi tantùm, non alteri datur? at hoc ſordidiſſimi, & lividiſſimi animi eſt, nolle videlicet pro ſpeciali beneficio habere, niſi alteri negatum; ſicque magnitudinem gratiæ non ex pretio, & merito ſui, ſed ex damno alterius metiri. Quòd me creavit, quòd me redemit, quòd me Cœlo adſcipſerit, nolo inter ſingularia beneficia cenſeri, niſi alios deſerat, alios damnet. Planè non amantium, non Electorum, ſed invidorum vota ſunt iſta. Imò, inquit, Auguſtinus lib. 1. de Civit. Dei cap. 28. *Optandum tibi potiùs eſt, ut ſalvandorum amplior ſit numerus, quàm ut inter paucos emineas*. Amantibus enim tantò grandius, tantoque optatius beneficium, quantò pluribus datum. Cùm enim bonum alterius in Electis, & amantibus gaudium excitet, ſequitur, tantò majus illorum gaudium fore, quantò major numerus Beatorum. Quòd ergo voluerit Deus omnes ſalvos eſſe, id ad ſpeciale Electorum beneficium ſpectat; quantò enim magis Deum amant, tantò magis & de numero Candidatorum gaudent, & infinitam Dei Bonitatem laudibus attollunt. Deum ergo omnes, quantùm ex ſe eſt, amplexum eſſe, omnes ſalvos voluiſſe,

non

Digitized by Google

non detrimenta, ſed fomenta amoris, gaudii, & gloriæ in Electis ſunt, ſicque ad augendum, non minuendnm beneficium pertinent. Sive ergo beneficam Dei, & antecedentem voluntatem *abſolutè* conſideres, ùt Electis propriam: ſive *comparativè*, ùt omnibus etiam Reprobris communem, ſequitur, ſemper maximum, & ſpecialiſſimum Dei donum, ac beneficium eſſe. Dende ſi Deus tibi ſoli bene vellet, nullâ hominum aliorum curâ, teque ſolum in filium, & hæredem adoptâſſet, aliis omnibus Regno excluſis; an, inquam, non tibi ſpeciale hoc beneficium videretur? Atqui amor, quo te Deus proſequitur, talis eſt, tamque ardens, & in tua commoda intentus, ac ſi ſolus amareris, nec alium præter te haberet Deus curandum, amandumque; quid ergo refert plures amari, quando ita amaris, ac ſi tu ſolus, nemo alius eſſet. *Sic intendit Dominus ſingulis, ac ſi vacaret à cunctis: & ſic ſi ſimul intendit omnibus, ac ſi vacet à ſingulis*; inquit, Gregorius lib. 25. Moral. cap. 13. Quòd ſi tamen omnino velis, non aliud eſſe magnum, ac ſpeciale beneficium, quàm quod aliis negatur; cogita, quàm multis, infinitiſque creaturarum negatum ſibi, quod tibi conceſſum: Poterat enim Deus infinitos alios homines, & creare, & hæredes Cœli facere, nec tamen voluit; tibi ergo tributum, quod infinitis aliis negatum; idque nullo tuo jure, nulloque merito, ſed ſola Dei Bonitate. Ergo negari non poteſt, etiam ex hac parte, factaque cum aliis, qui neglecti ſunt, comparatione, voluntatem te ſalvandi maximum, ac ſpeciali Dei beneficium eſſe, quippe te innumeris aliis prælato.

XXII. *Opponitur Nonò*: Cùm tam multi hominum alii pereant, aliis ſalventur; quæro, unde tantùm Reproborum, Electorumque diſcrimen? ex parte Dei, an hominum? Non Dei; is enim omnibus æqualiter ſalutem voluit. Ex parte hominis? ergo homo eſt, qui in cauſa ſalutis ſe ipſum *diſcernit* contra illud Apoſtoli: *Quis autem te diſcernit*? 1. ad Corinth. 4. ſicut enim, quòd ex una arbore pomum, ex altera ficus naſcatur, non poteſt hæc diverſitas fructuum Soli adſcribi, (quippe æquali ratione in omnes plantas agenti) ſed plantarum diverſitati, aliter, aliterque gignentium; ita in cauſa ſalutis non poterat illa Deo adſcribi, Deo, ùt dicimus, in omnes æquali.

Reſp. Duplicem diſcretionem ſtatui poſſe; aliam, quæ fiat viribus naturæ, aliam, quæ viribus gratiæ. Primam non ſecundam damnat Apoſtolus. Cùm enim e. g. fidelis ab infideli per fidem diſcer-

diſcernatur; fides verò voluntatem hominis, & gratiam requirat; ſequitur, diſcretionem fidelis ab infideli neceſſariò, & à voluntate hominis, & à gratia Dei pendere? non ergo Apoſtolus omnem hominis voluntatem excludit, ſed illam tantùm quæ gratiâ careat, ſuiſque viribus pugnet. Verba Apoſtoli ſunt. *Nec unus infletur adverſus alterum; quid enim habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Vides, non aliam hîc ab Apoſtolo diſcretionem improbari, quàm illam, quæ ſuis, non divinis viribus fiat. Sicque hanc Apoſtoli ſententiam ipſe Auguſtinus expoſuit Lib. de Spirit. & Litt. cap. 34. *Conſentire vocationi divinæ, vel ab ea diſſentire propriæ voluntatis eſt, quæ res non ſolùm non infirmat, quod dictum eſt: quid habes, quod non accepiſti? Verùm etiam confirmat: accipere enim, & habere anima non poteſt, niſi conſentiendo, ac per hoc, quod habet, & accipit, Dei eſt; accipere autem, & habere, utiq; accipientis, & habentis eſt.* Et in Pſalm. 58. & 85. præclarè, eleganterque: *Deus meus miſericordia mea. O nomen, ſub quo nemini deſperandum eſt! Deus meus, inquit, Miſericordia mea. Quid eſt Miſericordia mea? Si dicas, ſalus mea; intelligo, quia dat ſalutem. Si dicas, refugium meum; intelligo, quia confugis ad eum. Si dicas, fortitudo mea; intelligo, quia dat tibi fortitudinem. Miſericordia mea quid eſt? totum quidquid ſum, de Miſericordia tua eſt. Sed promerui te, invocando te. Ut eſſem, quid feci? ut eſſem, qui te invocarem, quid egi? ſi enim egi aliquid, ut eſſem, jam eram, antequàm eſſem. Porrò ſi omnino nihil eram, antequàm eſſem, nihil à te promerui, ut eſſem. Feciſti, ut eſſem, & tu non feciſti, ut bonus eſſem? Dediſti mihi, ut ſim, & potuit mihi alius dare, ut bonus ſim? Si tu dediſti mihi, ut ſim, & alius mihi dedit, ut bonus ſim; melior ille, qui mihi dedit, ut bonus ſim, quàm ille, qui dedit mihi, ut ſim. Porrò quia nemo te in Miſericordia largior, à quo accepi, ut eſſem, accepi ab illo, ut bonus eſſem: Deus meus Miſericordia mea! arguens enim ſuperbiam Apoſtolus non ait, non habes; ſed ait: quid enim habes, quod non accepiſti? Non arguit, quia dicebas, te habere; ſed arguit, quia ex te eſſe volebas, quod habebas. Imò & habere te agnoſce, & ex te nihil habere, ut nec ſuperbus ſis, nec ingratus.* Quamvis ergo fidelis ab infideli propria voluntate diſcernatur, quia tamen hanc ipſam voluntatem non à ſe, ſed à Deo habet; ideo *gloriari non poteſt, quaſi non acceperit*, quod ſolùm Apoſtolus prohibet. Et lucere, & calefacere ferrum candens quis neſcit? quia tamen id facit non ſuâ ſed aliena dote; ideo non

ferro, ſed igni laus tota tribuitur; ita laus tota operis non voluntatis, ſed gratiæ eſt, quia ut voluntas bene operetur, non à ſe, ſed à gratia habet. Quòd ſi tamen omnino velis, nihil humanam voluntatem ad diſcretionem Reprobi, Electiſque conferre, id quoque verum erit; quidquid enim in opere aliquo eſt, quod ad ordinem ſupernaturalem pertinet, quodque æternam vitam meretur, id totum, uniceque à gratia eſt, nihil præter naturalia conferente voluntate: naturalia verò (qualia ſunt, eſſe actum liberum, eſſe vitalem) tam nullam ad æternam vitam obtinendam proportionem habent, quàm nullam habent ad Regnum promerendum, terram colere, aut hortum rigare. Et hac ratione verum eſt, quamvis inter duos æquali gratiâ inſtructos unus velit, alius nolit; eum, qui vult, non voluntate ſua, ſed gratiâ diſcerni, quia voluntas ùt voluntas nihil habet dignum vitâ æternâ, at nihil non eſt cauſa *diſcernendi*.

XXIII. *Opponitur Decimò*, Si vult Deus omnes homines ſalvos fieri, cur ergo tot parvuli tam infidelium, quàm fidelium parentum ſine culpa pereunt?

Reſp. Aliud eſt perire, aliud beatum non eſſe: parvuli, qui ſine Baptiſmo decedunt, beati quidem non ſunt, nec tamen pereunt: & licèt culpâ propriâ careant, non tamen carent alienâ, & paternâ: quamvis enim damnari nemo poſſit paternâ culpâ, poteſt tamen paterna culpâ iis bonis privari, quæ liberaliter à Principe accepturus erat, patre innoxio, nec in principem delinquente, ùt quotidiana exempla oſtendunt. Adamo ergo peccante non is ſolùm, ſed tota ejus poſteritas iuſtiſſimè Dei donis, gratiâ videlicet, & gloriâ, aliiſque dotibus innocentiæ privata eſt, non tamen æternis ſuppliciis addicta: & ideo de non baptizatis dicitur quidem Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in Regnum Cælorum* non dicit Chriſtus: *æternis ignibus punietur, ſed non intrabit in Regnum Cælorum*; hoc eſt: non torquebitur quidem ùt rebellis, ſed tamen non erit hæres, quia filius Rebellis. Audi Auguſtinum: Is enim licèt ardore diſputandi contra Pelagianos ſeveriùs aliquando de parvulis ſenſerit, alibi tamen mitius pronuntiat. Nam Lib. 3. de libero Arbitr. cap. 23. ita loquitur: *Dicunt aliqui: qualis in futuro iudicio locus parvulo deputabitur, cui nec inter iuſtos locus eſt, quoniam nihil rectè fecit; nec inter malos, quoniam non peccavit? Reſpondeo, ſuperfluè quæri de meritis ejus, qui nihil meruit: non enim timendum eſt, ne non potuerit eſſe ſententia media inter præmium, & ſupplicium, cùm ſit vita media inter*

pec-

Digitized by Google

peccatum, & rectè factum. Vides ſententiam mediam ab Auguſtino Parvulis non baptizatis inter ſupplicium, meritumque conſtitui. Neque hanc ſententiam unquam Auguſtinus retractavit, cùm tamen *Lib. 1. Retractat.* & præſertim *Epiſt.* 26. *diligenter* hos libros, & hanc parvulorum cauſam expendat. Et lib. 5. in Julianum cap. 8. *Non dico, parvulos ſine Chriſti Baptiſmo morientes tantâ pœnâ plectendos eſſe, ut eis non naſci potiùs expediret.* Planè ſi crederet Auguſtinus, æterno igne torqueri, certiſſimum foret, conſultiùs eis non naſci, quàm æternùm cruciari futurum fuiſſe, juxta illud Chriſti: *Meliùs fuiſſet, ſi nunquam natus eſſet homo ille.* Et infrà: *Quis dubitaverit, parvulos non baptizatos in damnatione omnium leviſſima futuros, quæ, qualis, & quanta erit, quamvis definire non poſſim, non tamen audeo dicere, quòd eis, ut nulli eſſent, quàm ut ibi eſſent, potiùs expediret.* Et *cap.* 93. *Enchiridii* docet: parvulos ob peccatum originale *pœnâ omnium mitiſſimâ puniri*; at pœna ignis perpetua dici non poteſt omnium mitiſſima, cùm infinito quaſi exceſſu omnium peccatorum venialium, & totius Purgatorii pœnas longiſſimè ſuperet; quî ergo omnium mitiſſima? Sanctus quoque Nazianzenus Serm. in Sacrum Lavacrum: *Parvuli*, inquit, *nec cæleſti gloria, nec ſuppliciis à juſto Judice afficientur, utpote qui licèt Baptiſmo conſignati non fuerint; improbitate tamen careant.* In quæ verba Nicetas antiquus Nazianzeni Commentator hæc habet: *Ex verbis Nazianzeni manifeſtum eſt, hujuſmodi infantes nullis pœnis torqueri.* Gregorius quoque Nyſſenus Magni Baſilii Frater orat. de Infantibus: *Immatura mors infantium demonſtrat, neq; in doloribus, & mæſtitia futuros eos, qui ſic vivere deſierunt.* S. Ambroſius lib. 2. de Abraham cap. 11. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in Regnum Cælorum: utiq; nullum excipit, non infantem, non aliqua præventum neceſſitate: habeant illi apertam pœnarum immunitatem, neſcio, an habeant Regni honorem.*

Sed omnium luculentiſſimè S. Thomas fideliſſimus Auguſtini Diſcipulus, & cui in hac cauſa parvulorum uno agmine Theologi omnes ſuffragantur. Is enim de Malo quæſt. 5. art. 2. ita loquitur: *Pœna proportionatur culpæ, & ideo peccato actuali mortali, in quo invenitur averſio ab incommutabili Bono, & converſio ad bonum commutabile, debetur & pœna damni, ſcilicet carentia Viſionis divinæ, reſpondens averſioni, & pœna ſenſûs reſpondens converſioni. Sed in peccato originali non eſt converſio ad creaturam, ſed ſola averſio à Deo,*

vel aliquid averſioni reſpondens, ſcilicet, deſtitutio Animæ à juſtitia originali; & ideo peccato originali non debetur pœna ſenſûs, ſed ſolùm pœna damni, ſcilicet carentia viſionis divinæ. Rurſus pœna ſenſûs nunquam debetur habituali diſpoſitioni; non enim aliquis punitur ex hoc, quòd eſt habilis ad furandum, ſed ex hoc, quòd actu furatur. Sed habituali privationi abſq; omni actu debetur aliquod damnum, puta, quia non habet ſcientiam litterarum, ex hoc ipſo indignus eſt promotione ad Epiſcopalem dignitatem. In peccato autem originali invenitur quædam concupiſcentia per modum habitualis diſpoſitionis, quæ parvulum facit habilem ad concupiſcendum, adultum autem actu concupiſcentem; & ideo parvulo defuncto cum originali non debetur pœna ſenſûs, ſed ſolùm pœna damni, quia ſcilicet non eſt idoneus ad viſionem divinam propter privationem originalis juſtitiæ. Et art. 3. *Poſt mortem in anima non mutatur diſpoſitio voluntatis, neq; in bonum, neq; in malum. Unde cùm pueri ante uſum rationis non habent actum inordinatum voluntatis, neq; etiam poſt mortem habebunt. Non eſt autem abſq; inordinatione voluntatis, quòd aliquis doleat, ſe non habere, quod nunquàm potuit adipiſci; ſicut inordinatum eſſet, ſi aliquis ruſticus doleat de hoc, quòd non eſſet Regnum adeptus. Quia ergo pueri poſt mortem ſciunt, ſe nunquam potuiſſe illam gloriam cœleſtem adipiſci, ex ejus carentia non dolebunt. Animæ ergo puerorum naturali quidem cognitione non carent, qualis debetur animæ ſeparatæ ſecundùm ſuam naturam, ſed carent ſupernaturali cognitione, quæ hîc in nobis per fidem plantatur, eò quòd nec hîc fidem habuerunt in actu, nec Sacramentum* Fidei *ſuſceperunt. Pertinet autem ad naturalem cognitionem, quòd anima ſciat, ſe propter beatitudinem creatam, & quòd beatitudo conſiſtat in adeptione perfecti boni: Sed quòd illud bonum perfectum, ad quod homo factus eſt, ſit illa gloria, quam Sancti poſſident, eſt ſupra cognitionem naturalem, juxta illud Apoſtoli: Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe, nobis autem revelavit Deus per Spiritum ſuum, quæ revelatio ad fidem pertinet: & propter hoc, quia animæ parvulorum ſe privari tali bono non cognoſcunt, ideo non dolent; ſed hoc, quod per naturam habent, abſq; dolore poſſident.* Et in lib. 2. Sentent. diſtinct. 33. quæſt. 1. *Acerbitas pœnæ ſenſibilis delectationi culpæ reſpondet.* Apoc. 18. *Quantùm in delitiis fuit, tantùm date illi tormentum, & luctum. Sed in peccato originali non eſt aliqua delectatio, ſicut nec operatio, delectatio enim operationem conſequitur,*

tur, *ùt* ex 10. *Ethicor*: *patet*; *ergo peccato originali non debetur pœna ſenſibilis*. Et infra: *pœna debet eſſe proportionata culpæ*, *ùt dicitur Eſaiæ* 27: *defectus autem*, *qui per originem traducitur*, *rationem culpæ habens*, *non eſt per ſubtractionem*, *vel corruptionem alicujus boni*, *quod naturam humanam conſequitur ex principiis ſuis*: *ſed per ſubtractionem vel corruptionem alicujus*, *quod naturæ ſuperadditum erat*: *nec iſta culpa ad hunc hominem pertinet*, *niſi ſecundùm quod talem naturam habet*, *& ideo nulla alia pœna ſibi debetur*, *niſi privatio illius finis*, *ad quem donum ſubtractum ordinabat*, *hoc eſt autem divina viſio*; *& ideo carentia hujus viſionis eſt propria*, *& ſola pœna originalis peccati poſt mortem*, *unde ſicut culpa non fuit per operationem ejus*, *ita nec pœna per paſſionem ipſius eſſe debet*. *In aliis autem perfectionibus*, *& bonitatibus*, *quæ naturam humanam conſequuntur ex ſuis principiis*, *nullum detrimentum ſuſtinebunt pro peccato originali damnati*. Et art. 2. *Recta ratio non patitur*, *ut aliquis perturbetur de eo*, *quod in ipſo non fuit*, *ut vitaretur*, *propter quod Seneca probat*, *quòd perturbatio in ſapientem non cadit*: *ſed in pu ris eſt recta ratio, nullo actuali peccato obliquata*; *ergo non turbabuntur de hoc*, *quòd talem pœnam ſuſtinent*, *quam vitare nullo modo patuerunt*. Et infra: *Sciendum*, *quòd ex hoc*, *quòd caret aliquis eo*, *quod ſuam proprortionem excedit*, *non affligitur*, *ſi ſit rectæ rationis*; *ſicut nullus ſapiens affligitur*, *quòd non poteſt volare ſicut avis*, *vel quia non eſt Rex*, *vel Imperator*, *cùm ſibi non ſit debitum*, *affligeretur autem*, *ſi privaretur eo*, *ad quod habendum aliquo modo aptitudinem habuit*. *Dico ergo*, *quòd omnis homo uſum liberi arbitrii habens proportionatus eſt ad vitam æternam conſequendam*, *quia poteſt ſe ad gratiam præparare*, *per quam vitam æternam merebitur*, *& ideo ſi ab hoc deficiant*, *maximus dolor erit eis*, *quia amittunt illud*, *quod ſuum eſſe poſſibile fuit*: *Pueri autem nunquàm fuerunt proportionati ad hoc*, *quòd vitam æternam haberent*, *quia nec eis debebatur ex principiis naturæ*, *cùm omnem facultatem naturæ excedat*; *nec actus proprios habere potuerunt*, *quibus tantum bonum conſequerentur*, *& ideo nihil omnino dolebunt de carentia Viſionis divinæ*, *imò magis gaudebunt de hoc*, *quòd participabunt multùm de divina Bonitate*, *& Perfectionibus naturalibus*. Et ad 5. *Quamvis pueri non baptizati ſint ſeparati à Deo*, *quantùm ad illam conjunctionem*, *quæ eſt per gloriam*; *non tamen ab eo penitus ſunt ſeparati*; *imò illi conjuguntur per participationem naturalium bonorum*, *& ita etiam de ipſo gaudere poterunt naturali cognitione*, *& dilectione*.

Hacte-

Hactenus Divus Thomas, cujus rationibus addi etiam illa poteſt, videlicet, peccatum originale nullam reprehenſionem mereri; quis enim audivit unquam, propter originalem culpam reprehenſum aliquem ab Eccleſia, aut Patribus eſſe? Planè quæ in liberam hominis poteſtatem non cadunt, quæque vitari non poſſunt, extra omnem reprehenſionem ſunt, nam ùt eleganter ſcribit Auguſtinus Libro de duabus Animabus cap. 11. *Non hic ſcrutandi mihi libri erant, unde diſcerem, neminem vituperatione, ſuppliciove dignum, qui id non faciat, quod facere non poteſt. Nonne iſta cantant in montibus Paſtores, in theatris Poetæ, & indocti in Circulis, & docti in Bibliothecis, & Magiſtri in Scholis, & Antiſtites in Sacris locis, & in Orbe terrarum Genus humanum?* Si ergo propter culpam originalem, quam vitare non potuit, nemo poteſt vituperari, quantò minùs torqueri? Planè longè atrociùs flammæ dolent, præſertim diuturnæ, quàm verba; quis ergo tam abſurdè ſentiat, ut dicat, poſſe torqueri parvulos, qui non poſſunt reprehendi? poſſe puniri flammis, qui non poſſunt verbis? Ex quibus omnibus facilè intelligas, magnum parvulorum, & adultorum diſcrimen eſſe: Si enim Deus parvulos ad gloriam non elegit, non ideo ſequitur, eos damnari; at id ſequitur in adultis, in quibus, rem ipſam ſi conſideres, unum idemque eſt, non eligi, quod damnari, cùm medium non detur. Ubi etiam obſerva, nulla re magis Auguſtini animum (ùt ipſe profitetur, præſertim *epiſtola* 28. *ad Hieronymum*) agitatum, tortumque fuiſſe, quàm hac de parvulorum pœnis quæſtione; unde ut ſe hoc nodo explicaret, in alias, aliaſque ſententias flexit. Aliquando enim docuit: animas non creari à Deo, ſed per traducem ab Adamo proficiſci. *Epiſt.* 28. aliquando: *Deum in æterna vita, inq; ſecreto judiciorum ſuorum aliquid bonæ compenſationis parvulis reſervare, quoniam quanquam nihil boni fecerint, tamen nec peccaverint aliquid*. Lib. 3. de Libero arbitrio. Quam ſententiam ſuam licèt in *epiſtola* 28. *ad Hieronymum* retractet, non tamen ùt erroneam, & falſam, ſed tantùm ùt *minus firmam, validamq;*. Aliquando totam pœnam parvulorum ſine Baptiſmo morientium dixit, ab aliquibus non in anima ſtatui, quam concedebant ad videndum Deum admitti, ſed in corpore, quod negabant reſurrecturum; quam tamen ſententiam fatetur Auguſtinus, vel ſola novitate ſibi diſplicere *Epiſt.* 28. aliquando æternis ignibus cruciari dixit. *Lib. de Fide ad Petrum cap.* 27. aliquando *pœnâ omnium mitiſſima*. Enchirid. 93. aliquando, ſe prorſus animi pendere oſten-

oſtendit, & quid ſtatueret, planè ignari. *Lib. 5. in Julian.* cap. 8. Et Epiſt. 28. ad Hieronym. Ubi: *Cùm ad pœnas ventum eſt parvulorum, magnis mihi crede, anguſtiis arctor, nec quidquid reſpondendum penitus invenio .... Quamvis autem deſiderem, rogem, votis ardentibus exoptem, & expectem, ut per te mihi Dominus hujus rei auferat ignorantiam, tamen ſi minimè meruero patientiam mihi petam à Domino Deo noſtro*. Denique in hac quæſtione id evenit Auguſtino, quod Venatoribus ſolet, ut videlicet odore, ac deſiderio prædæ, quam inſequuntur, nec capiunt, toties mutent locum, quoties ſpem invenien-di. At ego id quoque ad arcana Dei pertinere cenſuerim. Conſtat, ſine Baptiſmo ad vitam æternam, hoc eſt viſionem beatificam non perventuros, id enim Evangelium expreſſit. Conſtat, ſenſibilis pœnæ immunes fore, id enim ratio, omniumque Theologorum auctoritas convincit, reliqua latent, & ideo ſemper id tenendum, quod magis divinæ Bonitati congruat juxta illud Sap. 1. *Sentite de Domino in bonitate*. Si enim ipſe Deus *ſuperexaltat miſericordiam judicio*, quantò magis id faciant homines, qui miſericordiâ indigent? & ſi clementia prima virtus in Principe eſt, quantò magis erit prima in omnium Principum Principe? Planè de Deo peſſimè merentur, quicumque formidabilem magis, quàm amabilem faciunt, ſicque ex aureo in ferreum mutant, talemque aliis fingunt, qualem nollent ſibi eſſe: ſi enim experiri clementem ipſi cupiunt, quare aliis inclementem, & inexorabilem faciunt? Imitantur ergo Poëtam, qui aliquem è ſuis Diis ita deſcripſit:

.... Vultus eſt illi Jovis,
Sed fulminantis: magna pars Regni trucis
Eſt ipſe Dominus, cujus aſpectum timet,
Quidquid timetur .....

Ita Poëta Plutonem pinxit: at non ita Theologi Deum, quem definiunt *Summum Bonum*; non ſummum terrorem eſſe: nam eſſe terrori, etiam Africæ Monſtris, & Baſiliſcis convenit; non ergo eſt proprietas Dei: non quòd negemus, timendum eſſe Deum; ſed quòd dicamus, oportere rationibus timendi prævalere rationes amandi.

Ergo, ùt dicebamus Deus parvulos Cœlo excluſit ob peccatum, non proprium, ſed paternum: Non ideo tamen naturalibus bonis exuit, ſicque ſi non fecit beatos, quia perduellium parentum filios, & cul-

& culpâ originali aſperſos; at nec fecit miſeros, quippe cæterà innocentes.

Deinde in hac parvulorum cauſa conſiderandum eſt, licèt Deus ad cœleſtem gloriam non eos admiſerit; alio tamen, multoque majori beneficio affeciſſe, quod illi ipſi longè cœlo prætuliſſent, & nos quoque, ſi electio daretur, multò majoris pretii, quàm Cœlum duceremus. Id verò beneficium fuit, quòd fato præmaturo abreptos innocentiæ ſuæ perſonalis ſecuros reddidit, & quàmplurimis peccatis cùm venialibus, tùm mortalibus, ac præſentiſſimis, infinitiſque peccandi periculis ſubduxit, quibus procedentibus annis certiſſimè implicandi erant, addicendique perpetuis gehennæ incendiis, juxta illud Sap. 4. *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus*; quod præſertim de filiis infidelium veriſſimum eſt. Hoc verò innocentiæ perſonalis donum, & immunitatis à peccato tantum eſt, ut ipſi parvuli millies Cœlo carere malint, quàm vel uno peccato involvi, nulluſque Chriſtianorum eſt, cujus non idem votum eſſe debeat. Quid ergo conqueri de Deo poſſunt, aut quid ipſis mali fecit, ſi non quidem Cœlo, ſed alio beneficio donavit, quod multò præſtantiùs Cœlo eſt, quodque & ipſi, & omnes ſapientes, ſi poteſtas eligendi daretur, longè Cœlo præferrent? Quòd ſi Deus id egit, quod & ipſi, & nemo alius non optaret, ergo nulla dolendi, nulla conquerendi, ſed magna laudandi, grateſque agendi cauſa eſt.

§. II.

§. II.

Dari omnibus hominibus ad æternam vitam conſequendam, non tantùm neceſſarias, & qualeſcumque, ſed copioſiſſimas, & abundantes gratias, quibus ſi velint, facilè, commodèque obtinere illam poſſint.

SVMMARIA.

I. *Ex voluntate efficaci ſalvandi omnes, optimè inferri voluntatem omnibus quoq; quantùm ex parte Dei eſt, efficaces, & copioſiſſimas gratias offerri.*

II. *Poſſe cauſam aliquam & dici, & eſſe efficacem, quamvis effectus non ſequatur, idq; exemplis Luciferi, & Adami oſtenditur.*

III. *Efficaces ex natura ſua, & copioſas gratias dari ex Sacris Litteris, & qua ratione jugum Chriſti leve, & ſuave dicatur, oſtenditur.*

IV. *Sæpe reprobis, & renuentibus æquales, aut etiam majores gratias dari, quàm electis, & conſentientibus. Neq; tantùm externas, verùm etiam, multoq; magis internas. Ubi Auguſtini, & Thomæ teſtimonia expenduntur.*

V. *Idemq; probatur ex effuſiſſima etiam in bruta, aliaſq; creaturas inſenſibiles Dei Bonitate, & Providentia.*

VI. *Et in ipſum hominis corpus.*

VII. *Et quia homo Dei opus eſt.*

VIII. *Idemq; ex corporis humani ſtructura.*

IX. *Ac præſertim hominis Redemptione.*

X. *Ipſaq; experientiâ.*

XI. *Neq; id tantùm de fidelibus, verùmetiam infidelibus credendum eſſe, quod variis, multiſq; rationibus probatur, præſertim verò teſtimonio Auguſtini, ejuſq; præſtantium Diſcipulorum.*

XII. *Nihil obſtare doctrinam S. Thomæ de infidelitate purè negativa.*

XIII. *Si homini auxilia gratiæ deeſſent, tranſgreſſionem mandatorum ex ſententia Auguſtini nequaquam tranſgreſſoribus imputatum iri.*

XIV. *Nullis quantumvis obduratiſſimis peccatoribus abundantiſſimas gratias deeſſe.*

XV. *Quo ſenſu Auguſtinus dicat, gratiam non omnibus dari.*

XVI. *Cauſa Parvulorum ſine Baptiſmo decedentium non obeſſe oſtenditur.*

XVII. *Exponitur Auguſtinus.*

XVIII. *Falſam eſſe eorum opinionem, qui contendunt gratiam omnibus quidem præparari, non tamen omnibus dari.*

XIX. *Exponitur Apoſtoli ſententia ad Roman.* 10. quomodo credens, quomodo audient ſine prædicante &c.

XX. *Nemini quamvis perditiſſimo cuſtodiam Angelicam ſubtrahi, ubi de peccatorum menſura, deq; prava conſuetudine, modiſq; eam expugnandi.*

XXI. *Nemini orandi, petendiq; gratiam deeſſe. Ubi de gradibus Orationis, deq; auxilio remoto.*

I. ID quidem ex iis, quæ ſuperiori Paragrapho diſputavimus, facilè conìici poteſt: Si enim Deus, quantùm ex ſe eſt, vult omnes efficaciter, impenſeque ſalvari; ſequitur, non minùs efficaciter, impenſeque media, & gratias homini dari, quibus hunc finem obtinere poſſit; voluntati enim finis reſpondet voluntas, & cura mediorum.

II. Sed hîc iterum in memoriam revocandum, quod jam ſuprà probavimus, poſſe cauſam aliquam eſſe, diciq; efficacem, quamvis effectus non ſequatur, ſi videlicet ceſſatio, & ſuſpenſio effectûs non ex defectus virtutis in cauſa, ſed aliunde proveniat: illa enim dicitur cauſa efficax, quæ omnem, & neceſſariam virtutē ad ponendum effectum habet: nemo enim negaverit, Solem cauſam efficacem illuminationis eſſe, quia nihil ei ad illuminandum & aërem, & terram deeſt, ipſoque facto omnia illuminat, niſi nubem, aut velum, aliudve impedimentum opponas, quale opponunt, qui lucenti, & mille radiis ad illuminandum conanti oculos ſtudiosè claudunt; tunc enim ceſſabit quidem illuminatio, non tamen Solis, ſed Solem impedientis culpâ. Aliud ergo eſt cauſa efficax, aliud effectrix; iſta, quam effectus conſequi-

ſequitur; illa quæ omnem neceſſariam virtutem ad conſequendum effectum habet, niſi aliunde impediatur. Idem de gratia dicas. Alia effectrix eſt, quæ voluntatem expugnat; alia efficax, quæ virtutem expugnandi habet, quæque ipſo facto voluntates omnium expugnat, quotquot impedimentum nullum ponunt; unde quòd vna, eademque gratia alium flectat, alium non flectat; non gratiæ, ſed voluntatis culpa eſt: Sciendum enim, hanc eſſe libertatis creatæ naturam, ut quamcumque etiam efficaciſſimam gratiam poſſit eludere, caſſamque reddere; quod ſi poteſt, quid mirum eſt, ſi aliquando agat? ſicut enim nulla gratia eſt, quæ tollat libertatem; ita nulla eſt, quæ tollat potentiam reſiſtendi; quid ergo novi, abſurdique, imò quid non rationi, & experientiæ conſentaneum, reſiſtere aliquando illam, quæ ſemper poteſt reſiſtere, juxta illud Act. 7. *Uos ſemper Spiritui Sancto reſiſtitis?* Non quòd major ſit in voluntate virtus reſiſtendi, quàm in Deo potentia ſuperandi, ſed quòd Deus nolit potentià, ſed gratià uti, hoc eſt, non cogere liberam, ſed invitare, ac more nobilis, caſtique Amatoris petere conſenſum, non rapere. Et verò hæc creatæ voluntatis etiam potentiſſimis gratijs reſiſtendi facultas, nullibi clariùs quàm in Lucifero, & Adamo apparuit: Nam ex una parte nihil in iis erat, quo poſſent ad malum inclinari: non appetitus cum ratione certamen, non indigentia alieni, & extranei boni, non perverſi, & inoliti mores, non ignorantia, non cupiditas, non difficultas honeſti, non aliquid eorum, quæ homines ad peccandum illiciunt. Ex adverſo, nihil eorum aberat, quo poſſent facillimè in officio contineri, & ad bonum, ac virtutem complectendam propè compelli; ſumma tranquillitas animæ, perfectiſſima Dei cognitio, & par cognitioni amor, ſumma quoque & facilitas, & ſuavitas operandi honeſta, ſpes certa futurorum, ſecura, & plena poſſeſſio præſentium, ac denique omnia, quæ optare aliquis ad ſanctitatem, & felicitatem poſſet. Et tamen inter tot præſidia virtutum, quis unquam credidiſſet, cadere illos, quàm ſtare maluiſſe? cujus ſi cauſam poſtules, dari alia non poteſt, quàm voluntatis humanæ libertas, quæ præſentibus, & honeſtis, incerta, & flagitioſa præpoſuit, nec validiſſimis gratiis, quibus ad bonum rapiebatur, vinci ſe paſſa eſt. Ita Angelicus de peccato Luciferi 1. p. q. 63. a. 7. *Peccatum Angeli proceſſit non ex aliqua pronitate, ſed ex ſolo libero arbitrio.* Et ad 3. cùm ſibi objeciſſet: *quantò magis aliquid inclinatur in aliud, tantò minùs poteſt ab illo deficere; ſed Angelus quantò eſt Superior, tantò magis inclinatur in Deum, ergo*

Digitized by Google

minùs poteſt à Deo peccando deficere:reſpondet:*Quòd quantacumq; inclinatio ad bonum in ſupremo Angelo,tamen ei neceſſitatem non inducebat, unde potuit per liberum arbitrium eam non ſequi*. Sententia ergo S. Doctoris eſt,quantamcumque inclinationem ad bonum quæ neceſſitatem non infert (& conſequenter quantamcumque gratiam , cujus tota efficacia in eo eſt , ut inſtar validiſſimi ponderis & intellectum , & voluntatem ad cognoſcendum , proſequendumque bonum inclinet) & poſſe à libera voluntate vinci , & de facto in ſupremo Angelorum, primoque homine victam eſſe quorum uterque deliquit, deflexitque à bono, non aliquo gratiæ defectu, ſed voluntatis arbitrio. Certè de Adamo S. Auguſtinus Lib. de Corrept. & grat. cap. 11. hæc habet: *Quid ergo, Adam non habuit Dei gratiam? imò verò habuit magnam , ſed diſparem: ille in bonis erat, quæ bonitate ſui Creatoris acceperat , & in quibus nullum prorſus patiebatur malum , nullaq; tali rixa à ſe ipſo adverſus ſe ipſum tentatus , atq; turbatus , in illo beatitudinis loco , ſuâ ſecum pace fruebatur*. Ergo nec Lucifero, nec Adamo, nec aliis multis *magna gratia defuit*; ſed defuit magna, & bona voluntas. Hanc verò magnam, validiſſimamque gratiam, quam etiam cadentibus, & reſpuentibus dari diximus, appellat Auguſtinus *ſufficientiſſimam facultatem*: ſic enim Lib. 3. de Libero arbitrio cap. 16. loquitur: *Ex eo igitur , quod non accepit, nemo reus eſt. Ex eo verò, quodnon facit, quod debet, juſtè reus eſt; debet autem, ſi accepit voluntatem liberam, & ſufficientiſſimam facultatem*. Hanc ergo, ùt loquitur Auguſtinus, ſufficientiſſimam, & validiſſimam gratiam, non quomodocumque, nec parva manu, ſed abundantiſſimè hominibus dari ex Sacris Litteris manifeſtè probatur. Nam:

Jacobi 1. c. 4. *Qui dat omnibus affluenter , & nemini improperat*. Nota illa verba *omnibus* , *& affluenter* : *omnibus* , ut nullum excludat: *affluenter*, ut copiam oſtendat. Et ideo *Gen.* 17. Deo nomen Saddai tribuitur, quod mammeum, uberrimum, & inſtar Cornucopiæ abundantiſſimum ſignificat, ut meritò dixerit Auguſtinus: *Erubeſcat humana pigritia;plùs enim paratus eſt Deus dare,quàm homo accipere.* Et Thomas Angelicus in hæc verba:*Deus dat liberaliter,quia non vendit, ſicut multi: dat generaliter, quia non uni, ſed omnibus: dat abundanter non parcè: dat curialiter, & officiosè, quia non improperat*. Planè cum Deus ſit ſummum bonum, tam naturale, & ingenitum eſt illi copiosè dare, quàm ingenitum eſt mari, copiosè, & non guttatim effluere.

1. ad Timoth. 6. *Sperate in Deo vivo, qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum*, quæ verba, licèt videantur de bonis temporalibus accipienda, multò tamen magis de ſpiritualibus intelligenda ſunt, quæ ſunt finis temporalium, & quibus multò perfectiùs anima Deo aſſimilatur, & conjungitur.

Ad Titum cap. 3. *Secundùm miſericordiam ſuam ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abundè per JESUM Chriſtum.*

Et ad Roman. 10. *Idem eſt Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum.*

Et ad Epheſ. 2. *Deus autem, qui dives eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam, quâ dilexit nos, convivificavit nos in Chriſto, ut oſtendat abundantes divitias gratiæ ſuæ.* Hîc iterum audis divitias miſericordiæ, abundantiam gratiæ, exceſſum charitatis &c. Non quòd in Deum cadere exceſſus aliquis poſſit; quid enim excedat infinitum? ſed quia & merita, & vota, & expectationem hominum amando exceſſit; nemo enim, quæ Deus præſtitit, auſus eſſet optare.

Et ad Rom. 8. v. 32. *Qui etiam proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* Si omnia donavit, ergo non parcè. Et ſi donavit illis, pro quibus Filium dedit; ergo non prædeſtinatis, non paucis, ſed omnibus, quid enim potuit negare, quibus Filium dedit? Planè ſicut omnia, quæ hominibus donat Deus, ſunt incomparabiliter minora Filio; ita abſurdiſſimum eſt dicere Deum, qui dedit hominibus; quod incomparabiliter majus, noluiſſe dare, quod incomparabiliter eſt minus; hoc eſt omnia ad ſalutem conſequendam neceſſaria, & opportuna.

Et Deuter. 10. Cùm Moſes ea verba præmiſiſſet: *Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & cuſtodieris præcepta ejus, quæ in lege hac conſcripta ſunt, ut revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua*; mox addit: *Mandatum hoc, quod præcipio tibi, non ſupra te eſt, nec procul poſitum, ſed juxta te eſt, ſermo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illud.* Quæ verba applicans S. Paulus legi Euangelicæ, ac præſertim præcepto Fdei amplectendæ, quod tamen ex natura ſua difficillimum eſt (cùm res actu, cognitúque difficillimas complectatur) ita ad Rom: 10. concludit: *Hoc eſt verbum fidei, quod*

quod prædicamus. Ecce & Moyſes, & Apoſtolus ad omnes Hebræos, Romanoſque loquebantur, hoc eſt, ad omnes illos, qui ad Legis Moſaicæ, & Evangelicæ obſervantiam invitabantur, inter quos multi utique peccatores, reprobique; & tamen eas gratias, & auxilia omnibus promittunt, quibus non utcumque, ſed tam facilè, commodeque legem obſervarent, quàm facilè ea videmus, & tangimus, quæ nobis vicina, & ante oculos poſita ſunt. Quò etiam faciunt illa Chriſti verba, omnes juſtos & injuſtos ad ſubeundam Legem Evangelicam invitantis Matth. 11. *Tollite jugum meum ſuper vos; jugum enim meum ſuave, & onus meum leve eſt*. Ubi nota, cùm omnes homines ad jugum Evangelicum ferendum ea ratione invitentur, quòd ſit *leve*, & *ſuave*; ſequi, id intelligendum eſſe, non ſolùm de jugo Evangelico ſecundùm ſe, & ex natura ſua; (ſic enim durum potiùs & grave eſt) verùm etiam ſecundùm vires ferentium, quas à gratia Dei acceperunt; alioquin fruſtranea eſſet, & vana invitatio; ſicut fruſtra paralyticum ad ambulandum provocares; quamvis enim ambulatio ſecundùm ſe ſit homini naturalis, & ideo non facilis tantùm, verùm etiam jucunda; homini tamen paralyſi adſtricto impoſſibilis eſt & ideo fruſtra ſuadetur. Eodemque ſenſu dixit Joannes Epiſt. 1. *Scimus, quia mandata ejus gravia non ſunt*. Circa quas Scripturæ ſententias obſervandum eſt, legem, ac mandata Evangelica, & *jugum*; hoc eſt, onerosa, & *levia* appellari: onerosa, ſi eorum naturam, vireſque hominis morbidas attendas; levia verò, & ſuavia, ſi gratiam ſpectes, quæ omnibus, qui ad fidem invitantur, à Deo offertur: non quòd gratia onus, & difficultatem Evangelicæ Legis tollat, ſed quòd vires tribuat, eam difficultatem vincendi: nam & rota non tollit, aut minuit pondus rhedæ, imò multò auget, & tamen novo hoc onere facit eam velociùs agi, quòd ſi rotam currui adimas, pondus quidem minues, ſed immobilē reddes; idem de velo navium de alis, penniſque avium dicas, de quibus more ſuo eleganter Auguſtinus Serm. 24. de Verb. Apoſt. *Habent & aves pennarum ſuarum ſarcinas, portant illas, & portantur. Tu ſi miſericordiam velis præbere avi, præſertim æſtate & dicas: miſeram iſtam aviculam onerant pennæ, & detrahas onus, hæc in terra remanebit, cui ſubvenire voluiſti. Porta ergo pennas pacis, alas accipe charitatis; hæc eſt ſarcina, ſic implebitur lex Chriſti*. Duplici ergo ratione mandata Dei, & gravia, & levia dicuntur. *Levia*, vel quia ob magnitudinem, exceſſumq; amoris, & gratiæ tota planè difficultas extinguitur, juxta illud Angelici Do-

Doctoris Opuſc. de diligendo Deo: *Anima, quæ amat, operatur magna, & reputat parva: operatur multa, & reputat pauca: operatur diu, & reputat breve.* Et illud Bernardi: *Labor meus vix eſt unius horæ, & ſi plus eſt, non ſentio præ amore.* Et ideo eleganter S. Gregorius amorem vocat machinam cordis (*machina cordis vis eſt amoris*) ſicut enim parvis machinis ingentia onera nullo ferè labore levantur (quales erant Archimedis, unâ, leviq́ue trochleâ integras Romanorum triremes in altum rapientes, & quibus totum ſe globum terreſtrem moturum centro ſpondebat, ſi locus ſtandi daretur) ita nullum cor tam vitiis grave, quòd tolli in Cœlum nequeat, amore moliente, ùt in Magdalena, ipſoque Auguſtino patuit, cujus ſunt illæ voces lib. confeſſ. 9. cap. 1. *Quàm ſuavè mihi ſubitò factùm eſt, carere ſuavitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat: & ubi erat, & de quo imo, altoq́; ſecreto evocatum eſt in momento liberum arbitrium meum, quo ſubderem cervicem legi jugo tuo, & humeros levi ſarcinæ tuæ Chriſte JESU adjutor meus, & Redemptor meus.* Sed hæc gratia omnem penitus difficultatem bene operandi extinguens ſingularis, & paucorum eſt. Alio modo magis obvio, & quotidiano dicitur jugum Evangelicum leve, quia licèt gratia onus, & difficultatem operandi non tollat, facit tamen eam ſuperare. Ex adverſo lex Evangelica gravis dicitur, tùm ob datam rationem, quia videlicet ejus difficultatem gratia non penitus delet, ſed vincit, juxta illud Chriſti Domini: *Regnum Cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*: tùm etiam, ac præſertim *in ſenſu compoſito*, hoc eſt, quamdiu amorem creaturæ retines, nec ei expellendo gratiâ uti ſtatuis, tam diu lex Evangelica non ſolùm difficilis, verùm etiam impoſſibilis obſervatu eſt: At ſi gratiâ uti velis, ut facilè poſſes, Evangelium obſervabis, evadetq́ue onus leve, quod priùs graviſſimum videbatur. Res exemplo declaratur. Fac ægrotum aliquem eſſe, qui vehementi febri laborans ardentiſſimam ſitim patiatur; facilè tamen ſanari poſſit, ſi videlicet Medici tantùm opem, manumq́ue imploret, ac pauciſſimas ſanguinis uncias, quo aliàs & noxiè abundat, è venis mittat. In hac, inquam, hypotheſi, ægroto & difficillimum, & facillimum eſt, ardentiſſimam ſitim vincere, potuq́ue omni abſtinere: difficillimum quidem, quamdiu febris urit, quæ deſiderium bibendi accendit, facillimum verò, quia nihil facilius, quàm ſanitatem conſequi implorato tantùm Medico, emiſsâq́ue exiguâ parte ſuperflui ſanguinis; ſic enim obtenta ſanitate,

Digitized by Google

te, extinctaque febri, ſitis, ardorque immoderatus bibendi ſponte ſua cedet. Idem de peccatore dicas non corpore, ſed animâ laborante: febris illi vitium eſt; ſitis, amor illicitis fruendi: durum eſt avaro, alienis abſtinere; durum impudico ſine thalamo vivere; verùm quamdiu impudicus, & avarus eſt; ſed facilè remedium, ut deſinat eſſe, oratio videlicet, & largitio ſuperfluorum in pauperes (ùt alibi fuſiùs oſtendam) quis iſta non poſſit? aut quod facilius obtinendæ ſanitatis remedium, quàm tantùm rogare Medicum, ut velit ſanare? quod niſi facias, quis veniam ſocordiæ dabit? Si ergo dicas avaro, ne amet pecuniam; aut impudico, ne amet voluptatem; reſpondebunt, ſe id non poſſe: ſed ſi dicas: ut à Deo petant, ne iſta ament; quis eorum reſpondere audebit, ſe ne petere quidem poſſe? Audi Auguſtinum lib. de perfect. Juſtit. ante medium: *Non eſt grave, quod diligendo fit; nam perfecta charitas facit præcepti ſarcinam levem, nec ſolùm non prementem onere ponderum, verùm etiam ſublevantem vice pennarum. Anima ergo, quæ illa gravia ſentit, oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facilitatis.* Ergo quod grave eſt violentiâ morbi, leve eſt facilitate remedii. Quæ omnia eò ſpectant, ut oſtendam omnibus, qui ad Legem Evangelicam invitantur, reprobis videlicet, electiſque gratiam non qualemcumque, ſed talem offerri, quâ lex Evangelica ſuavis, faciliſque obſervatu fiat, quod niſi eſſet, gratia vix dici poſſet, cùm difficultas diuturna opus, cui annexa eſt, moraliter impoſſibile reddat; Nemo enim diù facit, quod ægrè ac difficulter facit. Ex allatis ergo Scripturæ verbis manifeſtum eſt, Deum non tantùm seriò omnium ſalutem velle, verùm etiam ad hanc conſequendam non avarè, non parcè, ſed effuſiſſimè quantùm eſt de ſe omnia media ſuppeditare, quæ non modò ſufficiant, imò abundent. Agit videlicet Deus more ſplendidiſſimi alicujus, nobiliſque parentis, qui filium Regni hæredem peregrè, & in longinqua profecturum non neceſſariis tantùm ſumptibus inſtruit, qui videlicet ad vitam ægrè ſuſtentandam, iterque pedibus metiendum ſufficiant, ſed etiam iis adornat, qui ad facilè, commodè, jucundeque viam ſuperandam, fallendoſque itineris labores conferre poſſint; hinc rhedæ, hinc famuli, hinc ſupellex & viaticum patre, filioque dignum. Ita cum hominibus Deus, quippe filiis, Regniſque hæredibus. Videant ergo, quàm benè de divina bonitate, ac magnificentia ſentiant illi, quicumque gratias reprobis, hoc eſt, pleriſque hominum datas, tam ex natura ſua tenues, imbel-

imbelleſque faciunt, ut cum iis nemo ad ſalutem pervenerit, nemo perveniat, nemo perventurus ſit.

Qua in re obſervandum eſt, non omnem à nobis gratiam ſufficientem excludi, quod Janſenius docuit, quodque Summi Pontifices damnârunt, ſed ſolùm eam gratiam ſufficientem non admitti, quæ ex natura ſua talis eſt, quæque numquam effectum ſuum completum aſſequitur. Eam vero gratiam ſufficientem agnoſci, & doceri, quæ ſubindè impletur, ſubinde repugnante libero arbitrio non impletur, effectuque ſuo culpâ voluntatis caret, quamque S. Auguſtinus clariſſimè, & frequentiſſimè docuit, ùt ex laudatis ſuprà ejus textibus patet, & quam tota Societas Jeſu amplectitur, graviſſimique alij doctores.

Qui igitur gratiam ſufficientem ſtatuunt, quæ nunquam effectum ſuum completum aſſequitur, talem mihi videntur ſtatuere gratiam, quæ non eſt gratia, hoc eſt, de qua nemo ſperare æternam felicitatem ſuam poſſit; quis enim ſperet, ſe cum ea gratia æternam ſalutem obtenturum, cum quâ nemo obtinuit, nemo obtenturus eſt? aut quis morbo ſuo pharmacum optet, de quo conſtet, nullum unquam ſanatum eſſe, nullum ſanatum iri, imo quot quot acceperunt, morti ceſſiſſe? Hæc eſt ergo nimia illa charitas, quâ dilexit nos, hæc copioſa redemptio, hæc ſuperabundans gratia, hæ divitiæ miſericordiæ toties in Scripturis decantatæ, toties promiſsæ? dare videlicet auxilia tam ex natura ſua parca, tamque invalida, ut ab Orbe condito, ſpatioque ſex mille annorum inter tot hominum myriades non unus repertus ſit; cui illa ad æternam vitam profuerint, nec deinceps ad mundi finem profutura ſint, quæque nemo petere, nemo optare poſſit ad æternam vitam conſequendam, quippe cùm acceperit, certiſſimè periturus? Vt ſilentio prætereeam, quod illi dicunt, hujuſmodi ſufficientes gratias potentiam quidem agendi dare, ſed nunquam actum. Quis enim inter tot millia cauſarum, vel unicam cauſæ ſpeciem ſeu naturalem ſeu artificialem vidit, aut ſaltem narratam ab alijs audivit, cujus nullum unquam individuum in opus, ac finem ſpeciei, naturæque ſuæ congruum prodierit? aliquem ignem, qui nunquam arſerit? aliquam aquam, quæ nunquam madefecerit? aliquam ſtellam, quæ nunquam luxerit, aliquod ſpeculum, quod nunquam Imaginem obiecti retulerit? Planè tam nova hæc ſunt, tam inaudita; ut nec dici debeant, cùm careant ratione, nec credi poſſint, cùm careant exemplo. Imò ſi aliquid in rerum natura eſset, de quo dici tam inſolita,

& prodigioſa deberent, dici tamen de gratia non poſſent, quam talem eſſe oportet, ut maximi beneficii rationem habeat; at beneficium non eſt, quod nemo optare, nemo petere, & à quo nemo ſperare æternam ſalutem poteſt; quis enim ſperet nunquam facta, nunquam futura? Planè tale beneficium eſt, gratiam homini dare, quâ nemo unquam operatus eſt; quale eſt remedium dare, quo nullus ægrotus ſanatus eſt, ſcutum dare, quo nullus aduerſus hoſtem defenſus eſt; cibum dare, quo nemo refectus eſt. Sed reliqua videamus.

Hæc ipſa, & effuſiſſima Dei in homines bonitas non neceſſaria tantùm, ſed copioſa tribuentis ex aliis etiam Scripturæ, Patrumque teſtimoniis oſtendi poteſt, docentium: ſæpe reprobis æqualia, aut etiam majora, quàm electis auxilia conferri; ſicque quòd illi damnentur, non defectui gratiæ, ſed eorum malæ voluntati, & ſocordiæ adſcribi. Id ex celebri illa Chriſti ſententia manifeſtè patet, Judæis impœnitentiam exprobrantis Matth. 11. *Tum cepit exprobrare Civitatibus, in quibus facta ſunt quàm plurimæ virtutes, quòd non egiſſent pœnitentiam: Væ tibi Bethſaida, væ tibi Corozaim, quia ſi in Tyro, & Sidone facta fuiſſent, quæ facta ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere egiſſent pœnitentiam; verùmtamen dico vobis; Tyro, & Sidoni remiſſiùs erit in die judicii, quàm vobis. Et tu Capharnaum uſq; in infernum deſcendes; quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent uſq; in hanc diem; verùmtamen Dico vobis, quia terræ Sodomorum remiſſiùs erit in die judicii, quàm tibi.* Hîc (ſi modò veritatem fateri ingenuè velis, removeaſque alienas illas, tortaſque interpretationes, quibus nihil tam clarè dicitur, quod obumbrari non poſſit) hîc, inquam, apertiſſimè docet Chriſtus, cum iiſdem gratiis, quæ Judæis impœnitentibus datæ ſunt, Tyrios, & Sidonios pœnitentiam facturos; ſicque cum una, eademque gratia alium pœnitere, non pœnitere alium.

Neque cum Janſenio dicas, Chriſtum loqui de pari gratia *externa*, non verò de pari *interna*: Id quippe abſurdiſſimum eſt: Chriſtus enim de illa gratia loquitur, cum qua fieri pœnitentia poteſt; at non poteſt cum ſola externa; ſicut non poteſt cum ſola luce externa oculus videre, ſi careat interna facultate videndi: unde quàm non poteſt cæco imputari, quòd magis impingat, cadatque, quàm ille, qui ſanis oculis eſt; quia licèt utrique Sol luceat, unus tamen internæ videndi facultate caret, alter non caret: ita non poſſet Judæis impœnitentia præ Sidoniis exprobrari, ſi utriſque æqualiter quidem Chriſtus

ſtus prædicaret, æqualiter miracula ederet, ſed non utriſque gratiam internam æqualiter daret, ſine qua tam nihil prædicatio, & miracula proſunt, quàm nihil ſurdo prodeſt optima, & dulciſſima cantilena. Reſponderent ergo Chriſto Judæi: quid ſurdis fabulam canis? priùs ſurditatem tolle, ut ſublaturus es Sidoniis, & tunc æquè, ac Sidonii prædicantem audiemus; nam ſi illis ſurditatem tollis, nobis non tollis, hoc eſt; ſi illis internam gratiam præbes, nobis non præbes, mirum non eſt, ſi nos non audimus, & audiunt illi? ſi nos non pœnitemus, & pœnitent illi. *Deinde* cùm dicit Janſenius: gratiam *internam* majorem Sidoniis, quàm Judæis à Deo paratam eſſe, licèt auxilia *externa* paria eſſent; cùm, inquam, hoc dicit Janſenius, divinatorem potiùs, quàm Theologum agit: Interna enim, & occulta ſciri niſi per externa non poſſunt; alioquin ſi externa removeas, tam ſciri nequit, quid Deus intra Judæorum, & Sidoniorum conſcientias egerit, eſſetve acturus, quàm ſciri non poteſt, quid in corpore humano agat anima, niſi vultu, colore, aliove ſigno prodente. A nobis ergo, qui per externa tantùm de internis arbitramur, ita ſentiendum eſt, ut credamus, illis plures, majoreſque gratias internas datas eſſe, qui plures, & majores externas accepêre, nam externa ad interna tanquam finem diriguntur. Sicut ergo, qui videt quàm plurimos remos adornandæ Claſſi, aut quàm plurimas machinas expugnandæ Urbi à Principe parari, nullus dubitat, quamvis non videat, parem quoque Remigum, militumque numerum conductum iri, ſine quibus nihil machinæ, remique proficerent; ita dicendum de Deo, cujus externa vocatio nulla eſſet, niſi jungeretur internæ, & ideo idem foret, non vocare, quàm ſic vocare, nam ùt optimè notavit etiam Juris Conſultus: *Nihil, & inutile paria eſſe dicuntur*. L. quoties ff. de Sadiſd. *cogat.* Obſervet Janſenius opera naturæ & gratiæ, videbitque externis organis, & inſtrumentis (niſi contrarium *peraccidens*, extraque ordinem contingat) internas quoque vires, & potentias ſociari. Plantæ non ſolùm radices habent, ſed etiam vim internam, & nutritivam, quâ alimentum trahant: avibus & alæ, & vis volandi: animalibus & oculus externus, & in oculo ſenſus videndi. At lapides, aliaque inanimata, ſicut vitam non habent, ita nec organa, & inſtrumenta vivendi. Idem de gratia dicendum, nunquam videlicet gratiam, & vocationem externam ſine interna eſſe. Quod tantò certiùs eſt, ſi & ordinem naturæ, & Officium Angeli tutelaris attendas: Ordinem quidem

dem naturæ, quia cùm objecta externa ſenſum, ſenſus phantaſiam; phantaſia intellectum, intellectus voluntatem quodam nexu, ac ſerie cauſandi naturaliter moveant, fieri non poteſt, ut ex iis, quæ foris audiuntur, & ſpectantur, non proportionatæ, pareſque illis externis in intellectu, & voluntate, ipſaque conſcientia, cogitationes, cognitiones, trepidationes, aliique motus, & affectus animi exiſtant, quos nemo non experitur, quoties prodigioſi aliquid videt, auditque: Officium verò Angeli Tutelaris quod attinet, quis auſit negare, etiamſi ponas Judæorum tam ſtupidos, & ſaxeos fuiſſe animos, ut Chriſto cùm verbis, tum prodigiis divinitatem ſuam afferente nihil moverentur; quis, inquam, negare auſit, non id Cuſtodem Angelum egiſſe, ut internis, piiſque cogitationibus, illuſtrationibus, inſpirationibus, ac præſertim flagello timoris illorum conſcientias agitaret, urgeretque ad credendum iis, quæ foris, tantaque coruſcatione veritatis agebantur. Quòd ſi Chriſtus de vocatione externa veriſſimè dixit Joan. 4. *Niſi ego veniſſem, & ſigna in eis feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*: quantò magis, veriuſque dicendum erit de vocatione interna, eos qui iſtâ caruiſſent, non peccaturos; cùm, ùt dixi, multò hæc magis ad credendum, quàm illa neceſſaria ſit; ſicut ad ſcribendum magis neceſſaria manus, quàm penna, & ideo magis etiam excuſandus, qui non ſcribit, ſi careat manu, quàm ſi careat pennâ, nam hujus defectus ſuppleri poteſt, illius non poteſt. Denique neſcio, an dici aliquid poſſit à Dei genio, ac dignitate magis alienum, quàm eum imitatione vanitatis humanæ pompam ſui amoris foris tantùm expromere, ac inſtar Romani illius Cæſaris pictis tantùm conviviis invitatos fruſtrari; cùm potiùs experiamur, in omnibus operibus ſuis plura, & majora intus condere, quàm in ſuperficie foriſque exponat. Compara, quæ in plantis, quæ in brutis, quæ in hominibus, quæ in Cœlis, quæque in Sacramentis videntur, cum iis, quæ non videntur, & intelliges, veriſſimè à Propheta dictum: *quia Deus abſconditus es*, hoc eſt, minimè oſtentationis, pompæque amicum, ac inſtar Solis pretioſa quæque in fundo, occultoque elaborantis. Quantò ergo potiori jure id quoque de operibus gratiæ dicendum erit, quæ rationem beneficii, & hominis utilitatem pro fine habent; Deum videlicet vocando, dicendo, miracula patrando, non tantùm foris, verùm etiam, multoque magis inſpirando, illuſtrando, excitandoque intus, & in anima operari; nam ſine interna hac vocatione tam externa illa

nihil

nihil prodeſſet, quàm evertendis mœnibus nihil machinæ bellicæ proſunt, foris quidem, & aſpectu terribiles, ſed intus vacuæ. Poteſt quidem Deus dare, aut negare gratiam, cùm nemini debeat, ſed ſi dat, dubium nullum eſt, talem dare, quæ juvare hominem poſſit, & quâ niſi utatur, exprobratione, pœnaque ſe dignum reddat; at talis non eſt ſola gratia, & vocatio externa: nam ùt fruſtra ligatum ad fugiendum invitas, viamque monſtras, quâ exeat, & non exeuntem injuſtiſſimè accuſas, niſi aut ipſe ſolvas, aut ſaltem inſtrumenta ſolvendi offeras; ita fruſtra ad pœnitendum miraculis, & prædicatione Judæos Chriſtus vocabat, fruſtra præ Sidoniis arguebat, ſi nihil in eorum cordibus per internam gratiam agebatur, quo ſolverentur. Aut ergo injuſta exprobratio Judæorum præ Sidoniis fuit, aut ſi juſta, non minùs per internam vocationem Judæi, quàm Sidonii ad exeundum, & pœnitendum adjuti, quod etiam eleganter S. Proſper magnus, & fideliſſimus Auguſtini Diſcipulus iis verbis expreſſit lib. 2. de Vocat. Gent. cap. 26. *Gratia Dei in omnibus juſtificationibus principaliter præeminet, ſuadendo exhortationibus, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inſpirando conſilium, corq; ipſum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo: quæ opitulatio per innumeros modos ſive occultos, ſive manifeſtos omnibus adhibetur: & quòd à multis refutatur, ipſorum eſt nequitia, quòd autem à multis recipitur, & gratiæ eſt divinæ, & voluntatis humanæ.* Ubi vides S. Proſperum de gratia internæ vocationis apertiſſimè loqui.

Dicunt alii, ideo Judæos præ Sidoniis objurgatos eſſe, quia pares Sidoniis quoad *gratiam ſufficientem* erant, quâ poterant pœnitere; licèt impares eſſent quoad gratiam *efficacem*, & ad actum prædeterminantem, quæ ſolis Sidoniis deſtinabatur. Sed planè ſi affectus, & præventio abſit, nemo non videt, quàm parùm hæc reſponſio ad rem præſentem faciat: Gratia enim ſufficiens ad pœnitendum, quam illi ſtatuunt, talis intrinſecè, & ex natura ſua eſt, ut tantùm detur *ad poſſe*, non verò *ad agere*, & ideo, quàm actus ſecundus creatus neceſſariò, & eſſentialiter à cauſa prima, hoc eſt, à Deo pendet; tam neceſſariò præter gratiam ſufficientem, quæ dat poſſe, requiritur gratia alia intrinſecè efficax, quæ det agere, ſine qua, ùt ipſi, ajunt, tam nequit actus ſecundus, & operatio eſſe, quàm nequit aliquid eſſe non dependens, non proveniens à Deo; & ideò ab Orbe condito repertus eſt nemo, qui cum hac ſola gratia ſufficienti, quam illi

Digitized by Google

illi docent, actu, vereq́ue pœnituerit. Quæ ſi ita ſunt, ſequitur, non poſſe Judæos præ Sidoniis objurgatione dignos conſtitui. Nam primò nemo paria ab iis exigit, quibus paria non dedit; at Judæis, & Sidoniis paria non dantur; iſtis enim gratia ſufficiens, & efficax datur, illis ſufficiens tantùm; quid ergo mirum eſt, minùs reddidiſſe, qui minùs acceperant, minùs viciſſe minùs armatos? minùs navigâſſe, minùs vento adjutos? Si Princeps aliquis duos habeat belli Duces, quorum utrumq́ue in bellum, & hoſtem mittat; ſed primum manipulo tantùm; alterum Phalange inſtructum: primus verò hoſtem non aggrediatur, ùt poterat; alter aggrediatur, & fundat: primus quidem nec laudem nec præmium merebitur, imò potiùs pœnam, quia non fecit, quod poterat (ſuppono enim aggredi potuiſſe) Sed non propterea poteris exprobrare, quòd in tanta virium diſparitate non æquè, ac ſecundus pugnavit, & vicit; nam ut quis *abſolutè* arguatur, ſufficit non feciſſe, quod poterat: ut verò quis arguatur *comparativè* ad alium, neceſſaria eſt paritas virium, comparatio enim eſt æqualium, non inæqualium. Jdem de Judæis, & Sidoniis dicas: iſti Phalangem, illi manipulum acceperant, hoc eſt; Judæi gratiam ſufficientem tantùm (cujus ad efficacem minor proportio, quàm manipuli ad Phalangem eſt) Sidonii & ſufficientem, & efficacem; quid ergo mirum eſt, tam diſparem effectum ſecutum eſſe ex tam diſpari cauſa? Quæ incommoda locum non habent in ea gratia ſufficiente, quàm prædicamus: ea enim, cùm ex natura ſua, & copioſa & efficax ſit, hoc eſt, virtutem producendi effectum de ſe habeat; nec ad poſſe tantùm agere, verùm etiam ad agendum tribuatur, & cum illa ipſo facto quàm plurimi agant, egerintq́ue; ſi contingat te non agere; non gratiæ defectus erit, ſed voluntatis tuæ vitium. Nec refert, Deum prævidiſſe, cum illa te non acturum; prævifio enim nihil mutat naturam rei, cauſæq́ue prævifæ: nec etiam tenebatur Deus, non dare eam gratiam, quà prævidebat, te non uſurum; ſicut nec ideo tenebatur abſtinere creando Soli, ac luci, quibus tamen quàm plurimos prævideat ad perniciem, & flagitia uſuros. Accedit, moraliter ſaltem impoſſibile eſſe (ut nihil dicam de impoſſibilitate phyſica) cum ſola gratia illa ſufficienti pœnitere, quàm impugnamus: Jllud enim moraliter impoſſibile dicimus, quod tam difficile homini eſt, ut nunquam, aut rariſſimè ab eo fiat: at cum gratia ſufficiente, qualem illi ſtatuunt, non tantùm rariſſimè, ſed nunquam omnino factum, nec futurum eſt, ut quis pœniteat: at

quod

quod moraliter eſt impoſſibile, quomodo exprobrari, imputarique Judæis, quomodo tam gravi pœna, quàm eſt æterna, puniri potuit? id planè perinde eſt, ac ſi aliquem tota die ludere aleâ jubeas, nec ſub pœna capitis alium numerum, quàm ſenarium jacere, quod phyſicè quidem poſſibile eſt (alioquin ne ſemel quidem eveniret) at moraliter impoſſibile. Quantò ergo minùs dicendum, præcipere Deum Judæis, ut cum ſola ſufficienti illa gratia pœniteant, æternùm perituri, niſi faciant; cùm tamen id eo genere impotentiæ moralis impoſſibile ſit, quâ major dari non poteſt, hoc eſt tale, ut nunquam, & à nullo homine, vel factum, vel futurum ſit.

Hanc ipſam de auxiliis æqualibus ſententiam, quibus alii cooperantur, alii verò non cooparantur, tradit quoque S. Auguſtinus de Civitate Dei *Lib.* 12. *cap.* 6. ubi quærit, cur pulchra mulieris facie duobus oblata æqualiter corpore, æqualiter animo, æqualiter tentatione perverſa affectis, unus amori ſuccumbat, alter obſiſtat, maneatque pudicus; quærit, inquam, quæ ratio ſit in cauſa tam pari tam diſparis voluntatis? concluditque: non id diſpari animo, diſpari corporis temperamento, diſpari tentationi (cùm omnia paria ſupponantur) ſed diſpari tantùm voluntati, pro ſuo arbitrio malum pro bono eligentis tribuendum. Quæ Auguſtini ſententia, tamſiue anxia diſquiſitio vaniſſima erit, niſi paritatem quoque auxiliorum ponas, alioquin facillimè reſponderi poſſit, ideo ſtetiſſe unum alio cadente, non quòd impares animo aut corpore, aut tentatione, ſed quòd impares viribus eſſent, hoc eſt, unus minori, alter majori gratiâ fulciretur: cur ergo tam anxiè, & per partes imparitatem quærit Auguſtinus, cùm illa in promptu ſit? Si enim ceſſaret admiratio, & difficultas Auguſtini, poſitâ aliqua corporis, animi, aut tentationis diſparitate; quantò magis ceſſare debet poſitâ inæqualitate gratiæ? Aut ergo Auguſtinus omnia etiam ex parte gratiæ æqualia ſupponit, aut ſi non ſupponit, vana eſt illius inquiſitio, vana ratiocinatio. Sed ejus verba audiamus: *Si enim aliqui duo æqualiter affecti animo, & corpore videant unius corporis pulchritudinem, quâ viſâ unus eorum ad illicitè perfruendum moveatur, alter in voluntate pudica ſtabilis perſeveret, quid putamus eſſe cauſæ, ut in illo fiat, in illo non fiat voluntas mala: Neque enim pulchritudo illa corporis, nam eam non fecit in ambobus: quandoquidem amborum non diſpariliter occurrit aſpectibus: an caro intuentis in cauſa eſt? cur non & illius? an verò animus? cur non utriusque? Ambos enim & animo, & corpore æqualiter affectos*
fuiſſe

Digitized by Google

fuiſſe prædiximus. An dicendum eſt, alterum eorum occulta maligni ſpiritûs ſuggeſtione tentatum, quaſi non eidem ſuggeſtioni, & qualicumq; ſuaſioni propria voluntate conſenſerit? Hanc igitur conſenſionem, hanc malam, quam malè ſuadenti adhibuit voluntatem, quæ in eo res fecerit, quærimus. Nam ut hoc quoq; impedimentum ab ipſa quæſtione tollatur, ſi eadem tentatione ambo tententur, & unus ei cedat, atq; conſentiat: alter idem qui fuerat, perſeveret: quid aliud apparet, niſi vnum voluiſſe, alterum noluiſſe à caſtitate deficere? Idem Auguſtinus *Lib. de Prædeſt. & Grat. cap.* 15. quærens, quid cauſæ fuerit, ut Nabuchodonoſor, non Pharao Rex punientem Deum agnoverit, reſpondet: id non ad Dei præſcientiam referendum eſſe, non ad diſparem cauſam, non ad conditionem, & dignitatem inæqualem, non ad defectum externæ, aut internæ vocationis, ſed ad ſolum merumque arbitrium; quamvis enim deſeruerit Deus Pharaonem, id juſto judicio factum, Deo quidem permittente, ut pro ſua libertate caderet, non ideo tamen ne caderet, gratiam, & auxilium ſubtrahente. Verba Auguſtini ſunt. *An fortè ſi piè de Deo, ſicut expedit, ſentiamus; etiam Pharaoni datam miſericordiam reperimus? Patientia enim Dei valere ei debuit ad ſalutem, quâ differens juſtum, meritumq; ſupplicium, miraculorum verbera denſabat. Nunquid non potuit ſicut flagellis cedens expulit populum, ita miraculis credens Deum tantæ virtutis agnoſcere? Si dicitur, Pharaonem non potuiſſe mutari, quia eum præſciverat Deus non eſſe mutandum: reſpondetur: Dei præſcientiam non cogere hominem, ut talis ſit, qualem præſcivit Deus, ſed præſcire talem futurum, qualis futurus eſt, quamvis eum non ſic fecerit Deus. Exiſtere nihilominus fortaſſe aliquem reor, qui dicat, minùs idoneam ad ſalutem viam, ſi nulla intrinſecùs vocatione pulſatus, tamen quiſpiam flagelletur. Unde Nabuchodonoſor ergo pœnitentiam meruit fructuoſam: nonne poſt innumeras impietates flagellatus pœnituit, &* Regnum, *quod perdiderat, rurſus accepit? Pharao autem ipſis flagellis eſt durior effectus, & periit. Hîc mihi rationem reddat, qui divinum conſilium nimiùm altum ſapienti corde dijudicat; cur medicamentum unius Medici manu confectum, aliis ad interitum, alii valuerit ad ſalutem? Niſi quia Chriſti bonus odor, alii eſt odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Quantùm ad naturam, ambo homines erant: quantùm ad dignitatem, ambo* Reges: *quantùm ad cauſam, ambo captivum Populum Dei poſſidebant: quantùm ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid*

ergo fines eorum fecit eſſe diverſos, niſi quòd unus manum Dei ſentiens, recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter libero contra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnavit arbitrio? Ubi obſerva, ex ipſo Sacro textu manifeſtum eſſe, Deum non ſolùm externis prodigiis, verùm etiam internis inſpirationibus Pharaonis animum pulsâſſe: Cùm enim Moſes, & Aaron primo ingreſſu Dei mandatum expoſuiſſent, & ille ſuperbè, impièque reſpondiſſet: *quis eſt Dominus, ut audiam vocem ejus, & dimittam Iſraël? Neſcio Dominum, & Iſraël non dimittam:* Poſteà tamen flagellis, & prodigiis fractus, & Deum agnovit, & peccatum ſuum confeſſus eſt: *Miſit*, inquit, *Pharao, & vocavit Moſen, & Aaron dicens: peccavi etiam nunc: Dominus juſtus eſt, ego & populus meus impii*. Hæc verò agnitio Dei ſine gratia interna fieri non potuit,& ideo optimè argumentatur Auguſtinus: *nunquid non potuit ſicut flagellis cedens expulit Populum; ita miraculis credens, Deum tantæ virtutis agnoſcere?*

Hanc quoque æqualitatem auxiliorum agnovit S. Thomas in cap. 8. ad Rom. Lect. 3. ubi: *Hæc vocatio eſt efficax in prædeſtinatis, quia hujuſmodi vocationi aſſentiunt*. Diſparitas ergo non ſemper ex gratia, ſed ex voluntate eſt; quod etiam Dominicus Soto inſignis S. Thomæ Diſcipulus his verbis explicavit Lib. de Natur. & Grat. cap. 15. *In adultis reddenda eſt proxima cauſa, cur cùm duos æquè ſit Deus paratiſſimus convertere, præſentiſſimâq; utrumq; miſericordiâ adſpiret, hunc trahat, illum non trahat, quæ revera reddi non poteſt, niſi quòd alter præbeat aſſenſum, & cooperetur, alter verò minimè*. Vides hic à Soto ſupponi, Deum ex parte ſua æquè ad utroſq; convertendos paratiſſimum eſſe, quod dici non poteſt, niſi utrique parem gratiam adſpiret. Quòd verò non uterque trahatur, id eſſe, non quòd Deus non æqualiter juvet, ſed quòd homo non æqualiter velit. Idemque S. Doctor 3. p. q. 69. a. 8. ad 2. *In baptizatis quòd major, vel minor gratia apparet, poteſt dupliciter contingere: uno modo, quia unus in Baptiſmo percipit minorem gratiam, quàm alius propter devotionem majorem. Alio modo, quia etiamſi æqualem gratiam percipiant; non æqualiter eâ utuntur, ſed unus ſtudioſiùs in ea proficit, alius per negligentiam gratiæ Dei deeſt*. Ubi nota, D. Doctorem non loqui tantùm de gratia habituali, verùm etiam de actuali, quæ per Sacramenta non minùs, ac habitualis æqualiter diſpoſitis, æqualiter confertur, ùt idem docet *q. 62. a. 2.* *Deinde* illa verba: *non æqualiter eâ utuntur, ſed alius gratiæ Dei deeſt*, ſignificant gratiam actualem, quæ ſola dat

uſum, & actualem influxum, & ideo ei ſoli dicimur *deeſſe*, ſicut qui Soli oculos claudit, ne videat, non dicitur deeſſe oculo, aut facultati viſivæ, quæ dat potentiam videndi; ſed dicitur deeſſe Soli, ac luci, quibus ad actualem viſionem excitatur.

Imò idem Angelicus clariſſimè tradit, non ſolùm æquali, verùm etiam majori gratiâ internâ à Deo inſtructum vocationi ſubinde non reſpondere, ac conſenſum negare: Docet enim 1. *p. q.* 62. *a.* 6. *& q.* 63. *a.* 7. Angelos gratiam, quâ converterentur ad Deum, conſecutos eſſe juxta menſuram perfectionum naturalium, ſicque Lucifero quippe omnium perfectiſſimo maximam quoque ante alios gratiam contigiſſe. Verba S. Doctoris ſunt: *Dicendum quòd ſecundùm gradum naturalium Angelis data ſint dona gratiarum, & perfectio beatitudinis, ùt puta ſi ædificator lapides polit ad conſtruendam domum, ex hoc ipſo, quòd aliquos pulchriùs, & decentius aptat, videtur eos ad honoratiorem partem domûs ordinare: Sic igitur videtur, quòd Deus Angelos, quos altioris naturæ fecit, ad ma.ora gratiarum dona, & ampliorem beatitudinem ordinaverit. Et idem apparet ex parte ipſius Angeli: Non enim Angelus eſt compoſitus ex diverſis naturis, ut inclinatio unius naturæ impetum alterius impediat, aut retardet, ſicut in homine accidit. Quando autem non eſt aliquid, quod retardet, aut impediat, natura in id ſecundùm totam ſuam virtutem movetur; & ideo rationabile eſt, quòd Angeli, qui meliorem naturam habuerunt, & fortiùs, & efficaciùs ad Deum ſint converſi, quia ſecundùm intenſionem converſionis in Deum datur major gratia, & gloria. Unde videtur, quòd Angeli, qui habuerunt meliora naturalia, habuerunt plùs de gratia, & gloria. . . . Fuit autem Dæmonum peccatum ſuperbia, cujus motivum eſt excellentia, quæ fuit major in ſuperioribus Angelis, & ideo dicit Gregorius, quòd ille, qui peccavit, fuit ſuperior inter omnes, dum enim cunctis agminibus Angelorum prælatus eorum claritatem tranſcenderet, ex eorum comparatione elatior fuit. Et hoc videtur probabiliùs; quia peccatum Angeli non proceſſit ex aliqua pronitate, ſed ex ſolo libero arbitrio, unde magis videtur conſideranda eſſe ratio, quæ ſumitur à motivo excellentiæ ad peccandum.* Eademque opinio eſt Magiſtri Sententiarum *in* 3. *Diſtinct.* 2. ubi: *Angeli, qui naturâ magis ſubtiles, & ſapientiâ ampliùs perſpicaces creati ſunt, hi etiam majoribus gratiæ muneribus præditi ſunt.* Ex nota verba Angelici Doctoris, non ſolùm de gratia habituali, verùm etiam actuali intelligenda eſſe: Dicit enim: *Angelos, qui meliorem*

Digitized by Google

liorem naturam habuerunt, fortiùs, & efficaciùs ad Deum converſos eſſe; at hæc fortior & efficacior converſio opus eſt gratiæ actualis, ut taceam, gratias actuales proprietates eſſe habitualis, & ideo majori habituali majores quoque actuales debentur, niſi obicem ponas; at Lucifer ante peccatum nullum obicem poſuit, unde ſequitur, ſi majorem habitualem habuit, majorem quoque actualem habuiſſe.

Idem S. Thomas 1. 2. *q.* 106. *a.* 2. *ad* 2. cùm præmiſiſſet: *etiam littera Euangelii occideret, niſi adeſſet interiùs gratia fidei ſanans, adiungit: Si quis poſt acceptam gratiam novi Teſtamenti peccaverit, majori pœnâ dignus eſt tanquam majoribus beneficiis ingratus, & auxil o ſibi dato non utens. Nec tamen propter hoc dicitur, quòd Lex nova iram operatur, quia quantùm eſt de ſe, ſufficiens auxilium dat ad non peccandum.* Si, ùt ait S. Doctor, peccans poſt acceptam gratiam novi Teſtamenti majori pœnâ dignus eſt; tanquam majoribus beneficiis ingratus, ſequitur, multos cum majori gratia tam interna, quàm externa (nam ſola externa beneficium dici non poteſt, cùm juxta S. Doctorem *ad litteram occidentem* pertineat) in novo Teſtamento graviùs peccare, quàm peccaverint alij cum minori gratia in Teſtamento antiquo; ſicque cum majori gratia peccare aliquos, cùm tamen alii cum minori, aut non peccent, aut ſaltem non tam graviter peccent.

Id etiam videtur apertiſſimè Chriſtus inſinuâſſe, cùm Matth. 12. dixit: *Viri Ninivitæ ſurgent in judicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ: & ecce plus quàm Jonas hic. Regina Auſtri ſurget cum generatione iſta, & condemnabit eam, quia venit de finibus terræ audire ſapientiam Salamonis, & ecce plùs quàm Salamon hic.* Hîc docet Chriſtus, Judæos majoribus beneficiis, & gratiis donatos, quàm Ninivitas, Auſtrique Reginam fuiſſe, & tamen Judæos non credidiſſe, cùm Ninivitæ, & Regina Jonæ, ac Salamoni crediderint tantò Chriſto minoribus, & ideo Judæos à Ninivitis condemnatum iri. Neque hîc iterum opponas, hæc Chriſti verba de gratia externa, non interna intelligenda eſſe, nam ut jam dicta omittam, Chriſtus loquitur de majori beneficio Judæis quàm Ninivitis præſtito, & de quo præ Ninivitis ad credendum, & pœnitendum moveri debuerant; at gratia exerna, niſi internæ reſpondeat, majus beneficium dici non poteſt, nec ad magis credendum, ac pœnitendum ſufficit, cùm, ùt ſuprà ex S. Thoma notavimus, gratia externa ſine interna ad litteram occidentem perti-

neat. Planè deſiperet Medicus, qui crederet, ſe majus beneficium vulnerato præſtitiſſe, quòd non validiori ad ſanitatem, ſed pulchriori ad ſpeciem, aut majori emplaſtro plagas obduxiſſet. Ipſe quoq; Seraphicus Doctor de hac ipſa æqualitate gratiarum ita loquitur Diſtinct. 16. p.2.a.2.q.1. *Ex æquali gratia aliquando magis fervens elicitur motus, aliquando minùs, ſecundùm cooperationem liberi arbitrii.* Nec verò mirari oportet, cum fortiori, aut æquali gratia alium diſſentire, alio conſenſum dante: cùm enim nulla gratia tam valida ſit, cui diſſentire non poſſis; quid mirum eſt, aliquando diſſentiri, hoc eſt aliquando fieri, quod ſemper fieri poteſt? Imò potiùs mirandum eſſet, ſi quod fieri poteſt, fieret nunquam. Sed jam alia videamus.

V. Hæc ipſa effuſiſſima in homines bonitas ex iis etiam arguitur, quæ in bruta animantia, omneſque etiam inſenſibiles creaturas videmus à Deo quotidie conferri: Quod enim brutum tam vile, cui non omnia ad vitam neceſſaria, imò etiam commoda pro ſingulorum natura non copiosè ſuppetant? Arbori datæ radices, quibus alimentum rapiat, fibræ, quibus tranſmittat, folia, quibus protegatur, flores, quibus ornetur, pluviæ, rores, lucis, umbræque viciſſitudo, quibus nunc frigore, nunc calore, iuſtâ, æqualique temperie foveatur. Quid dicam, ſingulas ferè ſtellas ſingulis arboribus propitias? aliæ ſiquidem creſcente, aliæ cadente Lunâ proficiunt: aliæ Martem, aliæ Venerem, aliæ Cancrum, aliæ Taurum amant; Vites, & oleæ Virgiliarum exortu concipiunt, Solſtitio florent. Quid ventos maturandis fructibus paratos? aliæ enim Aquilonibus, aliæ Favoniis germinant. Quid nives tegendis, fovendiſque ſeminibus lanæ inſtar hyeme injectas? Quòd ſi arborum aliquæ ultra ſolita, & communia naturæ beneficia, peculiaribus præſidiis indigeant, quando iſta defuere? Sic vitibus, quia Sole, & aprico gaudent, ne calore nimio læderentur, dati adverſus æſtum largiſſimi pampini. Tritico, ne à vermibus, qui à terra proveniunt, infeſtaretur, dati longiores calami, quibus in altum, terrâque procul injuriam fugerent. Roſæ ſpinis armatæ, ne paſſim, impuneque carpantur. Lilia, quæ flore prægrandi, multoque onuſta, craſſioribus caulibus, thyrſiſq; impoſita, ne oneri cedant. Terra quia naturæ ſiccæ, ſolidæque; tot fontibus, tot fluviis, pluviiſque rigata: & ne diſpliceat nuditate, aut homini vileſcat, quippe infimum elementum, tot florum illecebris veſtita, tot precioſis metallis, & gemmis impleta, quodque miriſſimum eſt, tam gravis, ingenſque moles, cui ſuſtinendæ non Alpes,

non

non Apennini, non omnium columnarum fulcimenta, licèt ære, aut adamante compactà ſufficiant; ita vno puncto, ſeu centro libratur; ut licèt in medio aëre ſuſpenſa, licèt tot hominum, pecudum, ædificiorum, Urbium, Montiumque oneribus prægravata in nullam partem inclinet, ſed immota, inconcuſſa perduret; cumque leviſſimam pilam ne uno quidem momento aër ſuſtineat, ſuſtinet tamen jam ſexies mille annis Orbem Terrarum ſemper pendulum, nunquam caducum, ſuccollante Dei Providentiâ. Denique nihil non copiosè, & affatim in fines uſuſque ſuos inſtructum. Eadem in corpus humanum naturæ benignitas, quod tot membris, tot fibris, tot nervis, tot viſceribus, tot humoribus, tot venis diſtinxit, ut ei non ſolùm ad neceſſaria, ſed etiam ad jucundè, commodoque operandum nihil penitùs deſit. Dati oculi, ne impingeret; pedes, ne caderet, manus, ne torperet, os, dentes, ſtomachus, ne inediâ conſumeretur: comæ ad ornatum, genæ & facies ad venuſtatem, vox, quæ non tantùm animi arcana transfunderet, verùmetiam audientes cantu mulceret. Taceo mille alia divinæ Providentiæ in animantes miracula, in quibus nihil deſideres, quod deceat, quod conducat, quod proſit, quodque immenſam Creatoris beneficentiam non mille argumentis prodat. Quis ergo, niſi planè deſipiat, ſuſpicari poſſit, in omnes creaturas tam copioſum, tam ſplendidum, in ſolos homines tam parcum, modicumque fuiſſe, ut eis, quæ ad animæ ſalutem neceſſaria ſunt, aut ſubtrahat, aut tam inclementer, avareque ſuppeditet, ut difficilimè, ægerrimeque conſequi eam poſſint. Magis ergo bruta animantia, imò creaturas inanimes diligat, quàm animas immortales, ſuique imagine impreſſas, & cœleſti Regni hæredes? Magis plantis providebit, quàm filiis? magis curabit, quæ in obſequium, & famulatum hominis condita ſunt, quàm hominem ipſum creaturarum omnium finem, mundique Principem? Planè id nihil aliud foret, quàm nobiliſſimam Dei perfectionem, quæ amor eſt, penitùs deformare, & inordinatiſſimam reddere, quippe qui minimis rebus maximam curam, maximis verò minimam impendat, ſicque contra leges juſtæ charitatis viliſſima impensè diligat, pretioſiſſima verò, qualia animæ ſunt, aut omnino negligat, aut cordi non habeat puerorum videlicet amores imitatus, qui rerum ignari, poma præ auro, vitrum præ margaritis eligunt, chariuſque habent. Cumque, ut dixi, homo ſit ſublunarium creaturarum finis, creaturæ verò ſint media in commodum, obſequiumque hominis creata,

ut

Digitized by Google

ut eum videlicet aut veſtiant, aut paſcant, aut oblectent, aut medeantur, aut hoſpitio recipiant, ſi Deus, inquam, minùs homini, quàm aliis creaturis provideat, planè inconſultiſſimum facies, quippe qui media fini præponat, perindeque agat, ac ſi opulentiſſimus Princeps ſplendidiſſimam Filio domum adornet, familiam pretioſa veſte, penuariam electiſſimis cibis, Aulas ſupellectile Regia inſtruat, Filio interim Regni hærede, omniumque Domino gelu algente, ſeminudo, & vix famem tolerante. Quæ ſi tam abſurda ſunt, ut in nullum hominem cadant, quantò minùs cadent in Deum? aut ergo Deus talis non eſt, qualem nobis & Scripturæ, & ratio depingunt; aut ſi talis eſt, non minùs in homines, quàm in alia benignus, quæ homini ſerviunt.

VI. Huc etiam ſpectant, quæ Deus corpori, vitæque temporali degendæ tam largè, affluenterque providit, ut omnem planè admirationem vincant, & ex iis facilè colligas, quid de anima ſentiendum ſit, tantò corpore præſtantiori, quantò Rex ſuo palatio, artifex ſuis inſtrumentis præſtantior eſt. Ergo corpori veſtiendo, ornandotue quot in avibus plumæ, in piſcibus purpuræ, in pecudibus pelles, in vermibus ſerica, in mari uniones, in montibus metalla, gemmæque parata? Quotque flores, herbæque in remedia morborum? quot liquores ſiti, quot eſcæ fami delendæ per Elementa diſperſæ? quid de illis dicam, quæ tanto numero, tanta varietate, non ad neceſſitatem, ſed ad delitias homini data? quot colores oblectandis oculis, quot ſoni demulcendis auribus? quot artes fallendo tempori inventæ? Et hæc omnia adeò in univerſum genus humanum effuſa, ut nullam toto orbe nationem reperias tam barbaram, tam incultam, tam à vera Religione alienam, cui non remedia, non veſtes, non cibi, non tecta, non omnia denique fovendo corpori neceſſaria natura impensè providerit. Audi Senecam in hoc ipſum argumentum ita differentem lib. 4. de Beneficiis: *Tot arbuſta non uno modo frugifera: tot varietates ciborum per totum annum diggeſta: jam animalia omnis generis, alia in ſicco, ſolidoq́, alia in humido naſcentia, alia per ſublimè demiſſa, ut omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis conferret. Unde iſtum, quem trahis ſpiritum? unde iſtam, per quam actus vitæ tuæ diſponis, atq́ ordinas lucem? unde ſanguinem, cujus curſu vitalis calor continetur? unde iſta palatum tuum ſaporibus exquiſitis laceſſentia? Neq́ enim neceſſitatibus tantummodò noſtris proviſum eſt, uſq́ in delitias amamur.* Si ergo quæ ad conſervandum, recreandum-

dumque corpus neceſſaria ſunt, deſiderari Deus à nullo mortalium voluit; quantò minùs id de Animabus voluiſſe dicendus erit? Quid enim aliud eſt corpus, quàm Animæ inſtrumentum? Si ergo adornando inſtrumento tantâ curâ laboratum eſt, quantò magis laboratum fuerit, ne quid deeſſet artifici? alioquin quid pingendæ imagini proſint exquiſitiſſimi colores, cœco, & manco Pictore? aut conficiendo bello acutiſſimi, & limatiſſimi gladii, languente, invalidoque milite? Cùm ergo Deus animas hominum æternæ felicitati condiderit, in eumque finem corpori velut Inſtrumento adſtrinxerit, planè ſtudium inſtrumento impenſum manifeſtiſſimo argumento eſt, multò magis curatum eſſe, ne quid ad hunc finem obtinendum artifici, hoc eſt, animæ deeſſet.

VII. Accedit, nihil cauſis maximè intellectualibus tam naturale, inſitumque eſſe, quàm ut opera, quæ ab ipſis procedunt, commendatiſſima habeant, tantoque magis, quantò illa nobiliora ſunt, pretiique majoris. Si quis peregrinum florem in horto domeſtico manu ſua conſevit, aut vivaciſſimis coloribus, ſummaque arte imaginem adumbravit, aut ingenti ſtudio poëma confecit, quàm anxiè, quantâque curâ laborat, ne pereant, ne grandine, ne pulvere, alioque caſu corrumpantur? Ita Cæſar Commentarios, quos nocturnis horis elucubravit, ne Naufragus quidem, ac hoſte perſequente dimiſit. Ita Parrhaſius domo incendio conflagrante, nihil aliud, quàm Adonidem ſuum ſervari optabat. Ita res quoque ſenſu carentes, arbores exempli causâ, poma à ſe producta & ſinu ferunt, & ſucco alunt, & foliis, tunicisque corticum veſtiunt, & non priùs dimittunt, carpique patiuntur, quàm jam matura, ſuiſque numeris abſoluta. Quid ergo de Deo dicemus, inter cujus opera nihil pulchriùs, nihilque præſtantiùs animâ humanâ, & immortali, in qua divinitatis imago velut in terſiſſima cryſtallo non ſculpta, non picta, non opere plumario intexta, ſed naturaliter ingenita efflorеſcit; hoc, inquam, tam regium opus, nulloque pretio æſtimabile, Deus non cordi habeat, impenſeque cuſtodiat?

VIII. Sed præſertim hæc ratio convincit, quòd in hominis ſtructura, non peritiſſimi tantùm Conditoris & Artificis, verum etiam amantiſſimi Patris officium, ac partes ſuſtineat Deus: cùm enim carnalis pater modicam tantùm ſanguinis ſui portionem corpori formando præſtet, circa animam verò nihil penitùs agat, ſolus eſt Deus, qui paterni ſanguinis indigeſtam maſſam elaborat, diſtinguit, & in

tot organa, perfectumque corpus componit, idque multò nobiliori ratione, quàm Sculptor ex rudi marmore ſtatuam, aut Pictor in nuda, raſaque tabula pulcherimam Helenam fingat. Quantò ergo juſtiori titulo ſtatuarium, & Pictorem dicimus, non qui ſaxum, & tabulam dedit, ſed qui eam ſculpſit, pinxitque; ita longè magis pater vocandus eſt, qui corpus humanum tam ſtupendo opere ex paucis humani ſanguinis guttis confecit, quàm qui guttas ipſas ſuggeſſit. Animam verò quod attinet, præcipuam videlicet hominis partem, ea ſolius Dei opus, & ſpecimen eſt, ut proinde ſive corpus, ſive Animam ſpectes; nemo ita hominis pater, ùt Deus eſt. Cùm ergo tantam videamus eſſe hominum in ſuas proles charitatem, tamque iis alendis, educandis, cuſtodiendis, augendiſque ſolicitudinem, tantam quoque in eos clementiam, ſi erratorum pœnituerint, ſinumque paternum repetierint; quis hæc ipſa non multò magis in Deo agnoſcat omnium Patrum maximo, & præſtantiſſimo; Ille, qui amorem filiorum omnium hominum, imò omnium Leonum, Tigridumque animis impreſſit, ille, inquam, filios ſuos non amavit? aut ſi amavit, non ſeriò, non officioſè, non efficaciter; ſed vel ſimulatè, vel perfunctoriè tantùm? Sicque in illo amoris affectu, quo nullus innocentior, nullus juſtior, vinci ſe ab hominibus, imò à brutis, & ſerpentibus feret? Planè tam hæc ſunt Deo indigna, ut ne cogitari de illo quidem ſine ſcelere poſſint. Ergo ſi Deus omnium Pater, imò ſi magis Pater, quàm reliqui hominum; ſequitur, ut omnes ſeriò, officioſè, & efficaciter diligat: & ſi diligit, ut omnibus affatim, copioſeque provideat; nec enim pater eſſe poteſt, niſi vehementer diligat, nec vehementer diligere, niſi vehementer quoque provideat, & curet. Aut ergo pater non eſt, aut ſi eſt, non utcumque, non perfunctoriè, ſed flagrantiſſimè amat.

IX. Sed nihil æquè hunc Dei in homines beneficientiſſimum amorem, ùt opus Redemptionis oſtendit: Si enim amantis eſt, amato uniri, eique ſimilem fieri, quæ major unio, non dico reperiri; ſed vel cogitari illâ potuit, quæ cum divina, humanaque natura interceſſit, quæque in Sacra Euchariſtia ſingulis Fidelium offertur? adeò ut caro, ſanguis, & Divinitas Redemptoris, carni, ſanguini, naturæque hominis fidelis verè miſceatur: atque ut hanc ipſam Unionem Deus operi manciparet, quot miraculis, quot prodigiis actum? *Deinde*: quæ major ſimilitudo effingi potuit, quàm ut Deus depoſitâ, aut potiùs velatâ Majeſtate, non ſolùm naturam, verùm etiam mi-

ſerias

ſerias, inopiam, labores, lacrimas, ipſamque hominis mortalitatem indueret? Planè tanta hæc fuit, tamque prodigioſa ſimilitudo, ut neque re ipſa parem unquam habuerit, nec etiam omnibus Poëtarum mendaciis fingi par aliqua potuerit: nam quòd Achilles, & Hercules Amicarum gratiâ poſitis armis togam, & colum, ornatumque muliebrem induiſſe fingantur, quid rogo id eſt, ſi cum Myſterio Incarnationis componas? Quantò enim major inter Deum, & hominem, inter naturam, & tunicam diſtantia, tantò major quoque magiſque ſtupenda Dei cum homine conjunctio: quid Achilles, & Hercules ad Deum? quid palla muliebris auro, gemmiſque intexta ad ipſam, veramque hominis naturam? Quid aliquorum dierum ſcena, & ludus (nec enim Achilles, & Hercules ſemper fæminam egerunt) ad perpetuam, & hypoſtaticam Unionem? quanquam nec mirum eſt, plùs feciſſe Deum, quàm Poëtæ fabulari potuerint; cùm iſtorum fingendi facultas finita ſit, infinita verò potentia, & dilectio Dei. Quem ergo majorem amorem, & ſimilitudinem cum amato illâ velis, quam nec fingendo, nec mentiendo quidem aſſequi ullus hominum potuit? Rurſus ſi certiſſimum amoris argumentum eſt pati, quis magis, aut plura paſſus eſt, quàm Deus pro homine? poterat enim vel uno ſuſpirio, unâque lacrimâ, imò vel unico verbo homines redimere, ſed ut amorem, & miſericordiam ſuam teſtaretur, utque maximos etiam peccatores ad maximam fiduciam invitaret, neque magnitudine ſcelerum ſpem veniæ deponerent, voluit ea ferre, quæ omnem neceſſitatem, omnemque modum, & exemplum ſuperarent: voluit, inquam, mari, quod potuit guttâ; voluit non ſufficere charitati, quod ſufficiebat Redemptioni; voluit totus in noſtros uſus expendi. Utque B. Thomas Villanovanus eleganter exclamat: *Dilexiſti me Domine ſupra modum, dilexiſti me ſine modo. Et qui omnia in numero, pondere, & menſura feciſti, in me diligendo omnem modum, pondus, & menſuram exceſſiſti.* Et tamen poſt tot amoris argumenta, & pignora, quæris adhuc anxius, & diſputas, ac velut de re incerta, & nuper ex Indiis audita, frigidè interrogas, an verum ſit, Deum amare? perinde ac ſi quis algens, geluque confectus, poſtquàm diu igni aſſedit, & calore refectus eſt, circumſtantes per otium interroget: an verum ſit, quod Ariſtoteles, & Philoſophi paſſim teſtantur, ignem calidum eſſe? quid ex Philoſophis, & Theologis quæris? te ipſum, & beneficia toties, ac tanti pretii accepta, ac ſanguinem pro te venis omnibus ſparſum interro-

ga, & iſta quovis Philoſopho, & Theologo melius, certiuſque teſtimonium amori in homines dabunt. Quid enim eſt ſeriò, & efflictim amare, ſi illud non fuit? aut quæ tu dabis veri amoris paria exempla? Planè aut nemo unquam ſeriò amavit, aut amavit Deus. Poſtquàm verò, ut amorem ſuum hominibus probaret, etiam in eorum pretium Unigenitum dedit; optimè infert Apoſtolus: *Quomodo non cum illo omnia nobis donavit?* Quaſi dicat, quid negabit Deus petenti, poſtquàm etiam non petenti Unigenitum ſponte donavit? qui plantam integram dedit, negabit pomum? qui theſaurum profudit, circa micam rixabitur? Et planè quid ſunt omnia bona, & beneficia creata, ſi cum Dei Filio comparentur, quàm micæ, & guttæ? ergo guttam non dabit, qui dedit mare? hoc eſt, non dabit gratiam, qui dedit Filium? Planè aut ratio, & Apoſtolus fallunt; aut Deus donato Filio negare nihil ampliùs poteſt.

X. Et deniqúe id ipſum experientiâ conſtat: Quis enim gratias, & adminicula numeret quibus Eccleſia abundat, Chriſtianis partim ſanctificandis, partim expiandis, partim in accepta gratia conſervandis, ſicque ad æternam vitam promovendis. Quot Sacramenta? quot libri, quot Templa, quot exempla, quot Sacrificia, quot conciones, quot catecheſes, quot Sacerdotes, quot Miſſionarii, quot Indulgentiæ, quot Collegia utriuſque ſexûs vel tuendæ, vel recuperandæ innocentiæ? quot Religioſorum cohortes juvandis peccatoribus promptæ? Deniqúe mille modi, mille artes repertæ, quibus & ſanis, & infirmis, & morientibus ſubveniretur, tantâ copiâ, tantâ varietate, tantaque illecebrâ, & condimento pietatis, ut ferè mirum ſit, inter tot præſidia, & blandimenta virtutum perire aliquem poſſe: *Heu quot ſunt ad ſalutem viæ*, exclamat Chryſoſtomus; & Auguſtinus in Pſalm. 102. *vocat undiq; ad correctionem, vocat undiq; ad pœnitentiam, vocat beneficiis, vocat per Lectorem, vocat per tractatorem, vocat per intimam cogitationem, vocat per flagellum correptionis, vocat per miſericordiam conſolationis*. Et Propheta legis Evangelicæ felicitatem depingens Iſa. 35. *ſciſſæ ſunt*, inquit, *in deſerto aquæ, & torrentes in ſolitudine; & quæ erat arida, erit in ſtagnum, & ſitiens in fontes aquarum: in cubilibus, in quibus priùs dracones habitabant, orietur viror calami, & junci: & erit ibi ſemita, & via, & via ſancta vocabitur, & hæc erit vobis directa via, ita ut ſtulti non errent per eam*. Planè ſi vel centeſimam eorum partem Chriſtiani faciant, ne pereant, quæ faciunt, ut pereant; nemo illorum beatus non eſſet, ut

meri-

meritò ſcripſerit eloquentiſſimus Salvianus lib. 3. ad Eccl. *O Cæcitas, ô inſania! quanto ſtudio infeliciſſimi hominum id efficitis, ut miſerrimi in æternitate ſitis, quod minore cura, minore ambitu id vobis præſtare potuiſtis, ut ſemper beati eſſe poſſetis*. Quòd ſi Chriſtianorum aliquem etiam perditiſſimum interroges, an expertus ipſe non fuerit mille Dei beneficia, mille gratias, mille internas, externaſque inſpirationes, occaſiones pœnitendi? fatebitur. Si porrò urgeas: an ingenuè, bonaque fide dicere poſſit, Deum ſibi defuiſſe, ſeque juſtam de illo conquerendi cauſam habere? negabit: idem ſecundus, idem tertius, idem quartus, idem alii, omneſque reſpondebunt. Si ergo nemo in Cœlo, nemo in terra, nemo in inferno repertus, qui cauſam ſuæ damnationis adſcripſerit Deo, qui gratiam accuſaverit; cur ergo nos quoque non omnium teſtimonio, non experimentis, non oculis, & conſcientiæ propriæ credimus, ſed vanis cavillationibus circa fontes Nili rixamur, nodumque in ſcirpo quærimus, hoc eſt, ea inſequimur, quæ inveniri non poſſunt, ea omittimus, quæ in oculis, & manibus ſunt? Conſtat, Deum poſſe; conſtat, Deum velle; conſtat, Deum dare; conſtat, Deum uſque ad ſanguinem, & mortem tibi ſanando laboràſſe; conſtat, te ſanitatem, ac remedia nolle; & adhuc cauſam tuæ perditionis quæris, gratiamque incuſas? quaſi omnibus contentionibus noſtris fieri poſſit, ut vera non ſit illa Prophetæ ſententia: *Perditio tua ex te Iſraël, ex me tantùm auxilium tuum*. Duo ſunt ergo hominis fines: perire, & ſalvari, hoc debemus Deo, illud nobis.

XI. Quæ omnia licèt in Chriſtianis maximè appareant, in cæteris quoque mortalium quamvis infidelibus, & barbaris ſuo modo intelligenda ſunt: Si enim Milvi, Ciconiæ, hirundines Ægyptum, & plagas ſuas, viaſque nôrunt, quibus mari tranſmiſſo hyeme protegantur; ſi apes ſuos flores, Aquilæ ſuum Solem, magnes ſuam Stellam, Cervi, Graculi, Merulæ, Urſi dictamnum, laurum, Mandragoras, herbaſque alias medicas, quarum guſtatu ſanantur: ſi omnia flumina ſuum mare, omnia Elementa ſuum centrum agnoſcunt, quò nemine docente rapiuntur, & in quo denique quieſcunt, quis credat, tot hominum myriadas eſſe, qui Deum, finemque ſuum, & media ad illum perveniendi neſciant; ſicque brutis, & ſaxis ſtupidiores, quod nullum iſtorum latet, ipſi tanto numero, tantoque tempore ignorent? Si nulla Natio tam remota, tam barbara, cui non Sol, non Stellæ, pluviæ, non omnia ad vitam corporis neceſſaria ſuppe-

T 2 tant,

Digitized by Google

tant, quis credat neceſſaria ad vitam animæ defutura? Si omnibus iis Angelus tutelaris datus, quis credat, hunc ceſſaturum ea ſuggerere, ſine quibus ſalvi eſſe non poſſint? Si pro illis quoque & paſſus, & mortuus eſt Chriſtus, qui credat, non iis & illa omnia daturum, ſine quibus fruſtra ſanguinem, & vitam dediſſet? Nemo tam imperitus, qui viſa pulcherrima domo, non continuò intelligat, fuiſſe aliquem Architectum, qui ſtruxit. Nemo, qui procul audito dulciſſimo, & ordinatiſſimo cantu, ac voce, & fidibus mixto, non cogitet, eſſe aliquem Muſicum, vocis, ſonique authorem, viſoque corpore, quod movetur, quod loquitur, perſuaſum non habeat, illud vivere, animoque conſtare, quamvis nec vitam, nec animum, nec Muſicum, nec Architectum videat. Ita omnino ſentiendum eſt, nullum in Europa, nullum in Aſia, nullum in Africa, Americaque hominem eſſe, qui viſo pulcherrimo hoc Mundi opere; non quodam naturali inſtinctu ad Opificem cognoſcendum, amandum, colendumque moveatur? Aut ſi fingas, contrà quàm in brutis experimur, tantùm hominis naturam, & rationem non poſſe; quis dubitet, Angelum ſingulis datum, ipſumque Conditorem, ùt in aliis rebus, ita in hac quoque tam neceſſaria defectum naturæ ſuppleturum? Audi Auguſtinum in Pſalm. 77. ***Corpus tuum videtur, anima tua non videtur: unde ſcis quia vivit, cujus animam non vides? unde ſcis, inquam? reſpondebis; quia loquitur, quia ambulat, quia operatur. Stulte ex operibus corporis agnoſcis animam viventem; & ex operibus creaturæ non potes agnoſcere Creatorem?*** ***Rurſus***: Sicut ex illo principio omnibus naturaliter impreſſio: ***vitam conſervandam eſſe***, nemo non intelligit, eſſe comedendum, eſſe bibendum, manum opponendam, & perdendam eſſe, ferro capiti imminente, idque citra diſcurſum, nulloque Magiſtro: ita ex illa, primaque regula omnium honeſtarum actionum, quamquàm natura nullum non docuit, videlicet: ***quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris***, nemo non agnoſcit parentes, & Magiſtratus obſervandos; homicidia ſine juſta cauſa, furta, adulteria vitanda; quæ ſi contra naturæ, ac rationis imperium fiant, etiam nullo teſte, nulloque vindice, mox apud Barbaros quoque conſcientiæ flagella, timores, ocultique carnifices; ***nullum enim ſcelus, licèt illud fortuna exornèt, muneribus ſuis impunitum eſt, quoniam ſceleris in ſcelere ſupplicium eſt, inquit, Seneca Epiſt.*** 98. ***Deniq;*** ſicut inter tot hominum millia nemo fuit, qui totam vitam dormiendo egerit, nunquam experrectus; ita multoque minùs repertus aliquis,

qui Deum, & ad ſalutem neceſſaria ſemper ignoraverit; hoc enim eſt animæ ignorantia, quod corpori ſomnus, nec hic eſſe perpetuus, nec illa poteſt.

Id ipſum ex Sacris Litteris oſtendi poteſt: nam ad Rom. 1. ita de Gentilibus loquitur Apoſtolus: *Quod enim notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis, Deus enim illis manifeſtavit; inviſibilia enim ipſius à creatura Mundi per ea, quæ facta ſunt, conſpiciuntur; ſempiterna quoq; eius virtus, & Divinitas, ita ut ſint inexcuſabiles, quia cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt.* In quæ verba Doctor Angelicus: *Conſiderandum eſt*, inquit, *quòd Deus homini dupliciter aliquid manifeſtat: uno modo infundendo lumen interius, per quod homo cognoſcit: altero modo proponendo ſapientiæ ſuæ ſigna externa, videlicet ſenſibiles creaturas: ſic ergo Deus homini manifeſtatur.* Et Sap. 13. *A magnitudine ſpeciei, & creaturæ, cognoſcibiliter poterat Creator earum videri.* In quæ verba S. Auguſtinus lib. 10. Confeſſ. *Percuſſiſti cor meum verbo tuo, & amavi te: Sed & Cœlum, & Terra, & omnia quæ in eis ſunt undique mihi dicunt, ut te amem, nec ceſſant dicere omnibus ut ſint inexcuſabiles.* Et Serm. 143. de Temp. *Revelatur ira Dei ſuper omnem impietatem. Quid eſt ſuper omnem? non ſolùm ſuper Judæos qui Dei Legem acceperunt; verùm etiam ſuper impietatem Gentium, quoniam quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt illis. Unde manifeſtum? adhuc audi: Deus illis manifeſtavit. Si quæris, quomodo manifeſtavit, quibus legem non dedit? audi quomodo: inviſibilia enim eius à conſtitutione Mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Quare ergo inexcuſabiles? quia cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificaverunt. Non dicit, neſcientes Deum, ſed cognoſcentes. Unde cognoſcentes? ex his, quæ fecit. Interroga pulchritudinem terræ, interroga pulchritudinem Maris, interroga pulchritudinem dilatati, & diffuſi aëris; interroga pulchritudinem cœli; interroga ordinem Siderum; interroga Solem; interroga Lunam; interroga iſta, reſpondent tibi omnia: ecce pulchra ſumus: pulchritudo eorum, confeſſio eorum eſt. Iſta pulchra mutabilia quis fecit, niſi incommutabilis pulcher in ſe ipſo?* Et S. Proſper lib. 2. de Vocat. Gent. cap. 1. *Quod eſt teſtimonium, quod ſemper Domino deſervivit, & nunquam de eius bonitate, ac poteſtate conticuit, niſi totius mundi inenarrabilis pulchritudo, & inenarrabilium beneficiorum ejus dives, & ordinata largitio? per quam humanis cordibus quædam æternæ Legis tabulæ præbebantur, ut in paginis Elemen-*

mentorum, & voluminibus temporum communis, & publica divinæ inſtitutionis doctrina legeretur. Cœlum ergo, Mare, Terra, & omnia, quæ in eis ſunt, proteſtabantur gloriam Dei, & prædicatione perpetua majeſtatem ſui loquebantur Authoris. Et S. Hieronymus Epiſt. 3. ad Nepotianum: *Totius Mundi una vox eſt, Deus eſt.* Philo Judæus lib. 4. de Monarch. *Si quis in civitatem veniat legibus optimis conſtitutam, quid aliud ſuſpicabitur, niſi regi ab optimis Magiſtratibus? Quamobrem qui in magnam introierit civitatem, Mundum videlicet, ibiq; contemplatus fuerit aëris temperiem, annuarum tempeſtatum converſiones, Solem, Lunam, Stellas, diei noctiſq; moderatrices, & cæterorum errantium, fixorumq; ſiderum, & Cœli totius in orbem agitationem, & choreas; nonne veriſimiliter, aut potiùs neceſſariò de Patre, & Conditore, nec non Rectore cogitabit?* S. Damaſcenus Lib. 7. Orthodoxæ Fidei cap. 1. *Notitia Dei omnibus à natura eſt inſita, neq; id aliquis ratione utens ignorare poteſt.* Et Tertullian. in Apologet. cap. 17. *Summa eſt delicti nolentium agnoſcere, quem ignorare non poſſunt. Ipſi Gentiles id ipſum faſſi ſunt, nam ut quàmplurimos alios præteream, Triſmegiſtus in Pimandro cap. 5. Cùm ſtatuam abſq; fabro, & Pictore fieri nullus aſſerere audeat, miram hujus Mundi conſtitutionem ſine Conditore conſtitiſſe, putabimus?* Tullius lib. 1. de Legib. *Nulla Gens eſt tam immanſueta, quæ non, etiamſi ignoret, qualem Deum habere deceat, tamen habendum ſciat.* Sicut ergo nulla Natio eſt tam barbara, tamque ab humanis moribus aliena, cui Deus ſui notitiam, tanquàm primam regulam, primumque principium omnis moralis, & honeſtæ actionis, ſeu naturæ, ſeu gratiæ inſtinctu non indiderit; ita quoque nulla eſt, quæ illum colendum, & invocandum eſſe ignoret; id enim, ex primo naturaliter ſequitur; ſicut qui novit, hunc patrem ſuum eſſe, mox intelligit, amandum, & honore proſequendum eſſe. Et ideo bene obſervat Tertullianus, hominibus in naufragio, aliove periculo conſtitutis, ſponte quadam naturæ, nihilque cogitantibus has precationes excidere: Adſit mihi Deus! O Deum immortalem! Deus videt. *Quis enim*, inquit, Tertullianus, *ejuſmodi eruptiones animæ non putaverit doctrinam eſſe naturæ? & unde hæc didicit Anima? certè non à Philoſophis, non à litteris, non à Scripturis, non à diſciplina; hæc enim pronuntiat, nondum Scholis formata, ſimplex, rudis, impolita, de compito, de textrino. Ergo didicit Magiſtrâ naturâ, & animâ diſcipulâ. Tertullian. lib. de Teſtimon. Animæ.* At invocatio Dei

eſt præcipuum, certiſſimumque medium, reliquas omnes gratias ab eo conſequendi, juxta illud Apoſtoli: *Dives in omnes, qui invocant illum* ad Rom. 10. Et celebre illud Auguſtini: *Semel accipe, & intellige: non traheris? ora, ut traharis.* Patet ergo, nullum eſſe Mortalium, cui Deus non ſolùm qualemcumque gratiam, verùm etiam media, clavemque dederit, majorem ſemper, majoremque obtinendi; quis verò cauſari inopiam poſſit, ſi clavem ad theſaurum accepit? *Neq; dicas*, loca, quæ ſuprà ex Sacris Litteris attulimus, non de omnibus omnino fidelibus, ſed de Philoſophis, & præcipuis eorum Magiſtris eſſe intelligenda, qui ſtudio, ſolertiâ, diſcurſuque humano ad Dei cognitionem pervenerunt. Nam *primò* obſtant Sancti Patres, & quos laudavimus, & quos deinceps laudaturi ſumus, qui non de aliquibus, & Philoſophis tantùm, ſed omnibus omnino loquuntur. *Deinde* obſtat quoque huic exceptioni ratio Scripturæ; hæc enim docet, Deum inviſibilem per creaturas viſibiles cognitum eſſe: Sicut ergo non Philoſophi tantùm, ſed indoctiſſimus quiſque viſis ſtatuâ, imagine, domo, navique plenis velis undas ſulcante, continuò intelligit, eſſe aliquem ſculptorem, qui ſculpſit, pictorem, qui pinxit, Architectum, qui ſtruxit, rectoremq; qui navim gubernat; ita non Philoſophi tantùm, ſed quicumque mortalium viſo pulcherrimo hoc, maximoque Mundi opere, ignorare non poteſt, eſſe aliquem, qui fecit, & hunc Deum eſſe; neque enim aliud Dei nomine, quàm Mundi Conditorem, & Gubernatorem intelligimus: nam quòd aliqui negaverint, id tam non obſtat notiſſimæ huic veritati, quàm non obſtat candidiſſimo lilio, ab aliquibus, qui regio morbo laborant, non candidum videri; ſicut enim id vitium oculi eſt, alieno colore infecti; ita illud eſt vitium animi, Deum teſtem, vindicemque ſcelerum metuentis, & ideo negantis; unde optimè dixit Auguſtinus in Joan. Tract. 106. *Exceptis paucis, in quibus natura nimiùm depravata eſt, univerſum genus humanum Deum Mundi hujus fatetur Auctorem.*

Rurſus quæro ex te: cur Deus non Philoſophis tantùm, verùm etiam cuilibet mortalium facultates videndi, loquendi, ambulandi primaſque illas notiones, & regulas agendorum impreſſerit, videlicet: *quod ſibi quis fieri non velit, non eſſe aliis faciendum; parentes eſſe colendos &c.* cur, inquam, hæc omnibus, & non Philoſophis tantùm? reſpondebis: quia ſine iſtis vita mortalis degi non poteſt: atqui multò minùs degi poteſt ſine notitia Dei vita immortalis, ad

quam

quam non Philoſophi tantùm, ſed omnes omnino homines conditi ſunt: quomodo enim amabunt, & colent ignotum? & niſi ament, & colant, quomodo poſt hanc vitam obtinebunt? *Quod* ſi fingas, aliquem eſſe tam rudem, cui ne ad hanc quidem tam obviam veritatem ingenium ſufficiat, quid aliud ſequetur, quàm Deum, qui omnes ad ſe cognoſcendum, amandumque creavit, aliunde, ùt in ſimilibus ſolet, defectum naturæ ſuppleturum? Sic Globis cœleſtibus, quia motu proprio carent, datæ Aſſiſtrices Intelligentiæ, à quibus diu, noctuq; volverentur: Sic Lunâ propriæ lucis experte, imperatum Solis, ut radiis ſuis vacuam impleret: ſic nocti, quia obſcuræ, datæ mille faces, & ſtellæ, quibus umbram temperarent: ſic brutis, quia mente, ac ratione carent, proviſum à natura, ut aliæ ſquammis, aliæ teſtis, aliæ lanis, aliæ plumis veſtirentur: aliæ contra inſidias, aut curſu, aut cornu, aut dolo, aut unguibus, aut dentibus, aut ſpiculis armatæ: Balenæ, quia viſu imbecilli, ne ad ſcopulum impingeret, additus cuſtos, qui duceret: coturnicibus, quia mole corporis graves, & hoſtium incurſibus impares, paratus auſter, qui transfretantes levaret, additæque volucrum cohortes, quæ comitarentur, & prædones arcerent: ſic Ægypto, quia pluvias non habet, ſereno ſemper Cœlo, & nubibus vacuo, ſubventum innundationibus Nili ſingulis æſtatibus, miraque ratione, nec hactenus comperta in terram excurrentis. Quid ergo mirum eſt, ſi dicamus Deum id cum hominibus facere, quod cum brutis, & inanimatis facit? An illi minor de hominibus cura, quàm de ſervitiis hominum? aut major corporum, quàm animarum providentia? Refert quidem Molina, ſibi à multis narratum, Braſiliæ incolas priuſquàm à Luſitanis docerentur, nullum Deum cognoviſſe: Sed aliud eſt, Deum ignorare, aliud invincibiliter, citraque culpam ignorare, at ita Barbaros ignorare, quis Molinæ narravit? *Deinde* cùm Deus nulli creaturæ vires, & facultates negaverit, quibus finem proprium conſequeretur, ùt ſuprà oſtendimus, quis credat, id ſoli homini negâſſe omnium ſublunarium creaturarum nobiliſſimæ? At demus, ita ignorâſſe; id quoque magna beneficii, & gratiæ pars fuit: Cùm enim peccatum ſit eſſentialiter offenſio, & iniuria Dei, ſublata Dei cognitione, neceſſariò ſequitur, nec iniuriam, nec peccatum, nec æternam pœnam eſſe. Ergo cùm hac ignorantia impeccabiles redderentur, alioquin certiſſimò peccaturi, ſi agnoſcerent, ſequitur, hoc ipſum beneficium eſſe juxta illud Apoſtoli: *Melius enim erat illis non*

cogno-

Digitized by Google

cognoſcere viam juſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum converti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. 2. Pet. 2. Ergo ſive Barbari agnoſcant, ſicque invocare illum, & ſalutem conſequi poſſint: ſive penitus ignorent, & ideo nec poſſint peccare; ſemper verum erit, ne illis quidem miſericordiam deeſſe.

Sed ne videamur hæc noſtra ſponte, & judicio comminiſci, audiantur Auguſtini, ejuſque nobilium Diſcipulorum ſententiæ.

Sanctus ergo Auguſtinus Lib. 2. de Serm. Dom. cap. 15. *Nulla anima eſt, quamvis perverſa, quæ tamen ullo modo ratiocinari poteſt, in cuius corde non loquatur Deus.* Et in Pſalm.6. *Dedit eos Deus in reprobum ſenſum; nam ea eſt cæcitas mentis; in eam quiſquis datus fuerit, ab interiori Dei luce ſecluditur, ſed non penitus, dum in hac vita eſt.* Et in Pſalm. 18. *Cùm autem Verbum etiam caro factum eſt, & habitavit in nobis, mortalitatem noſtram ſuſcipiens, non permiſit, ullum mortalium excuſare ſe de umbra mortis; & ipſam etiam penetravit Verbi calor.* Et in Pſalm. 91. *Non ceſſat Sathanas ſuadere malum, ſed nec Deus ceſſat admovere bonum. Sathanas autem non cogit invitum: in tua poteſtate eſt, conſentire, aut non conſentire.* S. Proſper Lib. 2. de Vocat. Gent. cap. 17. & 29. *In extremis mundi partibus ſunt aliquæ Nationes, quibus nondum gratia Salvatoris illuxit, quibus tamen illa menſura generalis auxilii, quæ deſuper omnibus ſemper hominibus eſt præbita, non negatur .... Ut neq; ulli pereuntium excuſatio ſuppetat de abnegato lumine veritatis.* Et cap. 14. *Neq; ob hoc inexcuſabiles ſunt aliæ Nationes, quæ alienatæ à converſatione Iſraël, ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo ſub ignorantiæ tenebris perierunt, quia hæc abundantia gratiæ, quæ nunc univerſum mundum rigat, pari antea largitate non fluxit: adhibita enim ſemper eſt univerſis hominibus quædam ſupernæ menſura doctrinæ, quæ etſi parcioris, occultiorisq; gratiæ fuit, ſufficit tamen ſicut Dominus judicavit quibuſdam ad remedium, omnibus ad teſtimonium.* Et cap. 31. *Elaboratum eſt, quantùm Dominus adiuvit, ut non ſolùm in noviſſimis diebus, verùm etiam in cunctis retrò ſæculis probaretur, gratiam Dei omnibus hominibus adfuiſſe; quoniam ſive manifeſtè, ſive occultè, ipſe eſt, ùt Apoſtolus ait, Salvator omnium hominum, maximè fidelium.* Et Lib. 1. de Vocat. Gent. cap. 25. *Sive igitur noviſſima contemplemur ſæcula, ſeu prima, ſeu media, rationabiliter creditur, omnes homines ſalvos fieri Deum velle, ſemperq; voluiſſe: & hoc non aliunde monſtratur, quàm de iis beneficiis, eaq; providentiâ*

Dei, quam univerſis Nationibus communiter, atq; indifferenter impendit; fuerunt enim, ac ſunt ejuſmodi dona ita generalia, ut per ipſorum teſtimonia ad quærendum verum Deum poſſent homines adjuvari. Et cap. 23. de Infantibus loquens: *Non irreligiosè, arbitror, creditur, quòd iſti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem quæ ſemper univerſis eſt impenſa Nationibus, quâ utiq; ſi bene uterentur, eorum parentes, etiam ipſi per eoſdem juvarentur.*

Paulus Oroſius, qui Hieronymo, & Auguſtino viventibus Librum Apologeticum ſcripſit de Arbitrii libertate, ipſique Auguſtino inter cariſſimos fuit, pag. 453. diſertiſſimè ſuam, quam vtique ab Auguſtino didicit ſententiam, his verbis exponit: *Mea ſemper hæc eſt fidelis, & indubitata ſententia: Deum adjutorium ſuum, non ſolùm in corpore ſuo, quod eſt Eccleſia, cui ſpecialia ob credentium fidem dona largitur, verùm etiam univerſis in hoc mundo Gentibus propter longanimem ſui, æternamq; clementiam ſubminiſtrare, non ùt tu aſſeris cum Diſcipulo tuo Cæleſtio, in ſolo naturali bono, & in libero arbitrio generaliter univerſis unam gratiam contributam, ſed ſpeciatim quotidie per tempora, per dies, per momenta, per atomos, & cunctis, & ſingulis miniſtrare: ex quo evidentiſſimè declaratum eſt, nemini hominum deeſſe adjutorium Dei, præſertim cùm & ſeductor aſſiſtat, & inſit infirmitas.*

S. Fulgentius Epiſt. 7. ad Venantium cap. 8. *Nec in aliquo vulnere, nec in aliquo tempore cæleſtis poteſt deficere medicina.*

S. Anſelmus in cap. 1. ad Rom. *Dominus illis manifeſtavit, id eſt, non ſolùm naturalis ratio profuit, ſed Deus quotidie adjuvit, ne ſola natura ſufficere videretur.*

S. Thomas epiſt. ad Hebræos cap. 12. Lect. 3. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri, & ideo gratia nulli deeſt, ſed omnibus, quantùm in ſe eſt, ſe communicat.* Et in cap. 6. Joan. *Cor humanum ex ſe ad inferiora tendens, non poteſt ſurſum elevari, niſi tractum, ſi verò non elevatur, non eſt defectus ex parte trahentis, qui quantùm eſt in ſe, nulli deficit, ſed eſt propter impedimentum ejus, qui non trahitur; Deus enim omnibus ad trahendum manum porrigit, quantùm in ſe, & quod plùs eſt, non ſolùm attrahit manum recipientis, ſed etiam averſos ad ſe convertit. Ex quo ergo Deus paratus eſt dare omnibus gratiam, & ad ſe attrahere; non imputatur ei, ſi aliquis non accipiat, ſed ei, qui non accipit.* Et q. 14. de Veritat. a. 11. ad 1. *Si aliquis nutritus in ſilvis, vel inter bruta animalia ductum rationis ſequeretur in appeti-*

tu

tu boni, & fuga mali, certiſſimè eſt tenendum, quòd ei Deus, vel per internam inſpirationem revelaret ea, quæ ſunt ad credendum neceſſaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, ſicut miſit Petrum ad Cornelium. Et ad 2. ibidem: *Quamvis non ſit in poteſtate noſtra, cognoſcere ea, quæ ſunt fidei ex nobis ipſis; tamen ſi nos fecerimus, quod in nobis eſt, ut ſcilicet ductum naturalis rationis ſequamur, Deus non deficiet nobis ab eo, quod nobis eſt neceſſarium.* Idemque repetit Lect. 3. cap. 10. ad Romanos, additque: *Sed tamen hoc ipſum quod aliqui faciunt, quod in ſe eſt, convertendo ſe ſcilicet ad Deum, ex Deo eſt, movente corda ipſorum ad bonum.* Ubi ſupponit S. Doctor, hanc gratiam faciendi, quod in ſe eſt, omnibus dari.

XII. *Opponitur primò.* Docet S. Thomas, aliique Theologi, dari infideles aliquos, qui laborant infidelitate *purè negativa*, hoc eſt inculpabili, & invincibili; non ergo omnibus ad eam infidelitatem vincendam datur gratia.

Reſp. Aliquos Fidei articulos invincibiliter ignorari poſſe, quales ſunt de Euchariſtia, Neceſſitate Baptiſmi &c. ſed omnes prorſus ignorari, ac præſertim illum de exiſtentia, cultuque alicujus Dei, planè negamus; cùm ſine hac cognitione nihil homini ſuperſit, quo finem ſuum, ad quem conditus eſt, valeat adipiſci. Sive ergo id naturæ, ſive gratiæ inſtinctu homines agnoſcant, ſemper agnoſcunt. & licèt modò nos lateat, quibus modis, quibuſque ſecretis ſpiraculis Deus etiam Barbaris lucem, & gratiam ſuam infundat, certum eſt, infundere, cùm illi nec bonitas deſit, ut velit, nec Omnipotentia, ut poſſit. Sicut ergo nullus terræ ſinus impervius Soli, quò calorem ſuum non mittat, & metalla, gemmaſque producat; ita nullus ſinus conſcientiæ impervius Deo, quem gratiâ, & radio veritatis non impleat: modus quidem, & ratio non patet, ſed aliquando patebit, tunc videlicet, cùm, ùt docet Apoſtolus, *Dominus illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium* 1. ad Corinth. 4. Et ipſe Chriſtus Matth. 8. *Dico autem vobis, quòd multi ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Jacob in Regno Cælorum.* Nec Elias credere poterat, toto Iſraële in Idololatriam prolapſò, *ſeptem millia virorum fuiſſe, qui genua Baal non curvaverant*: Nec Jonas perſuaſum habebat, in maxima illa civitate centum viginta millia hominum degere, qui neſciebant, quid *inter dextram & ſiniſtram* eſſet; & tamen utrumque verum fuit. Ita S. Juſtinus Martyr *cap. 28. Apologiæ* Socratem Philo-

ſophum non tantùm ſalvum, verùmetiam Martyrem eſſe docet, quòd vnicum Deum profeſſus morte ab Athenienſibus punitus fuerit. *Et Orat. ad Antonin. Imperat.* inſigniores Philoſophos, & quotquot de Gentilibus cum ratione vixerunt, Chriſtianos appellat. Idem de Platone, Seneca, Triſmegiſto, alii dicunt. Sic quoque Melchiſedechùm, Jobum, Jetrum, alioſque Gentilium ſalutem obtinuiſſe ex Scripturis colligitur. Sanctus quoque Dionyſius *cap. 3. de cæleſti Hierarchia* refert, multos Gentilium Angelorum miniſterio, qui eis ad ſalutem neceſſaria revelaverint, ſalvatos eſſe. Referunt quoque Paulus *Diaconus Lib. 23. Sigebertus, & Genebrardus in Chronico ad Annum* 796. ſub Conſtantino Sexto, & Irene Imperatoribus, cadaver Platonis cum aurea lamina ad collum, & hac inſcriptione repertum eſſe: *Chriſtus ex Virgine naſcetur, & ego in illum credo: & tu Sol ſub Conſtantino, & Irene Imperatoribus iterum me videbis.* alia ergo ſunt hominum, alia Dei judicia, qui ubique terrarum, & apud omnes Nationes aliquos habet, qui eum agnoſcunt, & colunt, eiuſque gratiâ, & beneficiis fruuntur, juxta illud Apoc. 7. *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & linguis ſtantes ante thronum.* Nulla ergo gens, nullus populus, imò nulla hominum tribus, ex qua non coloniæ, & delectus in Cœlum ducantur. Planè præter omnium opinionem ob præcedentia aliqua bona opera quàmplurimos vitam æternam conſequi, dubium non eſt, quamvis adeò occultis modis, ſecretiſque rationibus, ut humanum animum fugiant, cujus vel unicum ſpecimen ex lib. Divin. *Inſinuat. cap.* 30. in Vita S. Gertrudis, & apud Bloſium in *Monili Spirituali cap.* 1. videre eſt, ubi: *cùm S. Virgo Gertrudis audiſſet in Concione, neminem poſſe ſalutem conſequi, niſi ſaltem tantillum veræ charitatis habeat, ut ex amore Dei pœniteat, abſtineatq; à peccatis: & ipſa apud ſe cogitaret, plurimos migrare ex hac vita, qui videntur pœnitere magis timore gehennæ, quàm Dei amore; Dominus ſic reſpondit: Quando video illos agonizantes, qui mei unquam dulciter recordati fuerunt, vel aliquid meritorij operis peregerunt, in ipſo mortis confinio exhibeo eis me tam pium, amabilem, & benignum, ut ipſi ex intimis cordis medullis doleant, quòd unquam me offenderint, ac per talem pœnitentiam apti redduntur ad ſalutem conſequendam, & perire non poſſunt.* *Dices*: illa notitia, quâ Barbari cognoſcunt, Deum eſſe; vel eſt naturalis, vel eſt ſupernaturalis? non naturalis, quia hæc non ſufficit ad inchoandam ſalutem,

cùm

cùm *ſine fide impoſſibile ſit Deo placere*. Non ſupernaturalis; quia Deum eſſe cognoſci naturaliter poteſt. Reſp. eam quidem cognitionem naturalem eſſe, cùm, ùt obſervat S. Thomas 1. p. q. 2. a. 2. ad 1. ſit magis præambulum ad fidem, quàm ipſa fides; *fides enim præſupponit cognitionem naturalem, ſicut gratia naturam*: ſed quia hujuſmodi notitia præſertim apud Barbaros, & rudes eſt nimis vaga, confuſa, & univerſalis; propterea à Deo ſupplente defectum naturæ, ea per gratiæ inſpirationem magis completur ad ipſum Creatorem, velut rerum humanarum principium, & bonorum, malorumque remuneratorem cognoſcendum, invocandum, colendum, timendumque. Et hæc eſt illa fides inchoata, ſine qua nemo placere Deo poteſt, & quâ ſi bene aliquis utatur, ad completam quoque, & Chriſtianam fidem perventurus eſt.

XIII. *Opponitur ſecundò*: S. Auguſtinus ſæpiùs docere videtur, homini gratiæ auxilia deeſſe, quibus legem & mandata obſervet, nec ideo tamen culpæ immunem eſſe, quia volens, libenſque in hujuſmodi ſe neceſſitatem conjecit, indignumque gratiâ reddidit; ſicut homicidium ebrio imputatur, quia liberum in ſuo cauſa, idemque Sanctus Thomas 3. *contra Gentes cap.* 160. *n.* 3. & S. Bonaventura in 2. *Diſtinct.* 28. *a.* 1. *q.* 2. docere videntur.

Reſp. primò: Nihil hoc cum ſententia noſtra pugnare: Eſto enim aliquo caſu gratiâ careas, quia ſponte impedimentum poſuiſti, v. g. tam longâ, & obſtinatâ inebriandi conſuetudine te ipſum obligâſti, ut uſu in naturam verſo citra gratiæ prodigium (quod Deus exhibere non tenetur) explicari, & evolvi non poſſis, ſicque moralem quandam peccandi neceſſitatem incidiſti; at poteras non incidere, ſi videlicet iis gratiis uſus eſſes, quas toties, tamque copioſè à Deo acceperas; non ergo Deus tibi, ſed tu Deo, & gratiæ defuiſti; nec magis conqueri de illius bonitate, & clementia potes, quàm conqueri de amico poſſit, qui iſto rogante, ac prohibente ſe ipſum in mare præcipitem dedit, merſuſque eſt. Talis aliquando Auguſtinus fuit, qui *Lib.* 8. *Confeſſ. cap.* 5. de ſe ipſo hæc habet: *Suſpirabam ligatus non ferro alieno, ſed meâ ferreâ voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me. Quippe ex voluntate perverſa facta eſt libido: & dum ſervitur libidini facta eſt conſuetudo: & dum conſuetudini non reſiſtitur facta eſt neceſſitas.* Cæterùm neceſſitas iſta, cùm ſit conſequens, hoc eſt, voluntaria, & Deo, ac gratiâ repugnante contracta, nec libertati

quic-

Digitized by Google

quicquam, nec ipſi divinæ Bonitati obſtat, quam tuemur.

Reſp. ſecundò. Veriùs tamen eſt, nullum eſſe, dum vivit tam perditum, tam peccatis aſſuetum, cui Deus gratiam reſipiſcendi, abſtinendiq́ue peccatis non donet; ſicq́ue nullum eſſe, qui vel phyſicâ, vel morali neceſſitate, quam conſuetudo inducit, ad peccandum urgeatur. Id imprimis probant ſententiæ Patrum, quos ſuprà laudavimus; probant etiam omnes illæ Scripturæ, quæ perditiſſimos, & duriſſimos peccatores ad pœnitentiam vocari, expectariq́ue à Deo teſtantur; poſſunt ergo, nam ſi non poſſent, fruſtra vocarentur, ſicut fruſtra vincti, claudi, fractiq́ue ad currendum vocantur: *Nolo, inquit, mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat*. De omnibus etiam peſſimis, & obſtinatiſſimis loquitur, qualis Idololatræ Judæi erant; quantò enim pejores, tantò magis medico, & remediis egent, at ſi non daret gratiam, quâ converti poſſint, non eorum converſionem, ſed majorem damnationem vellet, ſicq́ue clementiùs faceret, eos poſt peccatum morte, & inferno confeſtim puniendo, quàm illos expectando: nam expectare ad pœnitentiam, nec tamen vires pœnitendi, abſtinendiq́ue peccatis dare, quid aliud eſt, quàm non ad veniam, ſed ad majorem damnationem pœnaſq́ue differre? Non ergo ad vitam, ſed ad mortem expectat; nec iſtud clementia, ſed ſeveritas eſt. Relegantur Pharaonis, Nabuchodonoſoris, ipſorumq́ue Judæorum vulgatiſſima exempla; ſi enim iſtis quippe omnium peſſimis, & obſtinatiſſimis datæ vires, & gratiæ, ut pœniterent, quibus non dabitur? & ſi iſtis ſubventum, quis ſperare non poſſit? nec enim credibile eſt, gratiam, quæ magis improbis, magiſq́ue indignis negata non eſt, minùs improbis, minuſq́ue indignis negatum iri? Neq́ue ulla conſuetudo opponi poteſt; fac enim illam in naturam, & neceſſitatem converſam eſſe; at etiam iſta vinci tempore, & ſolertiâ poteſt, ùt in Leonibus, Tigribus, Urſis, ipſiſq́ue ſerpentibus videre eſt, quæ conſtat, domari. *Deinde* nulla conſuetudo eſt, quæ gratiæ non cedat; at huic comparandæ nunquam media peccatoribus deſunt, oratio videlicet cùm propria, tùm aliena, ùt ſuo loco dicetur: ſi jejunia peterentur; opponeres imbecillitatem: ſi vigiliæ, diceres, vires non eſſe: ſi peregrinatio, & ſolitudines; negares vacare: ſi corporis afflictationes; morbum obtenderes: ſi largitiones in pauperes; domeſticos ſumptus: at quæ imbecillitas, quis morbus, quæ fragilitas naturæ, quæ paupertas, aliæq́ue cauſæ obſtare poſſunt; ne petas à Deo? ne cum Auguſtino millies dicas·

cas·

cas: *Jubes Domine continentiam; da quod jubes, & jube, quod vis*: jubes temperantiam, jubes manſuetudinem, jubes pietatem; *da quod jubes, & jube quod vis*. Nullus ergo peccator tam deploratus, tam durus, cui negatum ſit, *facere quod poſſit, & petere quod non poſſit*, alioquin pejor erit peccatorum, quàm damnatorum conditio: iſti enim, ſi non poſſunt pœnitere, at nec poſſunt novis peccatis damnationem, pœnaſq; augere, peccatores verò, ùt tu dicis, & pœnitere non poſſunt, quia ob admiſſum peccatum gratiâ privantur, & poſſunt novis peccatis graviorem damnationem mereri; pejùs ergo cum iſtis, quàm cum damnatis agitur. Verum quidem eſt, commiſſo ſemel peccato dignum eſſe peccatorem, qui omnibus Dei auxiliis, ac beneficiis privetur; nam & jure humano ſancitum eſt, poſſe ob ingratitudinem omnem donationem revocari: at nos non quærimus, quid peccator mereatur, aut quid facere Deus poſſit; ſed quid Deus faciat, quidque promiſerit ſe facturum? promiſit verò peccatoribus omnibus, nullo excepto, quamdiu viverent, veniam, ſi pœniterent, omneſque ad pœnitendum invitat; ſupponit ergo, id poſſe; nam ſi non poſſent, perinde id foret, ac homines invitare ad volandum, & volaturis præmium ſpondere, nec tamen alas dare; non hæc promiſſio, ſed illuſio eſſet, qualis in ſummam Veritatem, & Majeſtatem non cadit. Quando ergo Patres in aliquibus Peccatorum neceſſitatem peccandi agnoſcunt; vel nomine neceſſitatis magnam difficultatem intelligunt, ùt obſervat S. Anſelmus Lib. de Concord. q. 3. cap. 10. *Sapiſſimè*, inquit, *ſolemus aſſerere, impoſſibile nobis eſſe, quod ſine difficultate perficere non valemus*. Et S.Thomas 3. *p. q.* 86. *a.* 1. *ad* 2. explicans Auguſtinum: *Dicitur, non poſſe ſanari, qui non poteſt facilè ſanari*. Idque in Sacris Litteris frequentiſſimum eſt Hierem. 13. *v.* 23. Matth. 10. v. 25. ad Hebræos 6. *v.* 4. Vel intelligendi ſunt Patres de neceſſitate non abſoluta, ſed hypothetica, & conditionali: ſi enim mediis, quæ Deus præſcripſit vincendis tentationibus uti nolis; non orare, non Sacramentis uti, non Verbum Dei audire, non occaſionibus abſtinere; quis neget, te neceſſariò peccaturum? at neceſſitas iſta, cùm libera ſit, & vinci poſſit à peccato, non excuſat. Eodem modo reſpondendum teſtimoniis Auguſtini, quæ Janſenius agglomerat *Lib.* 3. *de Grat. Chriſti*. Ut taceam, Auguſtinum contra Pelagium loqui de neceſſitate Naturæ, quatenus gratiâ caret; ſic enim fatemur, neceſſariò peccaturum, ſed negamus, gratiam abeſſe ſaltem incomple-
tam

tam, & remotam, quâ majorem, & proximam conſequi poſſit. Audi ipſum Auguſtinum tam malè à Janſenio intellectum: is enim præter toties citata lib. de Grat. & Libero Arbitrio cap. 16. ita loquitur: *Certum eſt, nos mandata ſervare, ſi volumus; ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt, ut tantùm velimus, quantùm ſufficit, ut volendo faciamus*.

XIV. *Opponitur tertiò*. Sunt multi peccatores, qui nullo pudore, nullo metu, nulloque conſcientiæ fræno in peccata ruunt, de quibus Job. 15. *Bibunt ſicut aquam iniquitatem*. Et Prov. 2. *Lætantur, cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis*; ergo iſti ſaltem videntur, nullâ gratiâ juvari, coërcerique à voluntate peccandi; quod præſertim in iis peccatis verū eſt, quæ ſubitò motu iræ, aut amoris fiunt, in quibus vix conſcientiæ, nedum gratiæ locus eſſe videtur.

Reſp. Primò. Si loquamur de juſtis, certum eſt, quoties urget præceptum, aut tentatio illud violandi, auxilium quoque ſufficiens dari ad peccatum vitandum; ita enim ex Innocentii X. contra Janſenium Decreto, Synodoque Tridentina *Seſſ. 6. cap.* 11. conſtat, juxta celebrem illam S. Leonis ſententiam: *Singulariter admonemur, ut dona gratiæ non negligenter habeamus; juſtè enim nobis inſtat præcepto, qui præcurrit auxilio*. Eleganterque expreſſit S. Auguſtinus lib. de Natur. & Grat. cap. 26. *Medicus*, inquit, *cùm ſanaverit hominem; jam de cætero ſuſtentandum elementis, & alimentis corporalibus, ut eadem ſanitas apto ſubſidio convaleſcat, atq; perſiſtat, Deo dimittit. Ipſe autem Deus, cùm ad perfectam ſanitatem, hoc eſt, ad perfectam vitam, juſtitiamq; perduxerit, non deſerit, ſi non deſeratur, ut piè ſemper, juſteq; vivatur: Sicut enim oculus corporis etiam pleniſſimè ſanus, niſi candore lucis adiutus, non poteſt cernere; ſic etiam homo etiam perfectiſſimè juſtificatus, niſi externa luce divinitùs adjuvetur, rectè non poteſt vivere; ſanat ergo Deus, non ſolùm ut deleat, quod peccavimus; ſed ut præſtet etiam, ne peccemus*. Unde cùm Patres aliquando dicunt, peccantibus Dei gratiam abfuiſſe, intelligendi ſunt de gratia illa ſpecialiſſima, & effectrice, cum qua nemo peccat, quæque per Antonomaſiam, & excellentiam *gratia* vocatur. Cæterum, ùt bene notat Bellarminus: ad vitandum peccatum non requiritur ſemper ſuperna inſpiratio, ſed ſufficit, vel occaſſionem removeri, vel objectum aliud offerri, quo voluntas diſtrahatur, vel terrorem incuti, vel reprimi phantaſiam, ut bonum delectabile minùs vivaciter, languideque, & velut fracto cuſpide obiiciat. Et hoc

ſaltem

ſaltem illis verbis Apoſtoli probatur 1. ad Corinth. 10. *Fidelis Deus, qui non permittet vos tentari ſuper id, quod poteſtis.* In quæ verba eleganter S. Ephrem Tract. de Patientia: *Si homines ſuis jumentis non plùs oneris imponunt quàm ferre queant, multò minùs plùs tentationum imponet Deus hominibus, quàm ferre poſſint. Rurſum ſi figulus vaſa ſua igne excoquit eò uſq; dum ritè coquantur, nec rurſum ulteriùs ea ſinit in igne, ne adurantur, fiantq; inutilia; multò magis idem facit Deus, ut igne tentationum eò uſq; nos coquat, dum perficiat, ulteriùs verò tentatione aduri, & conſumi non ſinet.* Et obſerva, Paulum univerſim ad Corinthios ſcripſiſſe, quorum plurimi peccatores, & reprobi erant, omnes ad quam ſortem pertinerent, ignari. Sicut ergo nullum peccatum eſt, non contra rationem; ita nullum non contra conſcientiam, quæ nihil aliud eſt, quàm ratio practica dictans in particulari, quid non liceat, liceatque. Et quemadmodùm omne peccatum eſt contra conſcientiam, & tamen aliqui, magnique peccatores vix eâ percelluntur, non quòd nòn pulſet, & moneat, ſed quia confeſtim animum ad alia, & placentia convertunt; eâ ferè ratione, quâ manus per ingentem flammam celerrimè ducta nihil aduritur, non ignis, aut caloris defectu, ſed quia pertranſit: idem de gratia dicendum eſt. Quod etiam in Concilio Provinciali Senonenſi Anno 1528. *Decreto* 15. iſtis verbis explicatum eſt: *Neq; tamen tantâ gratiæ neceſſitas libero præjudicat arbitrio, cùm illa ſemper ſit in promptu, nec momentum quidem prætereat, in quo Deus non ſtet ad oſtium, & pulſet, cui ſi quis aperuit januam, intrabit ad illum.* Ubi pro ſingulis momentis, quibus gratia in promptu eſſe dicitur, intelligendum eſt illud tempus, quo, & quoties præceptum, aut tentatio urget, ùt ſuprà iiſdem ferè verbis Oroſius fideliſſimus Auguſtini Diſcipulus expoſuit. Et planè Concilii Senonenſis magna authoritas eſt; non ſolùm quia Provincialis, & ex flore collecti Eccleſiæ Gallicanæ, quam in rebus ad fidem pertinentibus, & præſertim in Auguſtini doctrina verſatiſſimam ſemper fuiſſe negari non poteſt; verùmetiam, ac præcipuè, quia cùm Epiſcopis ex officio paſtorali incumbat, fideles ſibi commiſſos docere, & in Chriſti nomine congregatis ſpecialis Dei aſſiſtentia promiſſa ſit, iis decernentibus longè major authoritas eſt, majorque fides adhibenda, quàm cuilibet cœtui privatorum, licèt alioquin præcellentium Theologorum.

Reſp. Secundò. Sed quidquid de hac quæſtione ſit, an videlicet; quoties præceptum urget, etiam improbiſſimis peccatoribus gratia

detur, noſtri inſtituti haud eſt, id indubitanter aſſerere, ſed ſolùm dicimus, nullum hominem eſſe, cui dum vivit, & ùt loquitur Auguſtinus, *per menſuras temporum, per intervalla locorum,* non quàm plurima gratiæ auxilia dentur, quibus & majorem, completamque gratiam, & ipſam quoque vitam æternam conſequi poſſit; id enim ſufficit ad Dei Bonitatem planè oſtendendam in omnes effuſam, nihil interim contendendo, quando, quoties, quantoque numero ea auxilia præſtentur: ſicut enim aliud eſt, ſolem omnibus lucere, aliud ſemper lucere: ita aliud eſt, Deum omnibus gratiam dare, aliud ſemper dare; iſtud dubium, illud compertum, & à nobis hactenus probatum eſt. Et hac ratione negari non poteſt, etiam in obſtinatiſſimis peccatoribus conſcientiæ voces, metuſque nunquam extingui, juxta illud Iſaiæ 57. *Impius quaſi mare fervens, quod quieſcere non poteſt.* Et Job. 9. *Quis reſtitit ei, & pacem habuit?* Et cap. 15. *Sonitus terroris in auribus eorum, & cùm pax ſit, ſemper inſidias ſuſpicantur.* Et de obduratiſſimis Ægyptiis Sap. 17. *Sive Spiritus ſibilans, aut circum denſos ramos avium ſonitus ſuavis, aut concentus aquæ euntis, aut ſonus validus præcipitatarum petrarum, aut laſcivientium animalium curſus, aut repercuſſa de concavitate montium Echo, diſſolvebat illos.* Quod etiam Gentiles ipſi agnoverunt, quorum omnium una vox fuit: *Nihil miſerius eſſe, quàm animum hominis conſcium: pejorem & maximam peccantium pœnam, peccâſſe: maximum ſceleris in ſcelere ſupplicium eſſe.* Quis unquam pejor, impurior, magiſque flagitiis aſſuetus Tiberio, & Nerone? & tamen de utriſque narrat Tacitus Annalium lib. 7. *Tiberium non fortuna, non ſolitudines protegebant, quin tormenta pectoris, ſuaſque ipſe pœnas fateretur.* Et de Nerone: *Reliquo noctis modò per ſilentium defixus, ſæpiùs pavore exurgens, & mentis inops lucem operiebatur tanquam exitium allaturam.* Si ergo ne iſtis quidem defuit Deus, quin per conſcientiam moneret, cui rogo defuturus eſt? aut quos Tiberio, & Nerone pejores, magiſque procul gratiâ reperies? Ergo quæ de conſcientia opponebantur, ſententiæ noſtræ ſuffragantur potiùs, quàm noceant, cùm conſtet, nullos eſſe peccatores tam improbos, quibus à peccato coërcendis Deus conſcientiâ velut domeſtico tortore non utatur, torquere verò, ut vel abſtineant, vel emendent. Semper ergo verum eſt, quod ſcribit Auguſtinus ſuprà laudatus lib. 2. de Serm. Dom. in Monte: *Nullam eſſe animam quamvis perverſam, quæ tamen ullo modo ratiocinari poſſit, in cujus conſcientia non loquatur Deus.*

XV. *Oppo-*

Digitized by Google

XV. *Opponitur quartò*. S. Auguſtinus ſæpe docet, gratiam non omnibus dari, ac præſertim Serm. 11. de Verb. Apoſt. ubi: *Communis*, inquit, *eſt omnibus natura, non gratia*.

Reſp. Jam ſuprà notatumeſſe, S. Auguſtinum plerumque de illa gratia loqui, quæ per antonomaſiam *gratia* vocatur, hoc eſt de ſpecialiſſima illa, & effectrice, quæ cur non omnibus detur, duplex cauſa eſt; & indignitas creaturæ impedimentum ponentis, & arcana Dei voluntas, ut citato loco eleganter obſervat Auguſtinus circa finem: *Sed movet me, inquit, quòd ille perit, ille baptizatur, movet tanquam hominem. Si verum vis audire, & me movet, quia homo ſum. Sed ſi tu homo, & ego homo, ambo audiamus dicentem Apoſtolum: ò homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo? ſi poſſet loqui pecus, & dicere Deo, quare iſtum hominem feciſti, & me pecudem? nonne juſtè ſuccenſeres, & diceres: O pecus, tu quis es, qui reſpondeas Deo? & tu homo es, ſed ad Deum pecus es*. Loquitur etiam Auguſtinus *de gratia immediata, & proxima*, non verò *remota*: ſicut enim certum eſt, non omnes eſſe Chriſtianos; ita certum eſt, non omnes gratiam *immediatam, & proximam* habere, quâ ſint Chriſtiani; habent tamen gratiam illam *remotam, mediatam, & incompletam*, quâ ſi uterentur, Chriſtiani fierent, ut ſuprà ex S. Auguſtino, & Thoma oſtenſum eſt. Imò hanc gratiam univerſalem, & remotam nemini à Deo negari, in illo ipſo Sermone docet Auguſtinus, qui nobis opponitur, ſic enim ſcribit: *Adoremus eum Fratres, & proſternamur ei, & ploremus ante Dominum, qui fecit nos, non enim fecit, & deſerit; non enim curavit facere, & non curat cuſtodire. Ploremus ante Dominum, qui nos fecit, quia non ploravimus, quando nos fecit, & tamen fecit. Qui ergo fecit, antequàm rogaretur, deſerit, cùm rogatur? utiq; exaudit, quos fecit, utiq; non poteſt non curare, quos fecit*. Vides ex ſententia S.Auguſtini neminem à Deo deſeri, quem fecit: ſicut ergo nullus homo eſt, quem non fecit; ita nullus eſt, quem deſerat, nullus, quem non cuſtodit; à quo autem magis cuſtodiat, quàm à gehenna? aut per quid aliud cuſtodiat, quàm per gratiam?

XVI. *Opponitur quintò*. Exemplum parvulorum ſine Baptiſmo decedentium, quibus conſtat, gratiam non dari, quâ ſalvari poſſint.

Reſp. Quæro ab iis, qui hæc opponunt, ſi concederemus, imò etiam probaremus efficaciter, parvulis ſufficientem gratiam à Deo dari, applicarique; an non continuò acquieſcerent, crederentque, nihil ampliùs in cauſa parvulorum exigi à Deo poſſe, multoque minùs

nùs illius miſericordiæ litem moveri? at nos dicimus exhiberi parvulis ſi non gratiam ſufficientem, quâ vitam æternam conſequi poſſint, exhiberi tamen beneficium longè præſtantius, quodque infinitis partibus ipſam gratiam ſufficientem antecellat: eo enim beneficio priùs è medio tolluntur, quàm peccatis ſe obſtringant; & non damnantur, & innocentiam perſonalem, quæ ſcilicet peccatis actualibus opponitur illibatam conſervant, & in eum ſtatum bonorum naturalium transferuntur, quem paragrapho primo ex Angelico Doctore deſcripſimus. Ergo ùt jam latè ſuprà oſtenſum, certum eſt, etiam in parvulos maximam Dei miſericordiam elucere; quamvis enim Dei viſione, æternâque gloriâ priventur, at præſervantur, ne peccent, hoc eſt, ne Deum ipſi offendant, ne jacturam innocentiæ faciant, ne perpetuis ignibus crucientur, quæ omnia & maxima beneficia eſſe, & cœleſti gloriæ certa ratione præferri, & conſequenter ad Chriſti merita, & Redemptionem pertinere, jam ſuprà oſtendimus. Quòd ſi *dicas*, S. Auguſtinum, quoties cauſa parvulorum contra Pelagianos ageretur, nunquam hoc modo philoſophatum eſſe, ſed ſemper ad ſecretam, & inſcrutabilem Dei voluntatem confugiſſe: *reſpondeo*, jure merito id ab Auguſtino factum: cùm enim vellet Pelagius gratiam, & ſalutem æternam iis dari, qui viribus naturæ, & arbitrii eam vellent, non dari, qui nollent: Auguſtinus exemplo parvulorum id efficaciter refellit; parvuli enim arbitrio uti non poſſunt, cur ergo Baptiſmum non accipiunt, niſi quia noluit Deus? & hoc ad occulta ejus judicia pertinet, ſufficitque refutando Pelagio. Alia verò, quæ dici de hac cauſa parvulorum poſſunt, nec ad inſtitutum Auguſtini pertinebant, nec voluit ipſe aliis libertatem adimere, ea omnia dicendi, quæ deinceps opportuna viderentúr: quamvis enim nemo meliùs de gratia, & contra Pelagium Auguſtino ſcripſerit, non ſcripſit tamen omnia, quippe haud neceſſaria, Calvino necdum exorto, & hominis arbitrium, Deique bonitatem impugnante: aliis nunc armis opus eſt, alio hoſte, belloque inſtantibus: & ipſe Auguſtinus non contraria quidem iis, quæ ſcripſit, ſed alia diceret, ſi ùt olim cum Pelagio, ita modo cùm Calvino, & Janſenio ſigna conferret: quid ergo mali eſt, ſi modò id facimus, quod faceret Auguſtinus, imò quod fecit, quando non contra Pelagium, & pro Gratia, ſed contra Manichæos, & pro libertate pugnaverat?

XVII. *Opponitur ſextò*. Docebant Pelagiani, Deum velle omnes omnino, nulloque excepto ſalvos fieri, ideo verò non omnes ſalvos eſſe,

eſſe, quia non omnes volunt: *ideo non omnes ad agnitionem veritatis venire, quia nolunt petere, cùm Deus velit dare; nolunt quærere, cùm Deus velit oſtendere, nolunt pulſare, cùm Deus velit aperire.* Quibus Auguſtinus *Lib.* 4. *contra Julianum cap.* 8. reſpondet *primò*: ea verba *vult omnes ſalvos fieri*, explicanda eſſe hoc modo: *vult multos ſalvos fieri*: *Deinde*, falſum eſſe, ideo non omnes ſalvari, quia nolunt, cùm de parvulis, qui ſine Baptiſmo decedunt id dici non poſſit. Falſum quoque eſſe, vitam æternam dari iis, qui petunt, qui pulſant, qui quærunt; cùm parvuli Baptiſmo tincti nec petant, nec pulſent, nec quærant, & tamen æternam vitam conſequantur. Ergo ex ſententia Auguſtini falſum eſt, omnibus gratiam dari, & qui gratiâ carent, ideo carere, quia nolunt accipere, Deoque dare volenti reſiſtunt.

Reſp. Sententiam illam Apoſtoli quod attinet, quâ ratione, & quàm univerſaliter intelligenda ſit, jam ſuprà ex Auguſtino, ejuſque Diſcipulis oſtenſum eſt: ubi etiam advertimus, aliter illam, aliterque ab Auguſtino expoſitam fuiſſe, utcumque opportuniùs videbatur Pelagianis confutandis; patiantur ergo, qui hæc opponunt, ſuorum verborum Auguſtinum interpretem eſſe. Tam multos quoque æternùm perire, quia ipſi volunt, Deo licèt ne pereant omnia moliente, jam quoque ex eodem Auguſtino, ejuſque præcipuis Diſcipulis probatum eſt, quorum ſunt frequentiſſimæ voces: *Miſericordia ejus prævenit nos, ſed vocationi diſſentire propriæ voluntatis eſt. Hoc tibi imputatur ad culpam, quòd ſanare volentem contemnis: ad Cœnam Evangelicam omnes vocati ſunt, ſed qui venire noluerunt, tribuere ſibi debent, quoniam ut venirent, in eorum poteſtate erat &c.* Hæc, inquam, apud Auguſtinum, ejuſque Diſcipulos Proſperum, Fulgentium, Oroſium, Anſelmum, Thomam frequentiſſima ſunt, ut de illorum mente dubitare non liceat; ideo videlicet reprobos perire, quia ſic volunt, Deo ſalutem omnium volente, & ideo gratiam omnibus dante. Neque Auguſtinus loco citato contrarium docet: Negat enim id ſolum, quod Pelagiani aſſerebant; aſſerebant verò hominem viribus naturæ, propriæq; voluntatis petere, pulſare, quærere, velle, & ſic à Deo & gratiam, & gloriam obtinere, quod meritò Auguſtinus reiicit, refutatque exemplo Infantum, qui nec velle, nec petere, nec pulſare poſſunt, imò potiùs Baptiſmo repugnant, & tamen accipiunt, & ſalvantur. Hanc eſſe veriſſimam Auguſtini mentem patet ex ejus verbis, quæ loco citato præmiſerat, videlicet: *Calumnia-*

luminaris, me dicere; nihil ſtudii expectari ab humana voluntate debere contra illud Evangelicum, quo ait Dominus: petite, & accipietis, quærite, & invenietis, pulſate, & aperietur vobis. Ibi enim vos, ùt video, ponere jam cepiſtis merita gratiam præcedentia, quod eſt petere, quærere, pulſare, ut his meritis debita illa reddatur, ac ſic gratia inaniter nuncupetur, tanquam gratia nulla præceſſerit, & cor tetigerit, ut beatificum bonum peteretur à Deo. Vides, quid dixerit Pelagius, & conſequenter quid refutaverit Auguſtinus. Pelagius dixerat, ideo hominem ſalvari, aut non ſalvari; quia in ejus poteſtate, liberoque arbitrio eſt, velle, aut nolle; orare, vel non orare; pulſare, vel non pulſare &c. & ideo iis gratiam dari, qui volendo meruerunt, non dari, qui nolendo demeruerunt; quæ planè falſiſſima ſunt, & meritò ab Auguſtino, omnibuſque Catholicis damnata; nemini enim priùs merenti gratia datur, cùm ipſa ſit principium meriti, & quamplurimis non merentibus data ſit, ùt in Paulo, Magdalena, Gentilibus, aliiſque patuit. Ergo, ut ſemel omnia dicamus; ſciendum eſt, in hac Prædiſtinationis, & gratiæ cauſa, neminem cum Auguſtini ſententia pugnare, niſi eum ſolum, qui ita defendit gratiam, ut neget liberum arbitrium, ita defendit arbitrium, ut neget gratiam, reliqua, quæcumque ſaluâ libertate, & gratia, Deique in omnes miſericordiâ dicuntur, Auguſtino paria ſunt. Ita Auguſtinus, ipſe profitetur Tract. 53. in cap. 12. Joan. ubi: *Si quis autem iſtam quæſtionem liquidiùs, & meliùs novit, ſe poſſe, & confidit exponere, abſit, ut non ſim paratior diſcere, quàm docere; tantùm ne audeat quiſquam liberum arbitrium ſic defendere, ut nobis orationem conetur auferre: rurſùs ne quiſquam neget voluntatis arbitrium, ut audeat excuſare peccatum, ſed audiamus Dominum & præcipientem, quid facere debeamus, & adiuvantem, ut implere poſſimus.* Mirum ergo fuerit, aliquos inveniri, qui plura opinionibus ſuis tribui velint, quàm Auguſtinus voluerit ſibi. Notanda quoque ad eruendam veram Auguſtini ſententiam Sanctorum Bonaventuræ, & Thomæ præclara verba. Nam ille in Breviloq. p. 3. cap. 5. *Non debetur parvulis pœna ſenſûs: Hoc credendum eſt, ſenſiſſe S. Auguſtinum, licèt verba ipſius exteriùs propter deteſtationem erroris Pelagianorum aliter ſentire videantur, ut eos reduceret ad medium, abundantiùs declinavit ad extremum, plùs dicens, & minùs volens intelligi.* Et S. Thomas q. 5. de malo a. 2. ad 1. *Sancti tali modo loquendi uſi ſunt; ut deteſtabilem redderent errorem Pelagianorum, qui aſſerebant, in*

par-

Digitized by Google

parvuli nullum peccatum eſſe. Et in cap. 1. Joan. lect. 7. *Antiqui Doctores, & Sancti emergentes errores circa fidem ita perſecuti ſunt, ut interdum viderentur in errores labi contrarios; ſicut Auguſtinus contra Manichaos, qui deſtruebant libertatem arbitrii, taliter diſputat, quòd in hareſim Pelagii videatur incidiſſe*.

XVIII. *Opponitur Septimò*. Quando Sancti Auguſtinus, Thomas, aliique Patrum docent, omnibus hominibus gratiam dari, intelligendum id eſſe, non quòd re ipſa omnibus detur, ſed quòd omnibus præparata ſit: pro omnibus, inquiunt, inſtituit Sacramenta, pro omnibus paſſus eſt, ſed non omnibus gratiam Sacramentorum, & Paſſionis ſuæ applicat; ſicut Medicus, qui Apothecam aperiat omni remediorum genere inſtructam; dicitur omnium ſalutem velle, quamvis ea remedia non omnibus adhibeat.

Reſp. Ita quidem aliqui philoſophantur, ſed pace illorum dixerim, tam procul à Scripturarum, Patrumque ſententia, ut nihil magis. Verba S. Auguſtini, ejuſque Diſcipulorum Proſperi, Oroſii Fulgentii, Thomæ ſunt iſta: *Deum neminem deſerere, quem fecit: nullam eſſe animam tam perverſam, in cujus corde non loquatur Deus: nulli hominum negatum eſſe, quærere utiliter, quod inutiliter ignorat: non permiſiſſe Deum, ut ullus Mortalium excuſare ſe poſſet de umbra mortis: nulli pereuntium excuſationem ſupereſſe de abnegato lumine veritatis: in extremis Mundi partibus illis Nationibus, quibus nondum illuxit gratia Salvatoris, illam menſuram generalis auxilii, quæ omnibus hominibus eſt præſtita non eſſe negatam: univerſis, atque innumeris modis velle Deum, ut omnes homines ſalvi fiant, ſed qui ſalvantur, Dei auxilio dirigi, qui non veniunt, ſuâ pertinaciâ reluctari: cunctis retro ſæculis gratiam Dei ſive occultè, ſive manifeſtè omnibus adfuiſſe: Deum non ſolùm in corpore ſuo, quod eſt Eccleſia, verumetiam univerſis in hoc Mundo gentibus adjutorium gratiæ ſuæ quotidie, per dies, per momenta, & cunctis, & ſingulis miniſtrare: evidentiſſimum eſſe, nemini hominum deeſſe adjutorium Dei: gratiam nulli deeſſe, ſed omnibus communicari: Deum quantùm in ſe eſt, omnibus ad trahendum manum porrigere: ſi homines non trahuntur, non eſſe defectum ex parte trahentis Dei, qui quantùm in ſe eſt, nulli deficit, ſed impedimentum ex parte illius eſſe, qui non trahitur*. Hæ ſunt Patrum ſententiæ, & verba, quæ an intelligi poſſint de gratia, quæ actu ipſo non tribuitur, tam clarum eſt, ut nec à me, nec ab aliis dici aliquid clariùs poſſit, & qui aliter interpretantur, planè oleum,

&

& operam perdunt. Paria ſunt illa Scripturæ: *Deus omnium miſeretur, quia eſt Dominus omnium: omnes peccatores ad nuptias vocat: dives in omnes: illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Nec verò, ùt aliqui comminiſcuntur, hæc ultima verba: *illuminat omnem hominem*, intelligi poſſunt, aut de lumine *cognitionis naturalis*, cùm Joannes de illo lumine loquatur, quod Chriſtus ſua Incarnatione nobis meruit, quale non eſt lumen naturale: nec etiam intelligi poſſunt de aliquibus tantùm, ſive, ùt loquuntur, de generibus ſingulorum; ea enim verba: *omnem hominem venientem in hunc Mundum*, oſtendunt, nullum penitùs excludi: Nec etiam dici poteſt, Deum præparare quidem omnibus lucem gratiæ, ſed non omnibus dare; aliud enim eſt lumen præparare, aliud illuminare; non verò dicit Joannes: *Qui præparat lumen omnibus venientibus in hunc Mundum*: in quæ verba planè ad rem noſtram Angelicus Doctor: *Verbum illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quantùm de ſe eſt, quia ex parte ſua nulli deeſt; imò vult omnes ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, quòd ſi aliqui non illuminantur, ex parte hominis eſt avertentis ſe à lumine illuminante*. Quid clariùs dici poſſit? Quòd ſi aliquando negat S. Thomas, quibuſdam auxilium gratiæ neceſſarium dari, ùt videre eſt 2. 2. *quæſt.* 2. *art.* 5. *ad* 1. intelligendus eſt, ùt ſuprà oſtendimus, vel quòd ſubinde, non verò ſemper, totoque vitæ tempore negetur: vel de auxilio gratiæ proximo ad aliquid faciendum, non verò de remoto, & incompleto, quo ſi utaris, reliqua etiam neceſſaria adjungentur, ùt idem Angelicus à nobis citatus docet de Cornelio Centurione, & de Barbaro in ſilvis educato. Rurſus illa Scripturæ verba, quæ toties de peccatoribus etiam obduratiſſimis repetuntur, videlicet: *Deum ſtare ad oſtium, pulſare, intraturum, ſi quis aperiat; vocare, tota die manus extendere ad populum contradicentem, & reſiſtentem*, hæc, inquam, omnia clariſſimè oſtendunt actum, curamque ipſam Dei circa peccatores laborantis. Audi Scripturam ipſam, & judica: Paralip. 2. cap. 36. *Mittebat autem Dominus Deus ad illos per manum Nuntiorum ſuorum de nocte conſurgens, & quotidie commonens, eò quòd parceret populo: at illi ſubſannabant Nuntios Dei, & parvi pendebant ſermones ejus, illudebantque Prophetis, donec aſcenderet furor Domini in Populum, & eſſet nulla curatio*. Nec obſtat huic Patrum, & Scripturarum ſententiæ ſimilitudo illa Medici, omnibus remedia præparantis, ſed non omnibus applicantis: Id enim potiùs

tiùs ad rem noſtram facit: Si enim Medicus remedia ſua manu, & arte confecta, ita cuſtodiat, ſeri ſque claudat, ut nemo accipere poſſit, niſi eo dante, ipſe verò firmiſſimum propoſitum habeat dandi aliquibus tantùm, non verò omnibus, nemo dixerit, Medicum re ipſa, ſerioque omnibus remedia paràſſe, quæ applicari non poſſint, niſi illo volente, & dante, ipſe verò non velit omnibus dare. Idem de Deo dicas: Cùm enim nemo ſalvus eſſe poſſit, nemo gratiam accipere, niſi eo volente, ac dante; ipſe verò noluerit omnibus dare; imò ùt tu dicis, voluntate efficaci, æternâ, inſuperabili, omnemque culpam etiam prævifam antecedente, aliquos excluſerit; qua ratione dici poteſt, iis quos ſic excluſit, ſeriò, vereque vitam æternam, & gratiam præparâſſe?

XIX. *Opponitur Octavò*. S. Paulus ad Rom. 10. hæc habet: *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit: quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicante?* Quibus verbis inſinuat Apoſtolus, ſalvari neminem poſſe, niſi qui credat, neminem credere, niſi qui Evangelium audiat; atqui certum eſt, quàmplurimas Nationes fuiſſe, quibus Evangelium annuntiatum diu non fuit, & nondum eſt: illi ergo gratiâ caruerunt, quâ ſalvarentur; nam ſi credere, & ſalvari poterant citra prædicationem, ergo falſa eſt Apoſtoli ratiocinatio.

Reſp. Apoſtolum loqui de fide explicita in Chriſtum, quam certum eſt, ordinario modo, niſi prædicatione Evangelii haberi non poſſe. Cæterùm ſine hac fide explicita in Chriſtum, quàmplurimos ante illius adventum per ſolam gratiam, quâ legem naturæ obſervabant, & ſi eam tranſgreſſi erant, de Deo omnium Creatore, & Proviſore offenſo dolebant, ſalutem adeptos eſſe, dubium nullum eſt. Ita enim Apoſtolus teſtatur ad Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quia remunerator eſt*. Vides, nullam fieri Incarnationis mentionem, ſolamque ad æternam vitam cognitionem exiſtentis, & providentis Dei ſufficere. Poſt promulgatum verò Evangelium, an fides explicita in Chriſtum omninò neceſſaria ſit, diſputant Theologi; ſi tamen admittamus neceſſariam eſſe, dicendum eſt cum Angelico Doctore, omnibus hominibus etiam incultiſſimis, ac planè barbaris auxilium gratiæ dari, quo legem naturalem obſervent, quâ obſervatâ, & niſi obicem ponant, Deum curaturum, ut eis quoque Evangelium innoteſcat, ut de Sibillis, Cornelio, Eunu-

Digitized by Google

cho Candacis Reginæ, & Platone Philoſopho conſtat. Verba Sancti Doctoris ſunt ad Rom. 10. Lect. 3. *Nunquid illi, ad quos fama prædicationis non pervenit, utpote ſi fuerint nutriti in ſilvis, excuſationem habent de peccato infidelitatis? Ad hoc dicendum eſt, quòd ſecundùm ſententiam Domini Joan. 17. illi qui loquentem Dominum per ſe, vel per ejus diſcipulos non audierunt, excuſationem habent de peccato infidelitatis, non tamen juſtificantur ab aliis peccatis, quæ vel naſcendo contraxerunt, vel malè vivendo addiderunt, & pro his meritò damnantur. Si qui tamen eorum feciſſent, quod in ſe eſt, Dominus eis ſecundùm ſuam Miſericordiam providiſſet, mittendo eis prædicatorem Fidei, ſicut Petrum Cornelio, & Paulum Macedonibus. Sed tamen hoc ipſo, quod aliqui faciunt, quod in ſe eſt, convertendo ſe ſcilicet ad Deum, ex Deo eſt, movente corda ipſorum ad Deum.* Et 2. 2. quæſt. 2. art. 7. ad 3. *Multis Gentilium facta fuit revelatio de Chriſto, ùt patet per ea, quæ prædixerunt. Sibylla etiam prænuntiavit quædam de Chriſto, ùt Auguſtinus dicit Lib. 13. contra Fauſtum cap. 15. Invenitur etiam in Hiſtoriis Romanorum, quòd tempore Conſtantini Auguſti, inventum fuit quoddam ſepulchrum, in quo jacebat homo auream laminam habens in pectore, in qua ſcriptum erat: Chriſtus naſcetur ex Virgine, & ego credo in eum. Si qui tamen ſalvati fuerunt, quibus revelatio non fuit facta, non fuerunt ſalvati abſq; fide Mediatoris; quia etſi non habuerunt fidem explicitam, habuerunt tamen implicitam in divina Providentia, credentes, Deum eſſe liberatorem hominum ſecundùm modos ſibi placitos, & ſecundùm quod aliquibus veritatem cognoſcentibus Spiritus revelâſſet, ſecundùm illud Job. 35. Qui docet nos ſuper jumenta terræ.*

XX. *Opponitur Nonò.* Quibuſdam obſtinatiſſimis peccatoribus, & quorum ſperari ampliùs correctio non poteſt, ſubducitur cuſtodia Angelica juxta illud Iſaiæ 5. *Auferam ſepem ejus, & erit in direptionem.* Et Jerem. 51. *Curavimus Babilonem, & non eſt curata, derelinquamus eam.* Ubi Gloſſa: *Sicut Medici ſub magno Medico Angeli Dei ſunt, volentes animas noſtras à vitiis curare, quos ipſi repellimus, dum conſiliis eorum non acquieſcimus: qui videntes ſe perdere operam, ad invicem dicunt: relinquamus eam: adjutoria, & medicamenta adhibuimus, contumax eſt, non vult obſervare, quod dicimus, ſtudium noſtrum non ſequitur effectus, abeamus unuſquiſq; in terram ſuam.* Refertque Joſephus *Lib. 7. Belli Judaici cap. 12.* Romanis Jeroſolymam obſidentibus Templi ingentem portam ſponte,

te, improviſoque patuiſſe, auditaſque è Sanctuario Tutelarium voces ſe invicem adhortantium: *Migremus hinc*. Et de Juliano Apoſtata narrat in ejus vita Ammianus Marcellinus, pridie certaminis, quo cœleſti manu interfectus eſt, noctu in regio tabernaculo vigilanti, & incertam imminentis pugnæ aleam volventi, Genium tutelarem triſti vultu adſtitiſſe, dixiſſeque: *Aliquoties tanquam repudiatus abſceſſi, & jam tecum diutiùs non habitabo*. Sublatâ verò cuſtodiâ Angelicâ conſequens eſt, gratiam quoque ſufficientem ceſſare, cùm juxta receptam S. Thomæ doctrinam: *Homo nihil operari poſſit circa ſuam ſalutem ſine auxilio divino, quod homini exhibetur mediante miniſterio Angelorum*. Quod etiam repetit 1. *p. q.* 113. *a.* 1. *ad* 3. Quò etiam facit S. Auguſtini, aliorumque Patrum ſententiæ docentium: Deum, qui omnia facit in numero, pondere, & menſura, ſingulis quoque peccatoribus certam menſuram, & temporum ſpatia præfixiſſe, quibus juvare illos, & ſuſtinere velit, eâ verò completâ ceſſare Dei gratiam, & miſericordiam, ac peccatores ſuis deſideriis relinqui, quæ omnium maxima caſtigatio eſt, juxta illud Prophetæ Amos 1. *Super tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor non convertam eum: & ſuper tribus ſceleribus Tyri, & ſuper quatuor non convertam illum: ſuper tribus ſceleribus Edom, & ſuper quatuor non convertam illum*. Et Eccle. cap. 7. *Conſidera opera Dei, quod nemo poſſit corrigere, quem ille deſpexit*. Et Auguſtinus: *Illud ſentire nos convenit, unumquemq; à Dei patientia tamdiu ſuſtineri, quamdiu nondum ſuorum peccatorum terminum, finemq; complevit, quo conſumato, eum illico percuti, nec ullam ei veniam reſervari*. Lib. de Vita Chriſtiana cap. 3. Et Lib. de Nat. & Grat. cap. 67. *Illa eſt peccati pœna juſtiſſima, ut qui rectum facere, cum poſſet, noluit, amittat poſſe, cùm velit*. Dantur ergo aliqui peccatores, quibus in pœnam præcedentium criminum, & Angelorum cuſtodia, & omne auxilium bene agendi, pœnitendique ſubtrahitur.

Reſp. Quamvis hæc omnia concederentur, nihil propterea contra ſententiam noſtram inferri poſſe, nam ut ſuprà quoque obſervatum eſt, non quærimus modò, an peccatoribus ſemper, & ubique gratia pœnitendi tribuatur, ſed tantùm illud contendimus, nullum etiam perditiſſimum eſſe, cui opportunè, & per aliqua temporum intervalla, certaſque occaſiones non gratia copiosè tribuatur, quâ ſalvari poſſit, adeò, ut ſi non ſalventur, tota peccatoris culpa ſit, oblatas affatim gratias reſpuentis.

Cæterùm præter hoc, ne illa quidem admittimus, quæ in objectione afferuntur: Negamus enim aliquem peccatorem eſſe tam magnum, qui dum vivit, ab Angelo ſuo Cuſtode deſeratur. Hæc Angelici Doctoris expreſſa ſententia eſt, nam p. 1. q. 113. a. 6. *Cuſtodia*, inquit, *Angeli eſt quædam executio divinæ Providentiæ circa homines facta. Manifeſtum eſt autem, quòd nec homo, nec res aliqua totaliter divinæ Providentiæ ſubtrahitur; in quantum enim aliquid participat de eſſe, in tantum ſubditur univerſali Providentiæ Entium. Sed in tantùm Deus ſecundùm ordinem ſuæ Providentiæ dicitur hominem derelinquere, in quantum permittit illum pati aliquem defectum, vel pœnæ, vel culpæ. Similiter etiam dicendum eſt, quòd Angelus Cuſtos nunquam totaliter dimittit hominem, ſed ad aliquid interdum eum dimittit, prout ſcilicet non impedit, quin ſubdatur alicui tribulationi, vel etiam quin cadat in peccatum ſecundùm ordinem divinorum judiciorum. Et ſecundùm hoc Babilon, & Domus Iſraël ab Angelis derelictæ dicuntur, quia Angeli earum Cuſtodes non impediverunt, quin tribulationibus ſubderentur.* Et a. 4. *Homo in ſtatu vitæ conſtitutus eſt quaſi in quadam via, quâ debet tendere ad patriam: In qua quidem via multa pericula homini imminent, tùm ab interiori, tum ab exteriori juxta illud Pſalmi: In via hac, quâ ambulabam, conſtituerunt laqueum mihi: & ideo ſicut hominibus per viam non tutam ambulantibus dantur cuſtodes, ita & cuilibet homini, quamdiu viator eſt, Cuſtos Angelus deputatur. Quando autem jam ad terminum viæ pervenerit; jam non habebit Angelum Cuſtodem, ſed habebit in Regno Angelum conregnantem, in inferno dæmonem punientem.* Et ibidem ad 3. *Sicut præſciti, & infideles, & etiam AntiChriſtus non privantur interiori auxilio naturalis rationis; ita etiam non privantur exteriori auxilio toti naturæ humanæ divinitùs conceſſo, ſcilicet cuſtodiâ Angelorum; per quam etſi non juventur, quantùm ad hoc, quòd vitam æternam bonis operibus mereantur; juvantur tamen quantùm ad hoc, quòd ab aliquibus malis retrahuntur, quibus ſibi ipſis, & aliis nocere poſſent. Nam & ipſi Dæmones arcentur per bonos Angelos, ne noceant, quantùm volunt: & ſimiliter AntiChriſtus non tantùm nocebit, quantùm vellet.* Vides ex mente Sancti Doctoris homini, quamdiu viator eſt, dum videlicet vivit, imò etiam ipſi AntiChriſto (quem verò AntiChriſto pejorem reperies?) nunquam Angelicam cuſtodiam deeſſe, idque jure merito; Si enim, ùt idem Angelicus obſervat art. 6. *Dæmones nos ſemper impugnant juxta*

ta illud Apoſtoli: Adverſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens, quem devoret; ergo multò magis boni Angeli ſemper nos cuſtodiunt. Accedit, Angelos ad cuſtodiam hominibus dari, non quia juſtis, non quia fidelibus (alioquin nulli peccatorum, nulliſque infidelium darentur) ſed quia ad imaginem Dei factis, quia Viatoribus, & cœleſti patrocinio, ac tutelà indigentibus ob imbecillitatem naturæ, inſidiaſque Dœmonum, & mille alia pericula, quæ viventibus occurrunt. Hæ verò rationes in quolibet etiam obſtinato peccatore locum habent, & ideo cuſtodia Angelica ad communem Providentiam, & communia beneficia pertinet, quæ nulli hominum negantur, juxta illud Matthæi 5. *Qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper juſtos, & injuſtos.* Quam rationem eleganter quoq; inſinuat Angelicus Doctor 1. p. q. 113. a. 1. ad 5. ubi: *Secundùm rationem divinæ Providentiæ hoc in rebus omnibus invenitur, quòd mobilia, & variabilia per immobilia, & invariabilia moventur & regulantur, ſicut corpora inferiora per ſuperiora, & omnia corporalia per ſubſtantias ſpirituales, quæ ſunt invariabilia ſecundùm ſubſtantiam. Sed & nos ipſi regulamur circa Concluſiones, in quibus poſſumus diverſimodè opinari per principia, quæ invariabiliter tenemus. Manifeſtum eſt autem, quòd in rebus agendis cognitio, & affectus hominis multipliciter variari, & deficere poſſunt à bono, & ideo neceſſarium fuit, quòd hominibus Angeli ad cuſtodiam deputarentur, per quos regularentur, & moverentur ad bonum . . . . . Beneficia enim, quæ dantur homini divinitùs, ex eo quod eſt Chriſtianus, incipiunt à tempore Baptiſmi, ſicut perceptio Euchariſtiæ, & alia hujuſmodi. Sed ea quæ providentur homini, in quantùm habet naturam rationalem, tunc ei exhibentur, quando naſcendo talem naturam accipit, & tale beneficium eſt cuſtodia Angelorum.* Ad illa verò, quæ de Angelis, qui Babilonem, Jeroſolymam, & Julianum Imperatorem deſeruerunt, jam reſpondit idem Angelicus, ùt modò audivimus. Ubi obſervandum quoque eſt, illam ipſam comminationem deſerendi novum Angeli tutelaris beneficium eſſe, quo peccatores tanto malo prænuntiato ad pœnitendum validiſſimè incitantur, nam ùt bene ſcripſit Auguſtinus: *Non vult ferire, qui dicit cave.* Et Chryſoſtomus Hom. 1. de Pœnitent. *Cujus rei cauſa, quæ facturus eſt mala, prædicit? ut non faciat.* Nec verò admittendum eſt, quod Gonetus docuit, videlicet: *Angelos quamvis in Infidelibus non excitent ſupernaturales illuſtrationes juvantes ad opera conducentia ad ſalutem,*

lutem, juvare tamen ad bona aliqua opera moralia, & pauciora committenda peccata, ut mitiùs in inferno puniantur: Si enim velit Gonetus, ſæpe peccatores Angelicis illuſtrationibus obicem ponere, ut effectum principalem æternam videlicet gloriam non conſequantur, id veriſſimum eſt, docetque S. Thomas paulò ante laudatus *a.4. ad 3*. Si verò cenſeat, ceſſare Angelos ab illuſtrationibus ſaluti noſtræ neceſſariis, falſiſſimum eſt: ſic enim officio ſuo principali deeſſent, cùm ideo dati ſint, ut hominem à peccato cuſtodiant, promoveantque ad gloriam æternam, juxta illud ad Hebræos 1. *Omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis*. Sicut ergo deeſſet officio Tutor, qui clientis ſui agros, & facultates quidem curaret, ſed graviter ægrotanti neceſſaria ad vitam tuendam, fugiendamque mortem non provideret; cùm Tutor præcipuè detur non rebus, ſed perſonæ; ita deeſſet Angelus tutelaris præcipui officii ſui partibus; ſi omitteret ea inſpirare, quæ ad vitandam animæ mortem, hoc eſt, peccatum, obtinendamque vitam æternam neceſſaria ſunt: quodſi inſpirat, nec clientes obediunt, iſtorum culpa, non Angeli defectus eſt. Quanquam nemo tam perverſus, qui non in aliquibus ſaltem Angelo inſpiranti obtemperet, qualia ſunt, quæ minùs paſſioni, & cupiditati repugnant; ut ſi homicidio impudicus abſtineat, Sacrumque audiat, & ideo experimur, etiam projectiſſimos peccatores faciliùs Eccleſiæ præcepta, quàm Dei obſervare; nam qui odio, & adulterio abſtinere non vult, abſtinet tamen comedendis ſabbatho carnibus, non quòd hoc meliùs, ſed quod minùs cupiditati adverſum, obſervatuque faciliùs. Semper ergo Angelorum cuſtodia etiam in maximis, & obſtinatiſſimis peccatoribus proficua eſt, & ideo nunquam ceſſat. Vide Sanctum Doctorem *quæſtione citata a. 4. ad 3*.

Id verò, quod de certa peccatorum menſura dicitur, explicatione opus habet. Si enim ſenſus ſit, Deum, qui omnibus creaturarum, ac præſertim hominum actionibus certum numerum, tempuſque præſcripſit, decreviſſe tanto, & non majori tempore peccatorem ad pœnitentiam expectare, quo elapſo eum morte, aliove caſu juxta communem curſum, nexumque cauſarum naturalium ſubitò percutiat, ut pœnitere ampliùs non poſſit; id veriſſimum eſt, & negari à nemine poteſt, & hoc duntaxat probant, quæ in contrarium adducuntur, idque ſufficit planè ad peccatores quoſcumque terrendos, cùm quantò diutiùs peccato inhærent, tantò viciniores termino

ſint,

ſint, quem Deus aliis longiorem, aliis breviorem præfixit, omnibus incertũ, & brevi finiendum: quî ergo non timeant, cùm non ignorent, omne momentum poſſe ultimum, & decretorium eſſe? Ita Theodoretus ſuper illa Danielis verba: *Appenſus es in ſtatera*: ubi: *Docet per hæc verba Propheta, nihil eſſe, quod apud Deum non ponderetur, quin etiam divinam miſericordiam, ac diutinam lenitatem menſurâ quadam, & pondere hominibus adhiberi. Quando ergo tranſgreſſus es*, inquit, *clementiæ fines, accipe divinam ſententiam*. Et S. Auguſtinus Serm. 31. de Verb. Dom. *Eia arbor infructuoſa, non jam irrideas, quia parcitur tibi, dilata eſt ſecuris, noli eſſe ſecura, veniet, & amputaberis*. Et S. Gregorius Lib. 25. Mor. cap. 3. *Subitò tollitur, qui diu toleratur*. Si verò ſenſus objectionis ſit, Deum aliquam, certamque menſuram peccatorum ſtatuiſſe, quâ impletâ etiam viventi, & ratione utenti omne auxilium, gratiamque etiam ſufficientem ſubtrahat, quâ pœnitere, & divina præcepta implere poſſit; hoc enim verò negamus, quippe contrarium tot illis Dei pollicitationibus, quibus omne genus peccatorum ad ſpem, & pœnitentiam hortatur, & veniam promittit, quamdiu vivit. *Deinde* quæro ex te quid intelligas nomine illius certæ menſuræ peccatis aſſignatæ? aut enim intelligis, aliqua eſſe peccata tam gravia, ut ijs admiſſis continuò peccator omni auxilio, & facultate pœnitendi ſpolietur? at id falſiſſimum eſt; conſtat enim nullum eſſe peccatum tam grave cui Deus veniam non polliceatur, & conſequenter gratiam pœnitendi; nam hoc negare idem eſſet, quod veniam negare, quæ ſine pœnitentia haberi non poteſt: *ſi fuerint*, inquit, *peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur, & ſi fuerint rubra ſicut vermiculus; ſicut lana alba erunt*. Iſaiæ 1. v. 18. Et quod majus peccatum odio Dei, Idololatriâ, ipſoque Deicidio? & tamen ùt in Judæis patet, iſta quoque miſericordiam, & veniam adepta ſunt. Aut intelligis, omnibus peccatoribus certum peccatorum numerum præſcriptum eſſe, quo expleto, quamdiù vivunt, nullum ampliùs veniæ locum dari? at quæ major ſeries peccatorum excogitari poteſt, quàm quæ profertur, duratque uſque ad mortem? & tamen tunc quoque ſperandum eſt, ùt in S. Latrone oſtenſum, de quo celebre illud Auguſtini: *Unus eſt, ne deſperes, unicus eſt, ne præſumas*. Et illud non minùs celebre Chryſoſtomi (hominis alioquin auſteræ ſanctitatis) contra Novatianos: *Et ſi millies peccaveris, & pœnitentiam egeris, Eccleſiam ingredere*. Singulare quoque exemplum Manaſſis eſt,

uſque

uſque in ultimam ſenectutem Deo rebellis, de cujus peccatis, & pœnitentia hæc leguntur Reg. 4. 21. & Paralip. 2. 33. *Duodecim annorum erat Manaſſes, cùm regnare cepiſſet, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jeruſalem, fecitq; malum in conſpectu Domini juxta idola Gentium, & erexit aras Baal, & adoravit omnem Militiam Cœli, & coluit eam, & exſtruxit aras in Domo Domini, & altaria univerſæ militiæ Cœli in duobus atriis Templi Domini, & traduxit filium ſuum per ignem, & ariolatus eſt, & obſervavit auguria, & fecit Pythones, & aruſpices multiplicavit, ut irritaret Dominum. Poſuit quoq; Idolum luci in Templo Domini, & ſeduxit Iſraël, ut faceret malum ſuper Gentes, quas contrivit Dominus, & fecit abominationes peſſimas ſuper omnia, quæ fecerunt Amorrhæi: inſuper & ſanguinem innoxium fudit multum nimis, donec impleret Jeruſalem uſq; ad os . . . . Idcirco ſuper induxit eis Dominus exercitum* Regis *Aſſyriorum, ceperuntq; Manaſſen, qui poſtquàm coanguſtatus eſt, oravit Dominum Deum ſuum, & egit pœnitentiam valde coram Deo, deprecatuſq; eſt eum, & obſecravit intentè, & exaudivit orationem ejus, reduxitq; in Regnum ſuum.*

Ergo nullum peccatum eſt, aut gravitate tam magnum, aut tempore tam diuturnum, cui exemplo Manaſſis venia ſperari non poſſit. *Vel deniq;* per menſuram illam peccatorum intelligis non omnes quidem, ſed aliquos tantùm peccatores eſſe, quibus certo numero expleto quamvis viventibus, & ratione præditis omnis ad converſionem gratia ſubtrahatur? Dico ratione præditis, nam ſi aut morbo, aliove, & improviſo caſu, videlicet vulnere, naufragio, præcipitio aliqui Deo curſum naturæ non impediente, ita occupentur, ut mentem ad Deum, & quæ animam ſpectant, elevare non poſſint, certum eſt, iſtis quippe impotentibus nullam gratiam pœnitendi ſuppetere. Extra, inquam, hunc caſum falſum eſt, alicui peccatorum viventi, ſuæque rationis compoti omnem gratiam ſubduci, quâ converti ad Deum poſſit: Id enim *repugnat* Scripturæ, omnes omnino peccatores, dum vivunt, ad pœnitentiam, & veniam invitantis, nullumque excludentis; at excluderet, ſi Deus auxilia neceſſaria negaret; paria enim ſunt veniam negare, & negare auxilia, ſine quibus obtineri venia non poteſt. *Repugnat* Auguſtino, cujus, ùt ſuprà vidimus, ſententia eſt: *Nullam eſſe Animam tam perverſam, modò ratiocinari poſſit, in cujus conſcientia non loquatur Deus, nullumq; eſſe tam reprobum, tam cæcum, qui à Dei gratia, dum in hac*

vita

vita eſt, penitùs excludatur. *Repugnat* experientiæ: quis enim pejor, obduratior, veniàque indignior Anti-Chriſto, Pharaone, iiſque impœnitentibus, de quibus Apoſtolus: *Theſaurizant ſibi iram in die iræ*, at nemo iſtorum à Deo ita penitus deſertus eſt, ut pœnitere non poſſet. De Anti-Chriſto jam audivimus ex S.Doctore, neque illi Angelicam cuſtodiam defuturam, ergo neque ſanctas illuminationes, ob quas potiſſimùm Angeli deſtinantur, ùt ſuprà oſtenſum. De Pharaone conſtat, aliquando pœnituiſſe (licèt poſteà reciderit) quod ſine gratia fieri non potuit. Verba ipſius ſunt Exodi 27. *Peccavi etiam nunc, Dominus juſtus, ego & populus meus impii*. In quæ verba S. Auguſtinus lib. de Prædeſt. & Grat.cap. 14. De cujus Libri dubia auctoritate jam alibi dictum eſt: *Sipiè de Deo ſentiamus, etiam Pharaoni non denegavit miſericordiam ſuam; nunquid enim non potuit ſicut flagellis cedens expulit populum, ita miraculis credens Deum tantæ virtutis agnoſcere?*

De obduratiſſimis verò, & impœnitentibus Judæis, de quibus Apoſtolus dixerat ad Rom. 2. *Secundùm duritiam, & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die ira*, præmiſerat paulò antè: *An divitias bonitatis ejus, & patientia, & longanimitatis contemnis, & ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Et cap. 10. *Ad Iſraël autem dicit: tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi*. Quibus ergo credendus eſt Deus gratiam & miſericordiam negare, quam non Anti-Chriſto, non Pharaoni, non perfidiſſimis Judæis negat? Ut taceam, nullam rationem eſſe, ob quam hos fines divinæ Miſericordiæ ſtatuamus: Cur enim id Deus velit? ut peccatoris malitiam puniat? at ſatis punita eſt, ſi vel morte repentina percutiat, vel eo morbo tolli permittat, quo cogitare de pœnitentia non poteſt; vel etiam ſi gratias illas efficaciſſimas ſubducat, ſine quibus prævidet, impœnitentem moriturum; his enim rationibus idem effectus ſequetur, ſalva Dei bonitate, & toties facta promiſſione veniæ. *Neq; dicas*, peccatum mortale hanc pœnam mereri, ùt docet *S. Thomas* 3. *contra Gentes cap.* 162. Jam enim ſuprà reſpondimus, non hîc quæri, quid peccato debeatur, alioquin ſequeretur de lege ordinaria, & plerumque hominem primo peccato commiſſo mox toto vitæ ſuæ tempore potentiâ reſipiſcendi, cuſtodiâque Angelicâ privari, id enim peccato deberetur, ùt loco citato obſervat S. Thomas. Non ergo quærendum à nobis eſt, quid Deus ex debito, ſed quid ex abundan-

tia infinitæ Miſericordiæ ſuæ & faciat, & facturum promiſerit; promiſit verò omnibus omnino, dum viverent, veniam admiſſorum, & ideo non aliquos tantùm, non pleroſque, ſed omnes omnino ad pœnitentiam invitat; ergo dat etiam auxilium, quo poſſint pœnitere, alioquin ad impoſſibile invitaret, hoc eſt, ad volandum, non datis alis; ad transfretandum, non data navi; quæ omnia de Deo dici abſurdiſſimum eſt.

Illud verò concedimus peccatoribus, qui conſuetudinem peccati in naturam verterunt, difficillimum eſſe, ut convertantur: *deſinit enim eſſe remedio locus, ubi quæ fuerunt vitia, mores fiunt*, ait Philoſophus Stoicus. Et de hujuſmodi dicitur Jeremiæ 13. *Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas, & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malè*. Et S. Auguſtinus lib. 10. Confeſſ. cap. 8. *Dicunt mihi creaturæ omnes, ut amem te, nec ceſſant dicere omnibus, ut ſint inexcuſabiles; altiùs autem tu miſereberis, alioquin cœlum, & terra ſurdis loquuntur*. Tantoque magis grandeſcit difficultas, cùm Deo cauſis ſecundis naturalem curſum permittente peccatoribus occaſiones occurrunt, quæ alliciant: adulatores, maliqúe Conſiliarii, qui ſeducant: faſtidium rerum æternarum, contemptuſque Sacerdotum utilia monentium: orandi deſidia mente in res, cauſaſque temporales penitùs abſorpta: rerum caducarum affluentia, quæ oblivionem æternorum pariat, & alia mille, quæ inveterati peccatoris converſionem planè arduam reddunt, non tamen impoſſibilem, ſed nec defficillimam, ſi modò remedia uſurpet à Deo copiosè oblata. Id Auguſtinus de ſe ipſo teſtatur lib. 8. Confeſſ. cap. 5. *Suſpirabam ligatus non ferro alieno, ſed mea ferrea voluntate: velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me; quippe ex voluntate perverſa facta eſt libido, & dum ſervitur libidini, facta eſt conſuetudo; & dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas*. Sed paulò pòſt lib. 9. Confeſſ. cap. 1. Mox idem Auguſtinus ſubjungit: *Quàm ſuave mihi ſubitò factum eſt, carere ſuavitatibus nugarum, quas amittere metus fuerat, & jam dimittere gaudium eſt: Eiiciebas enim eas à me, & tu intrabas pro his omni voluptate dulcior*. Idemque Seneca ipſe lib. 3. de Ira cap. 12. *Nihil tam eſt difficile, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat aſſidua Meditatio, nulliq; ſunt tam feri, ſuiq; iuris affectus, ut non diſciplinâ perdomentur: quodcumq; ſibi animus imperavit, obtinuit. Vino quidam;*

dam; alii Venere, quidam omni humore interdixere corporibus. Didicerunt alii in funibus ambulare, immania onera ferre, mergi in profundo, nec reſpirare. Sunt verò expugnandæ conſuetudini hæc præſertim remedia. *Primò* fervens, conſtanſque imploratio divinæ gratiæ; huic enim nihil eſt inſuperabile; & oratio nunquam non exauditur ob divinam promiſſionem, conſtatque experientiâ, nullum unquam à Deo petiiſſe, quæ ad ſalutem pertineant, nec impetrâſſe, ut proinde dubitare prudenter nemo poſſit, quod nulli, & nunquam à Deo negatum eſt, id ſibi negatum iri. *Erubeſcat humana pigritia; plùs vult Deus dare, quàm tu accipere: plùs vult ille miſereri, quàm tu à miſeria liberari*, inquit S. Auguſtinus de Verb. Dom. Serm. 31. Et ibidem circa finem: *Qui tam curvus eſt, ut terram intueatur, terrena felicitate lætetur, aliam cæleſtem non credat; quicumq; inquam, tam curvus eſt, erigatur, & ſi per ſe ipſum non poteſt, invocet Dominum: nunquid enim & mulier illa curva per ſe ipſam erecta eſt? Va illi, ſi manum ille non porrexiſſet. Alterum* contra conſuetudinem præſidium eſt fortis, frequenſque reſolutio, perverſam conſuetudinem ſuperandi, ac contrariæ virtutis exercitium, quo paulatim, ſenſimque prima conſuetudo langueſcit, ac tandem cedit. Qua in re memoriâ dignum, quod in vita B. Bernardi legere eſt. Is nobilem virum inciderat, adeò impuris amoribus captum, ut fateretur, ne una quidem nocte carere iis poſſe. Cui Sanctus: quæſo te, inquit, in gratiam Dei vel triduo abſtine, & ad me redi. Abſtinuit, rediitque, ad quem Bernardus: nunc, inquit, tantundem Virgini præſta. Fecit: & Bernardus, ſemel adhuc, inquit, omnibus in Cœlo Sanctis inducias has poſco: quod cùm pactus Nobilis eſſet, ipſoque uſu didiciſſet, fieri poſſe, quod futurum priùs deſperaverat, ac ſimul bonæ conſcientiæ dulcedinem, pacemque expertus, & quantùm iſta breviſſimæ voluptati præſtaret, ad Bernardum, regreſſus, ſponte ſua plura promiſit, præſtititque, quàm alter exegerat: *Nolo*, inquit, *ampliùs diurnas cum Deo inducias, ſed perpetuam pacem*, ſtetitque promiſſis; adeò verum eſt, non in Reipublicæ tantùm, verùmetiam in Animæ cauſis ſæpe conſultum eſſe: *Arte rem moliri, vim procul habere.*

Deniq; optimè vincendæ conſuetudini remedium eſt, mortis non tanquam remotæ, ſed tanquam imminentis (ùt revera ſemper eſt, aut eſſe poteſt) aſſidua Meditatio; Nemo enim eſt tam inſanus, qui breviſſimum gaudium longiſſimo dolori præferre velit, ſi

modò perſuaſum habeat, breviſſimum illud fore. In quam rem non injucundum auditu eſt Sacerdotis cujuſdam rerum ad animas pertinentium callentiſſimi egregium ſtratagema, quo vitiis non minùs, quàm annis ſenem ad pœnitentiam, vitamque mutandam permovit. Is confeſſurus acceſſit, longamque peccatorum ſeriem, quibus incanuerat, expoſuit. Sacerdos primò jejunium impoſuit. Illo vertiginem cauſante, cilicium juſſit: & cùm alter intellexiſſet, quid rei cilicium eſſet, ideoque reſpueret; ergo, inquit, Sacerdos: certas quotidie preces è genu recitabis; at ille ne hoc quidem poſſum, quippe imbecilli, ac languente corpore. Flagello ergo te cædes: flagellum, reponit, mihi aliàs fatiſcenti, & vix muſcam toleranti? tum Sacerdos, ergo hoc ſaltem agito: toto proximo menſe, cùm te noctu ad lectum, & ſomnum paras, prolixam hanc, canamq; barbam attentè, multumque ſpecta, ac manibus verſa, nihilque ampliùs. Senex primò ridere, tùm facere; ac repetito (quæ ipſa Sacerdotis intentio fuerat) barbæ aſpectu, mortis vicinæ recordari; hinc timore, curaque futurorum angi, adeoque permoveri, ut lacrimis perfuſus ad Sacerdotem rediret, tantoque pœnitendi ardore, caſtigandique corporis ageretur, ut fræno, quàm ſtimulo deinceps regi oportuerit. Ergo, ùt dicebam, nulla eſt tam inolita, hærenſque conſuetudo, quæ vinci gratiâ, & ſtudio non poſſit, & ideo nullius quoque ſalus deſperanda eſt, modò medentem admittat, nam niſi admittat, non conſuetudo, ſed voluntas accuſanda eſt.

Quæ verò ex Sacris Litteris, Sanctiſque Patribus in contrarium opponebantur, facilè ex dictis ſolvi poſſunt: illa enim verba: *In interitu quoq; veſtro ridebo: dorſum, & non faciem oſtendam eis: nemo corrigi poteſt, quem Deus deſpexit*, hæc, inquam, & his ſimilia ſignificant tantùm immobilem, & inflexibilem ſubinde Dei voluntatem circa pœnas temporales infligendas: ſignificant etiam efficaciſſimas illas gratias ſubinde ſuſpendi, peccatore impedimentum ponente, Deoque juſtiſſimè vindicante. Ea verò ſubtractâ gratiâ peccatum non neceſſariò quidem, ſed certiſſimò ſequitur. Et denique, ùt ex Auguſtino vidimus, iis loquendi formulis ſignificat Scriptura, ſubitò peccatorem, improviſoque percuti, ut pœnitendi, animumque ad Deum convertendi ſpatium non habeat; quid enim juſtiùs, quàm iis, qui toties tempore abuſi ſunt, tempus auferri?

XXI. *Opponitur Decimò*. Certiſſima eſt Auguſtini regula: Nemini videlicet gratiam dari, niſi petenti. Verba illius ſunt Libro de

Eccle-

Eccleſiaſt. Dogmat. *Neminem credimus, niſi per gratiam ſalvari; nemini gratiam dari, niſi poſcenti.* Atqui multi ſunt, qui gratiam ritè orandi non habent, præſertim infideles: Oportet enim orationem, ut à Deo impetret, quòd poſtulat, eſſe fidelem, permanentem, & fiducialem, ſeu ſpe munitam; at quàm multi non ſic orant? *Deus*, inquit, Auguſtinus, *dat omnibus affluenter, utq; his omnibus, qui ſic petunt, & tantùm petunt, quomodo, & quantum res tanta petenda eſt.* Lib. de Nat. & Grat. cap. 17. Et lib. 1. quæſt. 2. ad Simplicianum: *Nonne aliquando ipſa oratio noſtra ſic tepida eſt, ut potiùs frigida, & penè nulla, imò interdum ita nulla, ut ne hoc in nobis cum dolore advertamus, quia ſic hoc dolemus, jam oramus. Quid ergo aliud oſtenditur nobis, niſi quia & petere, & quærere, & pulſare ille concedit, qui, ut hoc faciamus, jubet.*

Reſp. Aliud eſt, peccatores non orare, aliud non habere gratiam, & facultatem, quâ orare poſſint, eaque auxilia impetrare, quæ iis neceſſaria ſunt ad Legem divinam adimplendam: hoc poſtremum negamus, illud verò concedimus: aliud enim eſt carere gratia, aliud gratiâ uti nolle; ſicut aliud eſt, carere Medico, à quo ſaneris, aliud ſanare volentem nolle admittere: eſt enim gratia medicina voluntatis, quæ datur, ut ſanetur, bonumque velit, ſed non ſanat invitam. Quòd ut rectè intelligas, obſervandum eſt, ad divina præcepta implenda, vincendaſque tentationes duplici auxilio nobis opus eſſe, *remoto* videlicet, & *proximo*. *Remotum* eſt gratia orandi, petendique à Deo vires neceſſarias. *Proximum* eſt, quo nobis vires tribuuntur, præceptum ipſum adimplendi. *Remotum* auxilium, ſeu gratia orandi omnibus, qui præcepto tenentur, loco, & tempore opportuno datur; habet enim ſe per modum primi principii practici, quod alio principio non eget, ſed eſt cauſa omnium aliarum actionum ſupernaturalium: Sicut enim Deus in ordine naturali hominem præ reliquis brutis animalibus inveſtem, inermem, rerumque omnium inſcium, rudemque fecit; nec ideo tamen deſeruiſſe dici poteſt (ùt Plinius Philoſophus *Lib. 7. in Proœmio* imperitè conqueritur) ſed potiùs omnium maximè curâſſe, quia manum illi, & mentem dedit, quibus non unâ tantùm, & extrinſecus acceptâ ratione, ùt animantia, ſed variis, & infinitis modis, nec tantùm ad neceſſitatem, verùm etiam ad commoditatem, & delitias, juxtaque temporum, locorum, conditionum, aliaſque circumſtantias, veſtiri, armari, ſcientiis quoque, & artibus imbui poſſet; idque non natu-

ræ,

ræ, ſed quod longè præſtantiùs eſt, arbitrii, & induſtriæ ſuæ dono. Idem de ordine ſupernaturali dicas. Naſcitur homo omnium, quæ ad vitam æternam pertinent, expers, & nudus; ſed ut omnia, ſine quibus naſcitur, induſtriâ quoque ſuâ, & cum merito acquireret, data eſt ei, poſtquàm ad uſum rationis pervenit, gratia, & facultas orandi, quâ velut manu uteretur ad omnes reliquas gratias comparandas, ſine quibus nec legem implere, nec vitam æternam conſequi poſſit. Cæterùm hæc gratia, ſeu ſpiritus orandi, *gradus* quoque ſuos, & minorem, majoremque perfectionem habet: Nam quoad initia ſua, primoſque gradus, à Deo non petitur, ſed ſponte, gratiſque datur (alioquin eundum in infinitum eſſet, & hoc ipſo, quòd petis, jam gratiam petendi habes) non ergo petis, ut detur, ſed datur, ut petas: ſicut rota, non quia voluitur, rotunda eſt, ſed quia rotunda eſt, ideo volvitur; ſed quoad majorem intenſionem, fervorem, & perſeverantiam, etiam ipſa gratia orandi poſtulatur; ſic enim cum Eccleſia precamur: *Actiones noſtras quæſumus Domine aſpirando præveni, & adjuvando proſequere, ut cuncta noſtra oratio, & operatio à te ſemper incipiat, & per te cepta finiatur*. Et ideo tantopere è Sanctis Patribus orationes illæ jaculatoriæ commendantur; quippe ob brevitatem, & facillimæ, & ardentiſſimæ, & frequentiſſimæ eſſe poſſunt, ſuntque ſemina quædam omnium aliarum gratiarum, parva quidem mole, ſed maxima virtute, ac fructu, de quibus hæc habet S. Auguſtinus Epiſt. 121. ad Probam cap. 9. *Dicuntur Fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes, ſed eas tamen breviſſimas, & raptim quodammodo ejaculatas, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimùm neceſſaria eſt, per productiores moras evaneſcat, atq; hebetetur intentio. Atq; per hoc etiam ipſi ſatis oſtendunt, hanc intentionem, ſicut non eſt obtundenda, ſi perdurare non poteſt; ita ſi perduraverit, non citò eſſe rumpendam; abſit enim ab oratione multa locutio, ſed non deſit multa precatio, ſi fervens perſeverat intentio*. Tales orandi formulæ fuerunt illæ Davidis: *Peccavi Domino*: & Joſue: *Sol contra Gabaon ne movearis*. Et Judithæ, cùm ferrum in caput Holophernis vibraret: *Confirma me Domine Deus in hac hora*; Et Suſannæ jamjam obruendæ: *Deus æterne ecce morior, cùm nihil horum fecerim*. Et Publicani: *Deus propitius eſto mihi peccatori*. Et Latronis: *Memento mei Domine, cùm veneris in Regnum tuum*. Imò Dominica oratio non ſolùm breviſſima ipſa eſt, verùmetiam nihil eſt aliud, quàm contextus breviſſimarum petitionum, quarum ſingulæ

gulæ

gulæ tribus, vel quatuor verbis abſolvuntur. His ergo orandi principiis, quæ nemini deſunt, & major, ac perſeverantior orandi ſpiritus, & proximum auxilium Dei ad legem implendam obtineri poſſunt. Primis ergo illis precibus, quarum facultas Dei liberaliſſimo dono omnibus peccatoribus præſtò eſt, duo petimus: opportunum videlicet auxilium Dei, tùm ad omnem orationem ſequentem (quam oportet humilem, fiducialem, ac perſeverantem eſſe) tùm ad omnem operationem honeſtam, & ſalutarem, ſed audiamus Auguſtinum id ipſum ſæpius docentem. Nam Lib. de Grat. & libero Arbitrio cap. 16. *Jubet aliqua, quæ non poſſumus, ut noverimus, quid ab illo petere debeamus: ipſa enim eſt fides, quæ orando impetrat, quod lex imperat.* Et lib. 3. de Libero Arbitrio cap. 19. *Deo gratias agant, quòd aliquid ſine difficultate faciunt, & ubi difficultatem aliquam ſentiunt, fideliſſimis, & perſeverantiſſimis precibus, & Miſericordiæ promptis operibus facilitatem à Domino impetrare perſiſtant.* Dignum quoque memoratu eſt, quod S. Gelaſius *Epiſt. 5. ad omnes Epiſcopos* in Piceno conſtitutos contra Pelagianos cenſet, ideo Luciferum, & Adamum cecidiſſe, quòd nimiùm viribus, & felicitate ſua nixi oratione abſtinuerint. Verba S. Pontificis ſunt: *Si in ipſis primis hominibus, dum ſua nimiùm felicitate confidunt, & tantam Dei gratiam in vacuum recipientes non orando* (quod utique nunquam feciſſe referuntur) *nec de receptis gratias referendo; nec ut eadem intemerata durarent, ſuppliciter implorando, incolumes conſiſtere nequierunt; quantò magis poſt prævaricationis ruinam abſq; divino munere ſuis viribus vel ægri ſtare non poſſunt, ſine quo nec integri perſiſtere valuerunt.* Et S. Thomas 1. part. quæſt. 94. art. 4. ad 5. *Nec valet inſtantia, quam quidam afferunt, quòd Adamo in tentatione non fuit ſubventum, ne deciperetur, licèt tunc maximè indigeret; quia jam præceſſerat peccatum in animo, & ad divinum auxilium recurſum non habuit.* Vides, totam rationem, ob quam Adamus deceptus eſt, non aliam fuiſſe, quàm quòd orationem omiſerit. Idemque de Petro dicendum eſt, toties lapsûs imminentis, & orationis admonito, & tamen, ut caveret, & oraret, nunquam perſuaſo.

Hoc verò primum auxilium locis, & temporibus opportunis nunquam negari, patet imprimis ex iis, quæ toto hoc paragrapho diximus, ubi prolixè oſtenſum eſt, Deum, ùt omnibus, & quantùm ex ſe eſt, efficaciter vult ſalutem; ita ad illam obtinendam omnibus copioſiſſima media tribuere, quorum potiſſimum, & maximè neceſſa-

ceſſarium eſt gratia orandi. Id ipſum ex Sacris Litteris conſtat, quæ toties omnes, nulloque excepto ad quærendum, pulſandum, petendum, vitamque mutandam invitant; quæ omnia ſupponunt, hæc fieri poſſe, & conſequenter gratiam ſaltem remotam, hoc eſt, orandi, & petendi omnibus dari, alioquin fruſtra peccatores ad rem impoſſibilem invitarentur. Quòd ſi tu ab iſta univerſali, & in Sacris Litteris toties repetita regula aliquem excipias; oportebit hanc exceptionem probari, quod nunquam facturus es. Hæc ipſa eſt mens Auguſtini, qui mille locis de hominibus non imaginariis, non in cornibus Lunæ, aut terreſtri Paradiſo degentibus, ſed de hominibus, quales in Mundo ſunt, hoc eſt, peccato originali, multiſque actualibus obſtrictis, conſtantiſſimè docet, non peccaturos violatis divinis præceptis, niſi poteſtatem haberent illa obſervandi, & conſequenter, niſi haberent gratiam ſaltem inchoatam, hoc eſt, orandi, ſine qua in ſtatu naturæ corruptæ nulla poteſtas eſt obſervandæ legis divinæ. Aut ergo ex mente Auguſtini nemini hæc gratia deeſt; aut ſi alicui deeſt erit aliquis ſanæ mentis, qui furando, occidendo, adulterando, blaſphemandoque nihil peccabit, quod abſurdiſſimum eſt. Sicut ergo ex ſententia Auguſtini nullo peccato, quamdiu ratio viget, amittitur libertas, & poteſtas adimplendi Legem divinam, vitandique peccati; ita nullo peccato omnis gratia ſufficiens, & remota, hoc eſt gratia petendi amittitur, ſine qua omnem quoque libertatem tolli neceſſe eſt. Sed audiamus Auguſtinum: ſic enim in actis cum Felice Manichæo cap. 17. ait: *Qui ſervare legem non vult, in poteſtate ejus eſt, ſi velit: non enim dixit, non potuerunt, ſed noluerunt. Hoc certè, quòd nolunt ſervare legem, ſua voluntate nolunt.* Et Tract. 53. in Joan. *Nec quiſquam neget voluntatis arbitrium, & audeat excuſare peccatum; audiamus Dominum & præcipientem, & opitulantem, & jubentem, quid facere debeamus, & adjuvantem, ut implere poſſimus.* Vides, ex mente Auguſtini, negato arbitrio, negari quoque, excuſarique peccatum. Et Lib. de Fide contra Manichæos, qui liber tamen probabilius Evodio Epiſcopo Vzalenſi tribuitur: *Quis non clamet, ſtultum eſſe, præcepta dare ei, cui liberum non eſt quod præcipitur, facere, & iniquum eſſe, eum damnare, cui non fuit poteſtas juſta complere?* Atqui etiam peccatoribus dantur præcepta, & iſtis obligantur; at teſte Auguſtino ſtultum id eſſet, ſi liberi non forent, & conſequenter niſi gratiam haberent, quâ poſſent præceptis obtemperare. Et lib. 3. de Libero Arbitrio cap. 17. *Si laboria-*

laborioſum eſt, omnia mandare memoriæ, quæ à nobis tam multa de peccato, & voluntate libera dicta ſunt, hoc breviſſimum tene. Quæcumq́; iſta eſt cauſa voluntatis, ſi ei non poteſt reſiſti, ſine peccato ei ceditur. Si autem poteſt, non ei cedatur, & non peccabitur. Hæc ſanè Auguſtini teſtimonia nulla interpretatione opus habent, ſed ſimplici lectione, ut cuilibet certiſſimum ſit, Sanctum Doctorem generatim in omnibus, & ſingulis hominibus agnoviſſe poſſibilitatem ad implendum quælibet præcepta Dei per ipſius auxilium, & opitulationem ut nemo jure, vereq́ue conqueri de præcepto aliquo poſſit velut obſervatu impoſſibili.

Neq́ue dicas, Auguſtinum Lib. 1. Retract. *cap.* 15. hæc ſcribere: *Qui autem cogenti cupiditati bona voluntate reſiſtere non poteſt, jam hoc ita peccatum eſt, vt ſit etiam pœna peccati.* Ergo ex mente S. Doctoris contingere poteſt, ut aliqui præditi bona voluntate careant auxilio ſufficienti ad reſiſtendum, ſive non peccandum, quod alibi quoq́ue, & ſæpius repetit Auguſtinus.

Reſp. Primò. Loqui Auguſtinum de auxilio proximo, & immediato præceptum implendi, non verò de auxilio remoto, hoc eſt, de gratia orandi, & impetrandi, quod nondum habes; de hoc enim ſemper locum habet univerſaliſſimum & vulgatiſſimum illud Auguſtini axioma: *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet, & facere, quod poſſis, & petere, quod non poſſis.* Deinde nemo meliùs Auguſtinum interpretatus fuerit, quàm ipſe Auguſtinus, qui hanc quæſtionem in terminis proponit, deciditque omnino ex noſtra ſententia. Cùm enim *Tract. 53. in cap.* 12. Joan. ea verba exponit: *Propterea non poterant credere, quia dicit Iſaias: excæcavit oculos eorum; mox* hanc quæſtionem proponit: *Si non poterant credere, quomodo ergo non credendo peccabant? aut quod peccatum eſt hominis non facientis, quod non poteſt facere?* Ad hanc quæſtionem quid reſponderet Janſenius, niſi: ideo non poterant credere, quia ob peccata præcedentia ſaltem originale omni gratiâ, auxilioq́ue carebant? quid faciliùs hoc reſponſo, quid ad intelligendum planiùs? At non ita Auguſtinus: Primò enim cauſam, quòd non poſſent credere, aſſignat eorum perverſam voluntatem; certiſſimum enim eſt, te non poſſe, quod non velis; & ideo quamdiu nolueris credere, tamdiu certum eſt, non poſſe te credere. Verba Auguſtini ſunt: *Quare autem non poterant credere, ſi à me quæratur, citò reſpondeo, quia nolebant; malam enim eorum voluntatem prævidens Deus per Prophetam prænuntiavit: excæca*

cor populi hujus, ut videntes non videant. Secundò reſpondet Auguſtinus: ideo non potuiſſe credere, quia à Deo deſerti, hoc eſt, adjuti non ſunt; ut verò deſererentur, malam eorum voluntatem meruiſſe. Si verò ab Auguſtino quæras, quænam fuerit hæc mala eorum voluntas, ob quam deſeri meruerunt? an peccatum originale? an peccata actualia præterita (quæ ut non fuerint juris noſtri, & arbitrii ampliùs non eſt) quod Janſenius, aliique putant? Non, inquit Auguſtinus: *Sed quia ita ſuperbè ſapiebant, ut crederent, ſe Dei adjutorio ad bene vivendum non indigere*; quamdiu ergo id pertinaciter ſentiebant, tamdiu in *ſenſu compoſito* indignos ſe divinâ gratiâ reddebant, ponebantque obicem juvare volenti, obicem, inquam, non præteritum ob peccatum originale, aliaque actualia olim commiſſa; ſed obicem præſentem, actuque influxum gratiæ impedientem. At carebant potentiâ, carebant gratiâ, hunc obicem amoliendi? minimè, inquit, Auguſtinus; aderat eis poteſtas, aderat gratia, quâ obicem removerent, ſi uti vellent; ſed uti nolebant; & ideo tandem tota ratio, quòd non poſſent, erat, quòd non vellent. Verba Auguſtini ſunt: *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri; ne omnino exiſtimemus, in noſtra poteſtate non eſſe, quòd credimus; agenda ſunt ergo ei gratia, quia data eſt poteſtas, & orandum, ne ſuccumbat infirmitas . . . . . non poterant ergo credere, non quia mutari in melius homines non poſſunt, ſed quamdiu talia ſapiunt, non poſſunt credere*. Quando ergo ſcribit Auguſtinus, aliqua præcepta eſſe, quæ homo implere non poſſit, intelligendus eſt, ùt ſe ipſum loco proximè allegato explicat, de impoſſibilitate in *ſenſu compoſito*, & ex ipſa prava voluntate hominis proveniente: avarus enim, quamdiu talis eſt, reſtituere aliena non poteſt, ſed poteſt avarus non eſſe, obiciemque amovere, quod ut faciat, ſemper illi poteſtas, & gratia remota præſtò eſt; facultas videlicet orandi, petendique à Deo. Idem de impudico, idem de iracundo, aliiſque peccatoribus dicas. Denique ſciendum eſt, ſæpe à Sanctis Patribus, ipſiſque Sacris Scripturis ea dici impoſſibilia, quæ valde difficilia ſunt, ùt jam ſuprà oſtendimus.

§. III.

§. III.

Dei gratiam etiam obſtinatiſſimis peccatoribus non deeſſe longa ſerie, multiſque exemplis oſtenditur.

UT hactenus dicta, Deique etiam in perditiſſimos peccatores effuſiſſima Bonitas tantò clarior evadat, placuit, longâ fortaſſe, ſed non injucunda narratione id ipſum exemplis oſtendere, ut ex iis, quæ Deus ſceleratiſſimis præſtitit, intelligas, quæ præſtitit minùs ſceleratis, minuſque indignis.

Anno Mundi 130. Cain fratrem ſuum Abelem innocentem, & per inſidias obtruncat. Fuit Cain primus, & exemplar omnium reproborum; ſacrilegus videlicet, invidus, fratricida, atheus, impœnitens, & in peccatis ſuis longè obſtinatiſſimus. Et tamen vide, quot modis ad pœnitentiam, & veniam vocatus? Deus ipſe corporalem ſpeciem indutus eum convenit, de occiſo interrogat, crimen ante oculos ponit, pœnam infligit, & patris potiùs, quàm vindicis more cuſtodiam, ne impunè occidatur, promittit, ſicque novo hoc beneficio in ſpem, agendamque pœnitentiam erigit, denique ſexcentis annis ad veniam expectat. Quo fine hæc omnia, niſi ut crimen agnoſceret, & elueret? at noluit; ipſius ergo culpa, non Dei fuit.

Anno Mundi 1656. Totum genus humanum ob flagitia, & præſertim impudicitiam aquis deletum. Sed quot priùs beneficiis, ac prodigiis præmoniti peccatores, ut ſervarentur? miſſus Noë, qui centum priùs annis (imò quingentis, ùt Chryſoſtomus notat *Homil. 21. & 22. in Geneſim*) Mundi naufragium prædicaret, qui totidem annis Arcam ante oculos, & in conſpectu omnium pararet. Animalia ingenti miraculo, & quod ſolum ad convincendos etiam obſtinatiſſimos ſufficeret, longo ordine, multiſque menſibus toto Orbe collecta, & in navim progreſſa; denique aquarum imbres non uno impetu, ſed paulatim, & 40. dierum ſpatio effuſi, ut interim locus pœnitendi, vitamq; mutandi daretur. Quot ergo ictus, quot fabri, malleiq; circa

cor populi hujus, ut videntes non videant. Secundò reſpondet Auguſtinus: ideo non potuiſſe credere, quia à Deo deſerti, hoc eſt, adjuti non ſunt; ut verò desererentur, malam eorum voluntatem meruiſſe. Si verò ab Auguſtino quæras, quænam fuerit hæc mala eorum voluntas, ob quam deſeri meruerunt? an peccatum originale? an peccata actualia præterita (quæ ut non fuerint juris noſtri, & arbitrii ampliùs non eſt) quod Janſenius, aliique putant? Non, inquit Auguſtinus: *Sed quia ita ſuperbè ſapiebant, ut crederent, ſe Dei adjutorio ad bene vivendum non indigere*; quamdiu ergo id pertinaciter ſentiebant, tamdiu in *ſenſu compoſito* indignos ſe divinâ gratiâ reddebant, ponebantque obicem juvare volenti, obicem, inquam, non præteritum ob peccatum originale, aliaque actualia olim commiſſa; ſed obicem præſentem, actuque influxum gratiæ impedientem. At carebant potentiâ, carebant gratiâ, hunc obicem amoliendi? minimè, inquit, Auguſtinus; aderat eis poteſtas, aderat gratia, quâ obicem removerent, ſi uti vellent; ſed uti nolebant; & ideo tandem tota ratio, quòd non poſſent, erat, quòd non vellent. Verba Auguſtini ſunt: *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*; *ne omnino exiſtimemus, in noſtra poteſtate non eſſe, quòd credimus*; *agenda ſunt ergo ei gratia, quia data eſt poteſtas, & orandum, ne ſuccumbat infirmitas . . . . . non poterant ergo credere, non quia mutari in melius homines non poſſunt, ſed quamdiu talia ſapiunt, non poſſunt credere*. Quando ergo ſcribit Auguſtinus, aliqua præcepta eſſe, quæ homo implere non poſſit, intelligendus eſt, ùt ſe ipſum loco proximè allegato explicat, de impoſſibilitate in *ſenſu compoſito*, & ex ipſa prava voluntate hominis proveniente: avarus enim, quamdiu talis eſt, reſtituere aliena non poteſt, ſed poteſt avarus non eſſe, obiciemque amovere, quod ut faciat, ſemper illi poteſtas, & gratia remota præſtò eſt; facultas videlicet orandi, petendique à Deo. Idem de impudico, idem de iracundo, aliiſque peccatoribus dicas. Denique ſciendum eſt, ſæpe à Sanctis Patribus, ipſiſque Sacris Scripturis ea dici impoſſibilia, quæ valde difficilia ſunt, ùt jam ſuprà oſtendimus.

§. III.

§. III.

Dei gratiam etiam obſtinatiſſimis peccatoribus non deeſſe longa ſerie, multiſque exemplis oſtenditur.

UT hactenus dicta, Deique etiam in perditiſſimos peccatores effuſiſſima Bonitas tantò clarior evadat, placuit, longâ fortaſſe, ſed non injucunda narratione id ipſum exemplis oſtendere, ut ex iis, quæ Deus ſceleratiſſimis præſtitit, intelligas, quæ præſtitit minùs ſceleratis, minuſque indignis.

Anno Mundi 130. Cain fratrem ſuum Abelem innocentem, & per inſidias obtruncat. Fuit Cain primus, & exemplar omnium reproborum; ſacrilegus videlicet, invidus, fratricida, atheus, impœnitens, & in peccatis ſuis longè obſtinatiſſimus. Et tamen vide, quot modis ad pœnitentiam, & veniam vocatus? Deus ipſe corporalem ſpeciem indutus eum convenit, de occiſo interrogat, crimen ante oculos ponit, pœnam infligit, & patris potiùs, quàm vindicis more cuſtodiam, ne impunè occidatur, promittit, ſicque novo hoc beneficio in ſpem, agendamque pœnitentiam erigit, denique ſexcentis annis ad veniam expectat. Quo fine hæc omnia, niſi ut crimen agnoſceret, & elueret? at noluit; ipſius ergo culpa, non Dei fuit.

Anno Mundi 1656. Totum genus humanum ob flagitia, & præſertim impudicitiam aquis deletum. Sed quot priùs beneficiis, ac prodigiis præmoniti peccatores, ut ſervarentur? miſſus Noë, qui centum priùs annis (imò quingentis, ùt Chryſoſtomus notat *Homil. 21. & 22. in Geneſim*) Mundi naufragium prædicaret, qui totidem annis Arcam ante oculos, & in conſpectu omnium pararet. Animalia ingenti miraculo, & quod ſolum ad convincendos etiam obſtinatiſſimos ſufficeret, longo ordine, multiſque menſibus toto Orbe collecta, & in navim progreſſa; denique aquarum imbres non uno impetu, ſed paulatim, & 40. dierum ſpatio effuſi, ut interim locus pœnitendi, vitamq; mutandi daretur. Quot ergo ictus, quot fabri, malleiq; circa

Digitized by Google

Arcam reſonabant, quot animantium, & volucrum ſpecies, quot nubes in aere, quot dies, & horæ volvebantur, tot nova pœnitendi argumenta. Quis hîc Dei miſericordiam, & patientiam in peccatores non advertat? Audi Baſilium Orat. 5. *Erat facile vel abſq; ligno Noëmum ſalvare, ſed ipſum conſtituit primum, lentumq; arcæ ædificatorem, ut vel ex viſis concepta formidine intuentes ad pœnitentiam traherentur. Erat & hoc divinum in hominum gratiam commentum invitamento ad pœnitentiam.* Et S. Chryſoſtomum Homil. 1. de Pœnitent. *Cujus rei gratia ô Domine, quæ facturus es mala, prædicis? ut non facias.* Et re ipſa multos eorum, qui diluvio perierunt, ad frugem rediiſſe, oblatâque ad pœnitendum gratiâ uſos eſſe, clarè inſinuat S. Petrus 1. *c.* 3. ac Rupertus 6. *in Geneſim*. Imò S. Hieronymus tradit neminem eorum, qui diluvio abſorpti ſunt, damnatum eſſe, probatque ex littera Hebraica; exponens enim ea verba: *Non permanebit ſpiritus meus*, ſic loquitur: *In Hebræo ſcriptum eſt: Non judicabit Spiritus meus homines iſtos in æternum, quoniam caro ſunt. hoc eſt: quia fragilis eſt in homine conditio, non eos ad æternos ſervabo cruciatus; ſed illis reſtituam quod merentur. Ergo non ſeveritatem, ut in noſtris Codicibus legitur, ſed indulgentiam Dei ſonat, dum peccator hic pro ſuo ſcelere viſitatur.* Quid dici poſſit de Deo clementius?

Hoc ipſo tempore, poſt Diluvium videlicet, & vivente adhuc Noë, initium cepit Idololatria; adeò nihil pœnis, & metu profectum, ut potiùs pejores evaderent homines, Deique cultum, & amorem penitus abiicerent, quod ante diluvium nunquam eſt factum. Auctor hujus impietatis Ninus fuiſſe dicitur, qui Babylone publico in Optimatum, Principumque Conventu Patri Belo Imperii Aſſyriorum Fundatori ingentem, & precioſi operis ſtatuam dedicavit, Sacerdotibus, Sacrificiis, Altaribus, ac jure Aſyli addito; quâ pompâ, ſacroque apparatu homines perſtricti aliquid non tantùm regii, verùm etiam divini in hujuſmodi ſtatuis ſuſpicati, eas inſtar Numinum primò admirari, deinde etiam colere, invocare, & pro Diis habere ceperunt. Prima ergo Idololatriæ cauſa fuit ſtatuarum pompa, & privilegia illis, qui colerent, Principum voluntate conceſſa. Unde paulatim eò deventum, ut quidquid inter homines, aliaſque creaturas etiam ſenſuum expertes quacumque ratione aut bellica, aut morali virtute, aut potentiâ, aut etiam formâ corporis emineret; imò quidquid beneficum eſſet, pro Diis haberetur. Quam ſuper-

ſtitio-

ſtitioſam inſaniam adjuvabant, & Dæmonum artes per ſimulachra loquentium, ac futura vaticinantium, & Magorum ludibria (nam iſta cum Idololatria cepere) & Sacerdotum avaritia, qui quæſtum, & authoritatem ex Religione captabant, & Principum exempla imò juſſa populos Deorum metu coërcentium, & deniq́ue ac præſertim corruptiſſimi hominum mores, qui cùm nihil ampliùs, quàm corporea, & mortalia cogitarent, amarentq́ue, nullos quoq́ue alios Deos agnoſcere poterant, quàm corporeos, & cupiditatibus, ac ſceleribus ſuis ſimillimos: Quid enim avaro, & impudico gratius eſset, quàm Deos habere non tantùm non vindices, verùmetiam impudicitiæ, & avaritiæ ſuæ authores, fautoreſq́ue? Quantumq́ue non ſolatii tantùm, verùmetiam gloriæ in adulteriis Jovem imitari? crevitq́ue eouſq́ue inſania, furorq́ue adorandi, ut omnem planè admirationem ſuperet, quod ipſe Seneca Lib. de Superſtitione à S. Auguſtino allegatus *Lib. 6. de Ciuit. Dei cap.* 10. his verbis eleganter expreſſit: *Si cui intueri vacet, quæ faciunt, quæq; patiuntur, inveniet tam indecora honeſtis, tam indigna liberis, tam diſſimilia ſanis, ut nemo fuerit dubitaturus furere eos, ſi cum paucioribus furerent, nunc ſanitatis patrocinium inſanientium turba eſt. Huic tamen furori certum tempus eſt. Tolerabile eſt ſemel in anno inſanire. Sed ſi in Capitolium pervenias, pudebit publicatæ dementiæ: alius horas Jovi nuntiat; alius lictor eſt, alius unctor, qui vano motu brachiorum imitatur ungentem. Sunt quæ Junoni, ac Minervæ capillos diſponant: ſunt quæ ſpeculum teneant; ſunt, qui libellos offerant, & illos cauſam ſuam doceant. Sedent quædam in Capitolio, quæ ſe à Jove amari putant, nec Junonis quidem iracundiſſimæ reſpectu terrentur. Quid, quòd & Matrimonia Deorum jungimus, & ne piè quidem, Fratrum ſcilicet, & ſororum? Bellonam Marti collocamus, Vulcano Venerem, Neptuno Salariam; quaſdam tamen cælibes relinquimus &c.*

Nec incredibile alicui videatur, ad tantùm inſaniæ potuiſſe homines pervenire, ut non tantum felibus, & Draconibus, (quæ fuit Ægyptiorum Religio) verùmetiam ut mutis ſimulachris ineſſe aliquid Divinitatis crederent. Cùm enim hominem à bruto ratio diſtinguat, quid mirum eſt, non ùt homines, ſed ùt bruta ſenſiſſe ratione per cupiditates oppreſſâ? Furor ergo erat, quam Religionem vocabant, & furor tam publicus, lateq́ue ſparſus, ut ultra bis mille annos, hoc eſt, à diluvio uſq́ue ad Chriſti Nativitatem totum ferè orbem pervaſerit, omnibus aut idola colentibus, aut cultum ſimulantibus, ne

popu-

popularem invidiam, odiumque inciderent. Tales Philoſophi erant, inter quos Seneca Libro paulò antè laudato: *Hac omnia Sapiens ſervabit tanquam legibus juſſa, non tanquam Diis grata; omnem ergo iſtam ignobilem turbam Deorum, quam longo ævo longa ſuperſtitio invexit, ſic adorabimus, ut meminerimus cultum ejus magis ad morem hominum, quàm ad rem pertinere.* In quæ verba S. Auguſtinus 6. de Civit. cap. 10. *Sed iſta populi Romani Senator colebat, quod reprehendebat, agebat, quod arguebat, adorabat, quod inculpabat: quia videlicet magnum aliquid eum Philoſophia docuerat; ne videlicet ſuperſtitioſus eſſet in Mundo, non quidem ageret Scenicum in theatro, ſed imitaretur in Templo, eoq; damnabilius, quòd illa, quæ mendaciter agebat, ſic ageret, ut eum populus veraciter agere exiſtimaret.*

Nemo tamen perſuaſum habeat ingratiſſimis ipſis, & inſaniſſimis hominum divinam gratiam defuiſſe, quâ & occultis, & apertiſſimis modis ad verum Deum cognoſcendum invitarentur, juxta celebrem illam Proſperi ſententiam de Vocat. Gent. cap. 31. *Non ſolùm in noviſſimis diebus, verùmetiam in cunctis retro ſæculis probatum eſt, gratiam Dei omnibus hominibus adfuiſſe, quoniam ſive manifeſtè, ſive occultè, ipſe, ut Apoſtolus ait, Salvator omnium hominum eſt, maximè Fidelium.*

Quam ſententiam Proſperi, ut intelligas, ſciendum eſt vaſtas illas Monarchias, quæ maximam Orbis partem occupabant, idololatriæ coævas eſſe, quippe cum Imperio Aſſyriorum natas; nam ùt Juſtinus obſervat Lib. 1. Hiſtor. *Principio rerum Gentium, Nationumq; imperium penès Reges erat. Populus nullis legibus tenebatur, arbitria Principum pro legibus erant: fines Imperii tueri magis, quàm proferre mos erat: intra ſuam cuiq; patriam Regna finiebantur. Primus omnium Ninus* (Author Idololatriæ) *Rex Aſſyriorum veterem morem novâ Imperii cupiditate mutavit. Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad reſiſtendum populos, terminos uſq; Lybiæ perdomuit, domitis verò proximis cum acceſſione virium fortior ad alios tranſiret, & proxima quaq; victoria inſtrumentum ſequentis eſſet, totius Orientis populos ſubegit.* Ut ergo Deus velut ex altiſſima ſpecula omnibus facem veritatis efferet, quam nemo poſſet ignorare, ſæpiſſimè, maximiſque prodigiis, Regibus, & Imperatoribus Divinitatem ſuam oſtendit. Id ne prolixior ſim, de quatuor tantùm Monarchiis palàm facere animus eſt.

Primò igitur Monarchiam Aſſyriorum omnium antiquiſſimam quod

quod attinet, per intervalla temporum miſſi à Deo ſunt Daniel, Eſdra, Jonas, Nahun, Jeremias, multiſque ex Judaico populo, à quibus & oretenus, & per prodigia veritatem edocerentur, Deo etiam captivitate ſuorum utente, ut Babiloniis, & Ægyptiis innoteſceret. Quæ cauſa fuit illius Angelorum certaminis, quod apud Danielem legimus, aliis populum retinere volentibus, ut Babilonios ad cultum veri Dei converterent, aliis verò miſſionem optantibus, ne malorum exemplo perverterentur. De Ægyptiis conſtat, à Moſe, Joſepho, Jeremia, Triſmegiſto, aliiſque unius, veriſque Dei notitiam accepiſſe. Ab Ægyptiis verò maximè propagata eſt, nam & pleriſque Sapientum profectiones in Ægyptum adornabant, quales inter alios fuere Homerus, Pythagoras, Plato, Lycurgus, Solon, & omnes etiam Civitates, Provinciæque, quoties magni aliquid, arduiſque occurreret, illinc Oracula petebant. Et ipſi quoque Ægyptii colonias toto Orbe mittebant, quem poſteà morem Romani imitati ſunt. Præſertim Dei notitiam propagavit celebris illa Sacrarum litterarum translatio à Ptolomæo Ægypti Rege procurata, totoque poſteà Orbe terrarum ſparſa. Sanè Euſebius in Libris Præparationis multis argumentis oſtendit, optima quæque, quæ Plato in ſuis Libris conſcripſit, hauſiſſe ex Sacris Litteris Veteris Teſtamenti. Hanc ipſam Dei cognitionem Sibyllæ toto Mundo diſperſæ, earumque libri cantabant, quæ cauſa fuit, ut Chriſtiani Sibyllinis Libris ad convincendos Gentiles maximè uterentur. Quam in rem optimè faciunt Clementis Alexandrini verba memoratu digniſſima Lib. 1. Stromat. ubi: *Quomodo Deus Judæos ſalvos eſſe voluit dans eis Prophetas; ita etiam Græcorum ſpectatiſſimos, quod declaravit Paulus Apoſtolus dicens: Libros quoq; Græcos ſumite, agnoſcite Sibyllam, quomodo unum Deum ſignificet. Hydaſpen ſumite, & legite, & invenietis Dei filium multò clariùs, & apertius eſſe ſcriptum.* Juſtinus quoque Martyr Orat. ad Antoninum Pium: *Operâ autem, & inſtinctu malorum Dæmonum mortis ſupplicium adverſus Librorum Hydaſpis, & Sibyllæ Lectores conſtitutum eſt, ut per timorem homines ab illis, quò minùs ſcripta ea legentes rerum bonarum notitiam percipiant abſterrerentur: quod quidem efficere nequiverunt: Non enim abſq; timore tantùm hujuſmodi ſcripta legimus, verùmetiam vobis ad inſpiciendum offerimus, grata, acceptaq; omnibus fore ſcientes.* Deniq́ue lumen ipſum rationis omnibus mortalium à natura impreſſum, & ſpecies ipſa Mundi, omniumque creaturarum hanc Dei cogni-

gnitionem nulli non inſpirabat, *Ut enim ſi quis è longinquo citharam audiat ex multis, & diverſis nervis compoſitam, & iis concentum, & harmoniam admiretur; planè intelliget, non à ſe ipſa citharam moveri, aut à pluribus pulſari, ſed unum eſſe Muſicum, qui unius cujuſque nervi ſonum ex arte ad concentum, & harmoniam miſceat, etiamſi illum coram non intueatur, ita quoque ex conſona ubique, & concinna Mundi diſpoſitione &c.* Verba ſunt Athanaſii Orat. contra Idola.

Quòd ſi ſingularum Monarchiarum Principes conſideres; deprehendes neque iſtis, quamvis alioquin perditiſſimis, Deum defuiſſe. Sennacheribum auſum Deo inſultare, monuit prodigioſa illa ſtrage centum octoginta quinque millium una nocte interfectorum: & quamvis nemo magis ipſo Rege mortem meritus eſſet, ipſi in tanta ſuorum clade parſum, datumque tempus pœnitendi: Nabuchodonoſor ex Daniele, Jeremia, tribus Adoleſcentibus in fornacem jactis, & incendio prodigiosè liberatis Deum intellexit. Idem de Balthaſaro Nabuchodonoſoris filio conſtat, qui cùm ex miraculo manûs in pariete ſcribentis, & ipſius Danielis interpretatione verum Deum agnoviſſet, ac inſuper imminentem ſibi proximè mortem, adeò tamen ſibi defuit, ut vel inertiâ, vel metu ſuorum, vel uſu priſtinæ vitæ abreptus, nec Deum, quem agnoverat, placandum curaret, nec conſilium à Daniele, quem in Aula habebat, modumque quæreret, utramque mortem temporalem, æternamque vitandi. Quid ego Balthaſar ſuæ perfidiæ, & ignaviæ obtendet? & potuit, & debuit; at noluit. De Sardanapalo ultimo Aſſyriorum Rege paulò infrà dicemus, cùm de Ninivitis ſermo erit.

Aſſyriorum Monarchiam Perſica excepit. Primus illius Princeps Cyrus fuit. Hic à populo Judaico Babylone captivo, ab Eſdra, & præſertim vaticinio Iſajæ ducentis priùs annis de ſe edito Dei, veræque Religionis notitiam habuit, imò miſſione captivis data, inſtauratoque Dei Templo, optimè de Judæorum Sacris meritus eſt. Idem dicas de Dario Medo Cyri avunculo, & Danieli amiciſſimo, deque alio Dario Hydaſpis filio, qui Judæis facultatem dedit perficiendi Templi, fuitque maritus Eſther Reginæ, à qua & Mardochæo Dei cultum edoctus eſt. Idem de Artaxerxe longimano filio Xerxis, cujus juſſu Eſdras, & Nehemias miſſi ad omiſſam Templi fabricam reſtaurandam, & à quo tempore celebres illæ Danielis hebdomadæ ſeptuaginta principium ducunt. Ex quibus patet, non defuiſſe Monarchis Perſarum opportuniſſima media, quibus Deum agnoſcerent, colerentque.

Idem

Idem de Græcis Principibus ſentiendum eſt: Nam de Alexandro Magno primo Imperii Græci fundatore hæc habet Joſephus Lib. 12.cap.8.*Alexander anno quarto in Phœniciam, Ægyptum, & Judæam venit, & ſolus ad Jaddum Pontificem accedens nomen illud Tetragrammaton Dei, quod Pontifex in lamina tiaræ affixa inciſum geſtabat, adoravit, & primus ſalutavit Pontificem. Syriæ Reges, & reliqui obſtupuerunt. Solus Parmenio propiùs accedens: quid ita, cùm ipſe adoraretur ab omnibus, nunc adoraret Pontificem Judæorum? at ille, non hunc ſe adoràſſe reſpondit, ſed Deo, cujus Pontifex eſſet, honorem exhibuiſſe: hunc enim, inquit, vidi hoc ipſo habitu, cùm adhuc eſſem in Macedonia, qui me deliberantem, quomodo Aſiam poſſem ſubigere, hortatus eſt, ſine mora traiicere, nam ſuo ductu potiturum me Perſarum Imperio. Hæc locutus, & comiter complexus Pontificem deducentibus Sacerdotibus in vrbem pervenit, & cùm aſcendiſſet in Templum, immolavit Deo ex Sacerdotis præſcripto, oſtenſoq́ ſibi Danielis Libro, in quo Græcum quendam Perſas debellaturum ſignificabat; hunc ipſum ſe eſſe interpretatus lætus dimiſit multitudinem. Et cùm feciſſet poteſtatem ſi qui vellent ſalvis ſuis ritibus ſequi ejus militiam, multi in eam expeditionem dederunt nomina.* Imò certum eſt, florente Græca, Romanaque Monarchia Judæos & negotiorum, & commerciorum causâ toto Orbe, ùt etiamnum videre eſt diffuſos, ſuiſque ritibus, cultuque veri Dei uſos eſſe, quod & Joſephus loco mox citato affeverat, ubi narrat, ſub Alexandri ſignis Judæos militâſſe, ſuiſque ritibus permiſſos eſſe. Idemque Nazianzenus affeverat *Orat.* 44. Et Philo *Libro de Legatione ad Cajum* teſtatur, Judæos Auguſti temporibus Romæ trans Tiberim habitâſſe, permiſſoſque jure majorum vivere. Sed præſertim ex Sacris Litteris id conſtat *Act.*2. ubi recenſentur veri Dei cultores, qui Religionis, agendique Paſchatis causâ ex toto Orbe, *omniq́ Natione* Jeroſolymam convenerant. Verba Sacri textus ſunt: *Erant autem in Jeruſalem habitantes Judæi viri religioſi ex omni Natione, quæ ſub cœlo eſt, Parthi & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, & Cappadociam, Pontum, & Aſiam, Phrygiam, & Pamphiliam, Ægyptum, & partes Libyæ, & advenæ Romani, Cretes, & Arabes &c.* Herodotus quoque Halicarnaſſæus,qui 450. annis ante Chriſti Nativitatem floruit, apud Joſephum Lib. 8. Antiquit. cap.4. ſcribit, Æthiopas antiquitùs circumciſionem cultumque veri Dei ab Ægyptiis didiciſſe, ſic enim Judæos vocat, quòd in Ægypto habitâſſent, Autorque eſt Strabo

lib. 17. Eoſdem Æthiopes unum coluiſſe Deum immortalem, qui eſſet omnium rerum cauſa. Ex hoc ipſo Æthiopum exemplo colligere eſt, quid de aliis Nationibus minùs barbaris, minuſque incultis ſentiendum ſit. Quo autem conſilio voluit Deus fidelem populum omnibus Nationibus toto Orbe miſceri, niſi ut teſtes unius, veræque Divinitatis eſſent? Quod, ùt ſuprà dictum eſt, maximè, pleneque obtentum, Sacris Litteris ex Hebraica lingua in Græcam tranſlatis, omnique Græcia, Romanoque Imperio, quod totum Orbem terrarum amplectebatur, vulgatis.

Ipſum verò Romanum Imperium quod ſpectat, ex dictis jam patet, ante conſtitutam Monarchiam unius, verique Dei notitiam habuiſſe: Nam quæ ſuprà de Philoſophis, Sibyllis, Judæis toto Orbe diſperſis, Sacris Libris, ac præſertim cum Græcis commercio dicta ſunt, ea maximè in Romanis locum habent, tantoque clariora evadunt, ſi modum conſideres, quo Deus ſingulos Imperatores ad cognitionem veritatis invitavit: Nam de Octaviano Auguſto primo Romanorum Imperatore eum Sibyllinorum Librorum ſtudioſiſſimum fuiſſe teſtatur Suetonius in Octaviano cap. 31. *Poſtquàm*, inquit, *Pontificatum maximum ſuſcepit, quidquid Vatidicorum Librorum Græci, Latiniq; generis, nullis vel parùm idoneis authoribus vulgò ferebatur, ſupra duo millia undiq; cremavit, ac ſolos retinuit Sibyllinos, hos quoq; delectu habito, condiditq; duobus forulis auratis ſub Pallatini Appollinis baſi*. Idemque Author *cap.* 94. & Dio *Lib.* 37. de prodigio, quo Chriſti adventus prænuntiabatur, excitabaturque Auguſtus ad veritatem inquirendam, hæc habent: *Ante paucos menſes, quàm naſceretur Octavius, prodigium Romæ factum publicè, quo denuntiabatur, Regem populo Romano naturam parturire: & Senatus exterritus cenſuit, ne quis illo anno genitus educaretur. Prodigium verò hujuſmodi fuit: In Capitolio multæ Statuæ de Cœlo tactæ, liquefactæq; fluxerant, deiectæq; erant tùm alia ſimulachra, tum Jovis columnæ inſiſtens. Præterea imago Lupæ cum Remo, ac Romulo conſecrata ceciderat: litteræ etiam in columnis, in quibus leges ſcribebantur, confuſæ, atq; oblitteratæ erant*. Nicephorus *Lib.* 1. *cap.* 17. Suidas verbo Auguſtus; Cedrenus in Compendio Hiſtor. hæc addunt: *Cùm Auguſtus Apollinis ſtudioſiſſimus, ùt qui crederetur Apolline genitus, quiq; in cœna illa, quæ Dodecatheos vulgò dicebatur, pro Apolline ornatus ſolebat accumbere, cui & Templum in Palatio erexerat, eidem ſacrificâſſet Hecatombem, hæc tandem ab eo reſponſa elicuit*:

Me

Me puer Hebræus Divos Deus ipſe gubernans
Cedere ſede jubet, triſtemq; redire ſub Orcum.
Aris ergo dehinc tacitus abſcedito noſtris.

Reverſusq;, inquit, *Nicephorus Auguſtus Romam, Aram in Capitolio erexit hac inſcriptione notatam*: *Ara primogeniti Dei*. Quibus conſentanea ſunt, quæ Cicero Lib. 2. Divin. ſcribit. *Sed quod caput eſt; cur iſto modo jam Oracula Delphis non eduntur? hoc loco, cùm urgentur, evanuiſſe ajunt vetuſtate loci ejus, unde anhelitus ille terræ fieret, quo Pythia mente incitata Oracula ederet. De vino, aut ſalſamento putes loqui, quæ evaneſcunt vetuſtate.* Plutarchus quoque, qui Trajani tempore in Principis Aula degebat, integrum Librum de ſilentio Oraculorum ſcripſit. Et Philo Judæus Lib. de Legat. ad Cajum teſtatur, faviſſe Judæis Auguſtum, & juſſiſſe, ut in Templo Hieroſolymitano quotidianæ victimæ ſuis ſumptibus Deo altiſſimo mactarentur.

De Tiberio, qui Auguſto ſucceſſit, multò plura, & majora leguntur. Tanta illi, & tam immania crudelitatis, ambitionis, & libidinum ſcelera, ut nec dici citra pudorem poſſit. Planè tam portentoſa illius flagitia, tam diuturna fuere, præſertim ubi in Capreas Inſulas toto ſeptennio ſe abdidit, ut nullus æquè deſeri à Deo mereretur, & tamen tantùm abfuit, deſertum eſse, ut maximis argumentis ad Dei cognitionem, & ſcelerum pœnitentiam vocaretur. Nam ut taceam, flagella conſcientiæ, quibus adeò torquebatur, ut ad Senatum hæc ſcriberet: *Quid ſcribam vobis Patres conſcripti, aut quomodo ſcribam? Dii me, Deæq; pejùs perdant, quàm perire quotidie ſentio, ſi ſcio. Adeò*, inquit, *Tacitus, facinora, atq; flagitia ſua ipſi quoq; in ſupplicium verterant. Præter hæc*, inquam, conſtat ex Pilati Epiſtolis, quas officio ad Principem dederat, & ex publicis Tabulis quibus ſingulorum annorum geſta commenda bantur, ei adeò Chriſti Domini Divinitatem perſuaſam fuiſſe, ut de Chriſto inter Deos referendo ad Senatum deferret, ut Egeſippus, & Euſebius teſtantur, ac præſertim Tertullianus in Apologet. cap. 5. ubi: *Vetus erat Decretum, ne quis Deus ab Imperatore conſecraretur, niſi à Senatu probatus. Facit & hoc ad cauſam noſtram, quod apud vos de humano arbitratu Divinitas pendet. Niſi homini Deus placuerit, Deus non erit; homo jam Deo propitius eſſe debebit. Tiberius ergo, cujus tempore nomen Chriſtianum in Mundum intravit, annuntiata ſibi ex Syria Palæſtina, quæ illic veritatem iſtius Divinitatis revelârant, de-*

tulit ad Senatum, cum prærogativa ſuffragii ſui. Senatus, quia ipſe non probaverat, reſpuit. Cæſar in Sententia manſit, comminatus periculum accuſatoribus Chriſtianorum. Et cap. 21. ejuſdem Apologetici profitetur, nihil ad Chriſtianam Religionem amplectandam Tiberium, alioſque Cæſares moratum eſſe, quàm metum perdendi imperii. Poſtquàm enim de Chriſti paſſione, Reſurrectione, Aſcenſione, & Chriſtianæ Religionis prædicatione ſermonem inſtituiſſet, hæc addit: *Ea omnia ſuper Chriſto Pilatus, & ipſe jam pro ſua conſcientia Chriſtianus, Cæſari tunc Tiberio nuntiavit: ſed & Cæſares credidiſſent in Chriſtum, ſi & Chriſtiani eſſe Cæſares potuiſſent.*

Sed à condito Orbe vix pejorem aliquem, ſeu publicis ſeu privatis flagitiis Nerone reperias. Matrem, Fratrem, Uxorem, Præceptoremque Senecam parricidio ſuſtulit, ut taceam tot alia Chriſtianorum, in quos primam movit perſecutionem, Ethnicorumque millia ſuppliciis affecta. Libidinis verò tam prodigioſæ, tam inverecundæ, ac publicæ, ut non dubitaret publico ritu, cultuque muliebri Pythagoræ amaſio nubere. Taceo incendia, magiam, prædationes Templorum, & mille alia, quibus conſecutus eſt, ut omnium ſceleratorum, quotquot fuerunt, eruntque, Princeps dici mereretur. Et tamen ne huic quidem monſtro Generis humani Dei benignitas defuit, qua ſanari, mutarique in alium poſſet, ſi vellet: Nam primò miſſi ad illum ſunt duo Principes Apoſtolorum, quorum operâ, & præſertim Pauli Evangelium & in Aula, & in Senatu, & in Collegio Pontificum, & in Gynæceo, omnique Urbis Prætorio prædicatum eſt: *ita*, inquit Paulus, *ut vincula mea manifeſta fierent in omni Prætorio, & in cæteris omnibus.* Multi quoque de Cæſaris domo, licèt corruptiſſima, veritatem, & Evangelium amplexi ſunt, inter quos teſte Chryſoſtomo Neronis etiam Concubinæ, earumque pulcherrima, & Principi præcipua Poppæa Sabina (ùt aliqui memorant) Quæ cauſa fuit, ùt idem Chryſoſtomus recitat, Apoſtolum occidendi. Sed maximè Neronis animum perculit Simonis caſus. Cùm enim is in aula Cæſaris, quippe Magicis artibus addictiſſimi, præcipuâ gratia floreret, jactâſſetque, ſe palàm in cœlum auolaturum, idque molitus eſſet, Cæſare, Populoque Romano novum Icarum ſpectante, jamque in aëra levaretur, ſubitò Petri Apoſtoli precibus in terram dejectus eſt, colliſuſque, & ipſum Cæſarem ſanguine aſperſit. Audi Suetonium in Vita Neronis: *Icarus primo ſtatim conatu juxta cubiculum ejus decidit, ipſumque cruore reſperſit,*

Digitized by Google

perſit. Eadem habent Dio Chryſoſtomus Orat. 21. Arnobius, Cyrillus, Epiphanius, Auguſtinus, aliique paſſim. Eſtque notatu dignum, quod Nicephorus Lib. 2. cap. 36. his verbis narrat: *Ibi ex populo, qui antea Simonem divinos uſurpantem honores laudibus celebraverant, ſubitò ita proſtratum videntes ingenti, claraq; voce: Unus eſt magnus Deus, acclamant, quem Petrus, & Paulus apertè, & clarè prædicant. Locus, in quem luctuoſum hoc ſpectaculum incidit, ad hodiernam uſq; diem Simonium vocatur. Nero autem certior factus à Petro, & Paulo Simone peremptum eſſe, Petrum quidem pedibus ſurſum verſum in crucem egit, Paulum verò gladio occidit. Ferunt autem Paulum Neroni anteà teſtatum eſſe, ſe illi tertio à cæde ſua die vivum ſe repræſentaturum. Quod ubi eſt factum, in conſternationem illum conjecit. Et cùm poſt mortem Paulus ita ut prædixerat, certò, & verè illi aſſiſtens liberè Chriſtum verum eſſe Deum profitetur, neq; veram ſalutem in alio, quàm JESU nomine eſſe oſtendit.* Ita Nicephorus, additque Baronius, hanc cauſam fuiſſe, ut Nero metu perculſus mitiùs in Chriſtianos ageret.

Patet ergo ex hactenus dictis, etiam Romanis Imperatoribus multivariam proviſum eſſe, ut ſalvarentur, idque longa deinceps Romanorum Principum ſerie oſtendi poſſet, quibus & Martyrum ſanguis, & invicta conſtantia, & prodigia ſine numero edita, & Apologiæ, quas Chriſtianæ Religioni muniendæ, & illuſtrandæ voce ac ſcriptis mirâ eloquentiâ vulgabant; hæc, inquam, nihil aliud profectò erant, quàm continuæ cœli voces, quibus ad veritatem cognoſcendam invitabantur. Sed dulcedo illa omnium vitiorum, qua ſi Chriſtiani eſſent, carere oportebat, effecit, ut etiam agnitæ veritati repugnarent, aut ſaltem ne agnoſcere vellent, mallentque oculos luci claudere dormiendi cupidine, quàm aperire, & expergiſci. Cæterùm poſtquàm vidimus, Deum etiam Tiberio, ac Neroni peſſimis omnium tam propitium fuiſſe, nihil opus eſt, alios Imperatores adiicere, quis enim ſuſpicari poſſit, Deum alicui defuiſſe, qui non defuit Neroni? Nemo iſto pejor, nemo indignior, nec tamen deſertus; nullus ergo timendi, aut deſperandi locus etiam Nerone adjuto. Sed poſtquàm de quatuor Monarchiis diſputatum eſt, jam ad ſeriem annorum revertamur.

Anno Mundi 3215. Aſſyriis Sardanapalus ultimus antiquiſſimæ hujus Monarchiæ Rex imperavit omnium, quotquot unquam fuerunt, Principum longè corruptiſſimus. Quippe non idolorum tan-

tùm

tùm cultui addictus, verùmetiam adeò in libidinem, & voluptates effuſus, ut inter Scortorum greges muliebri habitu, muliebri geſtu, vultuque fucis, & coloribus picto purpuram neret, & omnes fœminas mollitie, luxuque anteiret, epitaphio poſt ſe relicto, ùt ait Ariſtoteles, *bove, non Rege digno*, videlicet: *Ede, bibe, lude, poſt mortem nulla voluptas*. Et tamen, quis crederet? ne hunc quidem, civeſque Ninivitas exemplo Regis ſui flagitioſiſſimos Dei clementia deſtituit. Primò enim miſſus ad eos Jonas (quod hactenus nunquam factum, ut Propheta ad Gentiles mitteretur) qui eos metu imminentis ruinæ ad pœnitentiam provocaret. Secundò tanta tamque efficax gratia, & Regi, & civibus data, ut non ſolùm ex animo pœniterent, verùmetiam abſolutiſſimum pœnitentiæ exemplar toti Mundo proponerent, dignumque, ut ab ipſo Dei Filio ad imitandum omnibus commendaretur. Cæterùm & Rege, & populo in antiquam licentiam, & flagitia ruentibus, non tamen ceſſavit Deus monere, miſſis Ninivem Nahun Propheta, & Tobia, quorum exemplo, & Verbis ad veri Dei cultum frugemque meliorem traherentur; ſed cùm nihil proficerent omnia, Sardanapalus occiſus, imperium Aſſyriorum extinctum, Ninive ſubverſa eſt. Si ergo Sardanapalus interrogaretur, quid aliud reſponſurus eſſet, quàm quod in ſimili cauſa reſpondit Pharao: *Juſtus eſt Dominus; ego autem, & populus meus impii*.

Anno mundi 3993. Ante Chriſti Nativitatem vigeſimo nono regnare in Judæa Herodes cepit, quem alii Idumæum, alii Aſcalonitam faciunt, cùm utrumque fuerit. Nam ùt ex Euſebio *Lib. 1. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap.* 6. Et Julio Africano apud eundem Euſebium conſtat, Avum habuit Herodem quempiam (S. Ambroſius in caput 3. Lucæ Jerodulum vocat) Aſcalonitam ſervum delubri, quod Aſcalone Apollini ſacrum erat. Hujus filius Antipater fuit, qui admodùm puer à latrunculis Idumæis abductus ex gentili proſelythus factus eſt, ſacriſque Judaicis imbutus: Sciendum enim eſt, Idumæos integro ferè ſæculo ante Regnum Herodis, cùm à Joanne Hircano Judæorum Pontifice, ac Rege edomiti eſſent, abdicato proprio Gentis Idumææ Deo (quem Cozem vocabant) Judaicos ritus, ac Religionem amplexos eſſe, ùt narrat Joſephus *Lib.* 15. *cap.* 11. Ergo Antipater ex ſervili modicaque fortuna variis artibus, ac præſertim militari in magnam potentiam evectus Herodi ſecundo genito Galilæam curandam dedit, quippe Hircano Judæorum Principe ignaviâ torpente.

pente. Herodes ergo purgata mox latronibus provincia gratiam populi, ac præſertim à Romano Syriæ Præſide iniit, à quo etiam Cœleſyriæ Præfecturam pecuniâ emit, retinuitque auctoritate, & Imperio Caſſii, qui Julio Cæſare interfecto Ægyptum, & Palæſtinam tenebat. Ac poſteà Romæ in Senatu Auguſti, & Antonii favore Rex Judæorum declaratur, Antigono quòd à Parthis Regnum accepiſſet, inter hoſtes, & in ordinem redacto. Utque minori invidia rerum in Judæa potiretur, Mariamnem duxit, Aſſamonæorum, ſeu Machabæorum familia natam. Inde expugnatâ Heroſolymâ, cæſoque Antonii juſſu Antigono ultimo Judæorum Principe Regnum occupat, firmatque Stirpe Regia, totoque Sénatu, quem magnum Sanedrin vocabant, mori coacto. Hic ergo Herodes ille eſt alienigena (quippe paterno genere Aſcalonita, & Idumæus, materno Arabs) in quo juxta celebre Jacobi vaticinium jam inſtante Meſſia *Sceptrum Juda*, hoc eſt, poteſtas judicandi regendique Judaicum populum planè defecit. Hactenus enim quamvis aliquoties Judæi aut Perſis, Græciſque, ac præſertim Aſſyriis tributarii egiſſent, aut etiam in captivitatem abducti eſſent, proprios tamen aut Reges, aut Duces habuere, à quibus regerentur, ut ex Hiſtoria Suſannæ, ac Eſdræ patet: ac præſertim ex Libro 4. Regum capite ultimo, unde conſtat, tempore Babilonicæ captivitatis Judæorum Regem fuiſſe Joachimum, eumq; ab Evilmerodaco Regiis honoribus cultum: à captivitate verò mox Zorobabel Joachimi Nepos, aliique Duces uſque ad Machabæos imperârunt. Et licèt Machabæi Stirpe Levitica nati eſſent 1. Machab. cap. 2. Iiſque ad Herodem uſque, hoc eſt annis centum ſexaginta quinque Judæi paruiſſent, ſemper tamen Sceptrum, & Ducatum penès Judam fuiſſe dici potuit; *tùm* quia nomine Judæ totus populus Judaicus, præſertim poſt Babilonicam captivitatem appellatus eſt; pauci enim illi, qui ex aliis Tribubus rediere, omnes in unam Tribum Judam cooptati inſitique ſunt, & ideo Malachiæ 3. *verſ.* 4. & 1. Machabæor. 1. *verſ.* 5. Judas pro omnibus Judæis accipitur, totam Palæſtinam incolentibus: *tùm* quia jus eligendi, habendique Regis à Deo Judaicæ Tribui, ac Stirpi Davidicæ attributum, confirmatumque à Populo poſt ſchiſma decem Tribuum transferri non potuit, ſemperque penès Judaicam Tribum manſit, ad quam etiam Urbs, & Regia Metropolis Jeroſolyma videlicet pertinebat. Tribus ergo Juda Machabæos Religione, ac virtute militari inſignes ſibi in Duces elegit, ùt videre eſt Machabæor. 1. 19.

1. 19 & 14. Sicut ergo Imperium penès Romanos erat, quamvis non Romanum, ſed Thracem, aut Hiſpanum Principem elegiſſent, & Regnum penès Polonos, quamvis Gallum, aut Tranſilvanum, non Polonum ad Regnum vocâſſent; ita de Tribu Juda ſentiendum eſt; ut taceam Machabæos materno genere ex Tribu Juda oriundos fuiſſe, quæ ſæpe cum Levitica Tribu conjugia miſcebat, quod aliis Tribubus vetitum lege erat. Quòd verò Scaliger, paucique alii Criticorum velint, Herodem non alienigenam, ſed verè Judæum fuiſſe, quòd videlicet Judaicam Religionem amplexus, ſicque capax Imperii eſſet, vix refutationem meretur. Sicut enim Perſa, aut Indus, qui Chriſtianam fidem in Gallia, aut Hiſpania ſuſcepit, non ideo deſinit Perſa, aut Indus eſſe, multoque minùs jura Gallorum, aut Hiſpanorum conſequitur, cùm Religio animum, non ſtatum politicum, aut patriam mutet. Ita Herodes ſuſcepta Judæorum Religione, non ideo Allophylus, & Aſcalonita eſſe deſiit, nec jure ad Regnum ſoli Tribui Judaicæ deſtinatum, ſed bello, tyrannide, ac Romanorum potentiâ pervenit. Imò Proſelythi ne in Synedrium quidem, hoc eſt, Senatum admittebantur, quantò minùs in Regnum, & ideo Patres omnes Herodem alienigenam fuiſſe tradiderunt; & quod præcipuum eſt, Joſephus ipſe rerum omnium, quæ tunc gerebantur, optimè conſcius id ipſum diſertiſſimè tradit *Lib.* 14. *Antiquit. cap.* 11. 27. 28. *& lib.* 1. *de Bello Judaico cap.* 5.

Hic ergo Herodes Aſcalonita meritò inter peſſimos mortalium ſemper habitus eſt: Nam ut libidines, rapinas, perfidiam, Sacrilegia, tyrannidem, & alia taceam, crudelitatis inexplebilis, & immaniſſimæ fuit, ut optimè de illo dicas, quod olim de Tiberio, *Lutum extitiſſe humano ſanguine maceratum*. Totam Machabæorum Stirpem ferro delevit, cognatos, Uxorem, Socrum, Patruum, filiosque ſuſtulit. Jam moriturus promiſcuam nobiliſſimi cujuſque cædem mandavit, ne lacrimæ ſuo funeri deeſſent. Denique nihil ei ad ſummam crudelitatem præter Deicidium abfuit; & Deicidium quoque voto commiſſum eſt, jugulatis quatuordecim infantum millibus. Meminerunt hujus cædis non tantùm Sacri Scriptores, verùm etiam Ethnici, inter quos Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. 4. *Cùm audiſſet Auguſtus, inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Judæorum intra bimatum juſſit interfici, filium quoq; ejus occiſum eſſe, ait: meliùs eſſe Herodis porcum eſſe, quàm filium.* Et tamen hunc quoque ſceleratiſſimum omnium, & cui nemo mortalium quidquam boni precatus eſſet,

Digitized by Google

eſſet, Deus quoque clementiſſimè vocavit tribus ex Æthiopia, Arabiaque miſſis ad eum Regibus, à quibus edoceretur adventum Meſſiæ inditio novæ Stellæ, quæ illos tanto tempore, & per tot ſpatia terrarum prodigiosè duxerat.

Anno Domini 363. Valens fratris ſui Valentiniani permiſſu Imperium Orientis adiit, fuitque hujus Imperatoris memoria ſemper Eccleſiæ funeſta ob hæreſim Arianam toto orbe promotam, quâ nulla crudeliùs, majorique damno in Religionem graſſata eſt. Epiſcopos in exilium pellere, Eccleſias incendere, legatos Orthodoxorum flammis abſumere, omnia vaſtare, Valentis facinora, & Victoriæ erant: idque tanto furore, & barbarie actum, ut ipſi gentiles, præſertim Themiſtius Philoſophus monerent, damnarentque, Populus verò nihil frequentiùs, magiſque clamaret, quàm *incendium*, *& rogum Valenti*, & eventus voto reſpondit. Is in Gothos exercitum ducens, Iſacium Monachum obvium habuit, qui ùt Theodoretus narrat lib. 4. cap. 30. libera voce Valentem increpans: *Quò*, inquit, *proficiſceris Imperator*, *qui auxilio Dei contra quem bellum geris prorſus deſtitutus es? Deſine tu bellum contra eum facere*, *& ipſe bellum contra te commotum ſedabit*. *Redde gregibus optimos paſtores*, *& victoriam reportabis*. *Quodſi omnibus his neglectis*, *bellum ſuſcipias*, *neq; ipſe reverteris*, *& exercitum amittes*. Imperatore velut fatuum aſpernante, ac aliquantùm progreſſo; iterum Iſacius occurrere, eademque minari. Sed neque tunc auditus, alio itinere Valentem tertiò aggreditur; quo primùm turbato, quod aliquid humano majus ſuſpicaretur; deinde ira incenſo, Iſacius in vicinam foveam luto ſpiniſque horridam mittitur. Sed inde ope Angeli expeditus, quartò Valenti ſe offert, vultuque flagrante, ac manu in frænum iniectâ eadem repetit: *Nec*, inquit, *reverteris*, *& exercitum*, *teq; inſuper perditum ibis*. Cui Cæſar: *Revertar*, *& te interficiam*, *falſæq; prædictionis pœnas abs te repetam*. Et Iſacius: *Eneca ſi quid falſi me dixiſſe deprehenderis*. Ita diſceſſum, ac paulò pòſt infeliciter cum Gothis pugnatum, Romano exercitu fuſo, valente in fugam acto, ac poſteà in proxima domo, qua ſe abdiderat, flammis abſumpto. Jam dicant mihi, qui de clementia Dei duriùs ſentiunt, quàm oportet; quid, inquam, excuſando Valenti ſuperfuit; aut quid ampliùs exigere à Deo potuit, ne peſſumiret? Monuit per Baſilium Epiſcopum Cæſareenſem, qui miracula verbis adiecit, ut efficaciùs moveret: monuit per Trajanum inſignem bello ducem, cuius egre-

gia ſunt illa ad Cæſarem verba: *Non ego Imperator victus ſum, ſed tu ipſe prodidiſti victoriam, qui contra Deum pugnare non deſinis, itaq; ejus auxilium Barbaris concilias.* Monuit per Gratianum Auguſtum, qui repetitis nuntiis non ceſſabat rogare, non priùs ſigna conferret, quàm ſecum copias junxiſſet. Monuit deniqúe per Monachum compertæ, vulgatæque Sanctitatis, & ideo dignum, cui fides haberetur; Nec unâ tantùm, ſed multâ importunaque monitione, periit ergo valens, quia perire omnino voluit, Deo quamvis, ne periret, omnia moliente, voluit ergo Deus, vocavit Deus, pulſavit Deus, opportunè, importunè inſtitit Deus, ſed noluit Valens. Idem de aliis peccatoribus dicas, quibus auxilia dantur non æquè omnibus nota, ùt Valenti; at certè nunquam parca, & ſemper valida.

Anno Domini 363. cecidit Julianus Imperator Apoſtata cœleſti manu, ùt ab omnibus creditum eſt, interfectus. Nolo illius flagitia, Apoſtaſiam videlicet, ſacrilegia, tyrannidem, immanitatem, veneficia, adeò ut evocandis manibus, futuriſque cognoſcendis puerorum, fœminarumque cadaveribus (quorum viſcera ſcrutabatur) ac ſanguine caveas impleret. Hæc, inquam, quippe comperta ſilentio tranſmittam. Illud tantùm commemorabo quantâ Deus benignitate, quantaque patientiâ laboraverit principi tam ſcelerato, ſuæque Divinitatis hoſti ad mentem, ultimoque exitio revocando. Ut enim taceam Gregorii Nazianzeni, Baſilii, aliorumque Sanctiſſimorum Epiſcoporum curas, & monita, ac præſertim manifeſtiſſima de Cœlo prodigia, quibus continuò pulſabatur, Sacerdotibus videlicet ad præſentiam Chriſtianorum ſubitò collabentibus, ſtatuis Cæſaris, quas in templum collocârat fulmine deletis, globis flammarum è terra prorumpentibus, cùm templum Jeroſolymis reparare moliretur, crucibus in victimarum extis ſacrificanti oſtenſis, & trecentis aliis. Quis verò non ſtupeat Dei bonitatem, cùm iſta nil proficerent; voluiſſe illis ipſis incantationibus, auſpiciis, maliſque artibus, & ſacrificiis, quibus Deum irritabat ad eum monendum, retinendumque uti, ne in exitium rueret? Audi quid de illo Chryſoſtomus, Ammianus, aliique ſcribant, cùm ultimam ejus in Perſas expeditionem narrant. Verba Chryſoſtomi ſunt teſtis oculati oratione in Gentiles: *Quod autem Imperator fulmine (quo Daphniti cum templum conflagraverat) percuſſus non fuerit, cauſam reperies ex eodem bonitatis, & benignitatis Dei fonte manantem. Neq; hoc ſolum, neq;* pri-

primum virtutis ſuæ ſignum Chriſtus dedit, ſed & alia item multa hoc ipſo non inferiora, quæ in ipſis caſtris, tum quæ in urbibus evenerunt, hujuſmodi fuere, ut vel ſaxeam animam flectere poſſent, nam quæ edebantur miracula per ſeſe talia erant, ut ad eorum, qui ea cernerent emendationem aliud alio non egeret. Ammianus verò: *Calendis Januariis aſcendente eo gradile Genii templi è ſacerdotum conſortio quidam cæteris diuturnior, nullo pulſante, repentè concidit, animamq; inſperato caſu efflavit.* Et iterum: *Iiſdem diebus nuntiatum eſt Juliano per litteras Romæ ſuper hoc bello libros Sibyllæ conſultos, ùt juſſerat, Imperatorem eo anno diſcedere à limitibus ſuis aperto prohibuiſſe reſponſo.* Et iterum: *Quietâ nocte emenſâ, manè jumentum quo veheretur ex uſu popoſcit, oblatuſq; ei equus, Babylonius nomine, ictu torminis conſternatus, dum dolorum impatiens volvitur, auro, lapilliſq; ornamenta diſtincta compreſſit.* Et iterum lib. 24. Complures hoſtias Marti parabat ultori, & ex Tauris pulcherrimis decem ad hoc perductis nondum aris admoti voluntate ſua novem procubuere triſtiſſimi, decimus verò, qui defractis vinculis ægrè reductus eſt, mactatus ominoſa ſigna monſtravit; quibus viſis exclamavit indignatus acriter Julianus, Jovemque teſtatus eſt, nulla ſe Marti jam ſacra facturum. Et iterum: Cùm nihil humani proficerent ſenſus diu fluctuantes, & dubii, extructis aris, cæſiſque hoſtiis conſulta Numinum ſciſcitabamur; ſed extis inſpectis, nihil certi reſpondebatur. Ac tandem lib. 25. Ipſe Julianus ad ſollicitam, ſuſpenſamque quietem pauliſper protractus, cùm ſomno, ùt ſolebat, depulſo ad æmulationem Cæſaris Julii obſcuræ noctis altitudine ſententiis cujuſdam Philoſophi teneretur, vidit Squallidiùs ſpeciem illam Genii publici, quàm, cùm Imperium adiret, conſpexerat in Galliis, velata cum cornucopia, per aulæa triſtiùs diſcedentem. Relictoque humi ſtrato cubili, adulta jam nocte Numinibus per ſacra depulſoria ſupplicans, flagrantiſſimam facem cadenti ſimilem aëris parte ſulcatâ evanuiſſe exiſtimavit, horroreque perfuſus eſt, quòd tam apertè minax Martis apparuerit ſidus. Confeſtim ergo ante lucis primitias Hetruſci Auruſpices accerſiti, conſultique, quid aſtri ſpecies portenderet nova? Vitandum eſſe cautiſſimè reſponderunt, ne quid tunc tentaretur, orabantque ſaltem aliquot horis profectionem differri. Cùm ergo Julianus nec per Sanctos Epiſcopos, nec per miracula, nec per Dæmones quidem, & impiiſſima ſacra monentem Deum audiret, juſtiſſimè tandem permiſſum eſt, ut accepto, neſcio cujus

Digitized by Google

manu in pugnâ vulnere vitam finiret. Audi Theodoretum Lib. 3. cap. 20. Ex improviſo vulneratus Martem incuſabat, quòd auxilium minimè tuliſſet; Apollinem, quòd falſa vaticinatus eſſet, Jovem fulminantem, quòd in ſuum interfectorem fulmen non torſiſſet. Ferunque porrò ſimul ac plagam acceperat, manum protinus ſanguine impleviſſe, illumque projeciſſe in aërem, ac dixiſſe: *Viciſti Gallilæe*. Nicephorus projecto in altum ſanguine exclamâſſe his verbis dicit: *Saturare Nazarene*. Cui hanc Cataſtrophen rerumque ſeriem conſideranti, non continuò in mentem veniat veriſſimè à Dionyſio Areopagita dictum eſſe: *Deus etiam à ſe averſos, ac reſilientes, amatoriè ſequitur, ac deprecatur ne pereant.*

Obſervandum hic eſt Auctorem morbo correptum extremam manum huic narrationi imponere haud potuiſſe.

§. IV.

Orationem etiam peccatoris, cùm illa petit, quæ ad vitam æternam conſequendam neceſſaria ſunt, ſemper exaudiri, ſicque in peccatoris poteſtate eſſe, etiam gratiam illam efficaciſſimam, & triumphatricem orando impetrare.

SUMMARIA.

I. *Quid ſit efficacia gratiæ triumphatricis, fusè, multiſq; ex Auguſtino teſtimoniis exponitur.*

II. *Qua ratione voluntas humana præter objecti propoſitionem à Deo phyſicè juvetur, ac etiam præmoveatur.*

III. *Orationem efficaciſſimum, certiſſimumq; medium eſſe, quo etiam peccatores gratiam illam ſpecialem, ac triumphatricem aſſequi poſſint, ubi diſtinctio peccatoris ad bonum conantis, & non conantis.*

IV. Pro-

IV. *Probatur ex Sacris Litteris, juxta Patrum expoſitionem.*
V. *Ac etiam ex ratione.*
VI. *Qua ratione ſint intelligendæ Scripturæ, cùm dicunt, non exaudiri peccatores.*

VT quæ dicturi ſumus, intelligas, ſimulque liquidò conſtet, quid ſit illa efficacia, & energia gratiæ triumphatricis, quæ difficultatem omnem expugnat, altiùs repetenda res eſt.

I. Sciendum igitur, naturæ humanæ innatum eſſe quoddam, intenſumque, ac ferè perpetuum gaudendi deſiderium: quod enim in appetitu ſenſitivo, brutiſque animantibus delectationem, hoc in homine, & appetitu rationali gaudium vocamus. Cujus quidem rei, ùt notat Ariſtoteles, ſuperfluum eſt, cauſas quærere, tùm quia per ſe notæ ſunt, tùm quia primæ cauſæ fruſtra alia cauſa inquiritur: at talis eſt delectatio, & gaudium, nam ſi ex mercatore quæras, cur velit navigare? reſpondebit, ut Indias teneat: cur Indias petere? ut aromata, & margaritas comparet: cur iſta comparare? ut cariùs in Europa vendat: cur cariùs vendere? ut dives fiat: cur dives fieri? ut bene ſibi ſit: cur bene ſibi eſſe? ut gaudeat, lætamque vitam agitet: cur lætari, & gaudere? hîc tacebit, putabitque, id ſtultè quæri, cùm per ſe notum ſit, nullamque aliam cauſam habere poſſit, quod omnium humanarum operationum eſt prima, & ultima cauſa; ſicut enim nemo hominum eſt, qui non velit bene ſibi eſſe; ita nemo, qui non velit gaudere, hoc enim ex illo ſequitur. Volunt alii hoc delectationis, & gaudii perenne deſiderium infirmitatem eſſe ex culpa originali natam, ſicut infirmitas Leonis eſt, ſemper febri, ſitique ardere. Alii ex denſa quadam, tetraque fuligine cor humanum obſidente, quæ niſi dilatatione cordis ventiletur, evoletque, hominem ſuffocet; hanc verò dilatationem gaudio fieri, ùt experientia teſtatur, docetque eleganter S. Thomas 1. 2. *q.* 3. *a.* 1. Alii, quòd voluntas non poſſit ſatis fortiter, intenſeque velle, quantùm videlicet ad operandum ſufficiat, niſi movente aliquo delectabili; ſicut nec oculus ſatis videre, niſi movente aliquo lucido; nec intellectus ſatis firmiter aſſentiri, niſi movente principio aliquo evidenti: hoc ergo eſſe bonum delectabile voluntati, quod venatico cani odorem feræ, quo ſolo inter tot alios aromatum, florumque odores ad inſequendum, currendumque abripitur, *cùm id, quod agendum eſt, ceperit non latere, niſi etiam delectet, & ametur; non agitur*

tur, non ſuſcipitur, inquit, Auguſtinus Libro de Spiritu, & Littera *cap.* 3. Sed vera hujus rei cauſa eſt, quòd hominis voluntas velle non poſſit, niſi aliquod bonum: conſecutio verò boni cauſa eſt gaudii, ùt videre eſt apud S. Thomam 1. 2. *q.* 31. *a.* 1. Sed cùm omne bonum creatum nullo modo ſatiare, aut implere poſſit infinitum hominis deſiderium; (omnia enim bona creata guttæ tantùm ſunt immenſi illius boni, cujus anima capax eſt; gutta verò magnam ſitim non ſatiat, ſed potiùs auget) hinc eſt perpetuus ille gaudendi æſtus, voluntate alia ſemper, & alia cupiente, & in orbem eunte, cùm nec obtenta ſatient, & in novis meliora ſperentur. Audi Auguſtinum Lib. 4. Confeſs. cap. 11. *Ecce illa diſcedunt, ut alia ſuccedant, & omnibus ſuis partibus conſtet infima univerſitas, ... Quidquid per carnem ſentis, in parte eſt, & ignoras totum, cujus hæ partes ſunt, & delectant te tamen: ſed ſi ad totum comprehendendum eſſet idoneus ſenſus, vellet, ut tranſiret, quidquid in præſenti exiſtit, ut magis tibi omnia placerent; nam & quod loquimur, audis, & non vis utiq; ſtare ſyllabas, ſed tranſvolare, ut alia veniant, & totum audias; plùs enim delectant omnia, quàm ſingula, ſi poſſunt ſentiri omnia.* Vide etiam Angelicum Doctorem 1. 2. *q.* 32. *a.* 2. ubi oſtendit, motum eſſe cauſam delectationis. Ex hac etiam gaudendi cupidine ſequitur, ut cùm voluntas habere vera bona non poſſit, quibus gaudeat, fallacia vel imaginando, vel ſperando fingat, eo ferè modo, quo cùm Imperatorem videre non licet, ejus tamen imagine, aut ſtatuâ delectamur; & cùm dormienti palatia, convivia, & læta occurrunt, ſi expergiſcaris, ſomniare iterum cupis, ac jucunda illa, quamvis ficta redire. Sic in theatris nemo ignorat, falſa eſſe, quæ luduntur, & tamen placent. Idem de bonis ſperatis; iſta enim cùm abſentia ſint, & incerta, multò majorem libertatem animo relinquunt, ea ſibi perſuadendi, fingendique, quæ oblectent; & cùm omnia ſimul, ac velut denſato agmine ſperanti occurrant, multò ſæpè, fortiuſque animum movent, quàm præſentia, & exhibita, quippe plerumque aut minuta, aut infra votum; ut reverà mortalem vitam æſtimanti appareat, plus ſperando futura, & falſa, quàm præſentia, & vera poſſidendo homines lætari. Vide S. Thomam 1. 2. *q.* 32. *a.* 3.

Cæterùm non tantùm de corporalibus, verùm etiam ſpiritualibus bonis gaudium eſſe, imò iſtud longè majus, & intenſius naſci, dubium non eſt, idque experientiâ patet; quis enim non malit cæcus, quàm brutum eſſe, hoc eſt oculo, quàm intellectu carere? at ocu-

oculos corporeæ, intellectus ſpiritualis delectationis inſtrumentum, & miniſter eſt; quòd verò plures corporeis delectentur, vitium eſt, non natura. Vide S. Auguſtinum *Lib.* 14. *de Civitate Dei cap.* 14. & S. Thomam 1. 2. q. 31. a. 5. ubi: *Si comparentur delectationes intelligibiles ſpirituales delectationibus ſenſibilibus corporalibus, ſic ſecundùm ſe, & ſimpliciter loquendo delectationes ſpirituales ſunt majores. Et hoc apparet ſecundùm tria, quæ requiruntur ad delectationem, ſcilicet bonum conjunctum; & id cui conjungitur, & ipſa conjunctio: Nam ipſum bonum ſpirituale eſt majus, quàm corporale bonum, & eſt magis dilectum, cujus ſignum eſt, quòd homines etiam à maximis corporalibus voluptatibus abſtinent, ut non perdant honorem, qui eſt bonum intelligibile. Similiter etiam ipſa pars intellectiva eſt multò nobilior, & magis cognoſcitiva, quàm per ſenſitiva. Coniunctio etiam utriuſq; eſt magis intima, magiſq; perfecta, & magis firma. Intimior quidem, quia ſenſus ſiſtit circa exteriora accidentia rei, intellectus verò penetrat uſq; ad rei eſſentiam. Perfectior autem, quia conjunctioni ſenſibilis ad ſenſum adjungitur motus, qui eſt actus imperfectus; unde & delectationes ſenſibiles non ſunt totæ ſimul, ſed in eis aliquid pertranſit, & aliquid expectatur conſumandum, ùt patet in delectatione ciborum, & ſonorum: ſed intelligibilia ſunt abſq; motu, unde delectationes tales ſunt totæ ſimul. Eſt etiam firmior, quia delectabilia corporalia ſunt corruptibilia, & citò deficiat, bona verò ſpiritualia ſunt incorruptibilia, & ideo dicit Philoſophus* 10. *Ethicorum cap.* 7. & 8. *quòd maxima delectatio eſt ſecundùm operationem ſapientiæ.* Cùm ergo tanta ſit hominibus gaudendi cupido, ut malint non vivere, quàm vitam degere omnis prorſus delectationis expertem; ſicque tota peccati illecebra ſit dulcedo, & oblectatio peccandi: tota verò difficultas virtutis, quòd non delectet; hinc eſt, ut juxta conſtantem, ac millies repetitam S. Auguſtini ſententiam, tota gratiæ triumphatricis virtus, & efficacia in eo poſita ſit, ut oſtendat, & delectet, ſicque peccandi dulcedinem aliâ, majorique dulcedine vincat. Infinitus ſim, ſi omnia ex Auguſtino producam; unum tantùm, alterumve ſufficiat: Nam Lib. 2. ad Bonifacium cap. 9. *Ipſe eſt*, inquit, *cui fideliter, veraciterq; cantatur: prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis: & quid hic aptiùs intelligitur, quàm ipſa cupiditas boni? tunc enim bonum concupiſci incipit, cùm dulceſcere incipit. Ergo benedictio dulcedinis eſt gratia Dei, quâ fit in nobis, ut nos delectet, & cupiamus, hoc eſt, amemus, quod præcipit nobis, in*

quaſi nos non prævenit Deus, non ſolùm non perficitur, ſed nec incho-tur ex nobis. Et in illa Joan. 6. *Erunt omnes docibiles Dei. Videte, quomodo trahat Pater, docendo delectat, non neceſſitatem imponendo: ecce quomodo trahit: erunt omnes docibiles Dei, trahere Dei eſt*. Et Tract. 26. in Joan. *Magna gratiæ commendatio, nemo venit ad Patrem, niſi tractus; quomodo ergo voluntate credo, ſi trahor? ego dico: parùm eſt voluntate, etiam voluptate traheris: quid eſt trahi voluntate? delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui, eſt quædam voluptas cordis, cui panis dulcis eſt ille cœleſtis. Porrò ſi Poëtæ dicere licuit: trahit ſua quemq́; voluptas; non neceſſitas, ſed voluptas; non obligatio ſed delectatio; quantò fortiùs nos dicere debemus, trahi ad Chriſtum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur juſtitiâ, delectatur ſempiternâ vitâ? An verò habent corporis ſenſus voluptates ſuas, & animus deſeritur à voluptatibus ſuis? Si animus non habet voluptates ſuas, unde dicitur: torrente voluptatis delitiarum tuarum potabis eos, quoniam apud te eſt fons vitæ? Da amantem, da deſiderantem, da in iſta ſolitudine peregrinantem, atq́; ſitientem, & fontem æternæ patriæ ſuſpirantem, da talem, & ſcis, quid dicam; ſi autem frigido loquar, neſcit, quid loquor . . . . Iſta ergo revelatio, ipſa eſt attractio: ramum viridem oſtendis ovi, & trahis illam, nuces puero demonſtrantur, & trahitur; & quod currit, amando trahitur, ſine læſione corporis trahitur, cordis vinculo trahitur. Si ergo iſta, quæ inter delitias, & voluptates terrenas revelantur amantibus, trahunt, quoniam verum eſt: trahit ſua quemq́; voluptas; non trahet revelatus Chriſtus à Patre? Quid enim fortiùs deſiderat anima, quàm veritatem?* Et Lib. 2. contra Fauſtum cap. 28. *Si enim nihil delectaret illicitum, nemo peccaret*. Et Serm. 17. de Verb. Apoſt. cap. 3. elegantiſſimè hæc habet: *Amanda eſt juſtitia, & in hac juſtitia amanda gradus ſunt proficientium. Priùs eſt, ut amor juſtitiæ præponatur omnibus, quæ delectant. Quid eſt, quod dixi? ut inter omnia, quæ delectant, plus te delectet ipſa juſtitia; non ut alia non delectent, ſed priùs ipſa delectet. Juſtitia ſic delectet, ut vincat etiam licitas delectationes. Conſtituamus ante oculos exemplum certaminis. Interrogo, utrum ames juſtitiam? reſpondebis, amo; quod non reſponderes veraciter, niſi te aliquatenus delectaret; non enim amatur, niſi quod delectat; delectare in Domino, Dominus autem juſtitia eſt. Non enim tibi fingere debes Deum, quaſi idolum, quod vides. Invisibilibus ſimilis eſt Deus, & ea, quæ in nobis*

Digitized by Google

bis ſunt meliora quæ ſunt inviſibilia. Melior eſt fides, quàm caro; melior eſt fides, quàm aurum, quàm prædia, quàm familia, & iſta omnia videntur, fides non videtur. Habes duos ſervos, unum deformem corpore, alium pulcherimum; ſed illum deformem fidelem, alterum infidelem. Dic mihi, quem plùs diligas? & video te amare inviſibilia, quid enim, quando plùs amas ſervum fidelem, licèt corpore deformem, quàm pulchrum infidelem, an errâſti, & fœda pulchris præpoſuiſti? utiq; non, ſed pulchriora fœdis præpoſuiſti. Interrogaſti oculos carnis, & quid tibi renuntiaverunt? ille pulcher eſt, ille fœdus: repuliſti eorum teſtimonium, & præpoſuiſti ſervum fidelem, & non ſervum pulchrum. Quid fide pulchriùs? quid infidelitate deformiùs? ergo præ omnibus voluptatibus, hoc eſt, delectationibus etiam licitis amanda eſt juſtitia. Ecce delectat te aurum tuum, oculos tuos delectat; metallum enim eſt pulchrum, fulgentiſſimum, non nego: nam ſi pulchrum negavero, Creatori injuriam facio. Venit ergo tentator, & dicit tibi: tollo tibi aurum, niſi dixeris falſum teſtimonium, ſi autem dixeris, addo tibi. Decertant in te duæ delectationes; modo te interrogo, quid præponas, quid te plùs delectet, aurum, an veritas, aurum, an verum teſtimonium? Longum eſt, per ſingulos corporis ſenſus excurrere, ſed quod de oculis dixi, hoc de cæteris intelligite, & præponite delectationi carnis delectationem mentis: Carnem quippe veſtram delectant illicitæ voluptates; mentem veſtram delectet inviſibilis, pulchra, caſta, ſancta, canora, dulcis juſtitia, ut non ad eam timore cogamini; ſi enim ad eam timore cogimini, nondum delectat; peccare non debes, non timore pœnæ, ſed amore juſtitiæ. Quando enim peccabatis, & delectabamini in peccatis veſtris; timor vos adducebat ad peccandum, an ſuavitas peccati? reſpondebitis ſuavitas. Ergo ad peccatum ſuavitas adducit, & ad juſtitiam timor impinget? probate vos, inſpicite vos, tollat aurum, qui minatur, ſuavior eſt juſtitia, lucidior eſt juſtitia... Sic ergo, ſic amanda eſt juſtitia, quomodo amata eſt iniquitas? abſit, ut ſic, ſed & utinam vel ſic. Ergo plùs? plùs omnino. In iniquitate ſecutus es voluptatem, pro juſtitia tolera dolorem, & hoc eſt plùs. Parùm eſt, ut contemnas, quidquid te delectabat, contemne, quidquid terrebat; contemne carcerem, contemne vincula, contemne mortem, hæc viciſti, & juſtitiam inveniſti. In utroq; gradu amatores juſtitiæ vos probate. Invenimus forſitan aliquos, qui præponant juſtitiæ delectationem; qui autem pro illa pœnas, dolores, mortemq; contemnant, putas eſt aliquis in vobis? omne gaudium exiſtimate Fratres, cùm in tentationes varias incideritis: quid

addi poteſt, ut opus perfectum habeatur? amat, ardet, fervet, calcat omnia, quæ delectant, & tranſit: venit ad aſpera, horrenda, truculenta, minacia; calcat, frangit, & tranſit: ô amare! ô ire! ô ſibi perire! ô ad Deum pervenire! ſic armandus eſt amator juſtitiæ, ſic armandus eſt amator inviſibilis pulchritudinis. Sed priùs Fratres meï plangite, quod eratis, ut, quod nondum eſtis, eſſe poſſitis, hoc enim, quod loquor, magnum eſt. Et unde nobis magnum, unde nobis? audite: omne datum optimum, & omne datum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum. Inde eſt, quod nondum habemus bonum; non habetis? petite, & accipietis. Examinet ſe ergo omnis homo, & quidquid in ſe boni invenerit, quod pertineat ad juſtificationem noſtram, agat gratias illi, qui dedit, & ab illo petat, quod nondum dedit. Non enim tu in proficiendo proficis, & ille in deficiendo deficit; quantumlibet capaces fauces, capacem ventrem afferas, fons vincit ſitientem. Et denique ad Simplicianum Lib. 1. q. 2. *Quis poteſt credere, niſi aliqua vocatione, hoc eſt, aliqua rerum teſtificatione tangatur? Quis habet in poteſtate tali viſo attingi mentem ſuam, quo ejus voluntas moveatur ad fidem? Quis autem animo complectitur aliquid, quod eum non delectat? aut quis habet poteſtatem, ut vel occurrat, quod eum delectare poſſit, vel delectet, cùm occurrerit? Cùm ergo nos ea delectant; quibus proficimus ad Deum, inquiratur hoc, & præbetur gratiâ Dei, non nutu noſtro, aut induſtriâ, aut operum meritis comparatur.*

Ex his omnibus Auguſtini teſtimoniis clariſſimum eſt, nullam aliam ab eo gratiam effectricem cognitam eſſe, quàm quæ *illuſtrando*, & *delectando* intellectum ſimul, & voluntatem expugnet; idque jure merito: Cùm enim homo, ut peccare velit, aut ignorantiâ, aut dulcedine creati alicujus boni adducatur, gratia, quæ facit, ut peccare non velit, non aliter id aſſequi poteſt, quàm ignorantiam contraria luce, voluntatem contraria voluptate vincendo, agendoque, ut appareant, quæ priùs latebant, ut delectent, quæ priùs non delectabant; ſic enim tota radice, & illecebrâ peccati ſublatâ, ignorantiâ videlicet æterni veri, ac amore fallacis boni, tam non poteſt eſſe voluntas peccandi, quàm non poteſt effectus eſſe ſublatâ causâ. Quæ tamen non ita intelligenda ſunt, quaſi ſuavitas, & delectatio illa, quam gratia inſpirat, omnem penitus aut in voluntate, aut in appetitu ſenſitivo difficultatem, & repugnantiam deleat: ſicut enim non ideo dantur militi arma, ut nullum hoſtem, aut pugnam habeat, ſed ut pugnando hoſti prævaleat; ita gratia non ideo homini datur, ut omni

ni

ni difficultate careat, ſed ut ipſam difficultatem ſuperet, luctandoque coronam mereatur, hoſte quidem victo, ſed nunquam planè debellato juxta illud Apoſtoli ad Rom. 7. *Condelector quidem Legi Dei ſecundùm interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Dei per JESUM Chriſtum Dominum noſtrum.* Hæc ergo eſt illa gratia, quam Auguſtinus mirabilem, *ineffabilem*, *efficaciſſimam*, *invictam*, *omnipotentiſſimam*, *indeclinabilem*, *inſuperabilem*, *triumphatricem*, & denique, ac frequentiſſimè *congruam* appellat; hoc eſt, talem, tamque flectendæ voluntati accommodatam, ut nunquam non flectat, & vincat, ſiue, ùt ipſe loquitur: *quæ facit de nolente volentem, quæque à nullo corde reſpuitur.* Neque id mirum videri debet; voluntas enim non appetit niſi aliquod bonum; neque fugit, & averſatur, niſi aliquod malum, ſi ergo impudico proponatur caſtitas non ſolùm ùt bonum, ſed etiam ùt magnum bonum, magniſque præmiis donandum, nec cum Dei auxilio difficile (ut reverà non eſt) impuritas verò non ſolùm ùt res vana, brevique ceſſatura; verùmetiam ùt maximum malum, & graviſſimis pœnis cùm æternis, tùm temporalibus obnoxium; voluntas hanc averſabitur, quia propoſitam inſtar maximi mali; illam verò amplectetur, quia propoſitam inſtar maximi boni: hoc enim eſt voluntati bonum, & malum, quod lanci majus, minuſque pondus; ſicut ergo majus pondus lancem ad ſe trahit, ita majus bonum voluntatem: nam quod voluntas pro ſua libertate minus bonum majori præponat, ideo eſt, quia majus bonum non conſiderat (quæ ipſis quoque Angelis cauſa peccandi fuit, teſte Angelico Doctore) conſiderat verò minus bonum, quippe & à ſenſibus, & à pravis habitibus, & ab experientia, & à potentia imaginativa pictrice omnium maxima vivaciſſimè propoſitum; ſicut ergo parva ſcintilla magis urit; quàm magnum incendium, non quia major, ſed quia vicinior; ita aliquod bonum ſæpe voluntatem plùs movet, non quia majus, ſed quia notius. Si ergo Deus bonum honeſtum tam clarè, cùmque omnibus illecebris, & deliciis ſuis voluntati obiiciat, ùt ſenſus appetitui ſolet, dubium non eſt, amaturam voluntatem, & in amplexum ruituram. Et hæc eſt gratia, de qua loquitur Auguſtinus, ea videlicet, quæ pulchritudinem boni honeſti tam affabrè voluntati depingit, ut rapiat in amorem.

Id Auguſtinus *Lib. de Corrept. & Grat.* eleganti exemplo Eſthe-

ræ Reginæ oſtendit, de qua cùm ad Regem exorandum ingrederetur, ita loquitur Scriptura cap. 15. *Illa autem roſeo colore vultum perfuſa, & gratis, ac nitentibus oculis ingreſſa cuncta per ordinem oſtia ſtetit contra Regem, ubi ille reſidebat ſuper ſolium Regni ſui indutus veſtibus regiis, auroq; fulgens, & pretioſis lapidibus, eratq; terribilis aſpectu. Cumq; elevâſſet faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicâſſet, Regina corruit, & in pallorem colore mutato laſſa ſuper ancillulam reclinavit caput. Convertitq; Deus ſpiritum Regis in manſuetudinem &c.* Ubi obſerva, Reginam quamvis pulchram ornatamque, non tamen flexiſſe animum Regis, imò potiùs aſperâſſe, quòd non vocata intrâſſet; flexiſſe autem pallidam, exanguem, & in deliquium, ſimmque ancillæ collapſam; quod ergo non forma, non roſeus color, non regius ornatus potuit, id pallor, & deliquium potuit; & cùm Deus ad vincendum barbari Regis animum poſſet venuſtate uti, maluit languore: una ergo, eademque Regina fuit, & valida, & exanguis, ſed uno modo regium animum movit, alio non movit. Idem libero arbitrio contigit, de quo Auguſtinus ad Simplicianum Lib. 1. q. 2. *Alius ſic, alius autem ſic movetur ad fidem; eademq; res ſæpe, alio modo dicta movet, alio modo dicta non movet, aliumq; movet, alium non movet.* Hoc ergo eſt voluntati bonum, quod pulchra facies videnti; trahit enim, non cogit, quia trahit amantem, ſicque de nolente volentem facit. Quid minùs ad amandum diſpoſitum erat, quàm Aſſueri animus furore incenſus? amavit tamen pulchra facie ex adverſo micante, ac inſtar Solis tanto dulciùs flagrantis, quantò propiùs occaſum. Si ergo tanta vis pulchritudini creatæ, cur non major increatæ, ſi voluntati quantumvis averſæ offeratur? An quod poteſt ſcintilla, non poſſit incendium? nam revera nihil aliud eſt forma creata, quàm ſcintilla increatæ. Verum quidem eſt, unam, eamdemq; veritatem, unum, idemq; bonum jam valere, jam non valere inflammando amori; imò ſæpe minus bonum efficere, quia meliùs propoſitum, quod majus non potuit; ſicut in humano vultu minus pulcher eſt pallidus, quàm roſeus color, & tamen in placando Rege ille prævaluit; quid ergo mirum eſt, idem quoque in vertenda voluntate contingere, Deo ita faciem veri, bonique oſtendente, ut placeat, & vincat? De Cleopatra refert Hiſtoria, tantùm ejus formæ lenocinium fuiſſe, ut neminem intuentem non caperet, & ideo non aliter cum illa Auguſtum, quàm dejectis in terram oculis locutum eſſe. Quid de Phryne Græcarum formoſiſſima dicam, quæ

capi-

capitis damnanda, cùm flammeum removiſſet, quo faciem velaverat, adeò Judicum animos pulchritudine rapuit, ut omnium votis abſolveretur? Et de Helena refert Ariſtoteles *Lib.* 2. *Ethic. cap.* 9. Sæpe à Trojanis de illa Græcis reſtituenda in Senatu decretum eſſe, ſed quoties cauſam dictura Prætorium intrâſſet, adeò illius venuſtate omnium animos perculſos eſſe, ut mutatâ ſententiâ extrema pati, quàm reddere illam mallent. Si ergo in commovendis, verſandiſque in omnem partem animis tanta vis eſt creatæ formæ, quanta erit formæ increatæ? quod potuit lutum, non poterit Cœlum? quod potuit Helena, non poterit gratia, cùm tamen, ùt optimè dixit Auguſtinus: *incomparabiliter pulchrior ſit veritas Chriſtianorum, quàm Helena Græcorum?* Unicornem quamvis indomitum viſa Virgine manſueſcere, & in genua procumbere, Elephantem naturâ mitem aſpectu purpuræ in rabiem agi, vertique in fugam certiſſimum eſt. Quid ergo mirum, aliquid eſſe, quod etiam voluntatem, ſi oſtendatur, certiſſimè in aliam mutet? oſtendere verò ad gratiam pertinet.

Quid de cantu, & Muſica dicam? Quanta illi in ciendis, volvendiſque affectibus potentia eſt? Alexandrum jam in furôrem, jam in ſocordiam, utcumque vellet Timotheus cantu agebat. Saulus cytharæ luſu mœrore, & inſaniâ levabatur. Theodoſium Magnum Antiochenos delere parantem, quòd ejus ſtatuam evertiſſent, Flavianus Epiſcopus adeò cantu demulſit, ut convivanti lacrymæ in poculum caderent, juberetque continuò rebellibus parci. De ſe ipſo Auguſtinus lib. 9. Confeſſ. cap. 6. *Quantùm flevi in Hymnis, & Canticis tuis ſuavè ſonantis Eccleſiæ tuæ vocibus commotus acriter? Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æſtuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mihi erat cum eis.* Sed omnia ſuperat, quæ de Erico 11. cui nomen boni, Daniæ Rege Olaus Magnus, Crantius *Lib.* 5. *Daniæ*, & Saxo Grammaticus *Lib.* 12. narrant. Verba Saxonis ſunt: *Apud Ericum cognomine bonum Daniæ Regem, Citharœdus quidam haùd ignobilis admirabiles, & propè ſtupendos artis ſuæ commendabat effectus, maximeque illud ipſum, quod in humanos ſenſus, menteſque obtineret imperium. Rex verborum novitate perculſus, qui neque tantam vim muſicæ arbitraretur, continuò hominem artis ſuæ ſpecimen edere jubet, & torpentes animos ad furorem Martium, ſi poſſet, accendere. Annuit ille, & nequa nocendi anſa daretur, arma omnia ex aula efferri præcipit, Cuſtodeſque in atrio collocari, quo furentes, ſi qui forte in inſa-*

inſaniam agerentur, compeſcerent. Dictum, factum. Tum illà, quæ plurimùm pollebat, cantandi peritiâ primùm quidem inuſitatæ ſeveritatis concentum edidit, quo ſtupore quodam, & mœrore omnium, quotquot aderant, Auditorum mentes cernebantur oppreſſæ. Deinde adeò ſuaves, & mellitos cantus effudit, ut toti jactatione corporis intemperantem proderent lætitiam. Tandem verò ubi acrioribus modulis intonare cœpit, continuò totis tectis fremere, tumultuari, arma, & gladios inclamare. Nec mora, accurrunt Cuſtodes, ut Regem cum aliis furentem contineant. Sed ille effractis atrii foribus, arrepto enſe quatuor transfodit, & ùt actus in rabiem taurus totis bacchatur ædibus. Vix tandem pulvinarium, & lectulorum mole undiq; oppreſſus contineri potuit. Poſtquàm menti reſtitutus eſt, relicto Procuratore Regni Filio Jeroſolymam expiandorum homicidiorum per pios cruciatus gratiâ profectus eſt, atq; in Cypro defunctus. Quòd ſi quæras, unde in animi affectus tantùm Muſicæ imperium? dari alia ratio non poteſt, quàm ſoni, aëriſque per ſonum concitati ad ſpiritum animalem proportio, quidamque Magnetiſmus, & occulta Sympathia; juxta enim proportionem ſoni, aëriſque vibrati, neceſſe eſt, moveri phantaſiam, humoreſque corporis, aut criſpari, aut denſari, aut rarefieri, accendique ex motu verò phantaſiæ, humorumque, ac præſertim ſpiritûs animalis agitatione alios, alioſque affectus in anima concitari: nam, ùt ait Auguſtinus lib. 10. Confeſſ. cap. 33. *Omnes affectus ſpiritus noſtri pro ſui diverſitate habent proprios modos in voce, atq; cantu, quorum neſcio qua occulta varietate excitantur.* Et Athanaſius Kircherus in ſua Muſurgia lib. 7. fol. 552. *Latent in ſingulis rebus proportiones quædam, quarum concurſu omnes rerum exoticæ operationes conficiuntur, quarum proportionum ſi quis perfectè rationem noſſet, is haùd dubiè maxima naturæ miracula in ſuſcitandis animi paſſionibus vi muſica efficere poſſet: ſi quis igitur harmoniam accommodare poſſet, ut ſpiritus eodem prorſus modo, quo harmonici numeri moverentur; is intentum effectum produceret haud dubiè.*

Si ergo in mollienda, flectendaque voluntate tanta vis cantûs, quantò major vis gratiæ? Et ſi ad eam ſuperandam tantùm valet proportio ſoni, quantò magis valebit proportio, & cognitio boni, quod proprium illius obiectum eſt? An verò poterit peritus muſicus reperire ſonum, quo certiſſimè affectum moveat, & non poterit Deus reperire objectum, quo certiſſimè voluntatem in aliam mutet? Aut anima magis cantui ſubditur, quàm veritati?

Paria

Paria de vi, & efficacia perſuadendi, hoc eſt, eloquentia occurrunt: Poſſunt enim argumenta aliqua tam clara eſſe, tantaque facundiâ proponi, ut continuò & intellectum, & voluntatem capiant, ſubdantq; veritati: ut bene de Eloquentia ceciniſſet Horatius lib. 3. Ode 11.

Tu potes Tigres, comiteſq; ſilvas
Ducere, & rivos celeres morari,
Ceſſit immanis tibi blandienti
Janitor Aulæ.
Cerberus, quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus, atq;
Spiritus teter, ſanieſq; manet
Ore trilingui.

Et Tullius *Lib. 2. de Orat. Tantam vim habet omnium Regina rerum Eloquentia, ut adverſantem, & repugnantem, quò velit, inducat, deducat, unde velit.* De Cleopatra Ægypti Regina narrat Dion lib. 42. *Tantum in ejus verbis fuiße leporem, ut quiſquis illam loquentem audiret, amore concideret.* Scribit Laërtius, Palæmonem ſolutiſſimis moribus juvenem aliquando ſemiebrium, meretricio cultu, floribus, & unguentis ſparſum Scholam irrupiſſe, dum Xenocrates de Temperantia diceret: ſic verò illius argumentis, & eloquentiâ captum, ut delitiis, amoribus, ornatuque poſito adeò pudicus, ſobrius, ſibique diſſimilis evaderet, ut paſſim ab omnibus ob morum gravitatem *Tonus Doricus* audiret, & ne à cane quidem rapido morſus vultum, aut colorem mutaret. Simile aliquid de Diogene refertur: cùm videlicet Juvenem quendam obvium habuiſſet ob recentem in Ludis Olympicis victoriam triumphantem, palmâ, coronaque inſignem, ac ingenti plaudentium turbâ circumfuſum, quæ ovantem deducebat, interrogâſſe: quæ tanti apparatûs, & cauſa tripudii? eoque reſpondente, ob florem Græcæ Juventutis à ſe in lucta ſuperatum; Diogenem intuliſſe: quos ergo viciſſe te gloriaris; fortiores, pares, an imbecilliores te viribus erant? non fortiores, aut pares; alioquin victi non eſſent; imbecilliores ergo: at viciſſe imbecilliores, quæ tandem gloria eſt, aut quis non poſſit? quin potiùs omiſſa hac virium pugnâ, quibus te beſtiæ vincunt, quaſque & morbus, & ſenium carpent, ad ſapientiam, moreſque componendos te vertis, perpetuâ tui gloriâ, & bono? Nec mora, pudore ſuffuſum juvenem palmâ, coronâ, turbâque omiſſis Philoſophum induiſſe. Scribit in Atticis Bellariis *Pontanus par. 2. cap. 16.* Fuiſſe Chinenſem, qui

Regi

Regi ſuo perſuaſerat, repertum à ſe pharmacum, quo fieret immortalis; poculum verò in Aulam allatum quendam ex Amicis involâſſe, hauſiſſeque, quem cùm Rex nudato ferro invaderet, hoc Dilemmate furentem ſtitiſſe: aut, inquit, potio illa immortalem facit, aut non facit? Si facit, fruſtra mihi necem intentas; ſi non facit, ergo deceptus es, nec mortem mereor, qui te hac fraude liberavi. Tam clara viſa argumentatio, ut ferrum Princeps reconderet, dolumque intelligeret. Miſſi à Menia Milites, qui Antonium cæderent, cùm jam gladios ſtrinxiſſent, vibraſſentque, adeò illius oratione fracti, ut ſideratis, ac ſtupentibus ſimiles reinfecta ad ſuos redirent. Si ergo in ducenda, volvendaque voluntate tanta vis eſt verbo humano, quanta erit Verbo divino? poteſt Philoſophus verba, & argumenta reperire, quibus intacta libertate voluntatem pleno curſu ruentem, non tantùm ſiſtat, verùmetiam in oppoſitum vertat, & non poterit Deus? Plùs dabimus Oratori, quàm Creatori? plùs verbo in aure, quàm in mente ſonanti? Nihil ergo aliud eſt triumphatrix iſta gratia, de qua loquimur, quàm oratio, & Rhetorica Dei humanam voluntatem alloquentis, & alloquendo in quamcumque partem voluerit, perſuadentis. Nec mirentur, ſi dicimus, poſſe Deum argumenta, & rationes invenire, quibus certiſſimè quamcumque etiam obluctantem voluntatem expugnet, cùm id Diogenes, Tullii, Antonii, Cleopatræ, Xenocrates, aliique potuerint. *Liquefacta eſt anima mea, cùm dilectus locutus eſt*, inquit aliqua, quæ amat: hoc ergo eſt cordi duro Verbum Dei, quod metallo eſt ardor ignis: liqueſcunt igni metalla, & non liqueſcent corda Dei Verbo? Fac ærea, fac adamantina eſſe, ad hunc ignem ſolventur. Quòd ſi in magno hoc Mundo dicente Deo facta ſunt omnia, nihil novi, aut inſoliti eſt, ſi dicamus, etiam in Mundo minori, hoc eſt, homine, dicente Deo, fieri omnia. Quid qualitates prædeterminantes, hoc eſt, quid arietes, & machinas, & vocabula quærimus, nec in Scripturis, nec in Patribus audita quatiendæ ac debellandæ voluntati, cùm pro omnibus machinis unum Dei Verbum, nutuſque ſufficiat? Dixit: *fiat lux*, & facta eſt lux; *fiat Cœlum, fiat Mare*, factumque eſt Cœlum, & Mare: cur non etiam dicente illo, fiat in voluntate amor, non fiet amor? fiant lacrymæ, fiat caſtitas; non fient lacrymæ, & caſtitas? Ergo ut aliquando concludam: Deus, qui dicendo fecit Mundum ex nihilo, dicendo quoque facit juſtum ex peccatore (nam & peccatum nihil eſt) & hoc ipſam ita dicere, ut fiat, eſt gra-

tia

tia Dei, quam prædicamus, & quam ſemper docuit Auguſtinus; qui verò aliter explicant, aliterque ſentiunt; pace illorum dixerim: nec ſatis cum Auguſtino conveniunt, nec tantum Deo in anima loquenti tribuunt, quantùm Dei verba merentur. Fixum ergo, ratumque ſit, nihil aliud ex ſententia Auguſtini gratiam effectricem eſſe, quàm *cognitionem congruam*, hoc eſt, quæ tale, tamque proportionatum objectum, talique modo proponat, ut ad illud amplectendum voluntas Magnetiſmo, & Sympathiâ quadam certiſſimè moveatur. Nulla igitur tam fortis,& adverſa,aut ex vitio,aut ex natura inclinatio, nulla vis inolitæ conſuetudinis, quæ victrici huic gratiæ non planè ſuccumbat, ſive confeſtim, unoq; velut impetu,ùt in Paulo, & Magdalena; ſive, ùt plerumque contingit, paulatim, & longo velut bello voluntatem ſubmittat. Si enim domari arte, contraque naturam Urſos, Leones, aſpides videmus; quis dubitet, poſſe domari gratiâ etiam voluntatem quamvis averſam, & repugnantem? An verò plùs arti, quàm gratiæ dabimus? quæ tamen & ipſa nihil aliud eſt, quàm ars quædam Dei providentis. Quòd ſi nemo tam avarus eſt, qui non furto abſtineat metu præſentis Judicis, & à quo ſupplicium præſens expectet; nemo tam impatiens amoris, qui non temperet, ſi corruptam peſte, aut leprâ amicam intelligat; nemo tam inimicus, qui non vindictam omittat, principe ipſo rogante, & Regnum pollicente; ſi nulla, inquam, cupiditas eſt tam magna, & præceps, quæ majori ſpei, aut metui non cedat; quantò magis nulla cupiditas, nulla conſuetudo, nullumque vitium erit, quod timori omnium maximi, & certiſſimi mali, ac ſpei omnium maximi, & certiſſimi boni non continuò cedat, gratiâ utrumque & validiſſimè intellectui proponente? Hæc ergo eſt gratia illa victrix, quam, ut cordis humani potiatur, impedire nihil poteſt, & de hac dictum eſt: *Nihil eſt, quod tua poſſit reſiſtere voluntati, ſi ſalvare decreveris Iſrael. Eſter* 13.

II. *Dices*: Voluntas hominis eſt intrinſecè, ac phyſicè impotens ad actum ſupernaturalem, v. g. amoris, veræque contritionis: at per ſolam propoſitionem objecti, ſanctaſque inſpirationes & illuſtrationes (quæ tantùm moraliter movent) non poteſt phyſicè fieri potens; debet ergo fieri talis non ſolùm per objecti propoſitionem hactenus à nobis explicatam; ſed per aliquam qualitatem ordinis ſupernaturalis (in iis præſertim peccatoribus, qui habitum charitatis necdum adepti ſunt) quam qualitatem Theologi *phyſicam prædetermina-*

Digitized by Google

minationem vocare ſolent. Ruſus bonitas objecti, quamvis infiniti, quamvis clariſſimè, ac vivaciſſimè propoſiti, extra viſionem beatificam voluntatem relinquit indifferentem, & indeterminatam ad amandum, & non amandum; debet ergo præter cognitionem objecti aliud principium effectivum admitti, à quo determinetur; neque enim dici poteſt, voluntatem indeterminatam à ſe *ipſa* determinari; cùm enim ea determinatio ſit res creata, debet ſubordinari, & dependere à cauſa prima, ejuſque influxu, non tantùm in genere naturæ, & potentiæ verùmetiam in eſſe agentis, & quoad ipſam actualem cauſalitatem.

Reſp. Nec nobis, nec aliis quibuſcumque rem bene, citraque affectum, ac privatum in partes ſtudium conſideranti hanc explicandi gratiæ efficacis rationem probari poſſe. *Primò* enim quæro, an in S. Auguſtino hanc qualitatem prædeterminantem aliquando repererint, aut non repererint? ſi repererunt; locum aliquem Auguſtini oſtendant; at nunquam oſtenderunt, nunquam oſtendent. Si verò nunquam repererunt; quæ rogo fiducia eſt, in explicanda natura gratiæ ſcire aliquid meliùs velle, quàm ſciverit Auguſtinus? aut velle quærere & invenire, quod tanto ſtudio, tanto ingenio, tantaque oratione nunquam Auguſtinus invenit? Quod argumentandi genus multò validius contra illos eſt, qui tantoperè Auguſtino gloriantur, nec patiuntur aliquid in hac cauſa dici, non ab Auguſtino acceptum. Nec opponant, gratiam efficacem ab Auguſtino *omnipotentiſſimam, invictiſſimam, indeclinabilem* &c. vocari, quæ elogia non videntur cadere in cauſam merè, uniceque moralem: Nam ſuppoſitum, quo nituntur, incertiſſimum eſt; quàm multi enim etiam ex nobiliſſimis Thomiſtarum ſunt, qui docent, ab objecto, eiuſque oblata bonitate non moraliter tantùm, ſed etiam phyſicè moveri voluntatem, ùt oculus à colore, ejuſque ſpeciebus, ùtque in Divinis Verbum phyſicè ſpirat amorem? *Deinde*, quid opus rixis, & cavillationibus eſt; cùm ipſe Auguſtinus verborum ſuorum optimus interpres, toties ac tam diſertè mentem ſuam explicaverit, eo videlicet modo, quem ex clariſſimis, & quàmplurimis ejus teſtimoniis ſuprà oſtendimus. Vocat ergo *omnipotentem*, non eo ſenſu, quem Gonetus, aliique obtendunt; ſed quia omnia poteſt: *invincibilem*, quia omnia vincit: *indeclinabilem*, quia omnia ſuperat: *triumphatricem*, quia omnia expugnat. *Secundò*. Qualitas illa prædeterminans tot difficultatibus implicatur; ut faciliùs Nodum Gordium, quàm illas exſolvas, ùt

paſ-

paſſim apud Theologos videre eſt. Sicque Ænigma Prædeſtinationis alio Ænigmate non tam explicant, quàm obſcurant, Ænigma enim Ænigmati additum, ſicut obſcurum obſcuro additum, non facit rem clariorem, ſed facit magis obſcuram, ut taceam alia mille, quæ ne à doctiſſimis quidem hactenus intellecta ſunt, & nec forſan ab eorum Auctoribus.

Nec obſtant, quæ opponuntur: Voluntas enim multis modis citra phyſicam prædeterminationem fit phyſicè potens ad operandum, nam quoad *ſpecificationem*, hoc eſt, ut potiùs amet, quàm odio habeat, redditur potens, & determinatur à bono, & objecto ſupernaturali, quod per ſuas ſpecies in voluntatem agit, inclinatque inſtar ponderis. Rurſus fit potens per concurſum ſimultaneum; ſicut equus fit potens ad trahendum currum per rotam, ſine qua equus non poſſet; jam verò ſuprà notavimus, hoc eſſe gratiam voluntati, quod rotam, & machinam currui. *Deniq;*, & principaliter, ad actus ſupernaturales fit voluntas potens per voluntatem illam, & Decretum Dei æternum quidem, ſed in tempore operans, quo Deus vult hìc, & nunc voluntatem Petri potiùs amare, quàm non amare. Hoc verò eſt illud ſtabile, fixumque Dei propoſitum, quod toties Apoſtolum, & Auguſtinum legenti occurrit. Quod Decretum licèt formaliter indifferens, quippe liberum, & cauſa actûs liberi, eſt tamen eminenter, & virtualiter determinatum, & ideo poteſt eſſe cauſa effectûs determinati, nam quod eſt eminenter tale, idem poteſt, quàm quod eſt formaliter tale. Ita Sol eminenter calidus æquè manum calefacit, ac etiam objectum corpus inflammat, ac ignis, qui eſt formaliter calidus: & lux eminenter colorata æquè objectum colorat, & tingit (ùt in nubibus, & iride, vitroque trigono videre eſt) ac cocus, & cinabarum, quæ ſunt formaliter colorata. Idem dicas de voluntate humana, quæ licèt omnibus omnino tam ex parte objecti, quàm ex parte Dei ſpectatis ſit formaliter indifferens, quippe libera, eſt tamen eminenter, & virtualiter determinata, cùm ſe ipſam determinare poſſit; utpote ſuorum actuum Domina; poteſt ergo ab illa quamvis indeterminatâ effectus determinatus prodire: Si enim à principio non calido poteſt calor procedere, & à principio non colorato poteſt effectus coloratus; cur non à principio indeterminato effectus determinatus? Cùm ergo quæris, quis determinet voluntatem indeterminatam? Reſpondeo: ipſam voluntatem, dependenter tamen à Cauſa prima, à qua

& virtutem ſe determinandi accepit, & concurſum quoque ſimultaneum, & conſequenter à qua non tantùm quoad eſſe, verùmetiam quoad operari dependet. Si ergo voluntas hominis, ejuſque determinatio, & operatio à primo Operante, primaque Cauſa dependet, eique ſubordinatur; ceſſant omnia abſurda, quæ huic noſtræ ſententiæ opponuntur; nihil enim aliud à Cauſa ſecunda exigi poteſt, quàm ut in eſſe, & in operari, in ipſaque ſui determinatione à Cauſa prima dependeat, quamvis à Cauſa prima non prædeterminetur: præſertim ſi conſideres, in voluntate operante nihil eſſe, quod non verè, proprieque cauſetur à Deo. In voluntate enim, cùm v. g. amat, nihil aliud eſt, quàm potentia voluntatis, & ipſe actus amoris, qui actus ſolus voluntatem determinat, (nec datur media alia determinatio inter actum, & voluntatem, ùt aliqui ſibi imaginantur, alioquim eundum eſſet in infinitum) at tam ipſa voluntas, quàm ipſe actus voluntatis à Deo eſt, tanquam à cauſa: concurſus enim ſimultaneus eſt vera cauſa amoris, omniumque actum, qui à voluntate procedunt. Et planè voluntatem à nullo alio, quàm à ſe ipſa determinari (dependenter tamen à cauſa prima, ùt modò explicatum eſt) apertiſſimè docet S. Thomas. Sic enim loquitur in 2. Diſtinct. 39. quæſt 1. art. 1. *Ipſa potentia voluntatis, quantùm in ſe eſt, indifferens eſt ad plura, ſed quod determinatè exeat in hunc actum, vel in illum, non eſt ab alio determinatè, ſed ab ipſa voluntate*. Et q. 3. de Malo art. 3. ad 3. *Voluntas cùm ſit ad utrumlibet, per aliquid determinatur ad unum, ſcilicet per conſilium rationis, nec oportet, hoc eſſe per aliquod agens extrinſecum*. Et 1. 2. q. 9. a. 6. ad 3. Ubi propoſita quæſtione, an voluntas moveatur à Deo ſicut exteriori principio, reſpondet: *Deus movet voluntatem hominis ſicut univerſalis Motor ad univerſale objectum voluntatis, quod eſt bonum* (tribuendo ei videlicet naturalem inclinationem, & determinationem ad ſolum bonum, ſicut gravibus ad centrum) *& ſine, hac univerſali motione homo non poteſt aliquid velle: ſed homo per rationem determinat ſe ad volendum hoc, vel illud, quod eſt verè bonum; ſed tamen interdum ſpecialiter Deus movet aliquos ad aliquid determinatè volendum, ſicut in his, quos movet per gratiam*. Vides clariſſimè docere S. Thomam, excepto ſpeciali caſu gratiæ voluntatem creatam à ſe ipſa, non à Deo determinari. Quòdſi omnino velis, voluntatem creatam ab increata determinari, moverique, iſtud quoque in ſano ſenſu veriſſimum eſt: Illud enim propoſitum, decretumque divinum, quo

Deus

Deus voluit, ut Petrus hîc, & nunc amaret, & quo ſtatuit, in hunc finem tales ei gratias dare, quibus ad amandum moveretur, hoc, inquam, divinum Decretum veriſſima cauſa eſt, ut Petrus amet, & ad amandum determinetur. Quamvis enim hujuſmodi Dei Decretum ſit formaliter indifferens, ideoque libertati humanæ accommodatum, eſt tamen virtualiter, & eminenter determinatum, & ideo poteſt effectum determinatum producere modo, quem paulò antè inſinuavimus. Et hæc ipſa ratio eſt, ut in hujuſmodi Decreto ſuo, ſimulque in humana voluntate velut in cauſa Deus futurum Petri amorem certiſſimò prævideat: Cùm enim Deus & ſuam, & hominis voluntatem perfectiſſimè comprehendat, comprehendit quoque, cognoſcitque omnes effectus ab utraque profecturos, hoc enim ipſum eſt cauſam comprehendere, nihil videlicet in ejus ſinu eſſe, nihil ex ea futurum, quod cognoſcentem lateat, quod præſertim de intellectu infinito verum eſt, qui ſe ad omnem ſpeciem, & conditionem veri extendit; At etiam futura vera ſunt, præſertim quia ſi futura non cognoſcerentur, ideo eſſet, quia non ſunt præſentia; at ſunt præſentia, & coëxiſtunt æternitati, ſicut minimum centrum coëxiſtit toti, maximoque circulo, quæ perpetua eſt S. Thomæ ſententia 1. *p. q.* 14. *a.* 13. *& contra Gentes cap.* 67. Et alibi ſæpè. Planè cùm Sacra Scriptura nihil de modo dicat, quo Deus voluntatem humanam movet, ac futura contingentia cognoſcit (quod etiam fatetur Auguſtinus *Lib.* 8. *in Gen. cap.* 21. & alibi frequenter) dicat verò frequentiſſimè, millieſque repetat: *Deum velle omnes ſalvos fieri*: *relinquere hominem in manu conſilii ſui*: *expectare, ut faciat uvas, & non labruſcas*: *ſtare ad oſtium, & pulſare, ut ſi quis aperiat, ad eum intret*. Cùm, inquam, ita ſe res habeat, mirum eſt, ſi quis contra regulam Auguſtini iſta certiſſima propter illa incertiſſima neget. Quando ergo Angelicus Doctor alicubi dicere videtur, voluntatem hominis à Deo determinari, alibi verò contendit, non determinari niſi à ſe ipſa; ea ratione intelligendus eſt, quam modò expoſuimus. Si ergo quæras, cur Decretum divinum, quod indifferens eſt ad amandum, & non amandum; cauſet potiùs amorem, quàm non amorem? Reſpondeo, idem quæri poſſe, cur Decretum divinum, quod indifferens eſt ad creandum Mundum *A*, & Mundum *B*; potiùs creet Mundum, *A*. quàm Mundum *B*? Cauſa ergo eſt, quia ob infinitam, & illimitatam perfectionis ſuæ plenitudinem voluntas divina ita formaliter eſt indifferens, ut eminenter ſit determinata. Taceo importu-

nam, & ſuperfluam quæſtionem eſſe, cùm quæritur, cur voluntas divina hoc potiùs, quàm illud velit, aut cauſet; hoc enim ipſo, quòd eſt cauſa prima, nullam aliam cauſam habet; & ideo tam abſurdè illud quæritur, quàm abſurdè quæreretur, cur linea ſit potiùs longa, quàm lata, & cur centrum ſit potiùs in medio, quàm à latere circuli?

Hîc etiam obſervandum eſt, Deum ad executionem Decreti illius ſui, quod modò deſcripſimus, mutandamque hominis voluntatem, nulla qualitate opus habere, quæ voluntati inhæreat, eamque determinet; ſed ſolo nutu, efficaciâque ſuæ voluntatis id totum præſtare: Quæ enim mutatio major cogitari poteſt, quàm cùm Deus materiã primam tot formis cœleſtibus, & ſublunaribus ornavit, & quando lutum animâ rationali, vitâque inſtruxit? At ſolo nutu voluntatis ſuæ, nullaque intermedia qualitate velut inſtrumento id fecit; quantò ergo magis eodem modo, eademque ratione mutare voluntatem poterit? Cùm enim tota virtus agendi, quam tu qualitati illi attribuis, à Deo ſit, & in Deo eminenter contineatur, ſequitur; ſolum Deum ſine illa præſtare poſſe id totum, quod illa poteſt: ſicut quia tota poteſtas jus dicendi in Judice delegato eſt à Principe delegante, ſequitur, ſolum Principem ſine omni delegato poſſe judicium exercere, ac ſententiam ferre, quod Theologi volunt, cùm univerſim docent, poſſe Deum ſupplere omnem virtutem cauſæ effectivæ non vitalis. Mutatur ergo voluntas in genere cauſæ effectivæ, à Deo, & à ſe ipſa in genere cauſæ finalis à bonitate propoſita; in genere verò cauſæ formalis ab amore, aliove actu, quem elicit, recipitque,

III. His ergo notatis, cùm ſuprà copioſè probatum ſit, gratiam petendi, orandique nulli peccatorum negari, ſupereſt, ut oſtendamus hanc ipſam orationem certiſſimum, & infallibile medium eſſe, efficaciſſimam hanc, & triumphatricem gratiam, præſertim verò finalis perſeverantiæ à Deo impetrandi. Et quidem juſtos quod attinet, nihil in Sacris Litteris aut frequentiùs, aut clariùs exprimitur, quàm eorum orationem, quoties petunt, quæ ad vitam æternam ſpectant, certiſſimò exauditum iri. Quod cùm paſſim in Scripturis occurat, & notiſſimum ſit, non eſt, ut hîc fuſiùs expendatur. De oratione tantùm peccatoris quæſtio eſt, de qua dicimus, ſi fiat, ùt oportet, eſſe quoque efficacem, ſemperque exaudiri; non quidem per viam *meriti*, cùm hoc dignitatem poſtulantis ſupponat; ſed per viam

impe-

impetrationis, quæ ſolâ Dei miſericordia, Chriſtique infinitis meritis nititur. Obſervandum tamen eſt, duo eſſe genera peccatorum: Alii enim ſunt, qui nihil minùs, quàm de peccatis deſerendis cogitant, & inſtar mancipiorum, quæ libertatem pretio vendiderunt, catenas ſuas, & compedes amant. Iſtorum verò orationes non tantùm non efficaces, verùmetiam ingratas Deo eſſe, quippe temerarias, & impudentes, palàm eſt, ſæpeque in Scripturis expreſſum. Quid enim inverecundiùs, quàm ſi beneficia, & gratias à Principe petas, quem non tantùm offendis, verùmetiam deinceps offendere ſtatuiſti, palamque profeſſus es? inſultantis hæc oratio eſt, non poſtulantis: *qui decliuat aures ſuas, ne audiat legem, oratio ejus fiet execrabilis*. Prov. 28. Et Iſaiæ 1. *Cùm extenderitis manus veſtras, avertam oculos meos à vobis, & cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam, manus enim veſtræ plenæ ſanguine ſunt*. Talis fuit oratio Judæ, talis Antiochi Regis, de quo Machabæorum 9. *Orabat hic ſceleſtus Dominum, à quo miſericordiam non eſſet conſecuturus*. Alii ſunt peccatores, qui peccant quidem fragilitate naturæ, aut impetu cupiditatis velut torrente abrepti, qui & peccatum agnoſcunt, & ſub jugo gemunt, cupiuntque ſervitutem, & catenas exuere, nec tamen poſſunt; & ideo divinum auxilium, & gratiam conſtanter implorant, quorum oratio illa eſt, quam dicimus, à Deo infallibiliter exaudiri.

IV. Primò enim *Matth.* 7. univerſaliter dicitur: *Omnis, qui petit; accipiet*. In quæ verba Author Operis Imperfecti Homil. 18. *Sive juſtus, ſive peccator ſit*. Et Luc. 11. *Dico vobis, etſi non dabit, quia amicus eſt, propter importunitatem tamen ſurget, & dabit, quidquid habet neceſſarium*. Ubi vides importunitatem, hoc eſt aſſiduitatem precandi æquari, imò præferri debito, jurique amicitiæ; adeò ut quod amico negari poteſt, negari non poſſit importunè roganti. Ex quibus Evangelii verbis colligit etiam S. Baſilius in *Conſtitut. Monaſt. cap.* 1. *peccatores impetrare, quod petunt, ſi perſeveranter petant*. Et *Luc.* 18. Publicanus orando indulgentiam obtinet: quo exemplo S. Auguſtinus *Tract.* 44. in Joan. arguit illius cæci verba, dicentis: *Scimus, quia peccatores Deus non exaudit*. In quæ verba Auguſtinus: *Cæcus adhuc innunctus loquitur, nam & peccatores exaudit Deus; ſi enim peccatores Deus non exaudit, fruſtra ille Publicanus diceret: Deus propitius eſto mihi peccatori*. S. Hieronymus quoque *Epiſt. ad Damaſum de Filio prodigo*, docet, ſi peccator jam ſpe ac deſiderio filius Dei ſit, non abſurdè in oratione Dominica dicere; *Pater noſter*,

nam & filius prodigus *Luc.* 15. nondum reconciliatus dicit ſe indignum, qui filius vocetur, & tamen Patrem appellat, cùm ait: *Pater peccavi in Cœlum, & coram te.* Et S. Chryſoſtomus Homil. 56. de diverſis: *Non tam valet amicitia apud Deum, quàm oratio, & quod amicitia non perfecit, id perfectum eſt ab oratione.* Idemque confirmat S. Gregorius in Pſalm. 6. Pœnitentialem (ſi tamen hoc opus Gregorii eſt) exemplo Jonæ Prophetæ: *Clamavit Jonas ad Deum de ventre Ceti, de altitudine maris, de profundo inobedientiæ, & ad aures Dei oratio illius pervenit, qui eum eruit à fluctibus, eripuit à beſtia, abſolvit à culpa. Clamet & peccator, quem à Deo recedentem cupiditatum tempeſtas contrivit, quem malignus hoſtis abſorbuit, quem præſentis ſæculi fluctus involvit, agnoſcat, ſe eſſe in profundo, ut ad Deum ſua perveniat oratio.*

Sed omnium luculentiſſimè Angelicus Doctor 2.2.q. 83. a 16. in C. & ad 2. *In Peccatore duo ſunt conſideranda, ſcilicet natura, quam diligit Deus, culpa, quam odit. Si ergo peccator orando aliquid petit, in quantum peccator, id eſt, ſecundùm deſiderium peccati* (v. g. iracundus vindictam, avarus injuſtum lucrum) *in hoc à Deo non auditur ex Miſericordia, ſed quandoq; auditur ex juſtitia ad vindictam, dum Deus permittit peccatorem adhuc ampliùs ruere in peccata; Deus enim quædam negat propitius, quæ concedit iratus, ùt dicit Auguſtinus, Orationem verò peccatoris ex bono naturæ deſiderio procedentem Deus audit non quaſi ex juſtitia, quia peccator hoc non meretur; Sed ex pura Miſericordia, obſervatis tamen quatuor præmiſſis conditionibus, ut videlicet pro ſe petat, neceſſaria ad ſalutem, piè, & perſeveranter. . . . . Peccator quidem non poteſt orare, quaſi ejus oratio ex habitu virtutis informetur; poteſt tamen ejus oratio eſſe pia, quantùm ad hoc, quod petit aliquid ad pietatem pertinens, ſicut ille, qui non habet habitum juſtitiæ, poteſt aliquid juſtum velle. Et quamvis ejus oratio non ſit meritoria; poteſt tamen eſſe impetrativa; quia meritum innititur juſtitiæ, ſed impetratio innititur gratiæ.*

Exempla quoque in Sanctis litteris abundant: Achabi Regis, 3. *Reg.* 21. Manaſſis 2. *Paralip.* 33. Nabuchodonoſoris, *Daniel.* 4. Debitoris mille Talentorum, *Matt.* 18. Filiis prodigi. *Luc.* 10. Jonæ Prophetæ *c.* 2. & 3. Publicani *Luc.* 18. Denique quod olim nomine rebellium Judæorum Daniel; id omnes peccatores dicere ad Deum poſſunt: *Inclina aurem tuam Deus meus, & audi: neq; enim in juſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis.* Daniel. 9. 18.

V. Et

V. Et planè id ipſum *ratio* convincit: Indignum enim eſt divina, infinitaque Clementiâ creaturam, ac filium repellere ejus auxilium & protectionem implorantem. Nec obſtat, peccatorem indignum venia eſſe. Præterquàm enim quòd jam dignus aliqua ratione videatur, cùm cupit, & conatur contra naturæ ſuæ impetum peccato obſiſtere, quæ voluntas, & conatus ſine gratia Dei eſſe non poſſunt; ubi verò Dei gratia, ibi jam aliqua dignitas eſt. Vt inquam, de hoc ſileam; illud prætereà obſervandum eſt juxta doctrinam Angelici, orationis efficaciam, & virtutem impetrandi non merito, & dignitate poſtulantis niti, ſed Dei miſericordiâ, Chriſti que infinitis meritis; ſicut ergo merita Chriſti, Deique miſericordia peccatores non excludit; ita nec eos excludit vis, & efficacia impetrandi toties in Sacris Litteris promiſſa. Non ergo quæritur, quid mereatur peccator, ſed quid Deum, ejuſque Bonitatem deceat; non autem decet, ut filium repellat ejus genua complectentem, ejuſque non ampliùs offendendi gratiam implorantem. Quid enim iuſtiùs, Deoque gratiùs peccator petat, quàm ne illum offendat? quis verò credat, ſibique perſuadere poſſit, Deum juſta, & grata petentem non exaudire? Planè ſi nullus tam durus eſt, qui naufragium paſſo, & cum undis luctanti, opemque poſcenti, manum non porrigat: & ſi Areopagus dignum morte Senatorem cenſuit, qui paſſerem ſinu excuſſit, in quem ſe condiderat, milvo perſequente; quantò minùs credendum erit, divinam Bonitatem creaturæ ſuæ, filioque facturam, quod nemo cum naufrago, nemo cum paſſere faciat. *Deinde* niſi Deus etiam peccatores exaudiat, tota ferè oratio etiam juſtorum invalida redditur: Anima enim orationis eſt certa fiducia impetrandi, juxta illud Apoſtoli: *poſtulet autem in fide nihil hæſitans, qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento circumfertur; non ergo æſtimet homo ille, quòd accipiet*. Jacobi 1. Et ideo *S. Doctor*. 2. 2. *q*. 83. *a* 16. docet: *Orationem habere vim merendi à charitate; efficaciam verò impetrandi à fide & fiducia*. Et S. Bernardus *Serm*. 3. de Annuntiat: *Sola ſpes apud te Domine miſerationis obtinet locum; nec oleum miſericordiæ niſi in vaſa fiduciæ ponis*. At ſi oratio peccatorum virtutem impetrandi certam non habet; ſequitur, etiam juſtorum orationem, pauciſſimis exceptis, efficacem non fore. Quotus enim quiſque eſt, qui ſine vlla hæſitatione, nihilque dubitans credere poſſit, ſe juſtum eſſe? cùm potiùs *neſciat homo, odio, vel amore dignus ſit*. Si ergo orationis efficacia, orantiſque fiducia pendet à præ-

ſenti juſtitia; ſequitur, ùt ſicut nemo, paucis exceptis, certus eſt, ſe juſtum eſſe; ita nemo certam impetrandi fiduciam habere poſſe, & conſequenter nullius etiam juſti orationem efficacem fore, quippe deſtitutam eâ fiduciâ, quæ juxta Apoſtolum ad impetrandum neceſſaria eſt, hoc eſt, quæ *nihil hæſitat, nilq; dubitat*.

Si ergo Deus, ùt demonſtratum eſt, exaudit orationem peccatoris, quoties neceſſaria ad ſalutem poſtulat, ſequitur, ſi peccator gratiam illam efficacem, malæque voluntatis triumphatricem, hoc eſt, auxilium ſe emendandi, perſeverandique in bono poſtulaverit, infallibiliter obtenturum. Quid ergo ſupereſt peccatori, quod optare ampliùs, aut quo vecordiam ſuam excuſare poſſit, ſi pereat, cùm tot illi, tamque copioſa media ſuppetant, non pereundi? imò cùm clavem acceperit, quâ Cœli theſauros, æternæque ſalutis aperire ſibi januam certiſſimò, & tutiſſimò poſſit? Quid enim faciliùs, & promptiùs, quàm petere, quod non habeas? & tamen tam certum eſt, te petendo accepturum, quàm certum eſt, Deum id promiſiſſe, & fallere promiſſa non poſſe? Si ergo non petis, & ideo non habeas, amabo te! cujus culpa id erit? Dei volentis dare, ſi petas; an tua petere recuſantis?

VI. * *Oppones*. Sæpiſſimè in Sacris litteris exprimitur, Deum aliquorum & contumacium peccatorum orationes non audire, imò eorum preces in peccatum verti. Nam *Thren.* 3. v. 8. 42. 44. *Sed & cùm clamavero, & rogavero, excluſit orationem meam. Nos iniquè egimus, & te ad iram provocavimus, id circo tu inexorabilis es. Oppoſuiſti nubem tibi, ne tranſeat oratio*, Et Prov. 1. *Vocavi, & renuiſtis, & ego quoq; in interitu veſtro ridebo: tunc invocabitis me, & non exaudiam; mane conſurgent, & non invenient me, eò quòd exoſam habuerint diſciplinam*. Et Jerem. 15. *Si ſteterit Moſes, & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum; eiice illos à facie mea, & egrediantur*. Et cap. 7. *Et tu noli orare pro populo iſto, nec aſſumas, pro eis laudem, & orationem, & non obſiſtas mihi, quia non exaudiam te*. Et ad Hebræos 7. *Eſau reprobatus non invenit pænitentiæ locum, quamvis eum lacrimis inquiſiſſet illam*.

Reſp. Sacras Litteras, quoties dicunt, Deum non exaudire aliquorum peccatorum orationem, loqui de peccatoribus, vel qui pergunt peccare, nullamque voluntatem emendationis habent, vel qui non pro culpa, peccatoque deinceps cavendo Deum rogant; ſed tantùm pro temporali pœna evitanda: Vel de illis, qui non pro ſe, ſed

ſed pro aliis rogant; iſti enim non ſemper exaudiuntur; ſcriptum enim eſt: *Quidquid petieritis Patrem Veſtrum, dabit vobis. Vobis*, inquit, non aliis. In quæ verba Auguſtinus: *Exaudientur, ſi pro ſe ipſis petant, non pro omnibus, non enim abſolutè dictum eſt, dabit, ſed dabit vobis*. Tract. 102. in Joan. Ea verba: *In interitu veſtro ridebo &c.* præter datas explicationes, quas ſolidiſſimas eſſe patet ipſum textum legenti, Beda, & Lyranus intelligunt de die judicii, aut obitæ mortis, quando certum eſt, nullum ampliùs pœnitentiæ, & orationi locum eſſe. Illa verò, quæ S. Paulus ad Hebræos de Eſau commemorat, & ex ipſo contextu, & ex Patrum interpretatione certum eſt, non de pœnitentia commiſſi peccati accipienda; ſed de pœnitentia venditæ, amiſſæque hæreditatis, ac primogenituræ, quam nullis lacrimis, nulliſque precibus obtinere ampliùs à Patre Jacobo potuit. Gen. 27. v. 39.

§. V.

Aphoriſmi ſeu Regulæ Aſceticæ de Myſterio Prædeſtinationis.

SVMMARIA.

I. *Explicatio primi Aphoriſmi.*
II. *Explicatio ſecundi Aphoriſmi.*
III. *Explicatio tertii Aphoriſmi, ubi de ſpe & timore.*

Aphoriſmus. I.

I. *DE iis cogitandis, & faciendis ſollicitum eſſe, quæ Deus præcepit, & quibus obſervatis nemo unquam periit: non verò de iis anxium eſſe, quæ Deus non præcepit, nec ſciri à nobis voluit, quale eſt Myſterium Prædeſtinationis.*

Hunc Aphoriſmum jam olim docuit S. Gregorius Nyſſenus Magni Baſilii Frater, qui *Homil.* 2. poſt Dominicam primam Quadrageſimæ circa finem hæc habet: *Noli attendere ad Prædeſtinatio-*

nem Dei, quam ignoras; attende ad verba, quæ audis, & intelligis; ſicut enim in Prædeſtinatione verus eſt Deus, & mutari non poteſt; ita & verba ejus vera ſunt, & mutari non poſſunt. Sed audiamus, quæ ſunt verba: Si volueritis, & audieritis me bona terra comedetis: quòd ſi nolueritis; gladius devorabit vos. Ne quæras aliam Prædiſtinationem. Nihil hoc Aphoriſmo juſtiùs, rectæque rationi accommodatiùs, & communi omnium hominum conſenſu magis receptum: Quis enim peregrinus, qui in patriam contendat, ex duabus viis non eam eligat, quæ trita, comperta, ſecura, & quâ nemo non ad patriam pervenit? Eam verò relinquat, quæ longiſſima, impeditiſſima, inacceſſa, & quam quotquot ingreſſi ſunt, aut perierunt, aut maximum pereundi periculum adierunt? Via ad Cœlum eſt via mandatorum Dei, aſſiduæque orationis, quâ gratiam mandata obſervandi, in iiſque perſeverandi à Deo petimus: nemo ad Cœlum non pervenit, qui hâc viâ inceſſit. Quid profunda judiciorum Dei, quid Euripum Prædeſtinationis, & voraginem petis, quæ citra naufragium navigari non poſſunt? Hîc Origenes, hîc Pelagius, hîc Calvinus, aliique abſorpti ſunt; quid ſequeris pereuntes? Noli quærere, noli ſcrutari, ſed vive, ùt Chriſtianum decet; hoc eſt, age quod potes, & pete, quod non potes; ſic tutus pervenies. Id ipſum in omnibus negociis humanis, & ab omnibus mortalibus fieri videmus. Nemo enim pugnaturus ſollicitus eſt, quid Deus de Victoria prædeſtinaverit, ſed omnem curam in media vincendi vertit, quibus optimè paratis victoriam ſperat. Idem de navigantibus, negotiantibus, agriculturam arteſque omnes exercentibus dicas. Quantò ergo magis idem vitam Chriſtianam profitentibus faciendum eſt? videlicet non eis curandum, cogitandumque prædeſtinati, aut non prædeſtinati ſint; ſed ut vitam Chriſtianè inſtituant; ſic enim certiſſimè de prædeſtinatis erunt. Audi Auguſtinum egregiè in hanc rem differentem Lib. de Dono Perſeverant. cap. 22. *De ipſo, curſu veſtro bono, rectoq; condiſcite, vos ad Prædeſtinationem divinæ gratiæ pertinere. Vos ipſam obediendi perſeverantiam à Patre Luminum, à quo eſt omne datum optimum, & omne donum perfectum, ſperare debetis, & quotidianis orationibus poſcere. Atq; hoc faciendo confidere, non eſſe vos à Prædiſtinatione alienos, qui etiam hoc, ut faciatis, ipſe largitur.* Quoties igitur de Prædeſtinatione ſive tua, ſive aliorum moleſtæ cogitationes occurrunt, excutiendæ ſunt, & animus ad alia divertendus. Quid

enim

Digitized by Google

enim juvat, ſuperfluis, noxiiſque occupari? At quid tam ſuperfluum, & vanum, quàm velle cognoſcere, quæ Deus voluit ignorari? aut quid tam noxium, quàm imperitum navigandi, nullaque neceſſitate ſe illi mari committere, quo etiam peritiſſimi abrepti, hauſtique ſunt? Vitandum ergo eſt, quod nocere tantùm, & juvare non poteſt. Qua de re præclarè Gerſon noſter philoſophatur, peritiſſimus videlicet rerum aſceticarum, vitæque Chriſtianæ Magiſter: Sic enim in Dialogo de Prædeſtinatione loquitur, quem ſcripſit, cùm ſoluto Concilio Conſtantienſi inſidias Ducis Burgundiæ voluntario exilio in Bavaria declinaret; ſic, inquam, in perſona Monici interlocutoris monitum iſtud illuſtrat: *meditatur aliquando* (Gerſon videlicet) *Secum conquerens: quid ſi juſto Dei judicio damnandus eſt? Si reperit indiſpoſitum cor ſuum ad humilem hujus rei conſiderationem, derelinquit eam, & ad alia ſe convertit; quem admodùm fieri conſilium eſt in tentationibus, vel interrogationibus carnalium peccatorum; vel experientiis earum rerum, quæ ſunt difficillimæ electionis. Si verò percipit affectum ſuum Deo propitio tranquillum, humilem, & ſuavem, ſiſtit pedetentim tamen, & cautè in hac recogitatione, ſi fortè damnandus eſt: Cujus aprehenſione nequaquam remurmurat ſecundùm præſentem affectum, & ſenſum de divina Juſtitia, ſed humiliatus dicit: juſtus es Domine, & rectum judicium tuum; etiamſi me occideris, tamen in te ſperabo. Et converſus ad Dominum cum pio, & humili affectu: ſcio, inquit, æquiſſime judex, quoniam damnati te odiunt. At ego, dum interim affectibus illis tam efferis, & blaſphemis careo, amo te, qui ſolus es amabilis: te Juſtiſſimum, te amantiſſimum, te clementiſſimum judico: quidquid poſtremò de me futurum ordinaverit voluntas tua; credo, & ore profiteor, quoniam nulla eſt iniquitas apud te, qui Sanctus es in omnibus operibus tuis. Hic amor gratuitus eſt, non mercenarius, non recurvus: hæc affectio filialis eſt, imò fidelis Sponſæ, quem amorem, quia Dominus ſuavis eſt, non acceptare non poteſt, quia diligentes ſe diligit. Beatus qui aſcenſiones in corde ſuo diſponens ad hunc gradum penè ſupremum pervenit.*

Aporiſmus II.

II. *Ita in negotio ſalutis conatum, & induſtriam propriam adhibere, ac ſi nihil à gratia expectares: ita verò in ſolam Dei gratiam ſperare, ac ſi nihil conatus, & induſtria tua poſſent.*

Hanc doctrinam à S. Ignatio ſocietatis JESU Fundatore accepimus, cui admodùm commendata erat; hic verò à S. Auguſtino didicit, cujus celebre illud axioma eſt: *Qui fecit te ſine te, non ſalvabit te ſine te*. Sunt pleriq́ue, qui talem Deum, talemq́ue gratiam cuperent, quæ omnia faceret; hoc eſt, velis in Cœlum navigare non remis vellent: ipſi non orare, non eleemoſynas facere; non hoſtibus parcere, non cupiditatibus reſiſtere; ſed Deo omnia, ſibi nihil relinquere. Victoriam ergo ſine bello, bravium ſine curſu, & præmium ſine merito cuperent; perinde ac ſi clementia eſſet Deo digna, terram otioſis, Cælum ignavis replere. Et ideo S. Apoſtolus, cùm dixiſſet: *gratiâ Dei ſum id, quod ſum*, ne quis crederet, ita gratiam Dei omnia, ſolamq́ue præſtare, ut nihil humanæ voluntati faciendum ſuperſit; mox adjunxit: *& gratia ejus in me vacua non fuit, ſed plùs omnibus laboravi; non ego autem, ſed gratia Dei mecum*. In quæ verba Auguſtinus de Grat. & libero Arbitr. cap. 5. *Nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus, ſed gratia Dei cum illo*. Id ipſum vel Ethnici agnovere. Narrat Plutarchus in Apophtegmatibus: fuiſſe quendam, qui pridie, quàm cum adverſario confligeret, votis, & Sacrificiis Minervam placavit, acceptoq́ue oraculo, *Deam ad futuram*, lætum, & victoriæ certum arenam intrâſſe. Sed cùm nec manum ad pugnandum moveret, nec ferrum ſtringeret Minervæ ſuæ fiduciâ, & adverſarius interim punctim, cæſimq́ue feriret, conqueri cæpiſſe: *Ubi eſt Deorum fides? Nunquid Minerva victoriam promiſit?* Cui à Dea reſponſum: *Tu quoq; cum Minerva manum admove*. Cæterùm quidquid in cauſa ſalutis præſtare homo poteſt, id planè tam exiguum eſt, ut omnia gratiæ, nihil induſtriæ ſuę debeat. *Primò* enim nihil poteſt ſine gratia, & illud ipſum parùm, quod agit à gratia eſt: Sicut ergo ſtultus eſſet, quicunq́ue morbo decumbens ſpem ſuam in viperas, & venena (quæ potiùs mortifera ſunt) & non in medicum collocaret, qui novit ex venenis remedia conficere; ita multò ſtultior, qui voluntati, & naturæ ſuæ ſemper ad

ma-

Digitized by Google

malum pronæ, non verò gratiæ conſideret, quæ ſola novit, ex mala voluntate bonam facere. *Deinde* illud ipſum parùm, quod homo cooperando gratiæ facit, ſi conſideretur, quatenus ab homine eſt, nihil prorſus ad vitam æternam conducit. Quid ergo ſperare homo de ſe poſſit, cùm nihil poſſit? ut meritò de humana voluntate, quatenus gratiâ caret, dicere poſſis, quod de ligno vitis apud Ezechielem legere eſt cap. 15. *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ ſunt inter ligna ſilvarum? Nunquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus?* Accedit, illum ipſum conatum, & concurſum humanæ voluntatis tot aliis imperfectionibus, demeritis, culpiſque, vel antecedenter, vel concomitanter admixtum, & inquinatum eſſe, ut ſi Deus ſepoſita Miſericordia agere tecum ex juſtitia velit, longè plura reperturus ſit, quæ puniat, quàm quæ præmio donet. Imò illa ipſa fiducia tui ex ſententia omnium Patrum maximum demeritum, temeritas, & præſumptio eſt, ac proxima diſpoſitio, ut à Deo relinquaris, & cadas. Quid ergo ſperare de bonis operibus tuis tanquam de magnis opibus poſſis, quando ſemper plura debes, quàm ſolvas? *quaſi pannus menſtruatæ omnes juſtitiæ noſtræ, inquit Iſajas cap 64.* In quæ verba S. Macharius Homil 20. *Omnium Sanctorum opera bona & juſtitiæ, ſi ſeparentur à gratia Dei, & accipiantur ùt procedentia tantùm ex naturæ lapſæ libero, ſed vitiato arbitrio; omnes indignæ ſunt oculis Dei, & reputantur, ùt pannus menſtruatæ: Opera enim ex operante æſtimat Deus; hic autem operans eſt homo lapſus, vitiatus, concupiſcens, & peccator.* Deniq́ue voluntas creata etiam maximis & perfectiſſimis donis inſtructa, adeò volubilis, inconſtans, & infidelis eſt (quod Luciferi, & Adami exemplis patuit) ut ab illa ſperare perſeverantiam in bono (ſine qua nullum bonum prodeſt) idem ſit, quod ſperare perpetuum ab aere ſerenum, aut à mari malaciam. *Quid eſt*, inquit S. Gregorius 2. Moral. cap. 22. *quid eſt homo niſi folium, quod tentationis vento rapitur, & deſideriorum flatibus levatur? Mens quippe humana, quot tentationes patitur, quaſi tot flatibus movetur. Hanc enim plerumq́; ira perturbat; cùm receſſit ira, ſuccedit inepta lætitia; Aliquando hanc Superbia elevat, aliquando verò inordinatus timor in infima deponit. Unde bene per Iſajam dicitur: Cecidimus quaſi folium univerſi, & iniquitates noſtræ quaſi ventus abſtulerunt nos. Quaſi ventus quippe nos iniquitas abſtulit, quia nullo fixos pondere in vanam elationem levavit.* Hoc ergo eſt in ſe-

ſeipſum vireſque ſuas ſperare, quod ſperare in folium. Quod exemplo ſuo S. Auguſtinus olim expertus ita in ſoliloquiis egregiè deſcribit: *Sperabam aliquando in virtute mea, quæ non erat virtus: & cùm ſic volui currere, ubi magis ſtare credebam, ibi magis cecidi, factuſq; ſum magis retrò, quàm antè. Dicebam enim, hoc faciam, illud perficiam: fiebat pòſt nec hoc, nec illud, quoniam de meis viribus confidebam. Nunc autem confiteor tibi Domine Rex Pater Cœli & terræ, quoniam in fortitudine ſua roborabitur vir, ut non glorietur ante te ſtulta præſumptio omnis carnis.* Et lib. 6. Confeſs. cap. 16. *Væ animæ audaci, quæ ſperavit, ſi à te receſſerit, ſe aliquid melius habituram. Verſa & reverſa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura ſunt omnia, & tu ſolus requies es Domine.* Inſigniter quoque & ad praxin Gerſon ſuprà laudatus de hac re differit. Expendens *enim* illud Jeremiæ cap. 17. *Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor ejus. Erit enim quaſi myrica in deſerto, & habitabit in ſiccitate. Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus*, ita ratiocinatur: *Mirum fortaſſe videbitur, quod dicturus ſum. Invenire eſt hominem* (Gerſon ipſe videtur indicari) *qui quantò pluribus impugnatur tentationibus; quantò renitens eis pluries vincitur, vel in voracitate gulæ, vel in ſomniculoſa dormitatione, & aliis huiuſmodi; tantò frequentiùs, certiùs & ideò fortiùs, quia humiliùs in Deum ſe proiicit, de Deo ſperat, & confidit. Conſultò quidem, dum nullam in ſe videt fiduciam reſiſtendi vitiis, neque virtutes & ſalutem adipiſcendi repoſitam. . . . Sed hîc occurret trepida cogitatio dicens: qua ratione conabor declinare vitia, ſervare mandata Dei, virtutes acquirere, ſine quibus ſperare vitam jam non ſpes eſt, ſed arrogans & infidelis præſumptio? conaberis prorſus, ſed in adjutorio Altiſſimi, & millies victus, millies conaberis, eò quidem ampliùs & certiùs, quò nulla tibi ſupereſt fiducia de propriis operibus. Ergo dum propria fragilitas obiicitur, ut deſperes; deſperes volo, ſed de te, & in te, qui homo & caro es; nam maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum. Deniq; ſpes velut anchora, quò minùs in arenulis fragilibus & fluidis humani auxilii figitur; tantò ſolidiùs, & certiùs ſupra firmam petram, quæ Chriſtus eſt, defixa ſtabilitur.*

Apho-

Aphoriſmus III.

III. ***Totam ſpem ſuam in Deum repouere, nec minori fiduciâ vitam æternam ab illo expectare, quàm ſi unicè à voluntate, arbitrioq; ſuo penderet.***

Priùs aliqua obſervanda ſunt, quàm Aphoriſmum hunc explicemus. *Primò* enim ſciendum eſt, cùm de ſpe loquimur, nobis de iis peccatoribus ſermonem non eſſe, qui cùm nullum peccandi finem faciant, nullamque curam emendandæ vitæ ſuſcipiant, ſperant tamen, ſe tandem miſericordiam obtenturos. Quorum ſpes non tantùm vana eſt; verùmetiam temeraria, novoque ſupplicio digna, cùm ad offendendum Deum, ipſo Deo, ejuſque infinita Bonitate abutantur; perinde ac ſi Deus ideo bonus eſſet, ut ipſi mali ſint. Et ideo hanc peccatorum ſpem, imò præſumptionem mille locis Sacræ Litteræ, Sanctique Patres deteſtantur. Miſericordia enim Dei injuſta eſſe non poteſt; at quid eſſet injuſtiùs, magiſque aduerſum Legibus rectæ Providentiæ, quàm obſtinatè & ex propoſito malos gratiâ & præmio afficere? Verum eſt, id aliquando, & aliquibus accidiſſe; ſed rariſſimè ac pauciſſimis: at quod rariſſimè, citraque ordinem contingit, deſperandum potiùs, quàm ſperandum eſt; quis enim tam inops mentis, ut ſanitatem à veneno ſperet, & ideo quotidie ſumat, quia id aliquando bene Mithridati ceſſit? aut quis ſe in mare proiici faciat, ſperans auxilio Delphini evaſurum, quia id ſemel Arioni factum? Non ſperare, ſed delirare hoc eſt. Accedit, miſericordiam divinam non debere iis propitiam eſſe, qui peccatis inſiſtunt; hoc enim ipſo, quòd infinita eſt, ſequitur, illi majorem boni & ſalutis publicæ, quàm boni & ſalutis privatæ curam eſſe; at quanta in publicum mala redundarent, ſi Deus hujuſmodi peccatoribus gratiam indulgeret? hac enim non tantùm impunitate, verùmetiam remuneratione, ac facilitate, & fiduciâ veniæ omnes paſſim juſti, injuſtique ad peccandum invitarentur, ut optimè dixerit Seneca: *Tam omnibus indulgere crudelitatem eſſe, quàm nulli*. Cùm ergo homines ad ſperandum excitamus, de iis tantùm hominibus loquimur, qui aut juſti ſunt, aut ſaltem peccatores quidem; ſed tales, qui peccatum agnoſcant, illique delendo, divinæque gratiæ impetrandæ eleemoſynis, piis operibus, ac præſertim quotidianis

orationibus laborent; iſtis enim ſperandam omnino miſericordiam eſſe contendimus. Si enim objectum miſericordiæ miſeria eſt, tantò utique major miſericordia, quantò major miſeria, at nulla major, quàm peccati; tantoque major, quòd voluntaria, nam ſi non voluntaria, nec eſſet peccatum, eoque nec vera miſeria. Licèt nec dici omnino voluntaria poſſit, cui extinguendæ laboratur. Hujuſmodi peccatoris ſtatum captivi quidem, ſed tamen evadere conantis egregiè in ſe ipſo expreſſit, deſcripſitque S. Auguſtinus Lib. 8. Confeſs. cap. 11. *Ægrotabam, & excruciabar accuſans memetipſum, & volvens ac verſans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum, quo exiguo tenebar, ſed tenebar tamen. Et tu inſtabas in occultis meis Domine ſeverâ miſericordiâ flagella ingeminans timoris & pudoris, ne rurſum ceſſarem, & non abrumperetur id ipſum exiguum & tenue, quod remanſerat, & revaleſceret iterum, & me robuſtiùs alligaret: Dicebam enim apud me intus: ecce modò fiat, modò fiat. Et cùm verbo jam ibam, jam penè faciebam, & non faciebam, & item conabar, & paulò minùs ibi eram, & jamjamq; attingebam & tenebam, & non ibi eram, nec attingebam, hæſitans mori morti, & vitæ vivere, pluſq; in me valebat deterius inolitum, quàm melius inſolitum, punctumq; ipſum temporis, quo aliud futurus eram, quantò propiùs admovebatur, tantò ampliorem incutiebat horrorem. Retinebant me nugæ nugarum, & vanitates vanitatum antiquæ amicæ meæ, & ſuccutiebant veſtem meam carneam, & ſubmurmurabant: dimittiſne nos? & à momento iſto non tibi licebit hoc & illud ultrà in æternum? & dicebat mihi conſuetudo violenta: putaſne ſine iſtis poteris? aperiebatur autem ab ea parte, quà intenderam faciem, & quò tranſire trepidabam, caſta dignitas Continentiæ. Ibi tot pueri, & puellæ, ibi juventus multa, & omnis ætas, & in omnibus ipſa Continentia, & irridebat me, quaſi diceret: tu non poteris, quod iſti & iſtæ? an vero iſti, & iſtæ in ſemetipſis poſſunt, & non in Domino Deo ſuo? Quid in te ſtas, & non ſtas? proiice te in eum, noli metuere, non ſe ſubtrahet, ut cadas. Proiice te ſecurus, excipiet te, & ſanabit te. Quamdiu, quamdiu cras & cras? quare non modò, quare non hâc horâ finis turpitudinis tuæ?* Planè dum Auguſtinus ea verba proferret: *proiice te in eum, noli metuere, proiice te ſecurus, excipiet te, & ſanabit te*; cùm, inquam, hæc diceret, adhuc peccato tenebatur, & tamen ſperabat, nihilque dubitabat de auxilio Dei, quo deinceps expugnare peccatum poſſet, & pudicus vivere; non ergo peccatum,

cui vincendo per orationem, aliaq́ue pia opera militatur, certam ſpem & fiduciam de divina gratia obtinenda excludit. Idq́ue eleganter quoq́ue S. Thomas expreſſit 3. *p. in Supplement. q.* 14. *a.* 4. ubi quærens, an bona opera facta extra charitatem ſint meritoria, reſpondet: *Meritum dicitur actio, quâ efficitur, ut ei, qui agit, ſit juſtum aliquid dare. Sed juſtum dupliciter dicitur, uno modo propriè, quod videlicet reſpicit debitum ex parte recipientis. Alio modo, quod reſpicit debitum ex parte dantis: aliquid enim decet dantem dare, quod tamen non habens non habet debitum recipiendi, & ſic juſtitia dicitur decentia divinæ Bonitatis, ſicut Anſelmus dicit, quòd Deus juſtus eſt, cùm peccatoribus parcit, quia eum decet. Cùm autem in omnibus illis, quæ gratis dantur, prima ratio dandi ſit amor; impoſſibile eſt, quod aliquid tale ſibi debitum faciat, qui amicitiâ caret; & ideo cùm omnia & temporalia, & æterna ex divina liberalitate donentur, nullus habere poteſt debitum recipiendi aliquid illorum, niſi per charitatem ad Deum; & ideo opera extra charitatem facta non ſunt meritoria ex condigno, neq́; æterni, neq́; temporalis alicujus boni apud Deum. Sed quia divinam Bonitatem decet, ut ubicumq́; diſpoſitionem invenit, perfectionem adiiciat; ideo ex merito congrui dicitur aliquis mereri aliquod bonum per opera bona extra charitatem facta, & ſecundùm hoc opera iſta ad triplex bonum faciunt, ſcilicet ad temporalium conſecutionem, ad diſpoſitionem ad gratiam, & ad aſſuetudinem bonorum operum.* Circa quæ verba S. Doctoris notandum eſt, bona opera peccatoris vocari *diſpoſitionem ad gratiam*; ubi verò eſt diſpoſitio habens neceſſariam connexionem cum forma, illic quoq́ue eſt ipſa forma, ût patet in calore intenſiſſimo, quem ſemper comitatur forma ignis; at oratio perſeverans eſt talis diſpoſitio, propter promiſſionem divinam.

Deinde ex eodem Angelico Doctore 1. 2. *q.* 40. *a.* 8. Sciendum eſt ſpem valde conferre ad bene ac conſtanter operandum, *ſpes*, inquit, *per ſe habet, quòd adiuvet operationem intendendo ipſam. Et hoc ex duobus. Primò quidem ex ratione ſui obiecti, quod eſt bonum arduum poſſibile (non enim dicitur aliquis ſperare minimum, quod ſtatim eſt in ſua poteſtate ut habeat, & per hoc differt ſpes à deſiderio vel cupiditate, quæ eſt de bono futuro abſolutè, exiſtimatio enim ardui excitat attentionem; exiſtimatio verò poſſibilis non retardat conatum. Secundò verò ex ratione ſui effectus: ſpes enim cauſat delectationem, quæ adiuvat operationem.* Ex quibus verbis S. Doctoris colligitur,

dum peccatores ad ſpem excitamus; nihil aliud nos agere, quàm ut illis ad piè ac Chriſtianè operandum ſtimulos, vireſque addamus.

His ergo obſervatis Aphoriſmum noſtrum teſtimonio Divi Auguſtini confirmamus, qui ſæpiſſimè illum tradit, nam lib. 1. de Prædeſt. Sanct. cap. 11. *Sanè*, inquit, *cùm Apoſtolus dicat: ideò ex fide ut ſecundùm gratiam firma ſit promiſſio; miror, homines infirmitati ſuæ ſe malle committere, quàm firmati promiſſionis Dei. Sed incerta eſt mihi, inquit, de me ipſo voluntas Dei. Quid ergo? tuane tibi voluntas de te ipſo certa eſt, nec times? cùm igitur utraq; incerta ſit, cur non homo firmiori, quàm infrimiori fidem ſuam, ſpem, charitatemq; committit?* Et lib. 2. de Bono Perſeverant. cap. 6. *Tutiores igitur vivimus, ſi totum Deo damus; non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus.* Et cap. 17. *Ego autem nolo exaggerare meis verbis, ſed illis potiùs cogitandum relinquo, ut videant, quale ſit, quod ſibi perſuaſerunt, prædicatione Prædeſtinationis audientibus plus deſperationis, quàm exhortationis afferri; hoc enim eſt dicere, tunc de ſua ſalute hominem deſperare, quando ſpem ſuam non in ſe ipſo, ſed in Deo didicerit ponere, cùm Propheta clamet: Maledictus omnis, qui ſpem ponit in homine.* Et cap. 22. *Abſit autem à vobis ideo deſperare de vobis; quoniam ſpem veſtram in ipſo habere jubemini, non in vobis; bonum eſt enim confidere in Domino, quàm confidere in homine, quia Beati omnes qui confidunt in eum. Et hanc ſpem tenentes, ſervite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Hæc, atq; hujuſmodi, cùm dicuntur ſive paucis Chriſtianis, ſive multitudini Eccleſiæ; cur metuimus Sanctorum Prædeſtinationem, & veram Dei gratiam, quæ non ſecundùm merita noſtra datur, prædicare? an verò timendum eſt, ne tunc de ſe homo deſperet, quando ſpes ejus ponenda demonſtratur in Deo, non autem deſperaret, ſi eam in ſe ipſo ſuperbiſſimus & infeliciſſimus poneret?* Hactenus Divus Auguſtinus, ex cujus doctrina palàm eſt, hominem Chriſtianum non minùs ſperare gratiam æternamque gloriam debere, Prædeſtinatione à divina voluntate pendente, quàm ſi illa à propria voluntate penderet. Fac enim, in manu tua calamum & librum eſſe, quo in numerum Electorum adſcribaris; quid tunc amabò ageres? nunquid te ipſum forte illa beatiſſima excluderes? minimè, inquies: cur verò non excluderes? quia me meamque felicitatem, inquis, amo. At multò magis te amat Deus, multò ergo magis ab eo, quàm à te ſperare illam debes. Si enim amor non ex verbis, ſed operibus penſandus eſt: quantò plura pro te fecit Deus, quàm

tu pro te ipſo; tantò major illius, quàm tuus amor. Deinde ſicut, ut aliquò pervenias, non ſufficit, ut ire velis, ſed oportet, ut viam perveniendi agnoſcas, & eligas; nam fruſtra eſt voluntas finis errore mediorum. Ita ut Beatus ſis, non ſufficit, ad Beatitudinem eligi, niſi certiſſima quoque media diſponantur, quibus eam obtineas: at in mediorum electione, quoties, quantumque errares, numquam errante Deo? ergo quomodocumque Prædeſtinationem conſideres, ſemper tutiùs Deo, quàm tibi ſpem tuam committis. At, *inquies*, cùm Deus tam multos ad vitam æternam non elegerit, quid ſi me quoque non elegiſſet? quomodo ergo ſecurè in eum ſperabo, illique meam ſortem committam, qui tam multos abjecit? Reſp. multos à Deo electos non eſſe, quia videlicet mediis ab illo præſcriptis uti noluerunt, certum eſt; at falſum, aliquem electum, vitamq; æternam conſecutum non eſſe, qui eo modo in Deum, ejuſque gratiam ſperavit, quem modò deſcripſimus. Quid ergo times, tibi ſperanti eventurum, quod nemini hactenus ſperanti evenit? *Reſpicite filii nationes hominum, & ſcitote, quia nullus ſperavit in Domino, & confuſus eſt*. Eccl. 2. *In* quæ verba eleganter S. Chryſoſtomus: *Non dixit, juſtus, ſed quis? etſi, inquit, ſit peccator. Hoc eſt enim admirabile, quòd etiam peccatores anchoram hanc ſpei tenentes ſint ab omnibus inexpugnabiles*. Et in Pſalm. 117. *Dices: ego ſperavi, & ſum pudore affectus. Bona verba quæſo ò homo, ne divinæ Scripturæ obloquaris. Nam ſi pudore affectus, es ideo affectus, es quòd non ut oportuit, ſperaveris, ex eo quòd ceſſeris, quòd finem non expectaveris, quòd puſillo & anguſto animo fueris. Hoc enim vel maximè eſt ſperare, quando in media, mala & pericula fueris conjectus, tunc erigi*: Nec minùs eleganter S. Bernardus Serm. 9. in Pſal. qui habitat: *Quidquid agendum ſit, quidquid declinandum; quidquid tolerandum, tu es Domine ſpes mea. Hæc una mihi omnium promiſſionum cauſa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum; ſuſtinere ſe jactet pondus diei & æſtus; jejunare ſe bis in Sabbatho dicat; poſtremò non eſſe ſicut cæterus hominum glorietur; mihi autem adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam. Si quid illi impoſſibile, ſi quid vel difficile ei eſt, quære aliud in quo ſperes; Sed verbo omnia poteſt, quid faciliùs dicta? an verò de facultate jam non dubitas, ſed ipſa tibi eſt ſuſpecta voluntas? at quando in ſe ſperanti deſit illa Majeſtas, quæ tam ſtudioſè monet, in ſe ſperare, planè non derelinquet ſperantes in ſe; quare? quibus meritis? quia ſperaverunt in eo; dulcis cauſa! ſed tamen*

effi-

efficax, & irrefragabilis; quis enim ſperavit in eo, & confuſus eſt Et optimè S.Thomas: *Divino auxilio nemo poteſt nimis inniti*. Verba ipſius ſunt 2. 2. q. 17. ad 2. *Virtus Theologica eſt circa ipſam regulam primam non regulatam aliâ regulâ tanquam circa proprium obiectum; & ideo per ſe, & ſecundùm proprium obiectum non convenit virtuti theologicæ eſſe in medio, ſicut fides non poteſt habere medium & extrema, in hoc, quòd innitatur primæ Veritati, cui nullus poteſt nimis inniti. Et ſimiliter ſpes non habet medium, & extrema ex parte principalis obiecti, quia divino auxilio nemo poteſt nimis inniti*. Cùm ergo duæ ſint voluntates ad vitam æternam conſequendam neceſſariæ, divina videlicet, & humana, divinam quod attinet, nunquam de illa ſatis ſperare potes, quia nunquam deeſſe, nunquam deſerere vult, & ideo quantò ampliùs de illo ſperas, tantò felicior. Aliud eſt de voluntate humana, quæ cùm naturaliter, ſemperque in defectum propendeat, ideo nihil boni ab ea ſperare poſſis; ſicut qui arundini incumbat, caſui proximus eſt, nulla quidem terræ, quippe immobilis, ſed arundinis culpâ. Hinc ſalubris ille & toties in Sacris Scripturis commendatus Sanctorum timor, quo ſpem ſuam velut myrrhâ mordaci quidem, ſed ſalubri condiebant, ne corrumperetur, quantùm enim ſecuri de Deo erant, tantùm de ſe metuebant. Conſtabat illis, nunquam Deum ſibi defuturum; at metuebant, ne ipſi deeſſent Deo, ſicque perirent, juxta celebrem illam Auguſtini ſententiam in Pſalm. 102. *Sanat Deus omnem languidum, ſed non ſanat invitum, opus eſt, ut ſanari velis*. Non ergo timebant, ne ſanare Deus vellet; ſed timebant, ne ſanari ipſi nollent; ſicque nulla de medico, tota de languido trepidatio.

Cæterùm obſervant magiſtri vitæ ſpiritualis, hunc ſaluberrimum, perpetuumque timorem, quo miſceri ſpem noſtram oportet, talem eſſe debere, ut ſemper fiduciâ formidinem ſuperet, ſicque talis ſit proportio timoris ad ſpem, qualis *ſeptem ad centum*. Cùm enim timor humana fragilitate & malitiâ; ſpes verò divinâ Omnipotentiâ, & Bonitate nitatur; quantò Bonitas Dei major malitiâ humanâ; tantò maior ſpes metu. Accedit, timorem, cùm ſit ex conſideratione mali; affligere animam & dolorem afferre, ſicque affectum quàm violentum, tam fugacem & brevem eſſe; & ideo animum gaudendi avidum, timori tanquam moleſto omni conatu obſiſtere, ac tandem pellere: unde converſiones peccatorum ſolo metu inchoatæ, niſi ſpe & amore ſuſtineantur, fallaciſſimæ & breviſ-

ſimæ

Digitized by Google

ſimæ ſunt, quales Achabi, Ninivitarum, Lutheri, aliorumque. *Deinde* timor etſi à peccato mortifero cohibeat, quippe cauſa æterni mali, non extinguit tamen amorem, & cupiditatem rerum terrenarum, quæ ſine peccato lethali eſſe poſſunt. At cupiditate illa & amore flagrante ſemper anima in præcipiti eſt, cùm difficillimum ſit vehementer ſitienti non plùs bibere, quàm ſanitati conveniat. Timor ergo converſionem peccatorum inchoat quidem, ſed nec producit, nec abſolvit. *Quid enim*, inquit, S. Auguſtinus Serm. 9. de verbis Apoſtoli, *pœnam times? nam & Latro timet malum, & fugit Judice comparente, & tamen latro eſt*: Ergo quod Medicus de vulneribus corporis optimè dixit: *Nimis intumeſcere vulnus, malum; nihil intumeſcere, peſſimum eſt*. Idem & potiori jure de vulneribus animæ dicas: Nimis peccatorem timere malum; nihil timere, peſſimum eſt.

Sed iuvat, totam hanc de Prædeſtinatione & fiducia in Deum reponenda Diſſertationem verbis laudati ſuprà Gerſonis abſolvere: *Vt intelligo, ita ſe res habet: quod apud verè humilem, quantò minùs eſt in ſe ſpei, minùs in ope aliena fiduciæ, minùs deniq; vult conſtituere iuſtitiam ſuam, tantò plùs ſpeī, plùs fiduciæ de Deo concipit, plùs quoq; Juſtitiæ Dei fit ſubiectus, dicens ex ſententia Pſalmiſtæ: Mihi autem adhærere Deo bonum eſt, & ponere in Domino ſpem meam, ſicq; magis intelligere nunc videor, quæ in devotorum libris legi de introductione Sponſæ in cubiculum Sponſi, de oſculo oris ejus, de habitatione prætereà in adjutorio Altiſſimi; non in habitatione vel meritorum propriorum, quæ vana eſt; vel pœnarum futurarum, quæ anxia eſt; vel induſtriarum propriarum, quæ timida, & incerta eſt ..... Vult ergo Theologia per ſummam deſperationem de homine, trahere ad ſummam de Deo ſpem; & per deſolationem inæſtimabilem & intolerabilem ſurſum ducere ad ſolidam conſolationem ..... Caterùm ſtabilitur à Deo ſpes, cujus ſupernaturale eſt donum. Sed ſi particulariùs aliquid exigit, invenitur quadruplex meditatio, quæ velut in tetragono firmiſſimo geſtat ſpem. Una meditatio eſt; divinæ iuſſionis, ut ſperes: Altera divinæ promiſſionis, ſi ſperes, Tertia immenſæ Dei pietatis, ne deſpetes de ſuis miſerationibus. Quarta propriæ fragilitatis, ne ſperes in te, vel in propriis viribus. Dic igitur cogitationi tuæ ſolicianti ſpem deſerere, dum non facis certam vocationem tuam per bona opera, quotidiè corruens de peccato in peccatum, ingerenti proinde, ne ſis de multis vocatis, & non electis, ſicut vita tua ſimilis eſt multorum; dic, inquam*

quam

quam: quòd obedis jubenti Deo, qui mille locis Scripturæ præcipit, ut ſperes in eo. Proiicio me in te jubente te: non es crudelis, aut fallax, ut abiicias me; juncta præſertim multiplici promiſſione tua, quâ ſperantibus in te pollicitus es, quòd liberares, eriperes, ſalvares, & glorificares: cujus demum tam immenſa pietas eſt, ut nullis peccatis etiam infinitis (ſi commiſiſſem ea ſolus) vinci poſſit in hac via, quodque interpoſuiſti cum immobilitate conſilii tui jusjurandum, ut per duas res immobiles, ſicut loquitur Apoſtolus tuus, quibus impoſſibile eſt, mentiri te, nos fortiſſimum ſolatium habeamus ad tenendam propoſitam ſpem. Quamvis enim ſis inobligabilis à creatura tua rationali; voluit tamen dignantiſſima condeſcenſio tua commercium quoddam habere cum hominibus, ut bene de te mereantur, ſi juſſa tua compleverint, & in te ſperaverint, qui fidelis es, & te ipſum negare non potes.

NODUS
PRÆDESTINATIONIS
Triplici ictu ſolutus.

PARS ALTERA.

In qua oſtenditur, nihil opponi poſſe divinæ Providentiæ ex eo, quòd in negotio prædeſtinationis quædam ſint inſcrutabilia.

NODUS Prædeſtinationis unum eſt de Arcanis Divinitatis, quæ homini expedire non licet; Nec minùs abſurdum eſt negare Deum, quem omnis natura clamat, quia aliqua ejus opera non capis, quàm ſi neges vixiſſe aliquem Poëtam Virgilium, quia aliqua ejus carmina non intelligis; ſicut ergo non ideo nullus Virgilius, quia tu rudis; ita non ideo nullus Deus, quia tu ignarus. Imò ideo eſt Deus, quia tu ejus opera non omnia intelligis; nam ſi omnia intelligeres, ille non eſſet Deus; ſicut non eſſet mare, quo phialâ caperetur, nec Sol, qui à noctuis videretur, nec turris, quæ à Nano tangeretur; quid enim eſt homo ad Deum, niſi phiala ad mare, Sol ad noctuam, & Nanus ad turrim? In Regno Siamorum Rex idiomate utitur, quod nemo ex plebe loquitur, aut intelligit, ſed ſoli Sacerdotes, Aulæque Magnates, poſtquàm diu didicere. Sicut ergo apud Siamenſes indicium eſt Regis, non intelligi à Plebe; ita apud Chriſtianos argumentum eſt Dei, non intelligi ab homine. Lingua, & arcana Dei Cœli Magnatibus, non aliis patent, & ne iſtis quidem, niſi poſt longum in

 terris

terris ſtudium tandem in Cœlis didicerint. Et quid dico Cœli Magnatibus? imò iſti forſan ignorant, Deo arcani ſuo parco. Ita Jobus *Job* 28. *v.* 21. profitetur: *Abſcondita eſt*, inquit, *Sapientia ab oculis omnium viventium; volucres quoq; Cœli latet*. Volucres Cœli Angeli ſunt: quid ergo ſibi promittant volucres terræ, hoc eſt, homines; quando ne ipſæ quidem norunt Volucres Cœli? An noctuæ cernent, quod Aquilas latet? dicam ergo cum Hilario: (a) *Ego neſcio, nec requiro, conſolabor me tamen: Archangeli neſciunt, Angeli non audierunt, ſæcula non tenent, Propheta non ſentiunt, Apoſtolus non interrogat, Filius ipſe non edidit, quis ergo divinabit?*

Ut verò in hoc ſacro pelago vela faciam, quantùm homini licet, citraque naufragium; tria circa hoc Prædeſtinationis myſterium expediam. *Primò* ex Sacris litteris, Sanctiſque Patribus oſtendam, hoc unum eſſe ex illis Cœli ſecretis, quæ Deus celata homines voluit, ideoque quæ ab omnibus inveſtigari non debent. *Secundò*. Quàmplurima eſſe in hoc mundo oculis noſtris expoſita, quorum cauſas nemo hactenus invenit; mirum ergo non eſſe, ſi remota, & divina homines non capiant, qui non capiunt vicina, & mundana. *Tertiò*. Demonſtrationem conficiam, quâ invictè, clareque oſtendam, juſtiſſimum eſſe Prædeſtinationis Decretum.

§. Primus.

Probatur ex Sacris Litteris, Sanctiſque Patribus, noluiſſe Deum Myſterium Prædeſtinationis ab Hominibus explorari.

PRimum ergo ſit Eſdræ (b) teſtimonium. Huic enim hoc ipſum Ænigma volventi ita Angelus reſpondit: *Excedens exceſſit cor tuum, & comprehendere cogitas viam Altiſſimi. Vade pondera mihi ignis pondus, aut menſura mihi flatum venti, aut revoca mihi diem, qua*

(a) *Hilar. l.* 2. *de Trinitat. prope medium.*
(b) *Eſdra* 4. *c.* 4. Quamvis non conſtet, Eſdræ Librum quartum eſſe Canonicum; citatur tamen ab Ambroſio tanquam Canonicus, libro de bono Mortis & *lib.* 7. *in Lucam*; & *Ep.* 71. *ad Horatianum* & Genebrardus pro Canonico habet in Chronologia *c.* 90.

quæ preteriit. Si eſſem interrogans te, dicens: quanta ſunt habitationes in corde maris; aut quantæ venæ ſunt ſuper firmamentum; aut qui ſunt exitus Paradiſi, diceres mihi fortaſſis, in abyſſum non deſcendi, neq; in Cœlum unquam aſcendi. Nunc autem non interrogavi te, niſi de igne, & vento, & die, per quem tranſiſti, & à quibus ſeparari non potes. Si ergo tu quæ tua ſunt tecum coadoleſcentia non potes cognoſcere, quomodo poterit vas tuum capere Altiſſimi viam? Quemadmodùm enim terra ſilvæ data eſt, & mare fluctibus ſuis, ſic qui ſuper terram inhabitant, quæ ſunt ſuper terram intelligere ſolummodò poſſunt. Hactenus Angelus Eſdræ. Sicut ergo fruſtra, ineptéque laboraret, qui ignes ventoſque ponderare, venas ac ſinus Marium, omneſque fluctus numerare vellet; multoque magis inſaniret, ſi ventos, & ignes, ac Maria è medio tolleret, darique negaret, quòd eorum naturam, ac pondus aſſequi non poſſet; ita planè inſanit, qui Dei Bonitatem, ac Juſtitiam in dubium revocat, quia cauſſas occultiſſimas ignorat, metiri ignem non potes, & vis metiri Deum? undas maris numerare non vales, & numerabis fluctus, ac tempeſtates æternæ Prædeſtinationis? Non potes, non potes: crede ergo, quod non vides, & adora, quod non capis. Notanda quoque ſunt illa verba. *Quemadmodùm terra ſilvæ data eſt, & mare fluctibus ſuis*: quaſi dicat, quælibet Creatura, & ars limites habet, & terminos ſuos, quos egredi non poteſt: ſilvæ terram, non mare occupant: tempeſtates, & naufragia aquis non terris inſultant, flores in hortis, non in arena proveniunt; conchæ in littore, non in pratis leguntur. Et in ipſis quoque artibus quælibet ſuis terminis coërcetur; quis enim ferat, ſutorem de Stellis, Aſtrologum de ſaporibus, Philoſophum de bello, militem de coloribus, pingendique regulis diſputantem? Recenſet Plinius: Magnum Alexandrum, cùm Apellem crebrò inviſeret, & in officina multa de arte pingendi imperitè diſſereret; *coniter ab Apelle ſilentii admonitum eſſe, quòd à pueris, qui colores tererent, rideretur*. Quantò ergo magis ridendi, cogendique ad ſilentium ſunt illi, qui cùm homines ſint, ultra homines ſapere, ac divina ſcrutari volunt? Sileat de coloribus, qui pictor non eſt.

Secundò Eccleſiaſticus *c. 3. v. 22. Altiora te ne quæſieris & fortiora te ne ſcrutatus fueris; & in pluribus operibus ejus ne fueris curioſus; non enim tibi neceſſarium eſt, ea quæ abſcondita ſunt oculis tuis videre, plurima enim ſupra ſenſum hominis oſtenſa ſunt tibi.* Quatuor hîc Spiritus Sanctus rationes inſinuat, quæ nos à rebus Divinis exa-

ninandis prohibere debent. *Primò*, inquit, *Altiora te ne quæſieris, & fortiora ne ſcrutatus fueris*, quaſi dicat, ſicut nemo poteſt faſtigium altiſſimæ arboris pollice attingere, nec Aquilam altiſſimo volatu per aëra meantem parvo lapillo ferire, nec implicatiſſimum nodum imbecilli, ac tremente manu evolvere, ita multoque minùs homini fas eſt, quæ in Cœlis fiunt, humano ingenio metiri; tam enim iſta altitudine ſua humanas vires excedunt, quàm arbor pollicem; Aquila teli jactum, noduſque Gordius invalidam manum. Deinde *non eſt*, inquit, *tibi neceſſarium ea, quæ abſcondita ſunt, videre*: Si ergo Deus abſcondit, quis reperiet? & quanta temeritas, ſi tu ex infima ſervorum claſſe, & ad veſtibulum palatii deſtinatus in ſuperiora irrumpas, ſublatoque velo, quid in Regio thalamo à Principe fiat, dicaturque arbitrari velis? habent Principes arcas, & ſcrinia, quarum claves committunt nemini; cur hoc non liceat Deo? & cur ſolus non habeat claves ſcrinii ſui? Ferunt adoleſcentem quendam Corduba genitum, cùm caniſtrum ferret fructibus plenum, ſed velo tectum, obvio amico, quid illic ferret, interroganti promptè reſpondiſſe. *Non veláſſem, ſi ſciri vellem*. Simile ferè eſt reſponſum, quod Tertullianus rerum Divinarum importunis Scrutatoribus dedit. *Quis*, inquit, *revelabit, quod Deus texit? unde ſciſcitandum eſt? ergo ignorare tutiſſimum*. Pergit Eccleſiaſticus: *Plurima ſupra ſenſum hominis oſtenſa ſunt tibi*. Quaſi dicat, cogita, quàm plurima eſſe, quæ homnibus videbantur, fieri non poſſe, & tamen Deus oſtendit, facta eſſe. Quis credidit poſſe fieri, ut Cœlum, & Terra ex nihilo, unoque verbo formarentur? ut Deus humanâ indutus naturâ, & naſceretur & moreretur? ut virgo conciperet, pareretque? ut accidentia panis, & vini ſine ſubjecto velut pila in aere penderent, & ſub illis tanquam intra cortinam lateret Deus? ut eadem natura, & una eſſet, & in Perſonis trina? ut hominum Corpora conſumpta, & in pulveres, in cineres, vermeſque ſoluta iterum vitam reciperent morte triumphata? quod Plinio (a) tam abſurdum eſt viſum, ut mortuorum Reſurrectionem inter *puerilia deliramenta, & vanitates Democriti* referret. Hæc inquam, priuſquàm fierent, aut futura eſſe Deus revelaret, incredibilia nobis videbantur, & tamen vera ſunt. Ita cum Arcano Prædeſtinationis: fient, quæ fieri non poſſe credebantur, utque de futuris non dubites, voluit Deus tam multa alia præmittere, quæ fidem noſtram ſuperarent, & quæ tamen facta ſunt.

Ter-

(a) *Plin. l. 8. C. 55.*

Tertiò. Job. 26. Quis poterit ſcrutari vias ejus, aut quis poteſt ei dicere, operatus es iniquitatem? memento, quòd ignores opus ejus, de quo cecinerunt viri: ecce Deus Magnus vincens ſcientiam noſtram. Nota illa verba: *Quis poterit ſcrutari vias ejus?* quaſi dicat: quemadmodùm Leones, cùm inſequi venatorem ſentiunt, veſtigia ſua arenis impreſſa turbant, delentque, ne obſervari poſſint, ſed nec navium per aquas, nec Aquilarum per aëra aliquis unquam iter notavit; ſi ergo non Leonum, non Aquilarum, non navium viæ exploratæ nobis ſunt; quantò minus viæ Dei quas Studiosè abſcondit? quid fruſtra hanc Aquilam inſequeris, & hunc Leonem venaris? nunquam iter reperies. *Et quis poterit, inquit, ei dicere operatus es iniquitatem?* interroga Caimum, interroga Judam, interroga Luciferum, omneſque damnatos, nemo iſtorum dicet, ſe injuſtè punitum, quid ergo dubitas de Juſtitia illius Judicis, quem ne ipſi quidem rei, damnatique accuſant?

Quartò. Eccleſiaſtis 8. *Intellexi, quòd omnium operum Dei nullam poteſt homo invenire rationem eorum, quæ fiunt ſub ſole: & quantò plus laboraverit ad quærendum, tantò minus inveniet.* Si homo non poteſt reperire rationem eorum, quæ fiunt ſub Sole, quando reperiet rationem eorum, quæ fiunt ſupra Solem? ſi non poteſt homo videre propinqua, quando videbit remota?

Quintò. S. Paulus de hoc ipſo argumento agens tandem diſputationem omnem hoc epiphonemate claudit: *O altitudo Sapientiæ, & Scientiæ Dei, quàm inſcrutabilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus? quis enim novit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit?* Si ergo nemo novit ſenſum Domini, & nemo illi à Conſiliis, & ſecretis fuit, quanta erit temeritas, judicare de rebus, quas non novit, & quarum conſilio non interfuit, cùm decideretur? expectemus diem, quæ omnia aperiet, & ſententiam interim ſuſpendamus. Idem Apoſtolus *raptum ſe*, ait, *in Paradiſum, ubi audierit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Si ergo ne Paulo quidem de hoc Arcano Prædeſtinationis loqui permiſſum, quantò minus nobis, qui nec in Paradiſo fuimus, nec rationes audivimus?

Sextò. Idem Apoſtolus 1. Cor. de divinis operibus loquens, *videmus*, inquit, *nunc in Ænigmate*. Nullum grandius ænigma ùt illud Prædeſtinationis; & in hoc idem fecit Deus, quod olim Auguſtus, qui cùm conſilia, & ſecreta ſua vellet occultiſſima, litteras annulo, gemmaque ſignabat, cui Sphynx inſculpta; *Auguſtus, inquit*

Pli-

Plinius l. 27. c. 1. inter initia Imperii Sphynge ſignabat. Sphynx monſtrum erat Thebis vicinum, quod viatoribus Ænigmata proponebat, quæ ſolvi non poterant, quiq́ue fruſtra, nulloq́ue ſucceſu tentabant, confeſtim à monſtro necabantur, nec aliud remedium evadendi, quàm à via declinare, ſolus Oedipus tandem evolvit. Ergo ùt olim litteras Auguſtus, ita nunc Deus grande Prædeſtinationis Chirographum Sphynge notavit, voluitq́ue Ænigma eſſe mortalibus inſolubile: huic explicando, quotquot accincti ſunt, Manichæus, Origines, Pelagius, Calvinus, omnes periere: ipſe Spiritus S. mortem induxit, quotquot temerè conarentur, *Qui Scrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria*. Videmus ergo nunc, hoc eſt, dum iter ad Cœlum agimus; videmus, inquam, in Ænigmate: noli ſcrutari, ſi non vis opprimi; noli ad hanc Sphyngen accedere, ſi Oedipus non es. Narrat Clemens Alexandrinus Dioſpoli in Ægypto tabulam videri, more illius gentis (quæ figuris pro verbis, litteriſq́ue utitur) his imaginibus ſculptam: infantis, ſenis, Accipitris, piſcis, & Crocordili (a) Amabò te, ſi Theologus, ſi Philoſophus, ſi Aſtrologus, ſi Hiſtoricus, ſi omnia es, hoc ænigma interpretare, & ſententiam figurarum expone, quod ſi non potes hoc ænigma Ægypti, quantò minùs ænigma Cœli? Quoties ergo Prædeſtinationem audis, toties cogita ænigma eſſe hominibus inacceſſum, ſoliq́ue Deo notum, & ideo nec humano ingenio tentandum.

Septimò. Chriſtus deniq́ue ipſe Joan. 3. *Spiritus*, inquit, *ubi vult ſpirat, & neſcis, unde veniat, aut quò vadat; ſic eſt omnis. qui natus eſt ex ſpiritu*. Duplex eſt hominis Nativitas, Prædeſtinationis, & Gratiæ, prima concipit, ſecunda parit: utriuſq́ue cauſa & origines tam incompertæ, quàm ventorum. Sicyonii, teſte Pauſania, nocte ventis Sacrificabant, ut innuerent, eorum naturam eſſe ſcitu difficillimam. Duo in Regno æternitatis flant venti, Aquillo Juſtitiæ, & Favonius miſericordiæ, iſto ad æternam vitam, illo ad æternam mortem ſpirante; ſed uterq́ue ſpirat, ubi, & quando vult. Quis utriuſq́ue ſit exitus aut origo, unde veniat aut quò vadat, ignoro. Quid remedii? utriq́ue huic vento *noctu Sacrifica*, hoc eſt, crede, quod non vides: nox eſt ignorantia, ſacrificium ſit fides. Si ad Auſtrum pertines, lau-

(a) Senſus Emblematis Ægyptiaci hic eſt: ò qui naſcimini; & interitis. Deus odit impudentiam. Cyrillus lib. 5. Stromatum. Ægyptiis enim Infans generationem; ſenex interitum; accipiter Deum; piſcis odium, Crocodilus impudentiam ſignant.

Digitized by Google

lauda; ſi ad Aquilone time; ſemper tamen *Sacrifica noctu*, tuamque ignorantiam fatere, crede eſſe juſta, quamvis obſcura. Dic cum Davide: *Miſericordiam, & Judicium cantabo tibi Domine*: Miſericordia eſt Auſter, Judicium Aquilo, utrumque adora. Hactenus Scripturæ, nunc Patres audiamus. Primò Tertullianus, *Quis*, inquit, *revelabit, quod Deus texit? unde Sciſcitandum eſt? ergo ignorare tutiſſimum*. Nota illas voces *ignorare tutiſſimum*; quemadmodùm, & papilioni tutiſſimum eſt, non accedere ad facem, à qua crematur, & aliò feſtinanti tutiſſimum eſt non ingredi labyrintum, in quo faciliùs erret, quàm exeat. Ita hominibus, quæ Deus abſcondita voluit, tutiſſimum ignorare.

Secundò. Salvianus *de Provid. l. 3. Poſſum conſtanter, & rationabiliter dicere, neſcio ſecretum*, & *conſilium Divinitatis ignoro* (a) Hoc eſt reſponſum Philoſopho Chriſtiano dignum, quidquid ex me quæſieris de occulto Prædeſtinationis conſilio, reſpondebo tibi cum Salviano: *neſcio, ignoro*. Nihil meliùs dici poteſt, quoties hæc cauſa vertitur. Cur Deus non omnes ſalvet, cùm omnes poſſit? cur non omnibus det gratiam illam efficacem, & triumphatricem peccati? cur tot innocentes ante Baptiſmum mori permittat, cur modò poſt quatuor mille annos in Mundum venerit, quadraginta interim Sæculis Idololatriâ totum Mundum implente? cur Luciferum, totque Seraphinorum exercitus labi permiſerit, damnaveritque unius cogitationis, unius momenti reos? cur, inquam, hæc omnia? *Neſcio ſecretum, & conſilium Divinitatis ignoro*! Neque hæc ignorantia Sapientem dedecet: Sapientis enim eſt ſcire, quæ ſciri poſſunt; non autem velle ſcire, quæ ſciri non poſſunt: Quis enim ſapientem dicat, qui artem ſcire velit volandi ſine pennis, & navigandi ſine remis, veliſque? aut quis unquam Sapientum conatus eſt oculis ſonum audire, aut auribus colores videre? Atqui, ùt optimè notat Auguſtinus, idem eſt, *Scrutari inſcrutabilia, quod velle videre inviſibilia, aut fari ineffabilia*.

Tertiò. S. Auguſtinus in illa Pauli Verba: *O Homo tu quis es &c. Magnum pondus habet, quod dictum eſt, O Homo tu quis es; nam in talibus quæſtionibus ad ſuæ capacitatis conſiderationem revocat hominem verbo quidem brevi, ſed re ipſa magna eſt redditio rationis: ſi enim non capit hæc, quis eſt qui reſpondeat Deo? ſi autem capit*,

(a) Idem Salvianus lib. 3. de Gub. *Homo Sum, non intelligo; ſecretum Dei inveſtigare non audeo*.

pit, minùs inveniet, quid reſpondeat. Quaſi dicat Auguſtinus: Cùm interrogantibus de Prædeſtinatione Apoſtolus reſpondit: *O Homo!* idem feciſſe videtur, quod Apelles, cùm ſutori Helenam ſuam accuſanti reſpondit: *O Sutor, ne ultra crepidam!* Apelles dixit: *O Sutor,* Apoſtolus dixit: *O Homo*: ſicut enim non eſt Sutoris de Helena diſputare, ita nec Hominis de Prædeſtinatione: O ſutor ne ultra crepidam. O Homo, ne ſupra hominem. *Deinde* nota illud dilema Auguſtino dignum: aut, inquit, Judicia Dei capis, aut non capis? Si capis, juſta invenies: ſi non capis, cur carpis, & cur accuſas? nemo enim accuſare, & carpere poteſt, quæ non intelligit. Si tecum Perſicè loquar, & tu Perſicè non intelligas, non poteris mihi reſpondere, nec capere, quæ ego loquor, & quæ tu non intelligis. Si ergo tu non intelligis me Perſicè loquentem, quomodo intelliges Deum loquentem, & agentem divinè? Et ſi non habes, quæ reſpondeas mihi Perſicè loquenti, quid habebis, quod reſpondeas Deo loquenti, & agenti divinè? Optima ergo, & juſtiſſima Apoſtoli increpatio, cùm dicit: *O Homo tu quis es, qui reſpondeas Deo?* Idem S. Auguſtinus *Tract.* 26. *in Joannem* in illa verba: *Nemo venit ad me, niſi Pater meus traxerit illum*. *Nemo*, inquit, *venit niſi tractus: quem trahat, & quem non trahat; quare illum trahat, & quare illum non trahat, noli velle judicare, ſi non vis errare*. Idem ergo eſt in cauſa Prædeſtinationis, velle judicare, quod velle errare; quemadmodùm in Eurippo Bæotiæ Freto perpetua tempeſtate, & ſeptenis quotidie æſtibus turbido, idem eſt velle natare, quod velle mergi, nec aliud naufragio remedium, quàm ut illuc non intres; Exemplo B. Ægidii, qui rogatus de Arcano Prædeſtinationis, reſpondit: *Sufficit mihi littus maris ad lavandas manus, & pedes, ac totum corpus, cur ipſum mare ingrediar? hoc eſt, cur velim ſcrutari, cùm ſufficiat* credere. (*a*) Idem S. Auguſtinus ſermone 20. *de verbis* Apoſtoli: *Si ſcrutari inſcrutabilia veniſti, crede quia periiſti, tale eſt enim velle ſcrutari inſcrutabilia, & inveſtigabilia veſtigare; quale eſt velle inviſibilia videre, & ineffabilia fari*.

Quarto. S. Gregorius illa verba expendens: *Nunquid noſti ordinem Cœli, & pones rationem ejus in terra?* Job 38. *v*.33. Ad rem noſtram ita ſcribit: *Ordinem Cœli nôſſe eſt ſupernarum diſpoſitionum occultas Prædeſtinationes videre, rationem verò ejus in terra ponere, & ante humana corda talium ſecretorum cauſas aperire, quod* utiq;

(a) Nierenbergius *in Theopolitico* fol. 137.

utiq; facere in hac terra poſitus nemo poteſt; quia quantalibet quis virtute proficiat, quantacumq; ſcientiâ excreſcat; penetrare non ſufficit, quo nos Conditor moderamine judiciorum regat. Nota in hæc verba Jobi, ubi verſio noſtra latina habet: *Nunquid nôſti ordinem Cæli?* verſionem Hebraicam habere: *Nunquid nôſti leges, & ſtatuta Cæli?* ordinem enim, motuſque Cœli, & Stellarum, quæ videlicet ſuperiores, quæ inferiores, quæ noctu, quæ interdiu luceant, quæ magnæ, quæ parvæ, quæ & quando oriantur, occidantque optimè Aſtrologi callent. Imò Archimedes omnem Cœli ac Planetarum ordinem, motus, ortum, & occaſum in Sphæra vitrea diſtinctiſſimè oſtendit. Ordo ergo cœli ſciri poteſt, ac etiam in charta vitroque pingi. Sed leges, ac ſtatuta cœli ſciri non poſſunt; cœlum enim alicubi ſemper ſerenum, alicubi ſemper turbidum eſt, alibi ſalubre, alibi noxium. Nunquid mihi cauſas divinabis, cur ſemper, ac ſtabili lege cœlum tam variè in terras influat? cur in ſola Ægypto nunquam pluat, cœlo ſemper ſereno? cur in Africa, cùm æſtas eſt, ſummique calores, noctes roribus abundent, frigeantque? cur in Locris & ad lacum velinum in Italia quotidie Iris in Cœlo ſpectetur, cur Rhodis, & Syracuſis ſemper aliquâ diei horâ Sol videatur, quamvis alioquin nubilo aëre, & pluviis ſquallido? Si ergo cœli, quod videmus, nemo leges novit, quantò minùs noverit Leges, & Decreta Dei, quem non videmus?

Quintò S. Bernardus Epiſt. 189. *Nihil magis contra rationem, quàm velle rationem ratione tranſcendere: Nihil magis contra fidem, quàm credere nolle, quidquid non poſſis ratione attingere.*

Deniq̃ue *S. Hilarius lib. 8. de Trinitate*: *Sapientiæ hæc veritas eſt, interdum ſapere, quod nolis*, quaſi dicat Hilarius: cogita, quàm multa homines faciant affectibus ſuis, & genio adverſa, ut finem aliquem obtineant. Mercatores merces jactant, ut naufragium evadant: Milites vulnera, & mortem ferunt, ut ſtipendiis, ac victoriâ potiantur, & ægroti, ut ſanitatem recipiant, quàm multa faciunt, quæ nolunt? quantò igitur magis fidei, animæque ſervandæ causâ, ac in gratiam æternæ veritatis oportet Chriſtianum aliqua ſapere, aliqua credere, quæ intellectus nolit. Ægroto amara videtur potio, quam ſumit, haurit tamen, fiduciâ, & reverentiâ Medici, qui illam propinat. Sic Chriſtiano amara videntur cœli Judicia; adoranda ſunt tamen fiduciâ, ac reverentiâ Dei, qui illa revelat. Perſuadet tibi Medicus, ut bibas ingrata; perſuadeat tibi Deus, ut cre-

das difficilia. Dicit Ægrotus cum Medico: ſanitas eſt interdum bibere, quod nolis; tu dic cum Hilario: *veritas eſt, interdum credere, quod nolis.*

§. II.

Multa eſſe in rerum natura, quæ licèt vera, occultas tamen, & inpenetrabiles habent cauſas, nec ideo falſi accuſari poſſunt. Ergo multò magis idem dicendum de alea Prædeſtinationis.

PEſſima ſemper fuit illa argumentatio: *Non video, non capio, ergo non eſt.* Id enim perinde fuerit, ac ſi noctua dicat: Solem non video, ergo Sol non eſt. Quòd enim tu aliquid non capias, ſæpe ignorantia tua facit, & ideo non res ipſas accuſare, ſed ignorantiam oportet. Id verum eſſe hoc paragrapho oſtendam, in quatruplici rerum genere. *Primò* in Myſteriis ſupernaturalibus. *Secundò.* In diſpoſitionibus Diuinæ Providentiæ. *Tertiò.* In rebus Naturalibus. Et *quartò.* In conſiliis, factiſque humanis. Ex quibus optimè inferes: ſi tam multa ignoramus, quæ vera ſunt, mirum non eſſe, ſi etiam unum illud, & inpenetrabile Secretum Prædeſtinationis verum, juſtumque ſit, quamvis non appareant ejus cauſæ, imò temerarios eſſe, qui accuſant, quod ignorant, cùm potiùs accuſare ſe ipſos, & imperitiæ deberent, quia neſciunt, & temeritatis, quia audent.

Incipiamus ergo à *rebus Divinis.* Jam ſuprà oſtendi, multa à Deo facta eſſe, quæ humanæ rationi videbantur fieri non poſſe, Nolo repetere, quæ de Creatione, Incarnatione, ac Trinitate diſſerui. Revoca tantùm in mentem originem, & incrementa Chriſtianæ Religionis. Cui unquam veniſſet in mentem expugnandæ Idololatriæ, tot Sæculorum poſſeſſione, tot Imperatorum viribus, & potentiâ, tot Philoſophorum Libris, tot ſuppliciis armatæ ſuffecturos duodecim Piſcatores inopes, rudes, inermes, ineloquentes, & ſuppliciis conſumptos? Planè non minùs id dignum admiratione, quàm ſi delendæ munitiſſimæ civitati, qualis Babilon, aut Ro-

Romæ

ma ſuit, duodecim muſcæ accingerentur. Si ego dicerem, Babilonem evertent duodecim muſcæ, quis mihi crederet? at longè incredibiliùs, ſi totum Romanum Imperium convertant duodecim Piſcatores, id tamen factum eſt. Sed longè miraculum auget, fidemque omnem ſuperat, ſi conſideres, quæ Religio noſtra credenda, & facienda præſcribit. Adorare pro Deo Hominem in ſtabulo inter Jumenta natum, & in Cruce inter Latrones extinctum, eumque Jovi tonanti, tot victimis, & aureis Templis, & à tot Imperatoribus culto præferre; imò præ omnibus creatis, & increatis amare, ac pro illo millies mortem, & tormenta perferre: malle præ voluptatibus ſupplicia, præ opibus inopiam, præ honoribus contemptum, præ libertate ſervitutem; nec aliud præmium expectare, quàm ſperatum, & poſt mortem ac cineres obventurum Regnum, quod nemo vidit, Civitatem, quam nemo vidit, nuptias quas nemo vidit, Gloriam, quæ nunquam apparuit, & hæc præſentibus delitiis, honoribus, divitiis, vitæque præferre. Hæc dogmata erant noſtræ Religionis, quæ adeò naturæ, ac ſenſibus repugnabant, quæque hominibus tam abſurda viſa ſunt, ut eam teſte Apoſtolo pro ſtultitia reputarent, & hanc tamen toti Mundo Piſcatores perſuaſere. Quis rogo hoc crederet, antequàm fieret? & tamen factum eſſe nemo poteſt negare.

Photinus Philoſophus Platonicus, cùm apud Gallienum Imperatorem gratiâ floreret, unamque in Campania Civitatem peteret Platonopolim appellandam, & Platonis legibus, quæ ſanctiſſimæ videbantur, imbuendam, nunquam efficere id potuit, cùm tamen Chriſtiani non unam tantùm civitatem, ſed totum orbem implerent, Imperatoribus non tantùm non faventibus, ſed maximè adverſis. Quis unquam antequàm hæc evenirent, ſibi perſuaderet, plures Crucifixi, quàm Platonis Diſcipulos fore, & Academiam Cruci ceſſuram? id tamen præter omnium fidem evenit, duratque tot Sæculis, In iis ergo, quæ Deus facit, non eſt attendendum, quàm aliquid ſit nobis creditu difficile, ſed quàm nihil ſit Deo impoſſibile. Idem dicas de Prædeſtinatione. Juſtum erit, quidquid ipſe decernit, quamvis ignores; ſicut facile erit, quidquid ipſe faciendum ſuſceperit, quamvis non capias: quàm enim Deus eſt omnipotens, tam eſt juſtus: & ſicut omnia illi facilia, quia omnipotens; Ita omnia illius recta, quia juſtus; ſi ergo credis Omnipotenti, crede & juſto.

Narrat Nierembergius, [a] fuiſſe quendam Anachoretam, qui

Ii 2 à Deo

[a] *l. 2. c. 1. de Divina Pulchritud.*

à Deo quotidianis precibus expetebat, vellet ſibi oſtendere Arcana ſuæ Providentiæ. Apparuit Angelus Monachum indutus, rogavitque vellet ſibi comes eſſe, aliorum, qui in deſerto agebant, cellas inviſuro. Primò Monachum adeunt ſelectæ, & vulgatæ Sanctitatis, ab hoc humaniſſimè excepti & paſti. Dum à prandio abeunt, clanculò Angelus phialam, quâ aquam hauriebat, ſubducit. Monachus furto deprehenſo adoleſcentem ſequi jubet, qui repetat, quem Angelus fuſte aggreſſus interimit. Poſteà alterius Monachi cellam pulſant, à quo contumeliis & verberibus affecti pelluntur, hunc phialâ Angelus donat, quam alteri ſubduxerat. Tum clienti ſuo timore, & admiratione defixo: phiala, inquit, quam ſurripui, furto provenerat, & ideo non decuit, ut à Sancto illo Anachoreta, quamvis furti ignaro, poſſideretur, dedi ergo illam Monacho ſcelerato. Adoleſcens, quem fuſte cecidi, ſi in proximam noctem vixiſſet, magiſtrum ſuum perempturus erat; præveni ergo parricidium, ut innocens moreretur. *Hæc ſunt Judicia Dei*. Dixit, & evanuit. Ita Nierenbergius. Quis rogo hoc Ænigma ſolviſſet, niſi Deus ipſe aperiret? Sunt, qui Luciferi caſum deplorant, Deumque nimiæ ſeveritatis poſtulant, quòd in creatura tam pulchra, & felici unam cogitationem, unumque momentum æternis ſuppliciis damnaverit. Quòd ſi iſtis dicas: Luciferum malle infernum, quàm Cœlum, nec veniam optare, quamvis Deus dare velit; non ergo iniuſtè veniam negari nec optanti, nec accipere volenti; quis hoc crederet? & tamen ita eſt. Refert enim S. Birgitta in *Lib. Revelat.* Viſam à ſe animam æternis ignibus addictam divino tribunali aſſiſtere, ac Judicem ſic alloqui: *Quamvis poſſem ſalvari, nollem tamen*. Cauſam rogata: *Ne tu*, inquit, *aliquod de me gaudium habeas, hæc eſt enim voluntas mea*. Amabò te, hoc unquam divinaſſes? Scribit Petrarcha [a] & ex illo Spondanus ad Annum 1343. Neapolim immani terræmotu quaſſatam eſſe, Cœlo pluviis, fulminibus, ventiſque horrido, & extrema minante. Tota Urbs ac præſertim Joanna Regina nudis pedibus, comiſque ſolutis in Templum effuſa: Mare verò tam ſæva tempeſtate jactatum, ut omnes in portu naves, Nautæque, & qui illis vehebantur, merſi fuerint, ne uno quidem ſuperſtite. Sola navis, quæ quadringentos Latrones vehebat, tota ferè nocte cum ventis, & fluctibus luctata, ubi jam rebus deſperatis, remis, veliſque conſumptis naufragium expectaret, ſubitò ſerenante Cœlo, Mariſque placato

[a] *l. 5. Epiſt. Familiar. ep. 5.*

cato ad littus applicuit, ne uno quidem è tot Latronibus merſo. Rogo te, quis hic cauſam reperiet cœleſtis Conſilii? Nam ſi humanis rationibus hunc eventum metiaris; nemo magis, quàm illi Homicidæ, perire debuit. *Sed quis poterit ſcrutari vias Domini; aut quis potuit ei dicere: operatus es iniquitatem?* Jobi 36.

Qui vidit Suſannam duci, & Joſephum à Fratribus venditum, ac etiam adulterii convictum, planè conclamatam Innocentiam, & à Deo neglectam diceret: At exitus docuit, non neglectam, ſed cuſtoditam fuiſſe: Nec Joſeph regnaret, niſi venderetur, nec Suſannæ pudicitiam orbis agnoſceret, niſi damnaretur. Ægyptii cùm Sacris operabantur, oculis in cœlum fixis ter exclamabant: *O tenebræ, ô tenebræ, ô tenebræ!* hocque Sacrificandi ſignum, & principium erat. Ita Myſterium Prædeſtinationis altis tenebris, & profunda nocte involutum jacet, & qui illud ſcrutari aggreditur, perinde fecerit, ac ſi denſa nocte, extinctiſque facibus rerum colores, quos nunquam vidit, diſtinguere velit. Tenebræ jam ſunt, expectanda dies æternitatis, quæ colores, cauſaſque aperiet Divinæ Providentiæ. Nunc aliud dicere Chriſtianis non licet, quàm olim Ægyptiis, cùm Sacris, operarentur: *ô tenebræ! ô tenebræ! ô tenebræ!* Exitus ergo Artificem commendabit: nam ne quidem Artifices noſtri de ſuis operibus judicari volunt ab imperitis ante operis finem. Si quis ignarus Medicinæ videat venas ſecari aliàs è naribus ſanguinanti, credat perimi ægrotum, & tamen remedium eſt. Qui neſcit artem navigandi, videatque imminente tempeſtate navim in altum mare, & à littore agi; dicet, naufragio exponi, & tamen tutior erit, quippe ſcopulis procul. Pictores tabulam velant, nec aſpici volunt niſi finitam, ſublatoque ſipario. Scribunt Adamum Tannerum celebrem Theologum in itinere,ac ruſticano pago morbo correptum fuiſſe. Morituro veſtes, ſarcinæque excuſſæ. Inter alia modicum vitrum repertum, in quo ingens monſtrum, horridumque viſebatur, quippe cornibus, ſquammis, alis, ſpiculo armatum, & mole ſpecieque vaſto Draconi ſimillimum. Ab omnibus conclamatum eſt, *Dæmonem eſſe in phiala*, & omnium votis, ac etiam Parochi ad ſpectaculum vocatis decretum eſt, ſi obiret, cadaver prophano loco condendum, veneficio comperto. Tandem ſupervenit Opticæ peritus, qui cum omnium riſu, quem ipſi Dæmonem putabant, ſcarabæum eſſe oſtendit, Microſcopio incluſum, quique vitri mendacio in grande monſtrum evaſerat. Si ergo ne quidem artificum noſtrorum opera

ab

Quis noſtrûm, inquit Tertullianus, *ſcrutari poteſt apis ædificia, formicæ ſtabula, telas araneæ?* Et Auguſtinus inter communes: *Admiratur homo Ecclipſin Solis, quia ignorat interpoſitionem Lunæ: admiratur Ecclipſin Lunæ, quia ignorat interpoſitionem Terræ: admiratur adventum fulguris, quia ignorat modum ejus incenſionis.* Quid ergo novi, ſi admirari nos oporteat Judicia Dei, quia ignoramus ejus rationes? nihil enim eſt aliud reprobatio, quàm Ecclipſis Divini Solis propter oppoſitionem humanæ voluntatis: vera eſt, juſta eſt, certa eſt, quamvis ignores; quod enim eſt ruſticus ad Ecclipſin Solis, hoc eſt omnis homo ad Ecclipſin Dei; uterque cauſas ignorat, & tamen ſicut Ecclipſis Solis non ideo eſt falſa, quia ejus cauſas ignorat ruſticus; ita Ecclipſis Dei non ideo eſt injuſta, quia ejus cauſas ignorat Chriſtianus. Optimè Seneca de cœlo diſputans: *Illa*, inquit, *Arcana non promiſcuè, nec omnibus patent, reducta & in interiore Sacrario clauſa ſunt. Aliud hæc ætas, aliud, quæ poſt nos ſubibit, aſpiciet.* Idque à Seneca veriſſimè dictum; nam poſt ſex mille annos à condito Mundo primus Galilæus quatuor, novoſque Planetas obſervavit, qui Jovem ambiunt, quoſque Stellas Medicæas appellavit, crebris Ecclipſibus inumbrari ſolitas. Tres quoque alios Planetas Saturni Comites, adeò, ut pro ſeptem Planetis, quos Antiquitas ſolos agnovit, nova Aſtrologia 14. detexerit. Taceo novum Mundum, hoc eſt, Indias Occidentales poſt ſex mille annos nuper à Columbo repertas indicio anniverſarii, ſtatique venti ab occaſu ſpirantis; hic jam mille ſex annis ſpiraverat, & tamen ſolus Columbus agnovit, quid ferret, & forſan alii quoque Mundi ſuperſunt tam nobis occulti, quàm Columbo America. Si ergo in hoc Mundo ſpectabili tam multa fuere, & adhuc ſunt, quæ nos latent, & futuræ ætati repoſita, quantò id veriùs erit de rebus illis, quæ planè nos fugiunt, quæque futura poſt nos ætas in Cœlis aſpiciet? Reperiri non poteſt Mundus Prædeſtinatorum niſi mari tranſmiſſo, hoc eſt finita hujus vitæ navigatione; tunc noſtrûm quilibet Columbus erit, nunc verò tam ignari Orbis Electorum, Reproborumque vivimus, quàm Columbus Americæ, cùm Hiſpali ſolveret. Ergo expectemus, dum liceat navigare, & in portum appellere.

Finiam hoc argumentum de occultis Naturæ, ubi unicum adjunxero Divinæ Providentiæ, etiam in rebus deſperatis pulcherrimum ſpecimen, ex quo intelligas, quantùm etiam in Naturalibus rebus Divina conſilia ab humanis diſtent. Eſt in Oceano Atlantico

inter

inter Canarias, ſeu Fortunatas Inſulas Occidentem verſus una, quam *Ferream*, vocant. In hac nulli fluvii, nulli fontes, nulli rores, nullæque pluviæ, ſicque aquarum dulcium nulla copia: Incolæ ferè ſex mille numero. Quis non crederet omnia ſiti peritura, cœlo tam arido? aut quis remedium inveniet? Et tamen providit Natura. In medio Inſulæ arbor maxima, denſiſque frondibus, folium Olivam imitatur, fructus glandem optimi odoris, & aromaticus, 40. pedes longa, & ubi comæ maximè ſparguntur, pedes 120. lata. In hanc quotidie ſub Meridiem Nubes incumbit, duratque in proximum diem, & Solis exortu evaneſcit. Ex nube per folia, ramoſque tantanta vis aquarum decurrit, ut ſufficiat vicies mille amphoris implendis, una verò Amphora quinque hominum ſiti. Ex puteo per Eurippos, Niloſque in totam Inſulam aqua diffunditur, abundatque omnium neceſſitati. Ita recenſet Bethencour Nobilis *Gallus lib. de Inſulis Canariis cap. 65.* Petrus Boucher Ordinis S. Franciſci: Joannes Verrier Sacerdos, Thomas Nicolaus Anglus, Jacſon Anglus teſtes oculati, & ex iſtis Sanſon Regis Chriſtianiſſimi Geographus de Inſulis Canariis fol. 64. Quis mihi jam cauſas aperiet tam miræ rigationis? quòd Nubes quotidie uno loco, certoque tempore, & in unam tantùm arborem ſubſidat? quòd nec ventis, nec Sole Meridiano diſſipetur, ùt aliæ nubes, nec conſumatur quotidiano, ac tam largo imbre, quodque exurgat ſereno ubique cœlo? Deinde ſi ab aliquo quærerem, qui nunquam hoc naturæ prodigium vidiſſet, legiſſetque, fieri ne poteſt illic homines, & Animantes vivere, ubi nulli fontes, nulli fluvii, nullique lacus, & nulla pluviarum copia? quis non reſponderet, fieri non poſſe? Et tamen fieri certum eſt, eamque Inſulam habitari, Deo ſupra hominum fidem providente. Ita, multoque magis fieri credendum eſt in iis, quæ animam, ac æternitatem ſpectant; quis enim credat, Deo plùs Inſulam, quàm Animas cordi eſſe? Quàm multi ſunt, qui conqueruntur Turcis, Æthiopibus, Perſis, Indis, Barbariſque Euangelium, & Sacramenta defuiſſe, quibus ſalvarentur, exclamantque: *Heu Inſulas ferreas, quibus Cœlum nunquam pluit!* Sed interim non intelligunt nullum eſſe tam Barbarum, cui licèt Evangelio, Sacramentis, aliiſque ordinariis mediis deſtituto, alia remedia, alia, & occulta gratiæ auxilia, aliæ nubes ſingulis mortalibus innatæ non ſuppetant ſedandæ ſiti, vincendæ concupiſcentiæ, ac evitandæ æternæ morti. Ex his nubibus Cornelius Centurio, aliique Gentiles bibêre, quos Deus miris

modis

modis ad veram fidem, æternamque ſalutem vocavit, & exempla abundant, quæ referre nolo. Nemo ergo Deum accuſet, quippe nulla Inſula tam ferrea, tamque arida, cui Cœlum non pluat; nulla Anima tam deplorata, cui non ſufficiens, largumque auxilium. Quòd ſi natura non deficit in neceſſariis, multò minùs deficiet gratia: neſcio modum, ſed ſcio, non deeſſe.

Quòd ſi tam difficilè eſt, cauſas rerum Naturalium invenire, multò difficiliùs eorum cauſas, quæ ab hominum conſiliis, arbitrioque dependent; & ideo jure optimo Jeremias cap. 17. verſ. 9. *Pravum eſt cor hominis, & inſcrutabile, quis cognoſcet illud?* ſeptuaginta habent: *βαθεῖα καρδία.* hoc eſt: *profundum eſt cor hominis*: Et verò tam profundum, tamque inſcrutabile, ut Theologi doceant, occultas hominum intentiones ne ab ipſis quidem Angelis poſſe penetrari. Quòd ſi cor hominis tam inſcrutabile aliis, quantò magis cor Dei? Sed aliqua videamus. Narrat Spondanus ad Annum 1204. & plures alii ab eo laudati, Petrum Secundum Arragoniæ Regem ab Innocentio III. Romæ coronandum die Inaugurationi ſacra in Vaticano comparuiſſe auro, gemmiſque inſignem, excepto Diademate, quod adamantum, & Margaritarum loco pane contextum erat. Nemo aliquis poterat tam novum Coronæ genus ingenio aſſequi: alii conjectabant, voluiſſe Regem Populis abundantiam polliceri: alii Concordiam, pane ex multis granis unitiſque compacto: alii Regis frugalitatem à delitiis abhorrentis, & populari eſcâ contenti: alii cultum interpretabantur ſanctiſſimæ Euchariſtiæ: alii delirium; alii riſum, & jocum. Finitis Sacris cauſam rogatus, eam dedit, quæ nemini in mentem veniſſet. Solebat eo tempore Pontifex, cùm Reges coronaret, aureum Diadema pedibus ſtringere, candidatoque imponere. Pudebat Petrum, credebatque infra Majeſtatem, tam abjectè haberi; ut ergo Pontifex pedibus abſtineret reverentiâ panis coronam ex pane delegit. Quis unquam aut videntium, aut legentium hanc cauſam indagâſſet, niſi illam Rex ipſe depromeret? Recenſet Nanus in Hiſtoria Turcica: Amurathem Turcarum Tyrannum; cùm febri decumberet, vicinaque morte remedia ceſſarent, juſſiſſe omnia vaſa cryſtallina ingentis pretii, quæque in delitiis habuerat toto orbe quæſita ex inſperato collidi, nec priùs quieviſſe, quàm omnia ſe coram frangerentur. Paulò poſt ſanitas rediit. Quis mihi cauſam exponat, cur id juſſerit Amurathes, ſubitoque perdi vellet, quæ adeò amaverat? An mentis delirio? an quòd hæredibus

Digitized by Google

inviderent, nec vellet alios frui, quibus ipſe non poterat? Nihil iſtorum. Ipſe cauſam aperuit. Solebat ante mortem in cryſtallo bibere, & ſemel adeò largè ſe proluit, ut ſecuta flagrantiſſima febri, morti præluderet. Rebus deſperatis vovit ſe nunquam deinceps vino uſurum; utque incentiva ebrietatis procul haberet, nec elegantiâ, viſuque cryſtalli votum abrumperet, comminui vaſa, delerique voluit. Age jam verò tu, qui divina experiri, animoque complecti tentas, compone Amurathem cum Deo, pocula cum hominibus: ſi non capis conſilia Amurathis de poculis, quomodo capies conſilia Dei de hominibus? Neſcis cur Amurathes frangi cryſtallum jubeat, & ſcies cur Deus damnari hominem permittat? Neſcis, quæ homo agit circa vitrum, & ſcies, quid agat Deus circa Animam? Ergo in Amurathe, quod primò delirium omnibus videbatur, poſteà ſapientiſſimè factum apparuit. Referunt quoque de Anaxagora, cùm maxima æſtate, ſereno cœlo, & ferventiſſimo diei ſole ludi Olympici agitarentur, conveniſſetque ad ſpectaculum flos Græcæ Juventutis, intrâſſe Philoſophum cerato pileo, penulaque craſſiſſimâ, & impenetrabili onuſtum. Omnes in riſum, & ſannas effundi, illudebantque velut inſano, quòd frigeret ardente cœlo, & reliquis omnibus aut ſeminudis, aut vix leviſſimo amiculo æſtum ferentibus. Sed paulò pòſt denſiſſimæ nubes cœlo obductæ, tantaque vis pluviarum ſecuta, ut Theatrum & homines aquis implerentur, intacto ſolùm Anaxagora, qui aſtrorum peritus pluvias præviderat, & cujus conſilium ante eventum imprudens videbatur; ſed poſt eventum prudentiſſimum, dignumque Philoſopho. Quid de aliis, & occultiſſimis Mortalium conſiliis dicam, quæ non ſemel aut aliquando, ſed paſſim, & quotidie contingunt? videt aliquis puellam elegantiſſima facie, gemmis, unionibus, illecebris plenam, totoque habitu amores, & delicias ſpirantem: videt, inquam, noctu, extinctis facibus, clam, ſuſpenſoque gradu ab Eunucho in Tabernaculum, & thalamum duci decumbentis Imperatoris: quis non credat, Thaidem, & Lenam eſſe? & tamen Juditha eſt, ſancta, innocens, pudica, eademque nocte bellum finitura, hoſte obtruncato. Videt alius adoleſcentem comptum, ferro præcinctum, pallioque faciem velante lupanar ingredi, provecta jam nocte: quis non credat Veneris militem? & tamen Theodorus eſt Chriſti martyr; Chriſtianam proſtibulo educet, mutato cum Virgine habitu, deluſâq; cuſtodiâ. Videt alius ſenem talari amictum, capite canis ſparſo, foroque inambulantem, faſciculos florum manu, ſinu-

ſinûque geſtare, ùt virgines ſolent; quis non credat, aut inſanire, aut uxorem captare? & Philippus Nereus eſt, qui ad Inſulam vocatus honores fugit, ſimulato delirio. Manet ergo fixum, ratumque, quòd probandum initio ſuſceperam, multa in natura fieri, multa ab hominibus, quæ optima ſunt, quamvis lateant cauſæ, primoque aſpectu aut impoſſibilia, aut inconſulta ignorantibus videantur. Idem ergo dicendum de divinis Judiciis, quæ non ideo injuſta ſunt, quia nobis oculta, imò quia occulta, inſanus ſit, qui ſententiam ferat de rebus, quas non intelligit. Memento, nihil eſſe naturam, omneſque creaturas, ſi cum Deo & divinis comparentur: quid enim eſt Nilus, aut Iris, aut Magnes, aut humana conſilia cum Deo, rebuſque divinis compoſita? Tu ergo, qui non capis tam parva, tamque expoſita; quomodò capies tam magna, tamq; recondita; quique in placidiſſimo, & minimo lacu neſcis cymbulam agere, quomodo velificabis in maximo, & turbatiſſimo pelago? Et quid agis, cùm rerum naturalium cauſas, & rationes non aſſequeris? An tibi non ſufficit effectum videre, aut ſaltem ab hominibus probatiſſimæ fidei audire? Idem ergo fac in rebus Decretiſque divinis. Duo hominum oculi ſunt, fides & ratio: uterque, aut ſaltem oculus fidei falli non poteſt; cùm ex adverſo oculus corporis mille erroribus pateat. Dicit tibi oculus fidei, Deum exiſtere, & juſtum ac bonum eſſe in omnibus operibus ſuis: idem quoque omnis ratio, omniſque creatura clamat. Tu ergo, qui non dubitas Magnetem ſemper in Boream, nunquam in Auſtrum vergere, quia id oculus tuus dicit; cur dubites, Deum ſemper bonum & juſtum eſſe, nunquam verò malignum, quia id fides, & ratio manifeſta docet? An verò de Magnete oculo credes, qui falli poteſt, & de Deo non credes fidei, apertæque rationi, quæ falli non poſſunt? Duo teſtes oculus, & fides. Oculus teſtis ſæpe mendacii, falſique convictus. Dicit ſolem parvum eſſe, & falſum eſt. Dicit Lunam maculis aſpergi, & falſum eſt. Dicit umbram eſſe nigram, moverique, & id quoque eſt falſum. Dicit cœlum ſtare, iridem coloribus pingi, aërem cœruleum, remoſque aquæ immerſos fractos eſſe, quæ omnia ſunt falſa. Tu ergo qui oculo tuo credis teſti toties mendaci, cur non magis fidei credas teſti ſemper incorrupto, & nullius mendacii comperto?

§. III.

Cauſam Divinorum Judiciorum quærentibus optima datur, omniq́ue demonſtratione potentior.

NOtat Plinius *lib.* 21. *c.* 7. aliquos eſſe flores, *quorum*, inquit, *odor ſuavior è longinquo, propiùs admotus hebetatur, ùt violæ, ac liliorum*. Ita in rebus ac conſiliis divinis, quæ meliùs capiunt, qui minùs, quàm qui nimis accedunt. Id optimè expreſſit S. Zeno: (a) *Non intelligunt miſeri, quoniam curioſitas reum efficit, non peritum*: Et ideo Sponſa fugere à ſe dilectum optabat: *Fuge*, inquit, *dilecte mi, & aſſimilare capreæ, hinnuloq́; cervorum*. Mirum votum amantis! nam quæ homines amare, præſentes volunt, optantq́ue videre, & amplecti; ſecùs illa, quæ Deum amat; diligit enim, & fugit: quæ cauſa tam miri, timidiq́ue amoris? quia videlicet *curioſitas reum efficit, non peritum*. Si cauſam tamen pertinaciter velis divinæ Predeſtinationis, ea quoq́ue in promptu eſt, tam clara, convincenſq́ue, ut clariorem, magiſq́ue invictam ne optare quidem poſſis. Eam breviter perſtringit eloquentiſſimus Salvianus: (b) *Satis mihi ſit*, inquit, *pro univerſis rationibus Author, & ordinator Deus. Author in iis quæ facit, ordinator in iis, quæ permittit*. Ex qua Salviani ſententia ita argumentamur: Deus eſt juſtus, & bonus, ita ut non poſſit eſſe injuſtus, aut malus; ergo ejus quoq́ue judicia ſunt juſta, & bona, ita ut non poſſint eſſe injuſta, & mala. Si ergo ejus judicia juſta & bona, ergo nulla cauſa criminandi: alioquin ſi tibi hæc demonſtratio non ſufficit, quæ ergo ſufficiet? aut quid ampliùs velis? aperiantur Archivia æternitatis, evolvantur cœli Annales; retexantur longi, funeſtiq́ue proceſſus, Tabularia, Protocolla, Libelli, Cauſæq́ue damnatorum, & à Deo velut à Judice ſuſpecto, corruptoq́ue rationes exigantur, cur iſtum & illum perire permiſerit: quid, inquam, in his omnibus fortiùs occurret, pacandoq́ue animo etiam obſtinatiſſi mo

(a) *Lib.* 2. *de æterna Filii Generat.*
(b) *Lib.* 3. *de Provid.*

ſimo aptiùs. quàm demonſtratio Salviani repetentis: *Satis mihi ſit pro vniverſis rationibus Author, & ordinator Deus*. Quoties ergo tu dixeris mihi: quare Deus, qui eſt tam bonus, permittit tot mala? quare cùm omnium ſit Deus, non æquè omnium miſeretur? quare ex duobus gemellis fratribus Jacob dilexit, Eſau odio habuit? toties reſpondebo tibi: *Satis eſt mihi pro univerſis rationibus Author, & ordinator Deus*. Et ſi iterum petas, cur non annuntietur Indis Evangelium? cur Perſæ non illuminentur? cur Tartaris, Chiniſque tantis Imperiis nunquam emerſerit Sol veritatis? Si, inquam, hæc mihi objeceris, iterum, iterumque reſpondebo: *Satis eſt mihi pro univerſis rationibus Auctor, & ordinator Deus*.

Si enim demonſtratio ex Ariſtotelis ſententia conſtare debet ex *prioribus*; quid rogo eſt priùs divina Voluntate, quæ eſt æterna? Si ex *notioribus*; quid notiùs eſt, quàm Deum juſtum & Sanctum eſſe? Si ex *neceſſariis*; quid magis neceſſarium eſt, quàm nihil eſſe injuſti, nihilque mali in eo, qui eſt ſummè juſtus, ſummeque bonus? quemadmodùm in eo, qui eſt ſummè candidus, nulla nigredo; & in eo, qui ſummè calidus, nullum eſt frigus. Si denique Demonſtratio conſtare debet ex *cauſis* concluſionis; voluntas diuina omnes cauſas complectitur, eſtque cauſa efficiens, exemplaris, finalis, formalis, & ſubiectiva omnis boni, & recti; adeò ut in hoc Enthymemate: *Deus Judam damnari permiſit; ergo Judas juſtè rectèq; damnatus eſt*: concluſio per omne genus cauſarum probata ſit, quod in nulla alia demonſtratione reperias. Tu ergo, quicumque es, rationes, & argumenta quære, tu diſputa, & dubita; ego ſecurus cum Salviano repetam: *Satis eſt mihi pro univerſis rationibus Auctor, & ordinator Deus*. Si quidem noctu in officinam ducam præſtantiſſimi pictoris, qualis olim Apelles, & Parrhaſius, noſtriſque temporibus Rubenius, & Hoſtenius fuit, ſubitoque extinctis facibus à te quæram: dic mihi ſodes, hic color eſt niger, an albus? hæc imago eſt turpis, an pulchra? hæc tabula eſt raſa, an picta? quid aliud reſpondebis, niſi, non poſſum judicare, quod non video, credo tamen pulchrum eſſe, quidquid Apelles pinxit. Idem de Deo, eiuſque operibus dicendum. Totus Mundus officina Dei eſt, & quot homines, tot Dei Imagines; aliæ candidæ; aliæ atro colore pictæ; hoc eſt, aliæ æternùm miſeræ, aliæ æternùm felices. Nox eſt Prædeſtinatio obſcura & illunis, & in qua omnem facem humani ingenij Deus extinctam voluit, Si ergo à me quæras: cur Deus hanc imaginem nigram, aliam candidam pinxit? hunc felicem, illum infelicem; hunc vas in honorem, illum vas

in

In contumeliam? Judam deſperantem, Petrum pœnitentem; paucos ſalvari, multos damnari voluit; imò non voluit, ſed tantùm permiſit? quid aliud, inquam, reſpondebo, quàm nox eſt, faces extinctæ ſunt, non video, nec poſſum cæcus de coloribus judicare, credo tamen pulchrum eſſe, quidquid Apelles pinxit, & juſtum eſſe, quidquid Deus fecit. Summa ergo omnium demonſtrationum ſit illa Salviani; *Auctor & ordinator Deus*.

Hac ipſa argumentatione tanquàm inſuperabili ſemper uſi ſunt Sancti Doctores, quoties de Prædeſtinatione loqui oportuit. S. Gregorius *l.* 25. *Moral. c.* 36. *Docemur*, inquit, *non temerè diſcutere æterna conſilia de aliorum vocatione attendentes, quod injuſtum eſſe non poteſt, quod placuit juſto*. Et S. Paulinus *epiſt.* 38. *Non eſt ambigendum omnia Dei, etſi nobis non ſint perſpicua, tamen eſſe conſulta*. S. Ambroſius *in Luc l.* 4. *c.* 5. *Si Deo non credimus, cui credemus?* quaſi dicat: cogita quàm multa credas eſſe vera, quia homines dicunt, & niſi crederes, omnium riſui, & ſannis pateres. Credis Geographis eſſe veram Americam; credis Navigantibus eſſe verum in Ægypto Nilum: credis Mercatoribus eſſe veras in Sinu Perſico Margaritas: credis unguentariis verum balſamum in Palæſtina ex arboribus fluere: credis Hiſtoricis verum aliquem Pompeium, & Ciceronem Romæ fuiſſe. Hæc omnia nunquam vidiſti, & tamen credis, quia homines dicunt. Amabò te, cur non multò magis credas, æquiſſima & honeſtiſſima, quæ Deus facit, cùm hoc ipſum & ratio, & Deus teſtentur; quòd ſi Deo non credimus, cui credemus? aut ergo Deo, aut nulli credendum. Cùm Socrati quædam oblata fuiſſent à Democrito Philoſopho obſcuriſſimè ſcripta, & ea attentè legiſſet; rogatus quid ſentiret; reſpondit: *quæ intellexi fortia ſunt, puto autem & quæ non intellexi; verùm Delio Natatone indigent*. Sic nos de Deo. Opera illius, quæ intelligis, juſta ſunt, crede autem, juſta eſſe & quæ non intelligis. Quod permiſerit Joſephum vendi, ut imperaret; quòd Petrum labi, ut compati poſſet; quòd accuſari Suſannam, ut conſtaret Deum innocentibus ſubvenire; quòd Latronem in extremis pœnitere, ut nemo deſperet; hæc, inquam, omnia, quæ intelligis, juſta ſunt, crede ergo, etiam juſta eſſe, quæ non intelligis. Refert Proclus, (a) Hieronem Siciliæ Regem conſtrui triremem juſſiſſe ingentis molis Ptolomæo donandam: cùm verò multis laboribus, longoque tempore, ac totis ferè Syracuſis fruſtra nitentibus moveri non poſſet, & in aquas mitti,

voca-

(a) *l.* 2. *c.* 3. *in Euclydem*,

vocatum eſſe Archimedem: is exiguam, levemque machinam confecit, & Regi navi admovendam dedit, continuò levari navis, & in aquas agi uno Rege & citra laborem nitente. Rapuit Syracuſas admiratio, ac Hieronem præcipuè, qui totâ Siciliâ edictum in hæc verba vulgari juſſit: *Ab hac die, quodcumque dixerit Archimedes, credendum eſt illi*. Si credendum Archimedi, poſtquàm ſemel, unoque tantùm opere peritiam ſuam oſtendit, quantò magis credendum Deo, qui toties, tantiſque operibus toti Mundo, & tibi præſertim Juſtitiam ſuam, Providentiam, & Amorem probavit? Quid feciſti, ut te crearet? quid meruiſti, ut ſua morte redimeret? & quot caſibus te incogitantem, imò & hoſtem eripuit? & poſt tot Providentiæ, & Amoris ſui argumenta cur toto Orbe, omniumque mortalium cordibus non hoc pendeat Edictum: *Ab hac die, de quacumque re dixerit Deus, credendum eſt illi*. Quid tuâ intereſt, quid Deus cum aliis fecerit: cur Luciferum, cur Saulem, cur Judam peſſumire, damnarique permiſerit? hæc aliena & occulta ſunt, nec ad te pertinent; cogita potiùs quid tecum fecerit, ejuſque Clementiam & Bonitatem ex iis metire, quæ tibi collata ſunt; nulla enim major probatio, quàm ex iis, quæ quiſque expertus eſt. Deus ergo, cùm nihil eſſes, fecit ut eſſes. Et cùm poſſet te lapidem, aut bovem, aut pavonem condere, idque ingens beneficium erat (quis enim non malit lapis, aut pavo, quàm nihil eſſe) cùm poſſet, inquam, te plantam, aut brutum facere, hominem te fecit rationali Animâ, & immortali præditum: quantumque malum eſt non ſapere, & mori, tantùm beneficium fuit Animâ rationali, mortiſque victrice donatum eſſe. Deinde inter ipſos homines, quot ſunt cæci, claudi, nani, ſurdi, mutique? Nihil iſtorum, quæ tot millibus aliis contigêre, contigit tibi. Tu natus inter Chriſtianos, & Fideles, cùm tot alii inter Barbaros, & Infideles. Tibi veſtiendo, potando, cibando, curandoque omnia Elementa, totque creaturarum millia fatigantur. Quoties cecidiſti, & ille erexit? quoties errâſti, & ille reduxit? quoties deliquiſti, & ille ignovit? quoties reus mortis effectus, & ille pepercit? taceo quòd tibi triginta tres annos amariſſimè ſudaverit, quòd tibi ſanguinem fuderit non guttatim, & parcè, ſed torrentis more, quòd tibi vitam inter dolores finierit, nullus ita Filium, aut Sponſam amavit, ùt ille te. Taceo tot Sacramenta, tot remedia animæ tuæ procurata, tot voces è Cathedra, tot voces è libris, tot voces è cœlo miſſas, inſpirataſque tibi admonendo, eximendoque periculis. Et poſt tanta amoris ejus

indi-

Indicia tu velut de re dubia, & peregrina quæris & diſputas, an Deus ſit bonus? an rebus humanis provideat, perinde ac ſi aliquis media hyeme frigens, tremenſque, poſtquàm diu ad ignem conſedit, & calefactus eſt, ſoluto frigore, è ſociis quærat, verumne ſit, quòd Philoſophi docent, ignem homines calefacere? quid alios interrogas, quæ tu ipſe expertus es? Noli ergo de Deo, ejuſque Bonitate ex iis judicare, quæ Lucifero aliiſque damnatis contigere, hæc enim ſunt tibi incomperta, ſed ex ijs, quæ tu ipſe probâſti.

Si Romam quatuor ſint viæ, quarum tres optimæ, ab omnibus calcatæ, à te ipſo centies emenſæ, quæque in Urbem commodiſſimè ducunt: quarta verò ſit invia, præcipitiis, Latronibus obſeſſa, & quà nemo pervenit, & tu hanc quartam eligas, quæ peſſima eſt, tribus aliis relictis, quæ optimæ ſunt; quis te non dementiſſimum credat? nam primò nunquam Romam pervenies, deinde certiſſimæ morti te expones. Ita illis evenit, qui ad Indias profecturi, cùm notum tritumque Navigantibus iter Auſtrum versùs reliquiſſent, in Septentrionem breviori curſu, ſed funeſto flexere, quippe omnes frigore conſumpti ſunt, navibus gelu conſtrictis. Ita prorsùs in cauſa Prædeſtinationis. Quatuor ad illam cognoſcendam viæ ſunt: tres ſecuriſſimæ; fides videlicèt, Ratio, experientia. Fides docet, ratio demonſtrat, experientia convincit, Deum in omnibus Judiciis ſuis juſtum, & clementem eſſe. Quòd ſi his viis relictis tu quartam aggrediaris omnibus inacceſſam; occultamque; hoc eſt, non fide, non ratione, non experientiâ contentus ſcrutari cauſas, & arcana velis, planè nunquam hâc viâ prevenies, & medio in curſu vitam, animamque amittes. Clamant omnes Patres, hâc navigari non poſſe, clamant omnium exempla: periere enim, quotquot hanc viam aggreſſi gelu & frigore confecti ſunt, deſperarunt infelices Religionis, Animæque naufragio facto.

Dices: voluntas Dei eſt tantùm cauſa Univerſalis: atqui effectus particulares per ſolam cauſam univerſalem demonſtrari non poſſunt, multoque minùs dubium eximere: Nam ſi quærenti, cur nix ſit alba, non nigra: cur piſces non reſpirent: cur Gallus cantet revertente Sole; cur Cervi & Boves dentes non habeant? Reſpondeas, Deum & Naturam ita ſtatuiſſe; planè rideberis, eritque hæc Demonſtratio ruſtico, quàm Philoſopho dignior.

Reſp. Aliqua eſſe, quæ optimè, imò unicè per cauſam univerſalem demonſtrantur, præſertim cùm cauſæ particulares latent, pen-

den-

cauſque ex libera Dei, hominumque voluntate. Si quis navi iter faciat, dubitetque an erret; ſufficit omni dubio vincendo, ſi dicas: *Gubernator hanc viam imperavit, ergo in portum ducit*; præſertim ſi conſtet Gubernatorem eſſe peritiſſimum viæ, ac ſæpiſſimè illuc iter feciſſe. Ita ſi ſententia Mortis in aliquem dicta ſit, quiſque proceſſui non interfuit, dubitet æqua ſit an iniqua? ſufficiet reſpondere: Princeps examinatâ causâ ita decrevit, ergo ſententia eſt juſta, præſertim ſi conſtet Principem eſſe juſtiſſimum, & cauſæ, de qua agitur, ſcientiſſimum; talis verò eſt Deus. Pythagoricis loco omnis demonſtrationis erat Pythagoræ auctoritas, ſufficiebatque ambigentibus dicere: αὐτὸς ἔφα: *Ipſe dixit*. Cur ergo Chriſtianis non ſit præ omni demonſtratione Autoritas Dei, ſufficiatque finiendis omnibus litibus dixiſſe: αὐτὸς ἔκρινε: *Ipſe decrevit*? Nec ægrotus cauſas Medicinæ quærit; nec ſaucius cauſas emplaſtri; ſufficit, ut credant, fidantque Medico imperanti. Duo ergo in re aliqua quæri poſſunt. *Primò* an ſit? *Secundò* cur ſit? v. g. de Gallo, an verum ſit, ejus cantu Leonem fugari? Et quæ cauſa hujus terroris? ad primam quæſtionem affirmativè decidendam ſufficit auctoritas Plinii, aliorumque Scriptorum id aſſerentium, præſertim ſi accedat experientia, quæ tamen, cùm errori obnoxia ſint, non poſſunt me certum reddere. Idem dicas, majorique ratione de divinis Decretis, nam ſi quæras, an juſta ſint? juſta eſſe optimè probatur authoritate, & æquitate ipſius Dei, qui cùm erroris ſit expers, me quoque certiſſimum reddit, niſi dicas ad fidem hominis faciendam plùs valere authoritatem Plinii, qui falli poteſt, quàm authoritatem Dei, qui falli non poteſt. Quare autem Deus hoc, illudque decernat, id reconditum eſt, minuſque ſciri poteſt, quàm cur Leo cantu viliſſimæ avis effæminetur.

Plura indagare non licet, pendente adhuc velo cœleſtis tribunalis. Hæc ergo ſit vera, & unica methodus philoſophandi de divinis Judiciis, ſi videlicet credas: *Primò* ita eſſe ſecreta & abdita, ut cognoſci, multoque minùs ut accuſari poſſint. *Secundò*. Multa etiam naturaliter contingere, quorum cauſas & rationes non aſſequimur, quanto minùs aſſequemur cauſas & rationes rerum divinarum? Sed & in ipſis Dei operibus aliqua initio ambigua & dura videbantur, quæ juſtiſſima in exitu apparuere; non ergo ante exitum, ultimamque ſententiam de illis judicandum. *Tertiò*. Et denique *ſit pro univerſis rationibus Author & ordinator Deus*. Qui in Myſterio

Prædeſtinationis præter iſtas rationes alias quærit, is non portum, ſed naufragium quærit, priùs peribit, quàm perveniat.

Quòd ſi tamen ne iſta quidem ſufficiant; more Areopagitarum tecum agam. Cùm ad iſtorum Tribunal cauſa deferretur tam implicata, ut pugnantibus utrimque rationibus nullus exitus, nulluſque modus appareret litem finiendi; partes reverti jubebant poſt centum annos. (a) Ita in negotio Prædeſtinationis: Si tibi quæ hactenus dixi ſufficiunt; digitum ori impone, cauſamque perora: Si non ſufficiunt, exi Areopago: *Quod Deus facit, tu neſcis modò, ſcies autem poſteà*, redi poſt centum annos.

FINIS.

CO-

(a) *Aul. Gellius l.* 12. *c.* 7.

COROLLARIUM DOCTORUM,

Qui ſententiam de Prædeſtinatione ex prævişis meritis, & reſpectivè de mente SS. Auguſtini, & Thomæ tuentur.

S. Bonaventura Cardinalis, & Eccleſiæ Doctor *in prim. diſt.* 40. *art.* 2. *q.* 2. *ad ult.* & communiter citatur *in prim. diſt.* 41. *q.* 2. & alibi, ùt videre eſt apud Gaudentium Bontempi *Tom.* 1. *in S. Bonav. tract. prim. diſput.* 21. *q.* 7. infrà citandum.

Eandem ſententiam probant, & ſequuntur

Cardinalis Sadoletus *in cap.* 8. *Epiſt. S. Pauli ad Romanos*,

Cardinalis Contarenus in *Opuſc. de Prædeſtinat.* quos citat, & ſequitur Claudius Fraſſen infrà citandus.

Cardinalis Petrus Aureolus Ordin. Min. quem Sixtus Senenſis appellat *Virum omnium ſcientiarum peritia clariſſimum*, in *Comment. ſuper quatuor lib. Sentent.* Romæ Typis Vaticanis anno 1595. opera Conſtantii Cardinalis Sarnani Ord. Min. Convent. impreſſis, *lib.* 1. *diſt.* 40. *art.* 1. & *diſt.* 41. *art.* 3.

Ludovicus Abelly Sac. Theol. Pariſienſis Doctor, & Epiſcopus Ruthenenſis in Gallia, in Medulla Theologica *par.* 1. *tract.* 2. *cap.* 5. *ſect.* 3. ubi etiam citatur

Sanctus Franciſcus Saleſius Epiſcopus Genevenſis *lib.* 3. *de amore Dei cap.* 5., & hujus Sanctiſſimi, ac Sapientiſſimi Epiſcopi extat etiam Epiſtola ad Patrem Leonardum Leſſium Societ. Jeſu, data Anneſſi Gebennenſium 27. Auguſti 1618. cujus autographum apud Patres Societatis in theca argentea Antuerpiæ aſſervatur, & præ cæteris verbis ejuſdem Epiſtolæ hæc maximè notanda ſunt: *Sententia illa*, inquit. *antiquitate, ſuavitate, ſcripturarum nativa auctoritate nobiliſſima de Prædeſtinatione ad gloriam poſt prævişa opera, ſanè mihi gratiſſima fuit, qui nimirum eam ſemper ut Dei*

miſericordiæ, ac gratiæ magis conſentaneam, veriorem, ac amabiliorem exſtimavi, quod etiam tantiſper in Libello de amore Dei dicavi.

Honorius Auguſtodunenſis Eccleſiæ Presbyter, qui circa annum Chriſti 1220. claruit, *in Dialogo de Prædeſtinat. & libero arbitr.* clariſſimè docet prædeſtinationem poſt prævisa merita.

Alexander de Ales *prim. par. quæſt.* 28. *memb.* 3. *art.* 3.

Henricus *quodlib.* 4. *q.* 19. *& quodlib.* 8. *q.* 5.

Gulielmus Occhamus Anglus Ordin. Min. Scoti Diſcipulus *in prim. diſt.* 41. *quæſt.* 1.

Joannes Bacconus *in prim. diſt.* 41. *quæſt. unic. art.* 2.

Ruardus Taperus *Tom.* 1. *explicat. Articulorum Lovanienſium pag.* 240. *& ſeqq.*

Joannes Major *in prim. diſt.* 40. *&* 41.

Albertus Pighius *lib.* 8. *de liber. arbit. cap.* 2.

Hieronymus Oſorius *lib.* 9. *de Juſtitia.*

Joannes Eckius in ſuo Chryſopaſſo *Cent.* 3.

Stapletonus *in cap.* 9. *Epiſt. ad Roman.* & in Oratione qua ex profeſſo hanc ſententiam defendit, probatque de mente S. Auguſtini.

Philippus Gamachæus Doctor Sorbonicus, & Regius Sac. Theologiæ Profeſſor *coment. in prim. par. D. Thomæ quæſt.* 23. *de Prædeſt. cap.* 6. *concluſ.* 2. hanc ſententiam probat ex mente ipſius S. Thomæ, Sanctorumque Auguſtini, Hieronymi, Ambroſii, & Proſperi.

Nicolaus Iſambertus Doctor, & Socius Sorbonicus in Academia Pariſienſi Regius Theologiæ Profeſſor *in prim. par. D. Thomæ diſp.* 4. *ad quæſt.* 23. *art.* 3.

Gregorius de Valentia Soc. Jeſu *diſp.* 1. *q.* 23. *de Prædeſt. punct.* 4. ubi fusè probat prædeſtinationem ex prævisis meritis de mente SS. Auguſtini, & Thomæ.

Gabriel Vaſquez Societatis Jeſu, quem præſtantiſſimus, omniumque noſtræ hujus ætatis eruditiſſimus Auctor Differtat. hiſtoricæ *De uno ex Trinitate carne paſſo* Romæ editæ an. 1695. pag. 115. hocce exornat Elogio: *Gabriel Vaſquez*, ait, *celeberrimus Theologus, Vir in Patrum lectione æquè, ac in ſcholaſtica palæſtra verſatiſſimus.* Et pag. 240. *Vaſquez magnus Theologus in lectione Patrum verſatiſſimus, & eorum præſertim, qui de divina gratia ſub Auguſtino Magiſtro ſcripſerunt. Quis Theologus audit, qui Vaſquii nomen ſumma*

cum

cum laude non inaudiverit? Eſt ille Theologorum Societatis facilè Princeps, licèt unus Franciſcus Suarez dubium illi facere primatum quibuſdam viſus ſit. Is igitur præſtantiſſimus Theologus *Tom.* 1. *diſput.* 89. *cap.* 4. *& ſeqq.* non ſolùm ſententiam hanc de Prædeſtinatione ex meritis prævisis latiſſimè defendit, ſed talem quoque fuiſſe veram, germanamque Auguſtini mentem ſatis ſuperque per quatuor, & amplius capita oſtendit; Unde ſub initio capit. 4. ait: *Tametſi aliorum Patrum auctoritas in omni controverſia magni ponderis apud omnes eſſe debeat; in hac tamen de qua nunc agitur, unus pro multis mihi ſemper erit Auguſtinus.*

Leonardus Leſſius Societ. Jeſu *Opuſc. de Prædeſt. & reprobat. ſect.* 2. eandem tenet ſententiam, ab eoque alii non pauci Auctores citantur, & *num.* 8. ſubiungit -- *Eandem tenent multi viri Doctiſſimi, qui nondum ſua ſcripta typis mandarunt, quibuſcum ego hanc rem contuli. Hos omnes ex conſilio adduxi, ut appereat, quantus in hoc puncto ſit omnium penè Doctorum conſenſus.*

Martinus Beccanus Soc. Jeſu *par.* 1. *cap.* 14. *num.* 4. *de Prædeſtin.* ubi pro hac ſententia refert Theologos Academiæ Complutenſis.

Franciſcus Amicus Soc. Jeſu *Tom.* 1. *diſput.* 15. *ſect.* 4., qui longa ſerie alios refert pro hac ſententia Thologos, *num.* 61. ſenſum ſuum aperit his verbis -- *Ut huic ſententiæ aſſenſum præberem, movit me miſericors Dei erga omnes intellectuales creaturas affectus, & æqua in prædeſtinatos, ac reprobos pro eorum præſtitis operibus juſta Judicis retributio.*

Molina *ad quæſt.* 23. *art.* 5, *diſput.* 1. *memb.* 11. *&* 12.

Franciſcus Torrianus *in lib. de Elect. divina*, & Luiſius Turrianus *Diſput.* 1. *Opuſc.* 6. *dub.* 4. *&* 5.

Michael de Medina *lib.* 3. *de recta in Deum fide cap.* 1.

Ægydius Coninch. *diſp.* 20. *de ſpe dub.* 13. *num.* 119.

Cornelius à Lapide paſſim in Pauli *Epiſtolas*, & Maldonatus multis locis in *Evangelia.*

Pennottus Canonicus Regularis S. Auguſtini latiſſimè in Propugnaculo humanæ libert. *lib.* 9. *cap.* 21. *& ſeqq.*

Herice *diſput.* 23. *cap.* 10.

Moncæus *diſput.* 4. *ſelect. diſputat.*

Joannes Martinon *Tom.* 1. *de Deo* excuſo an. 1644. *diſput.* 19. *n.* 23. poſtquàm innumeros penè Doctores retulit pro ſententia aſſerente electionem ad gloriam fieri poſt prævisa merita, inquit -- *De-*

nique

niq; communem eſſe Sanctorum Patrum, & Sacris litteris, atq; divinæ æquitati, juſtitiæ, miſericordiæ, nec non humanæ libertati, pietati, & zelo propriæ, alienæq; ſalutis conformiorem patebit ex ſequentibus ſectionibus.

Ortega *tract. 2. de Deo Controv. 7. diſput. 2. quæſt. 3.* Breſſerus *lib. 6. de Conſcientia à num.* 267. & Alarcon in omnibus ſequens veſtigia Patris Vaſquez.

Thyrſus Gonzalez Præpoſitus Generalis Soc. Jeſ. ac præſtantiſſimus hujus Ævi Theologus *Tom. 2. Select. Diſput. diſput.* 8. *ſect.* 11. ubi pro hac ſententia ſæpè allegat Auguſtinum, reſpondetque Bellarmino, & aliis, qui oppoſitam docuerunt.

Petrus de Comitibus Auguſtinianus, olim in ſtudiis ſui Ordinis Veneto, Patavino, Peruſino, Romanoque Regens *in Tract. de Prædeſtin. diſput.* 3. *art.* 2. expreſsè tenet electionem ad gloriam fieri ex præſcientia meritorum, *& artic.* 4. ponit hanc concluſionem — *Electio poſt prævisionem meritorum nullomodo contrariatur S. Patri Auguſtino, imò eſt germana ejus doctrina*; & poſt allatos quàmplures S. Auguſtini textus concludit in hæc verba — *Poſſem afferre ſexcenta alia loca, ex quibus clarè deducitur, germanam doctrinam D. Auguſtini nunquam fuiſſe, quòd prædeſtinatio ad gloriam ſit antè præviſa merita.* Demum *art.* 8. docet S. Thomam etiam tenuiſſe hanc ſententiam.

Gaudentius Bontempi Ordinis Capucinorum *Tom.* 1. *in Seraph. Bonavent. Tract.* 1. *de Deo Diſput.* 21. *de Prædeſt. quæſt.* 7. hanc ſententiam latiſſimè probat ex mente Seraphici Doctoris.

Sed licèt Scotus *in prim. diſt.* 41. *quæſt. uni.* contrarium defendat, ſe tamen in hac controverſia problematicum oſtendit, dum ait ibi — *Ne ſcrutando de profundo eatur in profundum, eligatur, quæ magis placet.* Hinc eſt quod multi ex celebrioribus Scotiſtis proprii Doctoris libertatem, validiſſimaſque pro altera ſententia rationes nacti, prædeſtinationem fieri ex præviſis meritis, atque adeo ex mente S. Auguſtini docuerunt.

Horum ducit agmen Philippus Faber Faventinus Conventualis, (quem *Theologum verè doctum* Lucas Wadingus de Scriptoribus Ordinis Minorum appellat,) *in prim. ſentent. diſt.* 41. *quæſt.* 1. *diſput.* 58. *de Prædeſt.* ubi de mente S. Auguſtini fusè probat Prædeſtinationem fieri poſt merita præviſa.

Joannes Poncius Hibernus Corcagienſis qui quatuor Tomis Comment.

in

in Scotum edidit, Philoſophiam, & curſum Theologicum aliis duobus Tomis prælo donavit *diſput. 7. Curſus Theolog. quæſt. 3.* hanc ſententiam tuetur de mente S. Auguſtini.

Claudius Fraſſen Theologus Pariſienſis in Patrum lectione verſatiſſimus, atque optima eruditione excultus *Tom. 1. Scoti Academici tract. 2. diſput. 3. art. 2. ſect. 1. quæſt. 2.* fusè hanc quæſtionem pertractat, defenditque ex mente S. Auguſtini, eorumque diſcipulorum, & ſequacium, Proſperi videlicet, Fulgentii, Primaſii, Anſelmi &c.

Joannes Gabriel Boyvin Gallus *Tom. 1. diſput. 2. quæſt.* 8. eam pariter tuetur de mente S. Auguſtini.

Bartholomæus Durand Gallus *Tom. 1. Tract. 5. diſp. 1. quæſt. 1.* probat ex mente S. Auguſtini, & Fulgentii prædeſtinationem fieri ex prævifis meritis.

Saxius in ſua Cataſtroſi *Tom. 2. diſt. 10. quæſt. 3. art. 1.* Gatellus Candelarienſis *Tom. 1. diſput.* 8., quibus adde Ferchium Veglienſem præſtantiſſimum Theologum in Univerſitate Patavina *in Epitom. Theolog. lib. 1. ſent. diſt.* 41.

Omittimus alios eximios, præſtantiſſimoſque Theologos, qui pro hacce ſententia ſcholaſtica in Palæſtra decertarunt, cùm ijs omninò perſpicuos eſſe credamus, qui in Scholaſticorum lectione verſantur.

FINIS.

398:867

ERRATA.

Pag. 13.	lin. 5.	*præcedentia*	lege	*providentia*
16.	ult.	*careros*		*cæteros*
29.	21.	*damatos*		*damnatos*
38.	34.	*ſantitatem*		*ſanitatem*
53.	7.	*Batholo*		*Bartolo*
54.	4.	*dolore*		*dolores*
63.	30.	*Apoſtolis*		*Apoſtoli*
65.	10.	*nos*		*non*
74.	28.	*Indæos*		*Judæos*
82.	36.	*oporet*		*oportet*
83.	36.	*pectum*		*peccatum*
85.	17.	*alibi*		*albi*
86.	34.	*Doctore*		*Doctorem*
87.	19.	*viuum*		*riuum*
91.	15.	*intelligi*		*intelligit*
101.	22.	*viam in die viæ*		*iram in die iræ*
103.	20.	*bæreditarem*		*hæreditatem*
109.	37.	*Apoſtolico*		*Apoſtolo*
112.	26.	*aliis*		*alii*
117.	17.	*puris*		*Pueris*
124.	34.	*Angelicus*		*Anglicus*
135.	20.	*tam ſive*		*ſive tam*
155.	36.	*viginta*		*viginti*
179.	37.	*tamen*		*tam*
180.	37.	*Auguſtini*		*Gennadi*
192.	23.	*ego*		*ergo*
207.	13.	*per*		*pars*
239.	33.	*deſpetes*		*deſperes*
242.	8.	*ne*		*me*
270.	ult.	*Hibernas*		*Hibernus*

Reliqua errata, ſi quæ occurrant, Lector benevolus emendare dignetur; non enim totum Librum attentius percurrere licuit poſt editionem, ut omnia annotarem.

Digitized by Google

Digitized by Google